

FRED VARGAS

Bėk greitai ir ilgai negrįžk

vaga

Fred Vargas

BĖK GREITAI IR ILGAI NEGRĮŽK

Iš prancūzų kalbos vertė *Alina Kiliesaitė*

Vilnius

UDK 840-3
Va288

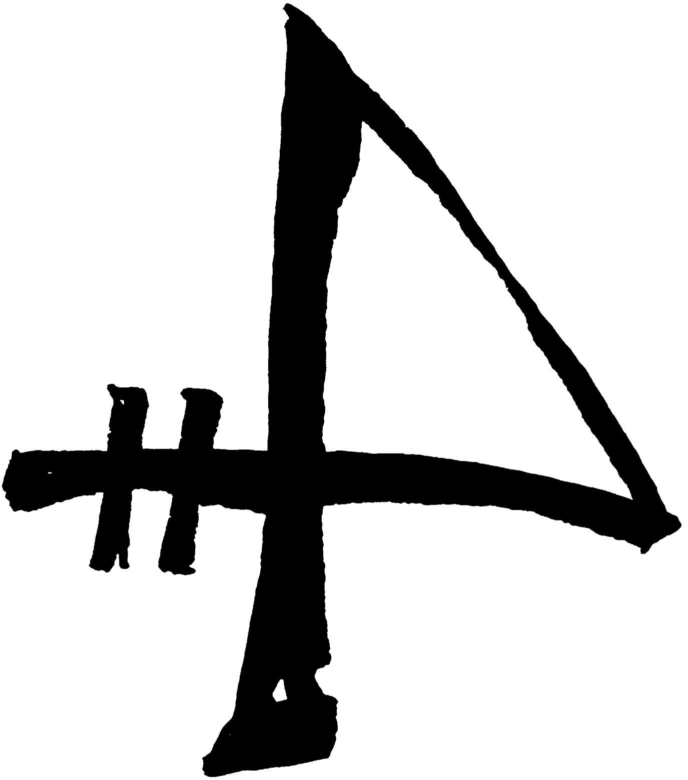
Fred Vargas
PARS VITE ET REVIENS TARD
Paris, Editions Viviane Hamy, 2001

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication Oscar Milosz, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Lituanie et du Centre Culturel Français

Knygos leidimą remia Prancūzijos užsienio reikalų ministerija, Prancūzijos ambasada Lietuvoje, Prancūzų kultūros centras (O. Milašiaus programa knygų leidimui remti)

ISBN 5-415-01826-3

- I -

O paskui, kai gyvatės, šikšnosparniai, barsukai ir kiti požemio urvų gelmėse besiveisiantys gyviai tuntais ima lįsti lauk į paviršių, palikę įprastą buveinę; kai vaismedžiai ir ankštiniai augalai pradeda pūti ir kirmyti (...)

- II -

Žosas seniai pastebėjo, kad Paryžiuje žmonės vaikšto daug greičiau nei Gilvineke. Kiekvieną rytą pėstieji srūdavo Meno prospektu trijų mazgų greičiu. Pats Žosas šį pirmadienį spaudė vos ne iki trijų su puse mazgo, nes vėlavo dvidešimt minučių ir bandė atsigriebti, ką sugaišęs. Viskas per kavos tirščius, išsipylusius ant virtuvės grindų.

Žosas nenustebo. Jau seniai suprato, kad daiktai gyvena savo gyvenimą ir slapčia mums kenkia. Kiek siekė jo, bretono jūrininko, atmintis, be galbūt kelių laivo įrenginių, niekada jam nieko pikta nepadariusių, visa kita daiktija turėjo kažkokios energijos ir visą ją sutelkdavo žmogaus gyvenimui apkartinti. Mat net mažiausia naudojimo klaidelė daiktui staiga suteikia laisvę, kuri, kad ir kokia menkutė būtų, sukelia ištisą virtinę įvairiausių bėdų, nuo šiaip nesėkmės iki tragedijos. Iš rankos išsprūdęs butelio kamštis yra tipiškas, tik sumažinto mastelio pavyzdys. Juk nukritęs kamštis nieku gyvu neatriedės žmogui prie kojų. Jis kaip koks voras, stengdamasis

likti nepasiekiamas, piktavališkai užlįs už dujinės ir pridarys galybę vargų jo ieškančiam žmogui: šis stums dujinę, nutrauks prijungiamąją žarnelę, nuvers puodą, apsiplikys. Tą rytmetį įvykiai susiklostė dar sudėtingiau, viskas prasidėjo nuo nekaltos klaidos – Žosas sviedė kavos aparato filtrą į šiukšlių dėžę, bet nepataikė, tas nukrito, apvertė šiukšlių dėžę, pats šleptelėjo ant šono, ir tirščiai išsidrabstė ant grindų. Štai taip vergais paverstiems ir teisėtai keršto trokštantiems daiktams retkarčiais pavyksta priversti žmogų nusilenkti jų slaptai galiai, rangytis ir šliaužioti kaip kokį šunį, ir jie nepagaili nei moterų, nei vaikų. Ne, Žosas nieku gyvu nepasitikėtų daiktais, kaip kad nepasitikėjo nei žmonėmis, nei jūra. Pirmi atima protą, antri sielą, trečioji pasiglemžia gyvybę.

Žosas gyvenime jau buvo patyręs nemažai bėdų, tad nusprendė neerzinti likimo ir kuo nuolankiausiai surinko tirščius, kruopelę po kruopelės. Neniurzgėdamas atliko bausmę, ir daiktų pasaulis klusniai grįžo į savo jungą. Tas rytmetinis nutikimas tebuvo smulkmena, iš pažiūros tik menkutė nesėkmė, tačiau Žosas žinojo, kad taip tik atrodo, o iš tikrųjų tai labai aiškus priminimas, jog žmonių ir daiktų karas tęsiasi ir jog toli gražu ne visus mūšius laimi žmogus. Priminimas apie katastrofas, apie laivus nulaužytais stiebais, apie ketvirčiuotus žvejų tralerius, apie jo paties laivą, *Šiaurį*, į kurį plaukiant Airijos jūra su aštuoniais įgulos nariais rugpjūčio dvidešimt trečią dieną trečią valandą nakties ėmė veržtis vanduo. Betgi Dievas mato, Žosas paisė aikštingų savo tralerio įgei-

džių, ir Dievas mato, žmogus su laivu taikiai sugyveno. Iki tos nelemtos nakties, kai per audrą Žosas pasikarščiavęs trinktelėjo kumščiu į borto kraštą. *Šiaurys*, kuris jau ir taip beveik gulėjo ant dešiniojo šono, staiga laivagaly prakiuro. Kai apsėmė variklį, laivą pagavo nešti bangos, vyrai be atvangos samstė vandenį, kol galiausiai apyaušriu jie sustojo užplaukę ant rifo. Tai nutiko prieš keturiolika metų, du žmonės žuvo. Keturiolika metų, kai Žosas suspardė *Šiaurio* savininką. Keturiolika metų, kai Žosas išvažiavo iš Gilvineko uosto, atsėdėjęs devynis mėnesius kalėjime už kūno sužalojimą ir pasikėsinimą į gyvybę, keturiolika metų, kai beveik visas jo gyvenimas išbėgo pro tą skylę laive.

Žosas kulniavo Džiaugsmo gatve, bandydamas sukandęs dantis užgniaužti įniršį, sukylantį kaskart, kai jūroje pradangintas *Šiaurys* vėl išnirdavo ant jo minčių keterų. Iš esmės jis pyko ne ant *Šiaurio*. Iš tiesų tas senas geras traleris sugirgždino nuo amžiaus patrešusius savo bortus tik atsakydamas į smūgį. Žosas buvo įsitikinęs, kad laivas tiesiog nenumatė savo trumpučio protesto pasekmių, neįvertino, koks jis senas ir iškleręs ir kaip smarkiai tąnakt bangavo. Traleris tikrai nenorėjo dviejų jūrininkų žūties ir dabar, kaip koks kvailys gulėdamas Airijos jūros dugne, gailėjosi, ką padaręs. Žosas dažnai mintyse jį guosdavo ir sakydavo atleidžiąs, ir jam atrodė, kad laivui, kaip ir jam pačiam, dabar jau pavyksta ramiai užmigti, kad *Šiaurys* ten pradėjo naują gyvenimą kaip jis, Žosas, Paryžiuje.

O štai laivo savininkui nieku gyvu nenorėjo atleisti.

– Ką jūs, Žosai Le Gernai, – plekšnodavo tas jam per petį, – šita gelda jums dar dešimt metų atlaikys. Tikra smarkuolė, o jūs – jos šeimininkas.

– Su *Šiauriu* plaukioti jau pavojinga, – atkakliai kartodavo Žosas. – Mėtosi į šonus, korpusas krypsta. Triumo sienos savo atitarnavo. Per stipresnę audrą nebeatsakau už jį. O gelbėjimosi valtis nebeatitinka normų.

– Aš pažįstu savo laivus, kapitone Le Gernai, – jau griežtesniu tonu atšaudavo savininkas. – Jei *Šiaurys* jums kelia baimę, aš turiu dešimt vyrų, kurie pasiruošę užimti jūsų vietą vos man spragtelėjus pirštais. Vyrų, kurie nieko nesibaimina ir neinkščia kaip kokie biurokratai dėl saugos normų.

– O aš turiu septynių jūrininkų įgulą.

Valdytojas prikišdavo riebų grėsmingą veidą.

– Pamėginkit nueiti pasiskųsti uosto vadovybei, Žosai Le Gernai, garbės žodis, nė apsižiūrėt nespėsit, kaip liksit ant ledo. Ir jūsų niekas nebeims į laivą nuo Bresto iki Sen Nazero. Taigi, kapitone, patariu gerai pamąstyti.

Taip, Žosas po šiai dienai gailėjosi, kad sudužus laivui kitą rytą nepribaigė to žmogėno, o tik sulaužė ranką ir išnarino krūtinkaulį. Įgulos vyrai nutempė jį šalin, keturiese vos atplėšė. Negriauk sau gyvenimo, Žosai, sakė. Sustabdė, neleido nugalabyti savininko su visais jo pakalikais, o tie jį, išėjusį iš kalėjimo, išbraukė iš visų sąrašų. Žosas visuose baruose tiek trimitavo, jog didžiausi uosto valdybos šikniai gauna kyšius,

kad teko atsisveikinti su prekybos laivyba. Jo atsisakinėjo visi uostai paeiliui, kol vieną antradienio rytą Žosas sėdo į traukinį Kemperas–Paryžius ir, kaip daugybė kitų bretonų prieš jį, išlipo Monparnaso geležinkelio stotyje, praeityje palikęs pabėgusią žmoną ir devynis tipus, kuriuos buvo pasiryžęs nudobti.

Priėjęs Edgaro Kinė sankryžą, Žosas nugrūdo savo nostalgišką įtūžį atgal į sielos kamputį ir paspaudė žingsnį, kad atsigriebtų už prarastą laiką.

Per visus tuos kavos tirščių, žmonių ir daiktų karo reikalus jis užgaišo mažiausiai penkiolika minučių. O punktualumas jo darbe – esminis dalykas, pirmąsias savo naujienas jis stengėsi visada pradėti skaityti pusę devynių, antrąsias – dvylika trisdešimt penkios, o vakarines – po šešių dešimt. Tomis piko valandomis praeidavo daugiausia galimų klausytojų, tačiau šiame mieste jie pernelyg skubėdavo, todėl nepakęsdavo nė menkiausio vėlavimo.

Žosas nukabino urną nuo medžio, kur ją nakčiai pririšdavo dvigubu lynu bei dviem užrakinamomis grandinėmis, ir rankomis pasvėrė. Ne per pilniausia šįryt, ilgai neužtruks surūšiuoti užsakymus. Šyptelėjęs nusinešė dėžę į parduotuvėlės tarnybinę patalpą, kuria jam leido naudotis Damasas. Dar yra šioj žemėj gerų žmonių, tokių kaip Damasas, kurie duoda raktą ir vietos prie stalo kampo, nesibaimindami, kad išplėšite jų kasą. Na bet ir vardas – Damasas. Jis turėjo aikštėje riedučių parduotuvėlę *Roll-Rider* ir leisdavo jam užeiti ruoštis skaityti naujienas po stogu, prisiglaudus nuo lietaus. Na ir pavadinimas – *Roll-Rider*.

Žosas atrakino urną, didelę medinę dėžę, kurią sumeistravo savomis rankomis ir brangiojo velionio atminimui pakrikštijo *Šiaurys II*. Žinoma, dideliam tolimosios jūrų žvejybos traleriui nedidelė šlovė, kad jo palikuonio statusas smuko iki pašto dėžutės Paryžiuje, tačiau tai buvo ypatinga pašto dėžutė. Geniali pašto dėžutė, sukurta pagal genialų sumanymą, kilusį prieš septynetą metų ir puikiai padėjusį Žosui vėl atsistoti ant kojų po trejų metų darbo konservų fabrike, pusmečio siūlų verpykloje ir dvejų metų nedarbo. Genialusis sumanymas atėjo į galvą vieną gruodžio naktį, kai suspaudęs rankoje taurelę sėdėjo susmukęs vienoje Monparnaso kvartalo kavinėje, kur tris ketvirtadalius susirinkusiųjų sudarė vieniši bretonai, ir klausėsi netylančio savo krašto aidų gausmo. Kažkas kalbėdamas paminėjo Ponlabės kaimelį, o tada iš Žoso galvos išlindo jo proprosenelis Le Gernas, gimęs Lokamarijoje, pasirėmė alkūnėmis ant baro stalo ir pasilabino: „sveikas". „Sveikas", – atsiliepė Žosas.

– Pameni mane? – paklausė seniokas.

– Je, – burbtelėjo Žosas. – Kai tu numirei, aš dar gimęs nebuvau, tai nė neverkiau.

– Klausyk, vaiki, galėtum pasistengt nepaistyt niekų, jeigu jau atėjau tavęs aplankyti. Tau kiek dabar?

– Penkiasdešimt.

– Nelepino tavęs gyvenimas. Atrodai senesnis.

– Neklausiu tavo nuomonės, ir išvis aš tavęs nekviečiau. Tu irgi bjaurus buvai.

– Keisk toną, vaikine, o tai žinai, kaip būna, kai susinervinu.

– Je, visi žinojo. Ypač tavo žmona, kurią visą gyvenimą lupai kaip rudą šunį.

– Na taip, – nusiviepė senis, – bet reikia žiūrėt pagal anuos laikus, tuomet šitaip priderėjo.

– Velniop tuos laikus. Tai tau šitaip priderėjo. Išmušei jai akį.

– Tai ką dabar, gal nekalbėsim apie tą akį dar du šimtmečius?

– Kalbėsim. Kaip apie pavyzdį.

– Žosai, tu man kalbi apie pavyzdį? Čia tas pats Žosas, kuris Gilvineko prieplaukoj vienam vyrukui vos žarnų nepaleido bespardydamas? Ar aš klystu?

– Pirma, ten buvo ne moteris, antra, ten buvo net ne vyras, o pinigų maišas, kuriam visai nusispjaut, tegu kiti padvės, svarbu, jam pinigas plaukia.

– Je, žinau. Negaliu tavęs smerkt. Bet, vaiki, juk pasikvietei mane ne vien dėl šito?

– Sakiau gi. Aš tavęs nekviečiau.

– Tikras paršas. Džiaukis, kad paveldėjai mano akis, kitaip jau būčiau žiebęs. Įsidėmėk, esu čia tik todėl, kad mane išsikvietei, ir ne kitaip. Beje, aš ne šitam bare paprastai lankausi, man čia nepatinka muzika.

– Gerai jau, – nusileido įtikintas Žosas. – Tau pastatyt?

– Jeigu dar pajėgsi pakelt ranką. Nes turiu pasakyti, kad savo normelę tu jau padarei.

– Nesirūpink, seni.

Senolis gūžtelėjo pečiais. Dar ne to teko matyti, ir šitam snargliui tikrai nepavyks jo supykdyti. Grynakraujis Le Gernas, tas Žosas, nieko nepasakysi.

– Tai ką, – vėl prabilo seniokas, sriubtelėjęs bretoniško midaus, – neturi nei žmonos, nei šlamančiųjų?

– Kaip pirštu į akį, – atsiliepė Žosas. – Kiek girdėjau iš pasakojimų, anais laikais nebuvai toks gudrus.

– Tai todėl, kad dabar esu šmėkla. Numiręs sužinai daugybę dalykų, kurių nežinojai anksčiau.

– Kurgi ne! – nusišaipė Žosas, sunkiai tiesdamas ranką į padavėją.

– Jeigu dėl moterų, tai nevertėjo manęs kviesti, šituos dalykus ne per geriausiai išmanau.

– Taip ir maniau.

– Bet dėl darbo, vyruti, reikalas nesudėtingas. Tiesiog daryk tą patį, ką darė tavo šeima. Verpykloj tau tikrai ne vieta buvo, suklydai. Be to, juk žinai, daiktų geriau išvis pasisaugoti. Virvės – dar šiaip taip, bet siūlų rites, verpalus, jau nekalbu apie kamščius, geriau dideliu lankstu aplenkti.

– Žinau, – atsakė Žosas.

– Išnaudok, ką paveldėjai. Daryk, kaip darė tavo giminė.

– Nebegaliu būt jūrininkas, – suirzo Žosas. – Aš visur nepageidaujamas.

– Kas tau sako būt jūrininku? Dėl Dievo, negi žuvys – vienintelis dalykas gyvenime, to betrūko. Aš ką, buvau jūrininkas?

Žosas susivertė paskutinį gurkšnį ir susimąstė.

– Ne, – atsakė po poros minučių. – Tu buvai šauklys. Naujienų skelbėjas nuo Konkarno iki Kempero.

– Taip, žmogau, ir tuo didžiuojuosi. Aš buvau šauklys – *ar bannour*. Pietinėje pakrantėje geresnio už mane nebuvo.

Kiekvieną su Dievo malone išaušusią dieną *ar bannour* įžengdavo vis į kitą kaimelį ir vidurdienį skelbdavo žinias. Ir galiu pasakyt, kad žmonės nuo pat aušros laukdavo manęs pasirodant. Turėjau apeiti trisdešimt septynis kaimus, nemažai, ar ne? Įsivaizduoji, kiek žmonių susidaro, ką? Žmonių, kurie gyveno neatitrūkę nuo pasaulio įvykių, ir kieno dėka? Mano dėka. Nes kas atnešdavo naujienas? Aš, *ar bannour*, geriausias žinianešys visame Finisterio krašte. Mano balsas siekdavo nuo bažnyčios ligi skalbyklos, aš mokėdavau visus žodžius. Visi pakeldavo galvą manęs išklausyti. O mano balsas jiems atnešdavo pasaulį, gyvenimą, tai visai kas kita nei žuvys, patikėk.

– Aha, – atsiliepė Žosas, gerdamas tiesiai iš butelio, pastatyto ant baro stalo.

– Antrosios imperijos įvykius pranešinėjau aš. Keliaudavau sužinoti naujienų iki pat Nanto ir pargabendavau ant žirgo nugaros šviežutėles kaip jūros vanduo. Apie Trečiąją respubliką irgi aš pranešiau visose pakrantėse, būtum matęs kilusį šurmulį. O kur dar vietiniai reikalai reikaliukai: vedybos, mirtys, vaidai, rasti daiktai, dingę vaikai, pasagų keitimas, – žinias apie visa tai išnešiodavau aš. Kiekvienam kaimely man perduodavo naujienas, kurias norėdavo, kad paskelbčiau. Dar dabar atsimenu merginos iš Penmaršo meilės prisipažinimą vaikinui iš Sentmarinos. Kilo velnioniškas skandalas, pasibaigęs žmogžudyste.

– Galėjai nutylėti.

– Juk man mokėjo už tai, kad pranešu, aš tik dirbau savo darbą. Nepaskelbęs naujienos apvogčiau klientą, o mes, Le

Gernai, gal ir galvijai, bet ne niekšai. Tų žvejų, jūrininkų dramos, meilės ir pavydai – ne mano reikalas. Man jau gana buvo savo šeimyna rūpintis. Kartą per mėnesį užsukdavau į kaimelį pamatyt vaikų, nueit į Mišias ir pasidulkint.

Žosas atsiduso į savo taurelę.

– Ir palikt pinigų, – tvirtai pridūrė senolis. – Žmona ir aštuoni vaikai daug suvalgo. Bet patikėk, su *ar bannour* jie niekada nejautė stygiaus.

– Antausių?

– Pinigo, asile.

– Taip gerai uždirbdavai?

– Į valias. Jei ir yra šioje žemėje koks neišsenkantis produktas, tai naujienos, o vienintelis niekad nepasotinamas troškulys – tai žmonių smalsumas. Kai esi šauklys, žindai visą žmoniją. Gali būt tikras, kad niekad nepritrūksi pieno ir niekad nepritrūks burnų. Klausyk, vaikeli, jei šitiek sriuobsi, niekada negalėsi būt šauklys. Šitam amatui reikia aiškios galvos.

– Nenoriu tavęs liūdint, seniuk, – papurtė galvą Žosas, – bet šauklio amatu dabar niekas nebesiverčia. Nieks nė neįkirstų, ką tas žodis reiškia. „Batsiuvys“ – aišku, bet „šauklį“ vargiai net žodyne rasi. Nežinau, ar po mirties sekei, kas dedasi pasauly, bet čia viskas gerokai pasikeitė. Niekam nebereikia, kad kas rėkte pranešinėtų naujienas bažnyčios aikštėje, visi turi laikraščius, radiją ir televiziją. O prisijungęs prie interneto Loktiudyje sužinosi apie kiekvieną pirstelėjimą Bombėjuje. Tai pats pagalvok.

– Ar tikrai mane laikai senu pusgalviu?

– Aš tik informuoju tave, ir viskas. Dabar mano eilė.

– Nebenulaikai vairo, vargšeli Žosai. Tiesink. Nelabai ką supratai iš to, ką kalbėjau.

Žosas pakėlė padėrusį žvilgsnį į proprosenelio siluetą. Šis gana didingai lipo nuo savo kėdės prie baro. Kadaise buvo aukštas. Taip, Žosas panašus į šitą stačioką.

– Šauklys, – pareiškė senolis, plodamas delnu per baro stalą, – tai Gyvenimas. Ir nesakyk, kad niekas nebežino, ką tas žodis reiškia, kad jo nebėra žodyne, arba tai reikš, kad Le Gernai degradavo ir nebeverti būti jo skelbėjais. Gyvenimas!

– Vargšas senas pusgalvis, – burbtelėjo Žosas, nulydėdamas jį akimis. – Vargšas senis, visai nusipaisto.

Pastatė savo taurę ant baro stalo ir dar pavymui užriko:

– Ir išvis aš tavęs nekviečiau!

– Gana jau, – padavėjas suėmė jį už rankos, – apsiraminkit, jūs trukdote žmonėms.

– Nusišvilpt man ant žmonių! – užbliovė Žosas, įsitvėręs į baro stalą.

Prisiminė, kaip du už jį mažesni vyrai išgrūdo jį lauk iš *Artimono baro* ir kaip jis kokį šimtą metrų nusvirduliavo šaligatviu. Po devynių valandų prabudo vieno namo prieangyje už keliolikos metro stotelių nuo baro. Apypiečiu parsivilko į savo kambarį, abiem rankomis susiėmęs už plyštančios galvos, ir vėl užmigęs atsibudo kitos dienos šeštą valandą. Skausmingai praplėšęs akis įsispoksojo į murzinas savo buveinės lubas ir atkakliai pakartojo:

– Vargšas senas pusgalvis.

Taigi prieš septynerius metus, po kelių sunkių įsibėgėjimo mėnesių – kol rado tinkamą toną, išlavino balsą, išsirinko vietą, sugalvojo skyrelius, prisipratino klientus, nustatė įkainius, – Žosas ėmėsi senovinės šauklio – *ar bannour* – profesijos. Su savo urna jis išbandė daugel vietų septynių šimtų metrų spinduliu aplink Monparnaso geležinkelio stotį, nuo kurios nenorėjo per toli nuklysti – dėl visa ko, kaip pats sakė, – kol galiausiai prieš dvejus metus apsistojo Edgaro Kinė ir Delambro gatvių sankryžoje. Čia pas jį suplaukdavo turgaus lankytojai, aplinkiniai gyventojai, jis pritraukdavo ir įstaigų darbuotojus, pramaišiui su besistengiančiais nekristi į akis nuolatiniais Džiaugsmo gatvės lankytojais, o kartu užgriebdavo ir dalį srauto, plūstančio iš Monparnaso stoties. Žmonės tankiais būreliais susigrūsdavo aplink jį pasiklausyti skelbiamų naujienų, žinoma, susirinkdavo ne taip gausiai kaip aplink proproseneli Le Gerną, tačiau nereikia pamiršti, kad Žosas naujienas skelbdavo po tris kartus per dieną.

Į urną jis surinkdavo gana daug skelbimų, vidutiniškai šešiasdešimt per dieną – ir gerokai daugiau ryte negu vakare, nes naktis – patogesnis metas norintiems įmesti laiškelį slapčia, – visi jie būdavo užklijuoti vokuose, prie kiekvieno pridėta po penkių frankų monetą. Penki frankai – ne taip brangu už galimybę išgirsti savo mintį, savo skelbimą ar prašymą, paleistus pavėjui į Paryžių. Iš pradžių Žosas bandė nustatyti minimalią kainą, tačiau žmonėms nepatiko, kad jų mintis nupigina iki vieno franko monetos. Tai nuvertindavo jų auką. Taigi dabartinis tarifas tenkino tiek duodančiuosius, tiek

gaunantįjį, ir Žosas per mėnesį, įskaitant sekmadienius, susižerdavo devynis tūkstančius frankų.

Senasis *ar bannour* neklydo: medžiagos niekad nepritrūkdavo, ir vieną vakarą *Artimono bare* jau kauštelėjusiam Žosui teko senoliui tai pripažinti. „Juk perspėjau tave, kad žmonių galvos tiesiog prikimštos įvairiausių dalykų, kuriuos trokšta išsakyti, – priminė senolis, gana patenkintas, kad vaikaitis atgaivino šį verslą. – Prikimštos kaip seni pjuvenų čiužiniai. Prikimštos dalykų, kuriuos nori pasakyti ir kuriuos nori nutylėti. Tu susišluoji užmokestį ir kartu pasitarnauji žmonijai. Tu – kaip nuotėkų siurblys. Bet, vaiki, pasisaugok, ne viskas taip paprasta. Palei dugną pabraukęs, sriūbtelsi ir tyro vandens, ir srutų. Žiūrėk savo kailio, žmonių galvose kartais ir negražių dalykų dedasi".

Prosenolio įžvalgaus būta. Urnoje Žosas rasdavo ir skelbtinų, ir nutylėtinų laiškelių. „Neskelbtinų", – pataisė jį mokslinčius, toks senis, laikąs lyg ir viešbutėlį šalia Damaso parduotuvės. Beje, imdamas laiškelius iš urnos, Žosas pirmiausia juos suskirstydavo į skelbtinus ir nutylėtinus. Skelbtinus dalykus žmonės paprastai išlieja natūraliais kanalais, tai yra pro burną, įprastais upeliukais ar kriokiančiais srautais, ir tai leidžia žmonėms nesprogti nuo susigrūdusių žodžių. Mat, kitaip nei pjuvenų čiužiniai, žmogus kasdien kaupia vis naujus žodžius, todėl tiesiog gyvybiškai svarbus tampa kanalizacijos klausimas. Dalis tų skelbtinų dalykų atkeliaudavo į urną, į skyrelius *Parduoda, Perka, Ieško, Meilė, Įvairūs praneši-*

mai ir *Technikos skelbimai*; pastarųjų kiekį Žosas apribojo nustatęs šešių frankų tarifą kaip atlygį už tai, kad juos labai keblu skaityti.

Tačiau – įdomiausia – Šauklys pastebėjo gaunąs tiek neskelbtinų žinių, kiek nė neįtarė esant. Neįtarė, nes tame pjuvenų čiužinyje nėra jokios angos šalinti šitokiai žodinei medžiagai. Arba ji peržengia leistinas žiaurumo, šiurkštumo ribas, arba priešingai, nesiekia tokio svarbos lygio, kuris pateisintų jos išsakymą. Taigi šie per smarkūs arba pernelyg nereikšmingi žodžiai pasmerkti gyvuoti tarytum gniaužtuose, įsprausti į tą čiužinį kaip kamšalas, apsupti tamsos ir gėdingai nutylimi. Tačiau, kaip Šauklys suprato iš surinkto per septynerius metus derliaus, tie žodžiai toli gražu nemiršta. Jie kaupiasi, kraunasi vieni ant kitų, nuo tokios kurmio egzistencijos rūgsta ir su apmaudu žiūri, kaip erzinamai pro šalį zuja lakūs teisėti žodžiai. Iškabindamas tą urną su siaurute dvylikos centimetrų anga, Šauklys atvėrė plyšį, pro kurį įkalintieji veržėsi lauk kaip koks skėrių būrys. Nebuvo nė vieno rytmečio, kad iš savo dėžės gelmių neištrauktų ko nors nutylėtino: pamokslavimų, įžeidimų, nevilties šauksmų, šmeižto, įskundimų, grasinimų, paistalų. Kartais tie nutylėtini laiškeliai būdavo tokie primityvūs, tokie beviltiškai kvaili, kad sunku net iki galo perskaityti. Kartais taip susukti, kad visiškai neįmanoma suvokti prasmės. Kartais tokie atgrasūs, kad net lapelis krisdavo iš rankos. O kartais tokie tūžmingi, tokie destruktyvūs, kad Šauklys juos sunaikindavo.

Mat Šauklys rūšiuodavo.

Nors buvo pareigingas žmogus ir suprato, kad iš nebūties išgreibia pačias smerkiamiausias žmogaus minčių atliekas, kad tęsia savo protėvio vykdytą išganymo darbą, vis dėlto Šauklys pasiliko teisę atmesti tai, ko lūpos neprisiversdavo ištarti. Neperskaitytus laiškelius kartu su penkiais frankais laikydavo atidėjęs, nes, kaip tvirtino senolis, Le Gernai nėra niekšai. Kaskart, kai skelbdavo žinias, Žosas tos dienos atmestuosius laiškelius išdėliodavo ant dėžės, kurią naudojo kaip pakylą, krašto. Ir tokių visada būdavo. Visus, kuriuose žadama iškrušti moteris, kuriuose su purvais maišomi juodukai, arabai, geltonodžiai ir pederastai, Žosas dėdavo prie atmestųjų. Jis instinktyviai suvokė, kad per plauką pats negimė moterimi, juoduku ar pederastu ir kad cenzūra užsiima vedamas ne didžiadvasiškumo, o paprasčiausio savisaugos instinkto.

Kartą per metus, didžiausio ištuštėjimo metu, nuo rugpjūčio 11 iki 16 dienos Žosas urną keldavo ant pastolio ir remontuodavo, šveisdavo, perdažydavo, virš grimzlės linijos ryškiai mėlynai, į apačią nuo jos – ultramarino spalva, ant priekinės sienelės stambiomis juodomis raidėmis stropiai išvedžiodavo užrašą *Šiaurys II*, ant kairiojo borto *Tvarkaraštis*, ant dešiniojo *Tarifai* ir *Atitinkamos sąlygos*. Žodį „atitinkamas“ jam dažnai teko girdėti, kai buvo sulaikytas, paskui per teismą, todėl įstrigo atminty. Žosas manė, kad tos „atitinkamos sąlygos“ teikia solidumo jo skelbiamoms žinioms, nors mokslinčius iš viešbučio ir turėjo ką prikišti. Žosas nežinojo ką ir manyti apie tą Ervė Dekambrė. Aristokratas, be jokios abe-

jonės, aukštas stilius, bet tiek nusigyvenęs, kad turėjo nuomoti keturis antrojo aukšto kambarius ir prisidurti prie pajamų pardavinėdamas servetėles bei teikdamas nieko vertus mokamus psichologijos patarimus. Pats glaudėsi dviejuose kambarėliuose pirmame aukšte, apsikrovęs knygų rietuvėmis, užskėtusiomis visą erdvę. Vadinasi, Ervė Dekambrė buvo surijęs tūkstančius žodžių, bet Žosas nesibaimino, kad jis uždus, nes aristokratas daug šnekėdavo. Jis kaip tikrų tikriausias siurblys kiaurą dieną rijo ir atpylinėjo, netgi sudėtingus, ne visada suprantamus pliūpsnius. Damasas irgi ne viską įkirsdavo, tai šiek tiek guodė, tačiau juk Damasas apskritai nelabai protingas.

Iškratęs urną ant stalo ir pradėjęs rūšiuoti, kas skelbtina ir kas neskelbtina, Žosas stabtelėjo, paėmęs didelį storą kreminį voką. Pirmą kartą susimąstė, ar tik ne mokslinčius rašo tuos prabangius laiškelius – po dvidešimt frankų voke, – kuriuos gaudavo jau tris savaites. Patys nemaloniausi pranešimai, kokius tik teko skaityti per septynerius metus. Žosas atplėšė voką, jam virš peties palinko proprosenelis. „Žiūrėk savo kailio, Žosai, žmonių galvose kartais ir negražių dalykų dedasi“.

– Užsikimšk, – atrėžė Žosas.

Išlankstė lapelį ir pusbalsiu perskaitė:

„O paskui, kai gyvatės, šikšnosparniai, barsukai ir kiti požemio urvų gelmėse besiveisiantys gyviai tuntais ima lįsti lauk į paviršių, palikę įprastą buveinę; kai vaisiai ir ankštiniai augalai pradeda pūti ir kirmyti (...)“

Žosas apvertė lapelį ieškodamas tęsinio, tačiau teksto buvo tik tiek. Papurtė galvą. Jam teko išlieti daug klaikių žodžių, tačiau šitas žmogelis pranoko visus.

– Išgama, – sumurmėjo. – Turtingas išgama.

Padėjo tą lapelį ir mikliai atplėšė likusius vokus.

- III -

Ervė Dekambrė atsistojo savo namų tarpduryje likus kelioms minutėms iki pusės devintos žinių. Atsišliejo į staktą ir ėmė laukti bretono. Jo santykiai su jūrininku buvo priešiški, jiedu nesikalbėdavo. Dekambrė neįstengė suprasti kodėl. Buvo linkęs dėl šito kaltinti tą šiurkštų, lyg iškaltą iš granito ir, ko gero, žiaurų vyriškį, kuris su savo dėže, keista urna ir pranešimais jau dvejus metus drumstė subtilią jo gyvenimo tvarką, triskart per dieną viešoje vietoje išpildamas po toną bjauriausių atmatų. Iš pradžių jis tam neteikė reikšmės, nes tvirtai manė, kad tas žmogelis neišsilaikys nė savaitės. Tačiau žmogeliui šauklystė sekėsi kuo puikiausiai, bretonas prisijaukino klientus, ir jų kasdien prisirinkdavo, galima sakyti, sausakimšai, tikras nesusipratimas.

Dekambrė to nesusipratimo nieku gyvu nebūtų praleidęs, ir nieku gyvu nebūtų to pripažinęs. Taigi kiekvieną rytą atsistodavo su knyga rankoje ir klausydavosi pranešimų įbedęs akis knygon, versdamas puslapius, bet neperskaity-

damas nė eilutės. Kartais tarp skyrių Žosas Le Gernas žvilgtelėdavo į jį. Dekambrė nepatiko tas trumputis mėlynų akių žvilgsnis. Jam atrodė, kad Šauklys nori įsitikinti, ar jis klausosi, kad mano laikui bėgant privertęs jį kaip kokią kvailą žuvį praryti jauką. Mat bretonas tik tą ir darė, mieste pritaikęs šiurkščius žvejo įpročius, ir kaip tikras žūklės profesionalas sėmė į savo tinklą praeivių būrius tarsi kokius menkių guotus. Jo apvalioje galvoje praeiviai ar žuvys buvo vienas ir tas pats, – jis pelnėsi iš to, kad abejiem išversdavo vidurius.

Tačiau Dekambrė užkibo ir, puikiai išmanydamas žmogaus sielos subtilybes, pats tai suprato. Nuo aikštėje susirinkusių klausytojų jį teskyrė rankoje laikoma knyga. Gal oriau pasielgtų padėjęs tą nelemtą knygą ir triskart per dieną susitaikęs su žuvies statusu? Tai yra su nugalėtojo, su išsilavinusio žmogaus, kurį įtraukė primityvus gatvės riksmas, statusu?

Tą rytą Žosas Le Gernas truputį vėlavo, o tai labai neįprasta. Dekambrė nudelbtų akių kampeliu matė jį atskubant ir tvirtai prikabinant prie platano kamieno tuščią urną, tą rėksmingos mėlynos spalvos pretenzingai *Šiauriu II* pakrikštytą urną. Dekambrė abejojo, ar jūrininkas viso proto. Smalsavo sužinoti, ar jis panašiai pavadino visus savo daiktus, ar jo kėdės, stalas irgi turi vardus. Paskui žiūrėjo, kaip Žosas kroviko rankomis apverčia sunkią savo pakylą ir pastato ant šaligatvio lengvai, lyg kilnotų kokį žvirblį, kaip vienu ener-

gingu šuoliu strykteli ant jos tarsi į laivą, kaip iš palaidinės išsitraukia popierius. Jo klusniai lūkuriavo kokios trys dešimtys žmonių, tarp jų – ir Lizbeta, ištikima savo postui, rankomis įsisprendusi į klubus.

Lizbeta gyveno pas jį, Dekambrė, kambaryje nr. 3, ir rūpinosi, kad sklandžiai veiktų jo pogrindinis pensionas, todėl nemokėjo nuomos. Jos pagalba buvo gyvybiškai svarbi, džiugi, nepamainoma. Dekambrė su baime laukė dienos, kai koks nors vyriškis nugvelbs iš jo nuostabiąją Lizbetą. O tai neišvengiamai turėjo atsitikti. Aukšta, drūta juodaodė Lizbeta iš tolo traukė dėmesį. Vadinasi, jokios vilties nuslėpti ją nuo aplinkinių akių. Tuo labiau kad Lizbeta nebuvo drovaus charakterio, kalbėdavo garsiai ir nesivaržydama reikšdavo savo nuomonę apie viską. O blogiausia, kad Lizbetos šypsena, laimė, ne taip dažnai nušvintanti, įkvėpdavo neatsispiriamą troškimą pulti jai į glėbį, įsikniaubti į stambią jos krūtinę ir pasilikti ten amžinai. Jai trisdešimt dveji, vieną dieną Dekambrė neišvengiamai ją praras. O kol kas Lizbeta pamokslavo Šaukliui.

– Vėluoji pradėt, Žosai, – kalbėjo išrietusi strėnas, užvertusi galvą į jį.

– Žinau, Lizbeta, – uždusęs atsiliepė Šauklys. – Tai per kavos tirščius.

Dvylikametė Lizbeta buvo išplėšta iš juodukų geto Detroite ir vos atkeliavusi Prancūzijos sostinėn įgrūsta į viešnamį; keturiolika metų stoviniuodama ant Džiaugsmo gatvės šaligatvio, ji išmoko prancūzų kalbą. Kol dėl apkūnumo iš-

metė iš visų kvartalo *peep-shows**. Ją, jau dešimt naktų nakvojusią aikštėje ant suolelio, šaltą lietingą vakarą Dekambrė nusprendė parsivesti. Vienas iš keturių nuomojamų kambarių jo seno namo antrame aukšte kaip tik buvo laisvas, tad pasiūlė tą kambarį jai. Lizbeta sutiko, vos įžengusi vidun nusirengė, atsigulė ant kilimo, rankas pasikišo po galva ir akis įbedusi į lubas laukė, kol senis imsis reikalo. „Čia kažkoks nesusipratimas", – sumurmėjo Dekambrė paduodamas jai drabužius. „Aš daugiau neturiu kuo sumokėti", – Lizbeta, susikryžiavusi kojas, atsistojo. „Aš čia vienas nebesusitvarkau, – kalbėjo toliau Dekambrė, įsistebeilijęs į kilimą, – reikia tvarkytis, virti vakarienę gyventojams, nueit į parduotuvę, patarnauti prie stalo. Jūs man padėkit, o aš jums už tai duosiu kambarį". Lizbeta nusišypsojo, ir Dekambrė vos susilaikė nepuolęs jai ant krūtinės. Tačiau jautėsi senas, be to, manė, kad ši moteris nusipelno pailsėti. Ir Lizbeta tikrai ilsėjosi: jo žiniomis, per tuos šešerius metus, kai čia gyveno, neturėjo nė vieno romano. Lizbeta atgavinėjo jėgas, o jis meldė Dievą, kad tai kuo ilgiau nesibaigtų.

Žosas pradėjo skaityti, viena po kitos biro žinios. Dekambrė susigriebė, kad praklausė pradžią, bretonas jau skaitė skelbimą nr. 5. Tokia jo tvarka: reikėdavo įsiminti sudominusio skelbimo numerį ir „dėl atitinkamos informacijos" kreiptis į Šauklį. Dekambrė vis galvodavo, iš kur tas pasigavo šį žandarų posakį.

* Striptizo klubas (*angl.*).

– *Penktas*, – skelbė Žosas. – *Parduodu baltai ir rusvai margų kačiukų vadą, trys katinėliai, dvi katytės. Šeštas: tų, kas priešais trisdešimt šeštą namą ištisomis naktimis muša būgnus ir leidžia aborigenų muziką, prašom liautis. Žmonės nori miegoti. Septintas: dirbu visus baldžiaus darbus, restauruoju senovinius baldus, garantuoju kruopštumą, baldus pats išsivežu ir pristatau į namus. Aštuntas: tegu Prancūzijos elektros ir dujų bendrovės užsikruša. Devintas: parazitų naikintojai iš sanepideminės – tikri liurbiai. Tarakonų lieka tiek pat, o nuplėšia šešis šimtus. Dešimtas: Elena, aš tave myliu. Lauksiu šįvakar* Šokančio katino *bare. Pasirašo Bernaras. Vienuoliktas: vėl visą vasarą buvo sumautas oras, o štai jau rugsėjis. Dvyliktas: aikštės mėsininkui. Mėsa, kur vakar pirkau, buvo nevalgoma, ir tai jau trečias kartas per šią savaitę. Tryliktas: Žanai Kristofai, sugrįžk. Keturioliktas: farai lygu išgamos, lygu šunsnukiai. Penkioliktas: parduodu skanius, sultingus obuolius ir kriaušes iš savo sodo.*

Dekambrė užmetė akį į Lizbetą, ši užsirašė penkioliktą numerį į užrašų knygelę. Nuo tada, kai Šauklys pradėjo skaityti skelbimus, atsirado puikių nebrangių produktų, o tai didelė paspirtis gaminant vakarienę pensiono gyventojams. Jis į knygą buvo įsikišęs tuščią popieriaus lapą ir laukė su pieštuku rankoje. Jau kelias savaites, gal tris, Šauklys skelbė keistus pranešimus, kurie, regis, jį patį domino ne daugiau negu parduodami obuoliai ar automobiliai. Pastaruoju metu šios neįprastos žinutės – rafinuotos, absurdiškos ar grasinančios, – reguliariai pasirodydavo rytinėje pranešimų dalyje. Užvakar Dekambrė nusprendė paslapčia juos užsirašinėti. Vos keturių centimetrų ilgio pieštukas puikiai tilpo delne.

Šauklys artėjo prie orams skirtos pertraukėlės. Juos pranešdavo nuo savo pakylos užvertęs nosį apžvelgdamas dangų, o paskui dar pridėdavo jūros orų prognozę, visiškai nereikalingą aplink jį susibūrusiems klausytojams. Tačiau niekas, net Lizbeta nedrįsdavo jam pasakyti, kad šitą skyrių gali pasilaikyti sau. Visi klausėsi jo kaip kunigo.

– *Apsiniaukęs rugsėjo oras,* – dėstė Šauklys, pakėlęs veidą į dangų, – *iki šešioliktos valandos pragiedrulių nenumatoma, šiek tiek pasitaisys vakare, jei norėsite kur išeiti, prašom, bet nepamirškite megztinio, pūs vėsus vėjas, paskui pamažu nurims. Jūrų orai, Atlantas, bendra padėtis šiandien ir tolesnė prognozė: anticiklonas tūkstantis trisdešimt Airijos jūros pietvakariuose, aukšto slėgio frontas stiprės virš Lamanšo. Finisterio kyšulio zona, rytų ir šiaurės rytų nuo penkių iki šešių šiaurėje, nuo šešių iki septynių pietuose. Jūra banguota, vietomis audringa, bangos iš vakarų ir šiaurės vakarų.*

Dekambrė žinojo, kad jūros orų prognozė užtrunka ilgokai. Apvertė savo lapą ir dar kartą perskaitė du užsirašytus ankstesnių dienų pranešimus:

Pėsčiomis su savo tarnu (nedrįstu palikti jo namie, nes su mano žmona jis visada dykaduoniauja) atsiprašyti, kad neatėjau vakarienės pas ponią (...), kuri – aiškiai matau – pyksta, kam nesuteikiau jai galimybės pigiau apsipirkti prieš didžiąją puotą jos vyro paskyrimo į lektoriaus postą garbei, tačiau man vis viena.

Dekambrė, suraukęs antakius, dar kartą perkratė atmintį. Buvo įsitikinęs, kad šitas tekstas – citata ir kad kažkur kartą jau yra jį skaitęs. Kur? Kada? Ėmėsi kito, vakarykščio pranešimo:

Tokie ženklai – tai nepaprasta gausybė puvėsiuose besiveisiančių smulkių gyvūnėlių, kaip blusos, musės, varlės, rupūžės, kirmėlės, žiurkės ir kiti, rodančių didžiulį sugedimą tiek ore, tiek ir žemės drėgnumose.

Jūrininkas ties sakinio pabaiga sukliuvo, ištarė „žemės drėgmuose". Dekambrė nusprendė, kad tai kokio nors XVII amžiaus teksto ištrauka, nors nebuvo tikras.

Greičiausiai čia pamišėlio, maniako citatos. Arba trenkto pedanto. Arba nevykėlio, kuris mėgina įtvirtinti savo galią, skleisdamas nesuprantamą rašliavą, su pasitenkinimu iškeldamas save virš vidutinybės, įmurkdydamas eilinį žmogelį į atgrasų jo paties neišprusimo liūną. Tokiu atveju jis neabejotinai stovi čia, įsimaišęs į klausytojų būrelį, ir mėgaujasi kvaila nuostaba, kurią sukelia Šauklio per vargus skaitomi jo pranešimai.

Dekambrė pieštuku pabarbeno į lapą. Netgi laikantis tokio požiūrio, laiškelių autoriaus tikslai ir asmenybė jam vis tiek neaiškūs. Pavyzdžiui, vakarykštis pranešimas nr. 14, *suskiai, dėjau ant jūsų,* tūkstančius kartų girdėtas kitais panašiais pavidalais, savo trumpu ir staigiu įtūžiu yra bent jau aiškus, o štai įmantrūs trenktojo pedanto laiškeliai visiškai nesiduo-

da iššifruojami. Norint suprasti, reikės papildyti kolekciją, klausyti jo kiekvieną rytą. Gal autorius šito ir norėjo, kad visi diena iš dienos kvapą užėmę lauktų jo žodžių.

Nesuprantamoji jūros orų prognozė baigėsi, ir Šauklys gražiu balsu, skambančiu ligi pat sankryžos pakraščio, vėl ėmėsi skaityti savo litaniją. Ką tik baigė skyrelį *Savaitė pasaulyje*, kur pateikdavo savaip permaltas tos dienos tarptautines naujienas. Dekambrė nugirdo paskutinius sakinius: *Kinijoj – ne juokai, vis dar muštras, kaip niekur nieko. Afrikoj viskas nelabai kaip, neką geriau negu vakar. Nenusimato ir kad rytoj pagerėtų, nes niekas dėl jų nepajudina subinės.* Ir tada skaitė toliau nuo šešiolikto pranešimo apie parduodamą puikios būklės 1965-ųjų metų gamybos elektrinį biliardo stalą, puoštą moterimi nuogomis krūtimis. Dekambrė laukė suspaudęs pieštuką, beveik įsitempęs. Ir tikrai – išgirdo pranešimą, iškart išsiskiriantį iš visų *Aš tave myliu, parduodu, dėjau ant jūsų* ar *perku*. Dekambrė pasirodė, kad prieš prabildamas žvejys akimirką suabejojo. Kažin, gal bretonas ir pats pastebėjo įsibrovėlį.

– *Devynioliktas,* – paskelbė Žosas. – *O paskui, kai gyvatės, šikšnosparniai, barsukai ir kiti požemio urvų gelmėse besiveisiantys gyviai tuntais ima lįsti lauk į paviršių...*

Dekambrė paskubom keverzojo ant savo lapo. Vis kažkas apie vabalus, senovinės istorijos apie šlykščius vabalus. Jis susimąstęs perskaitė visą tekstą, kol Šauklys baginėjo žinias tradiciniu *Prancūzijos istorijos puslapiu visiems,* kur kaskart papasakodavo apie kokią nors tolimoje praeityje įvykusią laivo

katastrofą. Gali būti, kad kažkada ir pats Le Gernas patyrė laivo katastrofą. Laivas tikriausiai vadinosi *Šiaurys.* Be abejonės, kaip tik tada ir prakiuro bretono galva, kartu su ta valtimi. Šis iš pažiūros sveikas ir ryžtingas vyras iš esmės yra kvanktelėjęs ir kabinasi į savo keistenybes kaip į plūduriuojančius gelbėjimosi ratus. Taigi visai kaip jis pats, Ervė, nors neatrodo nei sveikas, nei ryžtingas.

– *Kambrė miestas, 1883 metų rugsėjo 15 diena,* – prabilo Žosas. – *Tūkstančio keturių šimtų tonų talpos prancūzų garlaivis plaukė iš Dunkerko į Lorjentą, pakrautas geležinkelio bėgiais. Užplaukė ant seklumos ties Žemutiniu Guakhu. Sprogo katilas, vienas keleivis žuvo. Dvidešimt vienas įgulos narys išsigelbėjo.*

Žosui Le Gernui nereikėjo duoti ženklo, kad klausytojai skirstytųsi. Visi žinojo, kad pasakojimas apie laivo sudužimą reiškia žinių pabaigą. Tas pasakojimas būdavo labai laukiamas, kai kas netgi įprato lažintis dėl tragedijos baigties. Laimėjimus visi skaičiuodavo priešais esančioje kavinėje arba grįžę į darbą, nelygu, ar statė už tai, kad „visi išsigelbėjo", kad „visi žuvo" ar kad pusiau taip, pusiau anaip. Žosui nelabai patiko tas lošimas iš nelaimės, tačiau kartu jis suprato, jog tik taip ant nuolaužų vėl suveši gyvenimas, taip jau yra.

Jis nušoko nuo pakylos, pagavo knygą beužverčiančio Dekambrė žvilgsnį. Tarsi Žosas nežinotų, kad jis ateina pasiklausyti naujienų. Senas apsimetėlis, senas krienas, nenorintis pripažinti, kad vargšas bretonas žvejys prablaško jo nuobodulį. Kad žinotų tas Dekambrė, ką jis rado rytinėje

laiškelių partijoje. *Ervė Dekambrė pats neria savo servetėles, Ervė Dekambrė yra pedikas.* Nors buvo besusigundąs, Žosas padėjo tą laiškelį prie atmestųjų. Dabar du, o galbūt su Lizbeta trys žmonės žino, jog Dekambrė paslapčia užsiima nėrinių nėrėjos amatu. Po šios naujienos žmogelis tam tikra prasme jam tapo nebe toks antipatiškas. Gal todėl, kad daugel metų vakarais matydavo savo tėvą ištisas valandas taisantį tinklus.

Žosas susirinko atmestuosius laiškelius, užsivertė dėžę ant peties, o Damasas padėjo ją pastatyti galiniame parduotuvės kambarėlyje. Laukė karšta kava, paruošti du puodeliai, kaip kiekvieną rytą baigus skelbti naujienas.

– Nieko nesupratau devynioliktame pranešime, – tarė Damasas, sėsdamasis ant aukštos kėdutės. – Apie tas gyvates. Net sakinys nebaigtas.

Damasas buvo jaunas žaliūkas, gana gražus, atlapaširdis, bet nelabai protingas. Jo akyse visada glūdėjo kažkoks stingulys, todėl žvilgsnis atrodydavo tuščias. Žosas negalėjo suprasti, ar jis pernelyg švelnus, ar pernelyg kvailas. Damasas niekada nežiūrėdavo į kokį nors konkretų tašką, net kalbėdamas su žmogumi. Jo žvilgsnis atsargiai, minkštai plevendavo tarsi neapčiuopiamas rūkas.

– Ir nesistenk suprasti, čia kažkoks išsigimėlis, – paaiškino Žosas.

– Nesistengiu, – atsakė Damasas.

– Klausyk, girdėjai mano orų prognozę?

– Aha.

– Girdėjai, vasara baigėsi? Ar tau neatrodo, kad gali peršalti?

Damasas mūvėjo šortus ir tiesiai ant nuogo kūno vilkėjo drobinę liemenę.

– Ne, nieko, – apsižiūrėjo jis. – Man nešalta.

– Kurių galų taip demonstruoji raumenis?

Damasas vienu mauku išgėrė savo kavą.

– Čia ne nėrinukų parduotuvė, – atsakė. – Čia *Roll-Rider*. Aš pardavinėju burlentes, riedlentes, riedučius, banglentes ir kalnų dviračius. Tai gera reklama parduotuvei, – pridūrė baksteldamas nykščiu sau į krūtinę.

– Kodėl kalbi apie nėrinukus? – staiga sukluso Žosas.

– Todėl, kad Dekambrė jais prekiauja, o jis senas ir liesas.

– Žinai, iš kur jis gauna savo servetėles?

– Je. Iš vieno didmenininko Ruane. Tas Dekambrė nekvailas. Davė man nemokamą konsultaciją.

– Tu pats pas jį nuėjai?

– O ką? Juk ant jo lentelės parašyta „Patarėjas gyvenimo klausimais“, ar ne? Nieko gėdinga pasikalbėti apie gyvenimą, Žosai.

– Ten dar parašyta: pusvalandis – keturiasdešimt frankų. Už kiekvieną ketvirtį valandos mokama visa suma“. Kaip už akių dūmimą tai brangu, Damasai. Ką tas senis išmano apie gyvenimo klausimus? Jis net jūroje nėra plaukiojęs.

– Tai ne akių dūmimas, Žosai. Nori įrodymo? Jis pasakė: „Damasai, tu savo kūną rodai ne dėl parduotuvės, o dėl savęs. Draugiškai patariu, užsimauk kelnes ir pasistenk pasitikėti savimi. Atrodysi toks pat gražus, bet ne toks kvailas“. Na, ką pasakysi, Žosai?

– Tenka pripažinti, kad protingai pasakyta, – tarė Žosas. – Tai kodėl neapsirengi?

– Todėl, kad darau, kas man patinka. Tik Lizbeta baiminasi, kad susirgęs numirsiu, Maribelė irgi. Po penkių dienų pasiryšiu ir apsirengsiu.

– Gerai, – sutiko Žosas. – Nes vakaruose orai jau pabjuro.

– Dekambrė?

– Ką Dekambrė?

–Nevirškini jo?

– Patikslinu, Damasai. Tai Dekambrė manęs negali pakęsti.

– O gaila, – nutęsė Damasas, nunešdamas puodelius. – Mat, atrodo, atsilaisvino vienas iš jo kambarių. Būtų buvęs kaip tik tau. Gyventum už poros žingsnių nuo darbo, šiltai, apskalbtas ir kas vakarą pamaitintas.

– Nieko sau, – pasakė Žosas.

– Tai jau taip. Bet dabar negali tos skylės nuomotis. Nes nevirškini jo.

– Ne, negaliu, – patvirtino Žosas.

– Kvailai išeina.

– Labai kvailai.

– Be to, ten gyvena Lizbeta. Tai be galo didžiulis privalumas.

– Didžiulis privalumas.

– Tai jau tikrai. Bet negali nuomotis. Nes nevirškini jo.

– Patikslinu, Damasai, tai jis negali manęs pakęsti.

– Bet tai nieko nekeičia. Šiaip ar taip, kambario nuomotis negali.

– Negaliu.

– Kartais viskas nevykusiai susiklosto. Tu įsitikinęs, kad negali?

Žosas sukando dantis.

– Įsitikinęs, Damasai. Neverta daugiau nė kalbėti.

Žosas išėjo iš parduotuvės ir patraukė į priešais esančią kavinę *Vikingas*. Normandai ir bretonai, aišku, niekada labai nesibičiuliavo, nes tekdavo brūžintis laivų šonais tuose pačiuose vandenyse, tačiau Žosas žinojo, kad per plauką pats negimė šiauresniuose Normandijos kraštuose. Šeimininkas Bertenas, aukštas vyras šviesiai rusvais plaukais, išsišovusiais skruostikauliais ir šviesiomis akimis, pilstydavo nuostabų kalvadosą, vienintelį tokį visame pasaulyje, esą jis suteikia amžiną jaunystę, nes tik gerai nutvilko vidurius, o ne nuvaro tiesiai į kapus. Obuoliai šiam kalvadosui renkami šeimininko žemėse, kur jaučiai dvesia sulaukę šimto metų ir dar kuo žvaliausi. Tai patys įsivaizduokit, kokie ten obuoliai.

– Ar kas šįryt negerai? – susirūpino Bertenas, pildamas jam kalvadoso.

– Niekis. Tik kartais viskas nevykusiai susiklosto, – atsakė Žosas. – Ar manai, kad Dekambrė negali manęs pakęsti?

– Ne, – Bertenas kaip visi normandai buvo atsargus. – Manau, jis tave laiko galviju.

– Kuo tai skiriasi?

– Sakykim, tai galima sutvarkyti, tik reikia laiko.

– Laiko! Jums, normandams, tik tai ir sukasi ant liežuvio galo. Jei kartą per penkerius metus žodį išdaužiat, tai

jau daug. Jeigu visi būtų kaip jūs, civilizacija ne itin žengtų į priekį.

– Gal žengtų į geresnę pusę.

– Laiko! O kiek laiko, Bertenai? Štai kur klausimas.

– Nedaug. Kokių dešimties metų.

– Tada žlugęs reikalas.

– Tau skubu? Norėjai jo patarimo?

– Dar ko. Norėjau jo kambariūkščio.

– Tau reikėtų pasiskubinti, nes man atrodo, jis jau turi pretendentą. Bet vaiposi, nes tas žmogelis galvą pametęs dėl Lizbetos.

– Kodėl sakai man pasiskubinti, Bertenai? Senasis pasipūtėlis mane laiko galviju.

– Būk supratingas, Žosai. Jis niekada nebuvo jūrininkas. Beje, argi tu ne galvijas?

– Niekad ir neneigiau.

– Na, matai. Dekambrė tokius dalykus išmano. Klausyk, Žosai, tu supratai savo devynioliktą pranešimą?

– Ne.

– Man jis pasirodė keistas, toks pat keistas kaip ir tie ankstesnieji.

– Labai keistas. Nepatinka man šitie skelbimai.

– Tai kodėl skaitai?

– Už tai moka, ir brangiai. O mes, Le Gernai, gal ir galvijai, bet ne niekšai.

- IV -

– Aš vis svarstau, – tarė komisaras Adamsbergas, – ar dirbdamas faru netampu faru?

– Jau sakėte, – atsiliepė Danglaras, galvodamas, ką kur sudėlios savo būsimoje metalinėje spintoje.

Danglaras, kaip anksčiau paaiškino, ketino pradėti dirbti prieš tai viską iš pagrindų sutvarkęs. O Adamsbergas jokių ketinimų neturėjo, aplankus susikrovė tiesiog ant kėdžių aplink savo stalą.

– Ką apie tai manote?

– Kad dvidešimt penkerius metus pradirbus šį darbą tai, ko gero, būtų sveikintina.

Adamsbergas susikišo rankas į kišenes, atsišliejo į neseniai dažytą sieną ir išsiblaškiusiu žvilgsniu apžvelgė naujas patalpas, į kurias įsikraustė beveik prieš mėnesį. Naujos patalpos, naujas postas, Paryžiaus policijos prefektūros kriminalinė brigada, žmogžudysčių skyrius, 13-ojo rajono poskyris. Baigta

su apiplėšimais, smulkiomis vagystėmis, sumušimais, ginkluotais tipais, neginkluotais tipais, piktais, taikiais nusikaltėliais ir su tonomis atitinkamų bylos dokumentų. „Atitinkamas“ – pastaruoju metu jam teko porą kartų paminėti šį žodį. Juk dirba faru.

Tai nereiškia, kad tonos *atitinkamų* dokumentų neatseks jo ir čia. Tačiau kaip ir kitur, čia jis ras žmonių, kuriems patinka popieriai. Dar ankstyvoje jaunystėje, išvažiavęs iš gimtųjų Pirėnų, Adamsbergas pastebėjo, kad tokių žmonių esama, ir pamažu ėmė jausti jiems didelę pagarbą su trupučiu užuojautos ir begalinį dėkingumą. Jis pats labiausiai mėgo vaikščioti, svajoti bei veikti ir žinojo, kad nemažai bendradarbių žvelgia į jį su šiokia tokia pagarba ir didele užuojauta. Kartą vienas šnekus bendradarbis jam paaiškino, kad „idėjos kyla tik iš popieriaus: rašant, protokoluojant. Be popieriaus nėra ir idėjos. Kaip žemė užaugina žirnį, taip žodis užaugina idėją. Veiksmas be popieriaus – tai dar vienas nudžiūvęs žirnis šiame pasaulyje“.

Vadinasi, per tą laiką, kai dirbo policininku, sunaikino kelis sunkvežimius žirnių. Tačiau po savo pasivaikščiojimų jis dažnai pajusdavo atplūstant gana įdomių minčių, kurios, aišku, labiau panėšėjo į dumblių kuokštus negu į žirnius, tačiau augalas yra augalas, idėja yra idėja, ir kai ją išsakote, niekas nebeklausia, ar idėją nusiskynėte kultūriniame lauke, ar nusirovėte iš kokio kemsyno. Tačiau jo pavaduotojas Danglaras, kuris mėgo popierių visais įmanomais pavidalais, nuo pačių tauriausių iki kukliausių – pluošteliais, sąsiuviniais,

ritiniais, lapeliais, nuo inkunabulo iki popierinio ranks̆luosčio, – be abejonės, buvo žmogus, gebantis teikti ypatingos kokybės žirnių. Danglaras būdavo nuolat susikaupęs, galvodavo nevaikštinėdamas; tas glebnaus kūno nerimastingas žmogelis rašydavo gurkšnodamas alų ir, pasitelkęs vien inerciją, nukramtytą pieštuką bei savo kiek vangoką smalsumą, vieną po kitos kepdavo idėjas, visiškai kitokias negu jo paties.

Šiuo klausimu jiedu dažnai susikirsdavo, Danglaras manė, kad dėmesio vertos tik po ilgų svarstymų kylančios idėjos ir kad negalima pasikliauti jokiomis beformėmis nuojautomis, o Adamsbergas neteikė pirmenybės nė vienoms ir nesistengė jų atskirti. Perkeltas į kriminalinę brigadą, Adamsbergas kovojo, kad galėtų kartu išsivesti atkaklaus ir tikslaus proto leitenantą Danglarą, paaukštintą iki kapitono.

Čia, naujoje vietoje, Danglaro apmąstymai, kaip ir Adamsbergo klajonės, suksis nebe apie išdaužtus langus ar atimtas rankines. Dabar jie susitelks į vieną tikslą: kruvinus nusikaltimus. Niekas – netgi išdaužytų langų istorijos – nebegalės jų prablaškyti nuo žiaurios žmonijos košmarų. Nė to pavogto rankinuko su raktais, užrašų knygute ir meilės laišku, nuo kurio padvelktų gaivus nesunkaus nusikaltimo vėjelis, ir galėtumėte palydėti jauną moterį iki jos namų durų su švaria nosinaite.

Ne. Kruvini nusikaltimai. Žmogžudysčių skyrius.

Tas naujas jų veiklos fronto apibrėžimas žeidė kaip skustuvo ašmenys. Ką gi, pats prisiprašė, nes kraičio turėjo apie trisdešimt kriminalių bylų, kurias jam išnarplioti padėjo sva-

jonės, pasivaikščiojimai ir dumblių antplūdžiai. Paskirtas čia, į žudikų frontą, į šį šiurpų skyrių, jis, priešingai nei galėjai pamanyti, pasirodė velniškai kietas – žodį „velniškai“ parinko Danglaras, nes jis atspindėjo Adamsbergo proto vingių painumą.

Dabar jie abu atsidūrė šiame fronte su dvidešimt šešiais padėjėjais.

– Kažin, – vėl prabilo Adamsbergas, lėtai braukdamas ranka per drėgną tinką, – ar mums negali atsitikti taip kaip jūros pakrantės uoloms.

– Tai yra? – truputį nekantriai paklausė Danglaras.

Adamsbergas visada šnekėdavo lėtai, neskubėdamas dėstydavo ir svarbius, ir visiškai nereikšmingus dalykus, kartais bepostringaudamas pamiršdavo, ką norėjo pasakyti, o Danglaras sunkiai pakęsdavo tokią kalbėjimo manierą.

– Na, tos uolos, taip sakant, yra nevientisos. Jos, taip sakant, sudarytos ir iš kietos, ir iš minkštos uolienos.

– Geologija nekalba apie tokį dalyką kaip minkšta uoliena.

– Nesvarbu, Danglarai. Vienos dalys – kietos, kitos – minkštos, kaip ir mano, ir jūsų kūne. Jų turi kiekviena gyvybės forma. Tai va, jūra tas uolas plaka, daužo, minkštieji gabaliukai ima tirpti.

– Žodis „tirpti“ čia netinka.

– Nesvarbu, Danglarai. Tie gabaliukai išskysta. Kietosios dalys išsikiša. Laikas bėga, jūra vis plaka, ir tai, kas silpna, vis labiau išpustoma į visas puses. Į gyvenimo galą iš uolos

lieka vien kyšuliai, dantys, įkąsti pasiruošę uolienos nasrai. Vietoj minkštųjų dalelių lieka išgraužos, kiaurymės, tuštuma.

– Ir ką? – pasiteiravo Danglaras.

– Tai ir svarstau, ar farams ir galybei kitų gyvenimo talžomų žmonių neprasideda tokia pat erozija. Minkštimas sunyksta, kietosios dalys išlieka, jautrumas atbunka, žmogus diržta. Tikra degeneracija iš esmės.

– Svarstote, ar nepanašėjate į tuos uolienos nasrus?

– Taip, ar netampu faru.

Danglaras valandėlę pagalvojo.

– Dėl jūsų paties uolos, manau, erozija vyksta nenormaliai. Jūsų, taip sakant, kietosios dalys yra minkštos, o minkštosios – kietos. Tokiu atveju rezultatas visiškai kitoks.

– O ką tai keičia?

– Viską. Išlieka minkštosios dalys. Atvirkščias pasaulis.

Kišdamas pluoštelį lapukų į vieną pakabinamą aplanką, Danglaras susimąstė apie save.

– O kas būtų, – vėl prakalbo jis, – jeigu uola būtų sudaryta vien iš minkštos uolienos? Ir jeigu ji būtų faras?

– Galiausiai nutirptų iki grumstelio, paskui be pėdsako išnyktų.

– Skamba viliojamai.

– Bet nemanau, kad tikrame pasaulyje yra tokių uolų. Tuo labiau farų.

– Tikėkimės, – pritarė Danglaras.

Prie komisariato durų neryžtingai stoviniavo moteris. Ant jų neparašyta „Komisariatas“, kabo tik spindinti lentelė su

blizgančių raidžių užrašu „Policijos prefektūra – Kriminalinė brigada“. Vienintelis švarus daiktas šioje vietoje. Pastatas senas, pajuodęs, langai murzini. Aplink langus bruzda keturi darbininkai, su klaikiu čirpesiu gręžiantys sienoje skyles grotoms įstatyti. Mariza nusprendė, kad nesvarbu, ar komisariatas, ar brigada, vis tiek farai, ir šitie daug arčiau negu komisariatas prospekte. Ji žingtelėjo prie durų, vėl sustojo. Polis perspėjo, kad visi farai iš jos tik pažvengs. Bet ji nerimavo dėl vaikų. Argi sunku užsukti kelioms minutėms? Tik pasakyti ir dingti.

– Mariza, kvailele, visi farai iš tavęs tik pažvengs. Jeigu nori, varyk.

Pro vartus išniro kažkoks žmogus, praėjo pro ją, paskui grįžo.

– Ar kas negerai? – paklausė.

Nedidukas tamsiaplaukis vyriškis, apsirengęs bet kaip, net nesusišukavęs, juodo švarko rankovės atsmauktos bemaž iki alkūnių. Tikriausiai žmogelis atėjo papasakoti apie kokį nors nutikusį negerą dalyką kaip ir ji. Bet jau baigė.

– Ar jie ten viduje malonūs? – paklausė Mariza.

Tamsiaplaukis gūžtelėjo pečiais.

– Kaip kurie.

– Ar išklauso, ką sakai? – pasitikslino Mariza.

– Nelygu, ką pasakojate.

– Mano sūnėnas spėja, kad jie tik pažvengs iš manęs.

Žmogelis pakreipė galvą ir atidžiai į ją pasižiūrėjo.

– O kas nutiko?

– Mano name aną naktį. Aš drebu dėl vaikų. Jeigu kažkoks psichas įėjo tą vakarą, tai kur garantija, kad neįeis dar kartą? Ar ne?

Mariza kramtė lūpą, net kakta iškaito.

– Čia kriminalinė brigada, – ramiai paaiškino vyras, rodydamas į purviną jį pastatą. – Jie tiria žmogžudystes, suprantat. Kai ką nors užmuša.

– Oi, – sunerimo Mariza.

– Eikite į komisariatą prospekte. Per pietus jie ten mažiau užsiėmę, neskubėdami jus išklausys.

– Ak, tada ne, – papurtė galvą Mariza, – antrą valandą turiu būti darbe, šeimininkas pasiunta, jei kas vėluoja. O jie čia negali perduot savo bendradarbiams iš prospekto? Noriu pasakyti, juk tie policininkai kaip ir bendrai dirba?

– Ne visai, – atsakė vyras. – Kas atsitiko? Apiplėšė?

– Ne.

– Užpuolė?

– Ne.

– Vis tiek papasakokit, bus papraščiau. Žinosim, kur jus nukreipti.

– Aišku, – Mariza truputį išsigando.

Žmogelis, atsirėmęs į automobilio pakeliamąjį viršų, kantriai laukė, kol Mariza susikaups.

– Kažkas pripaišaliojo juodais dažais, – paaiškino ši. – Tai yra ištepė visų trylikos butų duris. Aš bijau tų piešinių. Suprantat, aš visą laiką viena su vaikais.

– Tai kažkokie paveikslėliai?

– Ne, ketvertai. Skaitmenys 4. Dideli juodi ketvertai, truputį senoviški. Pamaniau, gal čia kokia gauja, ar ką. Gal policininkai žino, gal supras. Bet gal ne. Polis sakė, jei nori apsijuokti, varyk.

Vyras atsistojo, paėmė jai už alkūnės.

– Užeikit, viską užrašysim, ir galėsit nieko nebebijoti.

– Bet gal geriau susirasti kokį farą? – paklausė Mariza.

Žmogelis, kiek nustebęs, pažiūrėjo į ją.

– Aš ir esu faras, – atsakė. – Vyriausiasis komisaras Žanas Batistas Adamsbergas.

– Oi, – Mariza atrodė išmušta iš vėžių. – Labai apgailestauju.

– Nieko tokio. O kuo mane palaikėte?

– Nebedrįstu sakyti.

Adamsbergas nusivedė ją per kriminalinės brigados patalpas.

– Gal padėti, komisare? – pasisiūlė leitenantas tamsiais paakiais, beišeinąs pietų.

Adamsbergas stumtelėjo moterį savo kabineto link ir pasižiūrėjo į vyriškį, mėgindamas prisiminti, kas jis toks. Dar nepažinojo visų į jo komandą paskirtų padėjėjų ir niekaip negalėjo įsiminti jų pavardžių. Bendradarbiai netrukus pastebėjo, kaip sunkiai jam tai sekasi, tad kiekvieną kartą kalbantis prisistatydavo. Ar jie šaipėsi, ar nuoširdžiai norėjo jam padėti, Adamsbergas dar neišsiaiškino, bet jam vis viena.

– Leitenantas Noelis, – pasisakė vyriškis. – Ar padėti?

– Susinervinusi moteris, nieko tokio. Kažkas jos name nevykusiai pajuokavo, tiesiog pripiešė grafitų. Ją tereikia šiek tiek nuraminti.

– Čia ne socialinė tarnyba, – Noelis staigiai trūktelėjęs užsitraukė striukę.

– Kodėl gi ne, leitenante...

– Noeli, – pridėjo tas.

– Noeli, – pakartojo Adamsbergas, stengdamasis įsidėmėti jo veidą.

Kampuota galva, balta oda, plaukai kaip šviesus šepetys ir į akis krentančios ausys lygu Noelis. Nuovargis, galimas šiurkštumas lygu Noelis. Ausys, šiurkštumas – Noelis.

– Pasikalbėsim apie tai vėliau, leitenante Noeli. Ji neturi laiko.

– Jeigu ponią reikia paguosti, – įsiterpė taip pat Adamsbergui nepažįstamas brigados narys, – tai aš galiu pasisiūlyti savanoriu. Žinau gerų priemonių, – pridūrė šypsodamasis, įsitvėręs kelnių diržo.

Adamsbergas lėtai atsisuko.

– Brigadininkas Favras, – prisistatė vyriškis.

– Čia jūs sužinosit keletą naujų dalykų, kurie jus nustebins, brigadininke Favrai, – ramiu balsu atsakė Adamsbergas. – Čia moterys nėra apskritimai su skyle vidury, jeigu ši naujiena jus sudomino ir norite sužinoti apie tai daugiau, nesivaržydamas klauskite. Po apačia dar yra kojos, viršuje rasite liemenį ir galvą. Pamėginkite apie tai pamąstyti, Favrai, jeigu tik turite kuo.

Adamsbergas pasuko į savo kabinetą, stengdamasis įsiminti brigadininko veidą. Dideli žandai, stora nosis, tankūs antakiai, kvaila išraiška lygu Favras. Nosis, antakiai, moterys – Favras.

– Nagi, papasakokite, – tarė atsiremdamas į savo kabineto sieną priešais moterį, prisėdusią ant kėdės kraštelio. – Turite vaikų, esate viena, kur gyvenate?

Susirašė atsakymus į knygutę – pavardę, adresą, – kad Marizai būtų ramiau.

– Tai tuos ketvertus kažkas nupiešė ant durų, ar ne? Per vieną naktį?

– Taip. Vakar rytą ant visų durų buvo va tokio dydžio ketvertai, – ji išskėtė rankas per kokius šešiasdešimt centimetrų.

– Parašo nėra? Inicialų?

– Yra. Po apačia parašytos trys mažesnės raidės. CTL. Ne, CLT.

Adamsbergas pasižymėjo. CLT.

– Irgi juodos?

– Irgi.

– Daugiau nieko? Ant namo sienų nieko? Pačioje laiptinėje?

– Tik ant durų. Juoda spalva.

– Ar tas skaitmuo nėra truputį deformuotas? Nepanašus į santrumpą?

– O, taip. Galiu jums nupiešti, man neblogai išeina.

Adamsbergas padavė jai savo knygutę, ir Mariza ėmė piešti storais brūkšniais didelį spausdintinį ketvertą uždaromis kraštinėmis, praplatintu kaip Maltos ordino kryžiaus pagrindu ir su dviem brūkšneliais ant skersinio brūkšnio galo.

– Štai, – tarė Mariza.

– Atvirkščiai nupiešėt, – švelniai pasakė Adamsbergas, atsiėmęs knygutę.

– Kad ir yra atvirkščiai. Jis apsuktas antraip, su platesne kojele ir dviem brūkšneliais gale. Žinot tokį? Ar čia vagių ženklas? CLT? Tiesa?

– Vagys duris ženklina kuo nepastebimiau. O kodėl jūs baiminatės?

– Turbūt dėl Ali Baba istorijos. Žudikas paženklindavo duris dideliais kryžiais.

– Toje pasakoje jis pažymėjo tik vienas duris. O Ali Baba žmona paženklino visas kitas, norėdama suklaidinti žudiką, jei teisingai atsimenu.

– Tikrai, – kiek aprimo Mariza.

– Čia tik grafitai, – pasakė Adamsbergas, lydėdamas ją prie durų. – Tikriausiai kaimynų vaikų darbas.

– Niekada nemačiau tokio ketverto mūsų kvartale, – tyliai pridūrė Mariza. – Ir niekada nemačiau grafitų ant butų durų. Grafitai piešiami, kad visi matytų, argi ne?

– Nėra jokios taisyklės. Nusiplaukit duris ir nebesukit galvos.

Marizai išėjus, Adamsbergas išplėšė iš knygutės tuos lapus ir suglamžęs išmetė į šiukšlių dėžę. Paskui atsistojo ir atsišliejęs į sieną susimąstė, kaip paprotinti tokius nepraustaburnius kaip Favras. Nelengva bus, yda labai rimta, o pats žmogus to nė nesuvokia. Reikia tikėti, kad ne visa žmogžu-

dysčių brigada tokiu pat tonu gieda. Tuo labiau kad tarp jų yra keturios moterys.

Kaip kaskart nugrimzdęs į apmąstymus, Adamsbergas greitai nutolo nuo tikrovės ir pasinėrė į kažkokią tuštumą, lyg ir snaudulį. Po keliolikos minučių lengvai krūptelėjęs atsipeikėjo, stalčiuose susirado savo dvidešimt septynių padėjėjų sąrašą ir pamėgino pusbalsiu skaitydamas išmokti atmintinai visų jų pavardes, be Danglaro. Paskui paraštėje pasižymėjo: ausys, brutalumas – Noelis ir nosis, antakiai, moterys – Favras.

Jis vėl išėjo gerti kavos, nes tąkart susitikimas su Mariza sutrukdė. Kavos ir užkandžių automatai dar nebuvo atvežti, darbuotojams tekdavo pavargti, kol rasdavo laisvų kėdžių ir popieriaus, elektrikai suko rozetes kompiuteriams pajungti ir dar tik pradėjo tvirtinti grotas ant langų. Kol nėra grotų, nėra ir nusikaltimų. Žudikams teks palaukti, kol baigsis remontas. Todėl galima išeiti kur į lauką pasvajoti ar pagelbėti ant šaligatvių stoviniuojančioms ir nerimaujančioms moterims. Dar galima pagalvoti apie Kamilę, kurios nematė jau daugiau nei du mėnesius. Jei neklysta, ji turi grįžti rytoj arba poryt, pamiršo datą.

- V -

Antradienio rytą Žosas su kavos tirščiais elgėsi itin atsargiai, vengė bet kokių staigių judesių. Prastai miegojo, be abejonės, dėl to išnuomojamo kambario, kuris tiesiog šmėžavo prieš akis, tačiau buvo jam nepasiekiamas.

Jis sunkiai atsisėdo už stalo priešais savo puodelį, bandelę bei dešrą ir priešiškai nužvelgė penkiolika kvadratinių metrų, kuriuose gyveno, – suskeldėjusios sienos, čiužinys paklotas tiesiai ant grindų, tualetas aukšto koridoriuje. Aišku, uždirbdamas devynis tūkstančius frankų būtų galėjęs susirasti ir geriau, bet kas mėnesį beveik pusę išsiųsdavo į Gilvineką motinai. Negali gyventi šiltai, kai tavo motina šąla, toks jau gyvenimas, paprastas ir sudėtingas. Žosas žinojo, kad mokslinčius nuomoja nebrangiai, nes tai kambarys šeimininko name, be to, ir nuoma neoficiali. Ir, reikia pripažinti, jog Dekambrė ne iš tų lupikų, kurie tau paskutinį kailį nudirs už keturiasdešimt kubinių metrų erdvės Pa-

ryžiuje. Lizbeta išvis nuomos nemoka, nes eina pirkinių, gamina vakarienę ir tvarko bendrą vonią. Visa kita daro Dekambrė, siurbia ir valo bendro naudojimo patalpas, dengia stalą pusryčiams. Reikia pripažinti, netgi sulaukęs septyniasdešimties jis triūsia išsijuosęs.

Žosas lėtai kramtė bandelę, mirkydamas į kavą, ir viena ausimi klausė pritildyto radijo, kad nepražiopsotų jūros orų prognozės, kurią kiekvieną rytą užsirašydavo. Kambarys pas mokslinčių turi visus privalumus. Pirma, Monparnaso stotis ranka pasiekiama, jei ką. Antra, ten visur erdvu, radiatoriai, lovos su kojomis, ąžuolinis parketas ir kilimai nutriušusiais kutais. Pradžioje, kai atsikraustė, Lizbeta kelias dienas praleido basa ant tų šiltų kilimų, tiesiog iš malonumo. Be to, ten ir vakarienę duoda. Žosas mokėjo tik kepti ešerius, gliaudyti austres ir iščiulpti jūros sraiges. Tad vakarais valgydavo vien konservus. Galiausiai, gretimame kambaryje gyvena Lizbeta. Ne, jis niekad nepaliestų Lizbetos, niekada neuždėtų ant jos savo dvidešimt penkeriais metais senesnių sugrubusių rankų. Ir, reikia pripažinti, Dekambrė taip pat visada ją gerbė. Lizbeta Žosui pasipasakojo tą baisią istoriją, kaip ji pirmą vakarą atsigulė ant kilimo. Ir ką manot, aristokratas nė piršto nekrustelėjo. Už tai reikėtų skrybėlę prieš jį nusikelti. Štai kas vadinama kietumu. O jau kur mokslinčius geba būti kietas, Žosas lygiai taip pat gebės, kodėl turėtų negebėti. Le Gernai gal ir galvijai, bet ne niekšai.

Štai dėl to ir skaudžiausia. Dekambrė laiko jį galviju ir niekada neišnuomos jam savo kambariūkščio, neverta nė svajoti. Nei apie Lizbetą, nei apie vakarienę, nei apie radiatorius.

Po valandos, kraustant urną, mintys tebesisuko apie tą patį. Jis iškart pamatė storą kreminį voką ir vienu nykščio dryksniu atplėšė. Trisdešimt frankų. Tarifai savaime kyla. Permetė akimis tekstą, bet nepasivargino perskaityti iki galo. Pabodo nesuprantami to puspročio svaičiojimai. Paskui automatiškai atrinko skelbtinus ir neskelbtinus laiškelius. Į antrąją krūvelę padėjo pranešimą: *Dekambrė – pederastas, jis pats mezga savo servetėles.* Kaip vakar, tik atvirkščia tvarka. Nelabai išradingas žmogelis. Greitai prasidės tas pats per tą patį. Dedant laiškelį prie atmestųjų, ranka stabtelėjo kiek ilgiau nei vakar. Išnuomok man kambarį, arba per žinias išpilsiu visas paplavas. Šantažas, kitaip nepavadinsi.

Aštuntą valandą dvidešimt aštuonios minutės Žosas pasiruošęs jau stovėjo ant savo dėžės. Visi susirinkę į vietas lyg šokėjai choreografinėje kompozicijoje, nušlifuotoje per daugiau nei du tūkstančius spektaklių: Dekambrė – savo namo tarpduryje, įsikniaubęs į knygą, dešinėje nedideliame būrelyje – Lizbeta, Bertenas – kairėje, už raudonai ir baltai dryžuotų *Vikingo* užuolaidėlių, Damasas – už nugaros, atsirėmęs į *Roll-Rider* vitriną, netoli Dekambrė nuomininkės iš 4-ojo kambario, beveik pasislėpusios už medžio, ir galiausiai pažįstami veidai ratu susibūrusių nuolatinių klausytojų, kurie tarsi kokio atavizmo varomi visi sustodavo į tas pačias vietas kaip vakar.

Žosas ėmė skaityti skelbimus.

– *Pirmas: ieškau tokio kekso tešlos recepto, kad džiovinti vaisiai nesukristų į dugną. Antras: užsidaręs duris dar nepaslėpsi, kokia bjaurastim užsiiminėji. Dievas aukštybėse bus tau teisėjas, tau ir tavo kekšei. Trečias: Elena, kodėl neatėjai? Atsiprašau už viską, ką tau padariau. Pasirašo Bernaras. Ketvirtas: skvere pamesti šeši petankos rutuliai. Penktas: parduodu 1999 m. gamybos ZR7750, 8500 km, raudonos spalvos, signalizacija, vėjasaugis, priekiniai lankai, 3000 frankų.*

Kažkas minioje, nežinodamas tvarkos, kilstelėjo ranką, kad susidomėjo skelbimu. Žosui teko stabtelėti.

– Vėliau, *Vikinge,* – paaiškino šiurkštokai.

Ranka susigėdusi nusileido taip pat greitai kaip ir pakilo.

– *Šeštas,* – skaitė toliau Žosas. – *Iš kur man žinoti, ar skani ta mėsa. Septintas: ieškau picų vežiojimo furgonėlio su panoraminėmis durimis, orkaite šešioms picoms, B kategorijos. Aštuntas: jaunuoliai, kurie mušat būgnus, dar kartas, ir kviečiu policiją. Devintas...*

Nekantraudamas išgirsti puspročio pranešimą, Dekambrė nebe taip atidžiai klausėsi kitų dienos skelbimų. Lizbeta užsirašė skelbimą apie parduodamas provansietiškas prieskonines žoleles, netrukus prasidės jūros orų prognozė. Dekambrė pasiruošė, apsuko pieštuką delne reikiamu galu.

– *...nuo septynių iki aštuonių, švelnėjantis iki penkių–šešių, vakarų sektoriuje pavakary silpnėjantis iki trijų–penkių. Jūra audringa, lietus, vietomis gausus, bet pamažu rimstantis.*

Žosas priėjo 16-tą skelbimą, ir Dekambrė iš pirmų žodžių suprato, kad čia tas.

– *Paskui upe nukeliavau į* daugtaškis, *išlipau kitame miesto gale, o sutemus įsigavau į* daugtaškis *žmonos namus ir ten pabuvau jos draugijoje, nors per šimtus vargų, bet galiausiai pasiekiau, ko iš jos norėjau. Šitaip pasitenkinęs, išėjau pėsčias.*

Visi suglumę nuščiuvo, bet Žosas tuoj nutraukė tylą, baigdamas žinias keliais suprantamesniais skelbimais ir pereidamas prie Istorijos puslapio. Dekambrė susiraukė. Nespėjo visko užsirašyti, tekstas per ilgas. Sukluso susidomėjęs, koks likimas ištiko laivą, septyniasdešimt keturių patrankų prancūzų karo laivą *Žmogaus Teisės,* kuris 1797 m. sausio 14 d. po nesėkmingos kampanijos Airijoje plaukė namo su tūkstančiu trimis šimtais penkiasdešimčia žmonių.

– *...Jį vijosi du anglų laivai,* Nenuilstantysis *ir* Amazonė; *po visą naktį trukusio mūšio jis užplaukė ant seklumos priešais Kantė pakrantę.*

Žosas susigrūdo popierius už palaidinės.

– Ė, Žosai! – kažkas riktelėjo. – Kiek išsigelbėjo?

Žosas nušoko nuo dėžės.

– Negalima gi visko žinoti, – atsakė kiek reikšmingai.

Prieš nusinešdamas savo pakylą atgal pas Damasą, akimis susidūrė su Dekambrė žvilgsniu. Vos nežengė tų kelių žingsnių prie jo, tačiau nusprendė atidėti šitą reikalą iki vidurdienio naujienų. Išmetęs taurelę kalvadoso drąsiau jausis.

Dvyliktą valandą keturiasdešimt penkios minutės Dekambrė paskubomis užsirašė tokį sutrumpinimų pilną tekstą:

Dvyliktas: teisėsaugininkai išleis potvarkių, kurių reikės laikytis, ir iškabins gatvių kampuose bei aikštėse, kad niekas neliktų neperskaitęs. Daugtaškis. *Jie lieps išgalabyti šunis ir kates, balandžius, triušius, viščiukus ir vištas. Lieps būtinai palaikyti švarą namuose ir gatvėse, valyti miesto ir jo apylinkių kloakas, srutų ir sušvinkusio vandens* daugtaškis *pilnus griovius arba bent lieps juos nusausinti.*

Žosas jau buvo nuėjęs pietų į *Vikingą*, kai Dekambrė, ryžęsis su juo pasikalbėti, stumtelėjo baro duris. Bertenas įpylė jam alaus ir pastatė ant raudono, dviem Normandiją simbolizuojančiais auksiniais liūtais puošto kartoninio padėkliuko (tokie padėkliukai specialiai buvo gaminami šiam barui). Skelbdamas pietus, šeimininkas krumpliais pabeldė į didelę varinę plokštę, kabančią virš baro stalo. Kiekvieną dieną per pietus ir vakarienę Bertenas mušdavo savo gongą. Nugrumėdavo perkūniškas griausmas, išbaidydamas pulką aikštės balandžių, ir, sparnuočiams bei žmonėms akimirką pasiblaškius, visi išalkusieji nutūpdavo *Vikinge*. Gongo dūžiais Bertenas veiksmingai primindavo, kad išmušė valgio valanda, ir kartu atiduodavo pagarbą baugiai savo kilmei, kurią visi žinojo. Bertenas iš motinos pusės buvo pavarde Tutenas, taigi pagal etimologiją tiesioginis skandinavų griaustinio dievo Toro palikuonis. Nors kai kam, įskaitant Dekambrė, toks aiškinimas atrodė abejotinas, niekas nedrįsdavo Berteno genealoginio medžio sukapoti į malkas ir išsklaidyti svajones žmogaus, kuris jau trisdešimt metų plauna bokalus ant Paryžiaus grindinio.

Tos kelios keistenybės išgarsino *Vikingą* toli už kvartalo ribų, ir baras nuolatos būdavo sausakimšas.

Dekambrė, aukštai iškėlęs savo alų, prasibrovė iki staliuko, kur sėdėjo Žosas.

– Galima jums tarti žodelį? – paklausė nesisėsdamas.

Pakėlęs į jį mažytes melsvas akis, Žosas nieko neatsakė, tik kramtė mėsą. Kas prasižiojo? Bertenas? Damasas? Turbūt dabar Dekambrė nusodins jį ant žemės dėl to nuomojamo kambario, nepraleis malonumo išrėžti, kad toks galvijas kaip jis kilimais išklotame viešbutyje nepageidaujamas? Tegu tik pamėgina Dekambrė jį įžeisti, išrėš viską, kas parašyta atmestuosiuose lapeliuose. Mostelėjo jam, kad prisėstų.

– Dvyliktasis pranešimas, – prabilo Dekambrė.

– Žinau, keistas, – atsakė Žosas.

Vadinasi, bretonas pastebėjo. Tai palengvina reikalą.

– Ne vienas toks buvo, – užsiminė Dekambrė.

– Je, jau tris savaites.

– Pamaniau, gal kartais juos tebeturite?

Žosas duona suvalė padažą, suvalgė ir susinėrė rankas ant krūtinės.

– O jeigu ir tebeturiu?

– Norėčiau paskaityti. Jei norite, – pridūrė matydamas užsispyrusį bretono veidą, – aš juos nupirksiu, visus, kiek jau turit ir kiek dar gausit.

– Vadinasi, tai ne jūs?

– Ką aš?

– Ne jūs įmetėt juos į urną. Aš svarsčiau. Lyg ir jūsų stilius, tokie senoviški sakiniai, kur nieko negali suprasti. Bet jeigu dabar norite pirkti, vadinasi, ne jūsų. Logiškai mąstau.

– Tai kiek?

– Ne visus beturiu. Tik penkis paskutiniuosius.

– Tai kiek?

– Perskaitytas pranešimas, – mostelėjo Žosas į savo lėkštę, – kaip apgraužtas avienos šonkaulis, nieko nebevertas. Neparduodu. Mes, Le Gernai, gal ir galvijai, bet ne niekšai.

Žosas supratingai pažvelgė.

– Vis dėlto? – neatstojo Dekambrė.

Žosas sudvejojo. Argi protinga būtų suderėt kambarį už penkis nei šiokius, nei tokius lapukus?

– Girdėjau, pas jus atsilaisvino vienas kambarys, – išstenėjo.

Dekambrė veidas sustingo.

– Jau turiu pageidaujančių, – tylutėliai atsakė. – Jų pirmenybė.

– Aišku, – rėžė Žosas. – Velniop tą mandagumą. Ervė Dekambrė nenori, kad toks galvijas kaip aš tryptų jo kilimus. Taip paprasčiau būtų pasakyti, ar ne? Kad galėtum ten koją įkelti, reikia turėti aukštąjį išsilavinimą arba būti Lizbeta, o nei viena, nei kita artimiausiu metu man nenusimato.

Žosas išgėrė likusį vyną ir su trenksmu pastatė taurę ant stalo. Paskui gūžtelėjo pečiais ir staiga nurimo. Le Gernai dar ne to yra matę.

– Gerai, turėkitės tą savo kambarį, – prabilo vėl. – Iš dalies suprantu jus. Mes tiesiog per daug skirtingi. Ir nieko čia

nepadarysi. Galit pasiimt tuos popierius, jeigu taip knieti. Užeikit šįvakar pas Damasą prieš šeštos valandos skelbimus.

Dekambrė nurodytu laiku prisistatė į *Roll-Rider*. Damasas taisė jaunos klientės riedučius, o jo sesuo pamojavo nuo kasos.

– Pone Dekambrė, – sušnibždėjo ji, – gal jūs galėtumėt liepti jam apsivilkti megztinį. Persišaldys, o bronchai jo ne patys stipriausi. Žinau, kad turite jam tikrai didelės įtakos.

– Jau sakiau jam, Maribele. Reikia daug laiko, kol jį įtikini.

– Žinau, – prikando lūpą mergina. – Bet gal pamėgintumėt dar kartą?

– Kai tik galėsiu, pasikalbėsiu su juo, pažadu. Jūrininkas čia?

– Kambarėly už parduotuvės, – Maribelė mostelėjo į duris.

Dekambrė pasilenkė po pakabintų dviračių ratais, pralindo tarp burlenčių eilių ir įsmuko į remonto dirbtuvėles, nuo grindų iki lubų užgriozdintas įvairiausio dydžio ratukais, kur vieną stalo galą užėmęs sėdėjo Žosas su savo urna.

– Padėjau ant stalo krašto, – pasakė Žosas, nė nepasukęs galvos.

Dekambrė pasiėmė lapukus ir greitai pervertė.

– O štai šįvakarinis, – pridūrė Žosas. – Dar nepaskelbtas egzempliorius. Tas pusprotis didina greitį, dabar jau gaunu po tris per dieną.

Dekambrė išlankstė lapelį ir perskaitė:

– *O pirmučiausia, idant infekcija nekiltų iš žemės, reikia žiūrėti švaros gatvėse ir namuose, apsišluoti ir šunis išnaikinti, kad žmonių, taipgi kitų gyvūnų išmatų nebūtų, ypačiai prižiūrėti žun-*

vų turgų, mėsines, žarnų krautuves, kame paprastai užsilaiko spėriai pūvančių atmatų.

– Nesuprantu, kas tie žunvai, – tarė Žosas, įkniubęs į savo lapukų krūveles.

– Tai žuvys, leiskit pasakyti.

– Klausykit, Dekambrė, nenoriu būti nemandagus, bet nelįskit į svetimą daržą. Le Gernai moka skaityti. Nikola Le Gernas dirbo šaukliu dar Antrosios imperijos laikais. Po galais, ne jums aiškinti man, koks skirtumas tarp žunvų ir žuvų.

– Le Gernai, čia perrašyti senoviniai XVII amžiaus raštai. Tas žmogėnas juos nurašo raidė raidėn, su visomis keistomis formomis. Tais laikais daug kur būdavo raidė „n“, kur dabar nebėra. Dieniniame pranešime irgi buvo neįprastų žodžių.

– Ką, tik tokia problema? – Žosas atsitiesė ir pakėlė balsą.

– Taip, Le Gernai. Tai tik senovinės žodžių formos. Pats pažiūrėkit, atidžiau įsiskaičius viskas paaiškėja.

Žosas pagriebė iš jo laiškelį ir įsistebeilijo.

– Gerai, tarkim taip, – atsakė su pagieža. – Ir ką?

– Tiesiog jums pačiam bus lengviau skaityti, tik tiek. Visai nenorėjau jūsų užgauti.

– Bet užgavot. Imkit savo suknistus popiergalius ir nešdinkitės. Nes, kad ir kaip ten būtų, skaityti – mano darbas. Aš gi į jūsų reikalus nesikišu.

– Kaip?

– Aš apie jus nemažai žinau, šitiek laiškelių su įskundimais gaunu, – Žosas mostelėjo į neskelbtinųjų pranešimų krūvelę. – Kaip aną vakarą priminė mano proprosenelis Le Ger-

nas, žmonių galvose kartais negražūs dalykai dedasi. Laimė, aš atsijoju grūdus nuo pelų.

Dekambrė perbalo ir apgraibom atsisėdo ant kėdutės.

– Dieve švenčiausias, nėra ko taip jaudintis.

– Ar tebeturite tuos laiškelius, Le Gernai?

– Aha, dedu juos prie atmestųjų. Jus domina?

Žosas pasirausė neskaitytų skelbimų kupetoje ir padavė jam du lapelius.

– Gerai pagalvojus, visada naudinga pažinti savo priešą, – pasakė. – Vienas apdairus žmogus dviejų vertas.

Žosas žiūrėjo, kaip Dekambrė drebančiomis rankomis išlanksto lapelius, ir pirmą kartą pajuto seniui mokslinčiui užuojautą.

– Tik neimkit į plaučius, čia iš pamazgų serijos. Kad žinotumėt, ko aš prisiskaitau. Tegul tos pamazgos sau teka.

Dekambrė perskaitė abu lapelius ir šyptelėjęs pasidėjo ant kelių. Žosui pasirodė, kad jis atgauna kvapą. Ko tas aristokratas taip persigando?

– Gi nieko bloga nerti nėrinius, – nesiliovė Žosas. – Mano tėvas nerdavo tinklus. Taigi tas pat, tik stambesnės apimtys, ar ne?

– Taip, – sutiko Dekambrė ir grąžino lapelius. – Bet būtų geriau, kad kalbos nepasklistų. Žmonių supratimas ribotas.

– Labai ribotas, – Žosas vėl ėmėsi savo darbo.

– Mane šito išmokė motina. Kodėl neperskaitėt tų skelbimų?

– Nemėgstu kvailių, – atsakė Žosas.

– Bet juk ir manęs nemėgstat, Le Gernai?

– Ne. Tačiau nemėgstu kvailių.

Dekambrė atsistojo ir nuėjo. Žengdamas pro lauko duris atsigręžė ir tarė:

– Kambarys jūsų, Le Gernai.

- VI -

Apie pirmą valandą, Adamsbergui vos įžengus pro brigados duris, kelią pastojo nepažįstamas leitenantas.

– Leitenantas Morelis, komisare, – prisistatė. – Jūsų kabinete laukia moteris. Ji nenorėjo kalbėtis su niekuo, tik su jumis. Kažkokia Mariza Peti. Laukia jau dvidešimt minučių. Aš leidau sau uždaryti duris, nes Favras veržėsi kelti jai nuotaikos.

Adamsbergas suraukė kaktą. Ta pati vakarykštė moteris, įvykis su grafitais. Dievulėliau, bus per daug ją padrąsinęs. Jeigu ji kasdien ateidinės išsipasakoti, bus prastai.

– Ar negerai padariau, komisare? – paklausė Morelis.

– Ne, Moreli, čia mano klaida.

Morelis. Aukštas, liesas, tamsiaplaukis, truputį spuoguotas, į priekį atsikišusiu žandikauliu, jautrus. Spuogai, prognatizmas, jautrumas lygu Morelis.

Adamsbergas kiek atsargiai įžengė į savo kabinetą ir sėsdamas už stalo linktelėjo galvą.

– Ak, komisare, labai apgailestauju, kad tenka dar kartą jus trukdyti, – pradėjo Mariza.

– Minutėlę, – sustabdė ją Adamsbergas, traukdamas iš stalčiaus popieriaus lapą ir užsikniaubdamas ant jo su rašikliu rankoje.

Šlykšti ir baisiai nuvalkiota faro arba įmonės šefo gudrybė, kai nori atsiriboti, parodyti priešais sėdinčiajam, koks šis nereikšmingas. Adamsbergas pyko ant savęs, kam ja pasinaudojo. Manai esąs per šimtą mylių nuo tokių kaip leitenantas Noelis, kuris tik staigiu mostu užsitraukia striukę, o pats imi ir padarai dar blogiau. Mariza tuojau nutilo ir nuleido galvą. Adamsbergas iš to suprato, kad ją dažnai žemina viršininkas. Moteris gana daili, ir kadangi sėdėjo kiek pasilenkusi, pro palaidinukės iškirptę buvo matyti, kur prasideda krūtys. Manai esąs per šimtą mylių nuo tokių kaip brigadininkas Favras, o pasirodo, knisies tame pačiame kiaulių garde. Savo lape Adamsbergas lėtai užsirašė: spuogai, prognatizmas, jautrumas – Morelis.

– Ką? – tarė pakėlęs galvą. – Vėl baiminatės? Ar pamenate, Mariza, kad čia žmogžudysčių skyrius? Jeigu taip smarkiai nerimaujate, gal jums geriau padėtų gydytojas, o ne faras?

– Galbūt.

– Na ir gerai, liaukitės bijojusi, grafitai dar niekada nieko nesuėdė.

Adamsbergas atsistojo ir plačiai atidarė duris, kviesdamas ją išeiti.

– Bet nepapasakojau jums apie kitus namus.

– Kokius kitus namus?

– Du daugiabučius namus kitame Paryžiaus gale, 18-ame rajone.

– Na ir?

– Juodų ketvertų prirašyta ant visų durų, ir jau prieš pora savaičių, gerokai anksčiau negu mano name.

Adamsbergas akimirką sustingo, paskui atsargiai uždarė duris ir parodė moteriai kėdę. Ši vėl sėsdamasi nedrąsiai paklausė:

– Komisare, juk grafitininkai paprastai piešia savo kvartale, ar ne? Tai yra kaip ir nedidelėje teritorijoje? Juk nepiešia pirma ant vieno namo, paskui ant kito visai priešingame miesto gale, argi ne?

– Nebent gyvena abiejuose Paryžiaus galuose.

– Taip. Bet paprastai gaujose visi būna iš to paties kvartalo, ar ne?

Adamsbergas patylėjo, paskui išsitraukė knygutę.

– Iš kur sužinojot?

– Vežiau sūnų pas logopedą, jam disleksija. Kol jis būna pas gydytoją, aš visada laukiu pirmame aukšte, kavinėje. Varčiau vietos laikraštį, na žinote, kur spausdina to rajono naujienas, truputį politikos. Ten visas straipsnis apie tai, ketvertais paženklintos visos durys viename name Viščiuko gatvėje ir viename name Kolenkūro gatvėje.

Mariza nutilo.

– Atnešiau jums tą straipsnį, – paslinko per stalą laikraščio iškarpą. – Kad suprastumėt, jog nepasakoju nebūtų dalykų. Tai yra, kad nebandau tik patraukti dėmesį ar panašiai.

Kol Adamsbergas paskubomis skaitė straipsnį, moteris pakilo eiti. Adamsbergas žvilgtelėjo į tuščią savo šiukšlių dėžę.

– Minutėlę, pakartosim viską nuo pradžių. Jūsų pavardė, adresas, to ketverto piešinys ir visa kita.

– Betgi jau vakar viską pasakiau, – suglumo Mariza.

– Norėčiau padaryt viską iš naujo. Dėl visa ko, suprantate.

– Gerai, – ir Mariza vėl klusniai atsisėdo.

Marizai išėjus, Adamsbergas nusprendė pasivaikščioti. Valanda nejudant ant kėdės – tai daugiausia, kiek ištverdavo sėdomis. Vakarienės restorane, kino seansai, koncertai, ilgi vakarojimai giliame fotelyje jam būdavo tikrai malonūs iš pradžių, tačiau į pabaigą tapdavo beveik fizine kančia. Dėl nesuvaldomo noro išeiti lauk pasivaikščioti arba bent jau atsistoti palikdavo nebaigtą pokalbį, muzikos kūrinį, filmą. Tačiau ši varžanti savybė turėjo ir privalumų. Ji padėjo jam suprasti, ką kiti vadina dirglumu, nekantrumu arba neatidėliotinu poreikiu, nors kitomis gyvenimo aplinkybėmis šios būsenos jam atrodydavo visiškai nesuvokiamos.

Atsistojus ar pradėjus vaikščioti, tas nekantrumas dingdavo kaip nebuvęs, ir Adamsbergas grįždavo prie savo natūralaus ritmo, lėto, ramaus, tolygaus. Parėjo į brigadą nieko ypatingo nesumąstęs, tačiau jausdamas, kad tie ketvertai nėra nei grafitai, nei kokio paauglio išdaiga, ir netgi ne keršto

išpuolis. Tose skaičių virtinėse glūdi kažkoks negerumas, užslėpta negalia.

Dar iš tolo pamatęs brigados pastatą, nusprendė Danglarui verčiau apie tai nepasakoti. Danglaras negali pakęsti, kai jis leidžiasi nešamas niekuo nepagrįstų pajautų, nes, jo supratimu, nuo to prasideda visi policininko klystkeliai. Geriausiu atveju jis tai laikė laiko gaišimu. Ir nors Adamsbergas jam aiškino, kad šitaip sugaištas laikas anaiptol nėra veltui iššvaistytas laikas, Danglaras į tokių nepagrįstų, racionaliai nesisiejančių minčių sistemą žiūrėjo su nepalenkiamu priešiškumu. Tačiau bėda ta, kad Adamsbergo mąstymo sistema visada buvo kitokia, tai netgi nebuvo nei sistema, nei požiūris, nei nedrąsus mėginimas. Tai buvo polinkis, vienintelis jo polinkis.

Danglaras apsiblaususiomis nuo sočių pietų akimis sėdėjo savo kabinete ir bandė ką tik pajungtą kompiuterių tinklą.

– Jis niekaip negali man atsiųsti pirštų atspaudų archyvo iš prefektūros, – burbtelėjo pro šalį praeinančiam Adamsbergui. – Kokį velnią jie ten veikia, po galais? Vilkina? Mes jų poskyris ar ne poskyris?

– Viskas susitvarkys, – nuramino jį Adamsbergas, pats nė kiek nesijaudindamas, nes apskritai stengdavosi su kompiuteriais turėti kuo mažiau reikalų.

Tačiau šis negebėjimas bent jau neerzindavo Danglaro, kuris su džiaugsmu nardydavo po duomenų bazes ir specialius kabelius. Registruoti, klasifikuoti, tvarkyti didžiausius archyvus puikiai tiko jo plačiam, disciplinuotam protui.

– Ant jūsų stalo guli laiškelis, – tarė nepakeldamas akių. – Nuo karalienės Matildos dukros. Ji grįžo iš kelionės.

Danglaras niekada nevadino Kamilės kitaip, tik „karalienės Matildos dukra“; kažkada seniai ta Matilda jam sukėlė stiprų estetinį ir jausminį šoką. Jis žavėjosi ja kaip kokia ikona, nemaža šio susižavėjimo dalis teko ir jos dukrai Kamilei. Danglaras manė, kad Adamsbergas su Kamile elgiasi ne taip paslaugiai ir dėmesingai kaip turėtų. Adamsbergas labai aiškiai tai pajusdavo iš kai kurių savo pavaduotojo replikų ar kartais nebylaus nepritarimo, nors šis ir stengdavosi džentelmeniškai nesikišti į svetimus reikalus. Štai ir dabar Danglaras be žodžių priekaištauja už tai, kad jis daugiau nei du mėnesius nepasidomėjo, kaip Kamilei sekasi. O ypač už tai, kad vieną vakarą praėjusią savaitę susitiko jį už parankės su kažkokia mergina. Tada jiedu pasisveikino netarę nė žodžio.

Adamsbergas užėjo savo padėjėjui už nugaros ir pažvelgė į ekrane lakstančias eilutes.

– Klausykit, Danglarai, kažkas užsimanė juodais dažais rašinėti ant butų durų keistus atvirkščius ketvertus. Net trijuose daugiabučiuose: vienas iš jų 13-ame, du 18-ame rajone. Sakau, gal važiuosiu apžiūrėti.

Danglaro pirštai pakibo virš klaviatūros.

– Kada? – paklausė.

– Nagi tuojau. Tik pasikviesiu fotografą.

– O kam?

– Na, nufotografuosiu juos, kol žmonės nenuvalė. Jeigu dar nespėjo.

– Bet kam? – pakartojo Danglaras.

– Man nepatinka tie ketvertai. Visai nepatinka.

Na štai. Blogiausia jau pasakyta. Sakiniai, prasidedantys „Man nepatinka tas“ ar „Man nepatinka anas“ Danglarui keldavo siaubą. Policininkui faktai neturi patikti ar nepatikti. Jis turi dirbti, o dirbdamas galvoti. Adamsbergas nuėjo į savo kabinetą ir susirado Kamilės paliktą laiškelį. Jeigu jis laisvas, ji galinti užeiti šįvakar. Jei užsiėmęs, gal galėtų pranešti? Adamsbergas palinksėjo galvą – žinoma, laisvas.

Staiga pasijuto patenkintas. Pakėlė telefono ragelį ir paprašė fotografo. Į kabinetą įsiveržė susidomėjęs, bet paniuręs Danglaras.

– Danglarai, kaip atrodo fotografas? Ir kaip jo pavardė?

– Prieš tris savaites jums pristatėme visą komandą, – priminė Danglaras, – ir visiems ten buvusiems vyrams ir moterims jūs paspaudėte ranką. Su fotografu net kalbėjotės.

– Galimas daiktas, Danglarai, neabejoju, taip ir buvo. Bet tai ne atsakymas į mano klausimą. Kaip jis atrodo ir kokia pavardė?

– Danielis Barteno.

– Barteno, Barteno, nelabai patogi pavardė. Kaip atrodo?

– Gana liesas, guvios išvaizdos, nuolat šypso, nenustygsta vietoje.

– Ar turi kokių išskirtinių žymių?

– Labai tankiai šlakuotas, plaukai beveik rusvi.

– Gerai, labai gerai, – Adamsbergas išsitraukė iš stalčiaus savo sąrašą.

Pasilenkė virš stalo ir užsirašė: liesas, rusvaplaukis, fotografas...

– Kaip ten, sakėt, jo pavardė?

– Barteno, – atrėžė Danglaras. – Danielis Barteno.

– Dėkui, – Adamsbergas papildė savo aprašą. – Pastebėjote, kad komandoje turime vieną pusgalvį? Sakau vieną, bet gal yra ir daugiau.

– Favras, Žanas Luji.

– Taip. Ką darysim?

Danglaras skėstelėjo rankomis.

– Pasaulinės reikšmės klausimas. Gal jį pataisysime?

– Prireiks penkiasdešimties metų, bičiuli.

– Kuriam galui jums tie ketvertai?

– Ak, – atsiliepė Adamsbergas. Jis atvertė savo knygutę ties puslapiu su Marizos piešiniu.

– Atrodo daugmaž taip.

Danglaras užmetė akį ir atidavė knygutę.

– Įvyko nusikaltimas? Smurto atvejis?

– Tik pasišvaistė teptuku. Argi sunku užsukti pažiūrėti? Kol čia neįstatė grotų, visos bylos nukreipiamos į Auksakalių krantinės poskyrį.

– Negi dėl to užsiiminėsim niekais? Dar daug reikia padaryti, kad čia viskas įeitų į vėžes.

– Tai ne niekai, užtikrinu jus, Danglarai, užtikrinu.

– Grafitai.

– Nuo kada grafitininkai paišo laiptinėse ant butų durų? Trijose skirtingose Paryžiaus vietose?

– Gal čia išdykėliai? Gal menininkai?

Adamsbergas lėtai papurtė galvą.

– Ne, Danglarai. Nieko meniško, priešingai, čia negeri dalykai dedasi.

Danglaras gūžtelėjo pečiais.

– Žinau, bičiuli, žinau, – pasakė Adamsbergas, išeidamas iš kabineto.

Į vestibiulį per statybinį laužą brido fotografas. Adamsbergas paspaudė jam ranką. Niekaip neprisiminė pavardės, kurią kelis kartus pakartojo Danglaras. Patogiausia būtų perkelti sąrašą su apibūdinimais į knygelę, kad būtų visada po ranka. Rytoj taip ir padarys, nes šįvakar bus Kamilė, o Kamilė svarbiau už tą Bretono, ar kaip ten jo pavardė. Greitomis jam už nugaros priėjo Danglaras.

– Laba diena, Barteno, – pasisveikino.

– Laba diena, Barteno, – pakartojo Adamsbergas ir dėkingai mostelėjo savo pavaduotojui. – Keliaujam. Italijos prospektas. Švarus darbelis, tiesiog kelios meninės fotografijos.

Akies kampeliu Adamsbergas pamatė, kaip Danglaras velkasi striukę ir rūpestingai timpteli skvernus nugaroje, kad gerai gultų ant pečių.

– Eisiu kartu, – burbtelėjo jis.

- VII -

Žosas skubėjo Džiaugsmo gatve, greitis – trys su puse mazgo. Nuo vakar tebesvarstė, ar gerai išgirdo, kad senis mokslinčius pasakė: „Kambarys jūsų, Le Gernai". Aišku, puikiai išgirdo, bet ar tikrai tai reiškia, ką mano Žosas? Ar tai *tikrai* reiškia, kad Dekambrė sutinka išnuomoti jam kambarį? Su kilimais, Lizbeta ir vakariene? Jam, galvijui iš Gilvineko? Aišku, tą ir reiškia. Ką daugiau? Bet ar pasakęs taip vakar Dekambrė nubudęs nepasibaisėjo ir nepersigalvojo? Ar baigus skaityti pranešimus neprieis prie jo ir neišrėš, kad apgailestauja, bet kambarys jau išnuomotas, nes kiti turėję pirmenybę?

Taip ir bus, ir visai netrukus. Tam senam pasipūtėliui, senam liurbiui palengvėjo sužinojus, kad Žosas neišviešins jo nėrinukų paslapties. Ir jausmų pagautas davė kambarį. O dabar atsiims. Štai toks tas Dekambrė. Nuoboda ir šunsnukis, visada tokiu jį laikė.

Žosas tūžmingai nukabino urną ir be ceremonijų iškratė ant *Roll-Rider* stalo. Ir jeigu vėl bus laiškelis apie mokslinčių,

visai galimas daiktas, kad šįryt jį perskaitys. Šunsnukiams reikia atsilyginti, ir su kaupu. Nekantriai peržiūrėjo skelbimus, bet nieko panašaus nerado. O štai didįjį kreminį voką rado, su įprastais trisdešimčia frankų.

– Šitas ilgam prisikabino, – burbtelėjo.

Kita vertus, visai neblogai išeina. Dabar jau vien iš to žmogelio gauna beveik šimtinę per dieną. Žosas įniko skaityti.

Videbis animalia generata ex corruptione multiplicari in terra ut vermes, ranas et muscas; et si sit a causa subterranea videbis reptilia habitantia in cabernis exire ad superficiem terrae et dimittere ova sua et aliquando mori. Et si est a causa celesti, similiter volatilia.

– Mėšlas, – tarė Žosas, – itališkai.

Aštuntą valandą dvidešimt aštuonios minutės užlipęs ant pakylos, Žosas pirmiausia pasitikrino, ar Dekambrė stovi savo priedury. Pirmą kartą per dvejus metus nerimavo, ar jį pamatys. Taip, stovi, atrodo nepriekaištingai su savo pilku kostiumu, ranka pasitaiso žilus plaukus ir atsiverčia oda įrištą knygą. Žosas dėbtelėjo į jį ir griausmingai pradėjo skaityti pirmą pranešimą.

Jam pasidingojo, kad žinias baigė greičiau nei paprastai, nekantravo pamatyti, kaip Dekambrė atsiims savo žodžius. Baigiamąjį „Istorijos puslapį visiems" beveik nukando, ir dėl to dar labiau pyko ant mokslinčiaus.

– *Prancūzų garlaivis,* – baigė netikėtai, – *trijų tūkstančių tonų, kliudė Penmarčo uolas, paskui nudreifavo iki Torčo ir ten paskendo ant savo inkarų. Įgula žuvo.*

Po žinių Žosas pasistengė kuo abejingiau nusinešti savo dėžę į parduotuvę pas Damasą, kuris kaip tik kėlė metalinę uždangą. Jiedu paspaudė vienas kitam ranką. Damaso ranka buvo ledinė. Kaip kitaip, jei šiokiu metu vilki tik liemenę. Pasigaus ligą bevaizduodamas kietuolį.

– Šįvakar aštuntą valandą *Vikinge* tavęs lauks Dekambrė, – pasakė Damasas, statydamas puodelius kavai.

– Negalėjo pats pranešti?

– Visą dieną priiminėja užsirašiusius.

– Galbūt, bet aš ne šunelis, kurį galima varinėti. Čia aristokratas nenurodinės.

– Kodėl sakai „aristokratas"? – nustebo Damasas.

– Nagi, Damasai, atsimerk, argi Dekambrė ne aristokratas?

– Ką aš žinau. Niekada nepagalvojau. Betgi jis visiškas skurdžius.

– Juk būna nuskurdusių aristokratų. Dažniausiai aristokratai tokie ir būna.

– Tikrai? Nežinojau, – stebėjosi Damasas.

Damasas įpylė karštos kavos, regis, nė nepastebėdamas piktos bretono išraiškos.

– O megztinį užsivilksi šiandien ar rytoj? – irzliai mestelėjo Žosas. – Ar nemanai, kad jau pakankamai pridarei rūpesčio savo seseriai?

– Netrukus, Žosai, netrukus.

– Tu tik neįsižeisk, bet kodėl nesiplauni galvos?

Damasas pakėlė nustebusias akis ir atmetė už nugaros savo ilgus, tamsius, banguotus plaukus.

– Mano motina sakydavo, kad vyro plaukai – didžiausias jo turtas, – patikino jį Žosas. – O negalėčiau pasakyti, kad tu moki tinkamai juo naudotis.

– Ar jie nešvarūs? – sutriko vaikinukas.

– Taip, truputį. Tik neįsižeisk. Sakau tavo paties labui. Turi gražius plaukus, privalai juos prižiūrėti. Sesuo tau niekada nesakė?

– Aišku, sakė, tik aš pamirštu.

Damasas, paėmęs sruogą, apžiūrėjo plaukų galus.

– Teisybę sakai, Žosai, tuoj pat išsiplausiu. Gali prižvelgti parduotuvę? Maribelė ateis tik po dešimtos.

Damasas pašoko ir išdūmė, Žosas matė jį bėgant per aikštę vaistinės link. Atsiduso. Vargšas, tas Damasas. Per daug geras ir per minkštų smegenų. Tokiam bet kas kailį nudirs. Priešingybė aristokratui, ano galva pilna, o širdy tuščia. Pasaulis toks neteisingas.

Vakare aštuntą valandą penkiolika minučių sugriaudėjo Berteno perkūnas. Dienos keistai trumpėjo, aikštė jau skendėjo prietemoje, o balandžiai jau buvo sutūpę miegoti. Žosas nenoromis nuslinko į *Vikingą*. Pamatė Dekambrė tamsiu kostiumu, baltais marškiniais, nudėvėtais ties apykakle, sėdintį salės gale prie stalo su dviem vyno ropinėmis. Jis vienintelis iš susirinkusiųjų skaitė. Visą dieną turėjo pasiruošti kalbai, ir Žosas iš anksto spėjo, kad ji bus gerai apmesta ir ataustа. Bet Le Gerno taip lengvai aplink pirštą neapvyniosi. Jis puikiai viską išmanė apie siūlgalius, lynus ir kanapines virves.

Žosas nepasisveikinęs šleptelėjo ant kėdės, o Dekambrė iškart pripylė abi taures.

– Dėkoju, kad atėjote, Le Gernai, nenorėjau atidėlioti iki rytojaus.

Žosas tik linktelėjo galvą ir gurkštelėjo geroką gurkšnį iš savo taurės.

– Turit su savim? – pasiteiravo Dekambrė.

– Ką?

– Šiandienos skelbimus, tuos ypatinguosius.

– Nesitampau visko su savim. Jie pas Damasą.

– Prisimenate?

Žosas ilgai kasėsi žandą.

– Vėl tas žmogelis pasakojo savo gyvenimą, nė į tvorą, nė į mietą, kaip paprastai. O paskui dar vienas itališkas kaip ir šįryt.

– Ten lotyniškai, Le Gernai.

Žosas valandėlę patylėjo.

– Man taip nepatinka. Argi čia sąžiningas darbas – skaityti, ko pats nesupranti. Ko tas tipas siekia? Sukti smegenis žmonėms?

– Labai galimas daiktas. Sakykite, gal jums nesunku būtų juos atnešti?

Žosas išgėrė savo taurę ir atsistojo. Viskas vyko ne taip, kaip jis įsivaizdavo. Jautėsi sutrikęs kaip tą naktį jūroje, kai laive viskas išėjo iš rikiuotės ir nebesisekė susigaudyti. Jie manė, kad uolos ties dešiniuoju bortu, o išaušus paaiškėjo, kad tiesiai priešais, pačioje šiaurėje. Vos išvengė katastrofos.

Jis greitai suvaikščiojo ten ir atgal, svarstydamas, ar tik nepasirodys, kad Dekambrė ties kairiuoju bortu, nors manė jį esant ties dešiniuoju. Padėjo ant stalo tris kreminius vokus. Bertenas ką tik buvo atnešęs karštą patiekalą, normandišką kepsnį su bulvėmis, ir trečią ropinę. Žosas nieko nelaukęs ėmėsi valgyti, o Dekambrė tuo metu pusbalsiu skaitė vidurdienio skelbimą.

– *„Šįryt nuėjau į biurą su baisiai skaudančiu kairės rankos smiliumi, kurį pasitempiau vakar, grumdamasis su minėta moterimi. (...) Mano žmona nuėjo į pirtį (...) išsimaudyti, nes taip ilgai sėdėjo namie tarp dulkių. Sako nusprendusi nuo šiol būti labai švari. Nesunku numanyti, kiek ilgai tai truks“*. Dievulėliau, juk aš esu skaitęs šį tekstą, – tarė kišdamas lapelį atgal į voką, – bet prisimenu tarsi pro miglą. Arba per daug prisiskaičiau, arba atmintis atsisako tarnauti.

– Kartais ir sekstantas atsisako tarnauti.

Dekambrė vėl pripylė taures ir ėmėsi kito skelbimo:

– *„Terrae putrefactae signa sunt animalium ex putredine nascentium multiplicatio, ut sunt mures, ranae terrestres (...) serpentes ac vermes, (...) praesertim si minime in illis locis nasci consuevere“*. Galiu juos pasiimti? – paklausė.

– Jeigu jums padės.

– Kol kas nieko nepadeda. Bet aš išsiaiškinsiu, Le Gernai, išsiaiškinsiu. Tas tipas žaidžia katę su pele, bet vieną dieną koks nors žodis parodys man kelią, aš įsitikinęs.

– Ir kur tas kelias nuves?

– Sužinosiu, ko jis siekia.

Žosas gūžtelėjo pečiais.

– Su tokiu charakteriu niekada nebūtumėt galėjęs dirbti šaukliu. Jeigu stojinėsi ties viskuo, ką tenka skaityti, nieko nebus. Nebeįstengsi pranešinėti, pasismaugsi. Šauklys turi pakilti virš to, ką skelbia. Pro mano urną daug puspročių praėjo. Tik niekada nepasitaikė, kad mokėtų daugiau, negu nustatyta. Ir lotyniškai niekas nerašė, juoba senovinėmis formomis. Nesuprantu kurių galų.

– Kad užsimaskuotų. Visų pirma, tai ne jo žodžiai, jis cituoja tekstus. Suprantat, kur gudrybė? Jis nusiplauna rankas.

– Nepasitikiu žmonėmis, kurie nusiplauna rankas.

– Antra, jis renkasi senovinius tekstus, kurie tik jam vienam turi kažkokią prasmę. Jis pasislepia.

– Na, aš ne prieš senoviškumą, – paaiškino Žosas, mojuodamas peiliu. –Net įtraukiau į žinias „Istorijos puslapį visiems“, jeigu pastebėjote? Dar nuo mokyklos laikų pamėgau – man patikdavo istorija. Nesiklausydavau, bet patikdavo.

Žosas baigė valgyti, o Dekambrė užsakė ketvirtą ropinę. Žosas žvilgtelėjo į jį. Na ir maukia aristokratas, o kiek dar susivertė jo belaukdamas. Pats stengėsi neatsilikti, tačiau jautė, kad pamažu tampa sunku valdytis. Atidžiai nužvelgė Dekambrė, – geriau įsižiūrėjus, nebe taip tiesiai ir laikosi. Aišku, išgėrė, kad drąsiau būtų pasakyti dėl kambario. Žosas pajuto, kad ir pats stengiasi atitolinti tą akimirką. Kol šnekučiuojasi apie šį bei tą, nereikia aiškintis dėl viešbučio, bent tiek gerai.

– Tiesą sakant, man patiko tas mokytojas, – pridūrė Žosas. – Būtų patikęs, net jei būtų kalbėjęs kiniškai. Kai mane

išmetė iš internato, tik dėl jo vienintelio apgailestavau. Ten Tregjere baisiai griežta tvarka.

– O ką veikėte Tregjere? Maniau, jūs iš Gilvineko.

– Taigi kad nieko neveikiau. Gyvenau internate, kur mane bandė perauklėti. Veltui plušo. Po dvejų metų išsiuntė atgal į Gilvineką, nes dariau blogą įtaką draugams.

– Pažįstu Tregjerą, – atsainiai tarstelėjo Dekambrė pildamasis vyno.

Žosas žvelgė skeptiškai.

– Laisvės aikštę žinote?

– Taip.

– Ten buvo tas berniukų internatas.

– Taip.

– Iškart už Šventojo Roko bažnyčios.

– Taip.

– Kartosit „taip“ po kiekvieno mano sakinio?

Dekambrė gūžtelėjo pečiais, jam merkėsi akys. Žosas papurtė galvą.

– Jūs pasigėrėt, Dekambrė. Nebesuprantat.

– Pasigėriau, bet pažįstu Tregjerą. Vienas kitam netrukdo.

Dekambrė išgėrė savo taurę ir mostelėjo Žosui įpilti dar.

– Skiedžiat, – Žosas padarė ko prašytas, – norit mane išdurt. Jei manot, kad praskysiu vien todėl, kad žmogus yra buvęs Bretanėje, tai labai klystate. Aš ne patriotas, aš jūrininkas. Pažįstu bretonų, kurie yra tokie pat kretinai kaip kiti.

– Aš irgi.

– Čia apie mane?

Dekambrė vangiai papurtė galvą, ir stojo ilgoka tyla.

– Bet jūs tikrai pažįstat Tregjerą? – užsikabino Žosas, kaip dažnai būna per daug išgėrus.

Dekambrė linktelėjo ir išgėrė savo taurę.

– O aš nelabai pažįstu, – staiga nuliūdo Žosas. – Internato prižiūrėtojas tėvas Kermarekas įsigudrindavo sekmadieniais amžinai paskirti man bausmę. Regis, patį miestelį mačiau tik pro langus ir įsivaizdavau iš draugų pasakojimų. Atmintis – nedėkingas dalykas, to šunsnukio pavardę prisimenu, o istorijos mokytojo – ne, nors jis vienintelis mane užstodavo.

– Diukvedikas.

Žosas lėtai pakėlė galvą.

– Kaip?

– Diukvedikas, – pakartojo Dekambrė. – Tokia jūsų istorijos mokytojo pavardė.

Žosas sumirksėjo ir pasilenkė per stalą.

– Tikrai, Diukvedikas. Janas Diukvedikas. Klausykit, Dekambrė, gal jūs mane šnipinėjat? Ko iš manęs norit? Jūs faras? Dekambrė, jūs faras, ar ne? Laiškeliai – tik akių dūmimas, kambarys – tik akių dūmimas. Jūs tik norit įtraukti mane į savo fariškus reikalus!

– Jūs bijote farų, Le Gernai?

– Koks jūsų reikalas?

– Čia jūsų reikalas, bet aš nesu faras.

– Kurgi ne. Tai iš kur pažįstat mano Diukvediką?

– Jis mano tėvas.

Žosas suakmenėjo, pasirėmęs alkūnėmis ant stalo, atstatęs smakrą, girtas ir sutrikęs.

– Skiedžiat, – burbtelėjo po geros minutės.

Dekambrė praskleidė kairįjį savo švarko atlapą ir ne iš karto pataikęs susirado vidinę kišenę. Išsitraukė piniginę ir išėmęs padavė bretonui savo tapatybės kortelę. Žosas ilgai ją tyrinėjo, pirštu vedžiojo pavardę, nuotrauką, gimimo vietą. Ervė Diukvedikas, gimęs Tregjere, amžius – septyniasdešimt metų.

Kai pakėlė akis, Dekambrė laikė pridėjęs smilių prie lūpų. Tylėk. Žosas palinksėjo galvą. Mėto pėdas. Šitiek dar suprato, nors ir girtas. Tačiau *Vikinge* aidėjo toks šurmulys, kad galima buvo be jokios rizikos patyliukais kalbėtis.

– Vadinasi... „Dekambrė“? – sumurmėjo jis.

– Prasimanymas.

Čia tai bent. Reikia pripažinti, aristokratas nusipelnė pagarbos. Žosas dar pamąstė. Galiausiai paklausė:

– Tai jūs aristokratas ar ne aristokratas?

– Aristokratas? – nustebo Dekambrė, kišdamas savo kortelę atgal į kišenę. – Klausykit, Le Gernai, jei būčiau aristokratas, tikrai nesigadinčiau akių nerdamas servetėles.

– Bet gal nusigyvenęs aristokratas? – neatstojo Žosas.

– Ne. Tiesiog nusigyvenęs. Tiesiog bretonas.

Žosas atsilošė kėdėje; jautėsi suglumęs, lyg staiga, be jokio įspėjimo jį būtų apleidęs koks įgeidis ar svajonė.

– Tik žiūrėkit, Le Gernai, niekam nė žodžio, – įspėjo Dekambrė.

– O Lizbetai?

– Net Lizbeta nieko nežino. Niekas neturi žinoti.

– Tai kodėl man pasakėt?

– Kaip šauksi, taip atsilieps, – paaiškino Dekambrė ir ištuštino savo taurę. – Su sąžiningu žmogum sąžiningai ir elgiuosi. Jeigu po viso šito apsigalvosite dėl kambario, sakykit tiesiai, aš suprasiu.

Žosas staiga išsitiesė.

– Tai ar imat? – paklausė Dekambrė. – Nes aš turiu norinčių.

– Imu, – kuo skubiau atsakė Žosas.

– Tada iki rytojaus, – Dekambrė atsistojo, – ir ačiū už laiškelius.

Žosas dar nutvėrė jį už rankovės.

– Kuo tie skelbimai ypatingi, Dekambrė?

– Jie persmelkti požemiais, puvimu. Ir pavojingi, nė neabejoju. Kai tik pamatysiu šviešelę tunelio gale, pasakysiu jums.

– Švyturys, – kiek svajingai atitarė Žosas, – kai pasimatys švyturys.

– Teisingai.

- VIII -

Didelė dalis ketvertų ant paženklintųjų durų trijuose namuose jau buvo nuvalyti, ypač 18-ame rajone, kur, keleto gyventojų liudijimu, jie atsirado prieš savaitę ar dvi. Tačiau kadangi piešta kokybiškais akriliniais dažais, ant medinių paviršių liko juosvi pėdsakai. O štai Marizos name jie aptiko daug neliestų pavyzdžių, ir Adamsbergas pasirūpino, kad juos nufotografuotų, kol niekas nesunaikino. Jie buvo nupiešti kiekvienas atskirai ranka, o ne naudojant trafaretą. Bet visų požymiai sutapo: aukštis – septyniasdešimt centimetrų, linijos plotis – geri trys centimetrai, visi ketvertai apgręžti atvirkščiai, kojelė apačioje praplatinta, o skersinė perbraukta dviem brūkšneliais.

– Gražiai atlikta, ar ne? – tarė per visą ekspediciją tylėjęs Adamsbergas. – Miklią ranką turi vyrukas. Nupiešta iš pirmo karto, niekur netaisyta. Kaip kiniškas hieroglifas.

– Neabejotinai, – atsiliepė Danglaras, sėsdamas į automobilį komisarui iš dešinės. – Braižas elegantiškas, greitas. Gerą ranką turi.

Fotografas sugrūdo savo įrangą į automobilio galą, ir Adamsbergas iš lėto pajudėjo.

– Ar nuotraukų reikia skubiai? – pasiteiravo Barteno.

– Visai ne, – atsakė Adamsbergas. – Atneškit, kai galėsit.

– Už poros dienų, – pasiūlė fotografas. – Šįvakar turiu išryškinti Krantinės poskyriui.

– Tiesa, dėl Krantinės poskyrio, jiems nėra reikalo apie tai pasakoti. Telieka ši nedidelė ekskursija tarp mūsų.

– Gal jis dailininkas, kad turi tokią gerą ranką? – tęsė mintį Danglaras.

– Nemanau, jog čia meno kūriniai.

– Bet jų visuma gali būti meno kūrinys. Įsivaizduokit, jeigu vyrukas išpaišytų šimtus namų, galiausiai visi imtų apie jį kalbėti. Būtų plataus masto sumanymas, per meną bendruomenė paimama įkaite, tai vadinama „akcija“. Po pusmečio autoriaus pavardę visi žinos.

– Taip, – sutiko Adamsbergas. – Ko gero, jūsų tiesa.

– Iš tikrųjų, – įsiterpė fotografas.

Adamsbergas staiga prisiminė jo pavardę: Brateno. Ne, Barteno. Liesas, rusvaplaukis, fotografas lygu Barteno. Puiku. Vardo velniai nematė, nereikia norėti daugiau negu įmanoma.

– Pas mus, Nantejyje, vienas vaikinukas per savaitę kokį šimtą miesto šiukšliadėžių nudažė raudonai su juodais taškeliais. Sakytum, mieste nutūpė būrys gigantiškų boružių, ir visos pakibo ant stulpelių kaip ant milžiniškų smilgų. Ir ką manote, po mėnesio jis gavo darbą didžiausioje vietos radijo stotyje. Šiandien visa bendruomenės kultūra sukasi aplink jį.

Adamsbergas tylomis vairavo, be jokio irzulio braudamasis per šeštos valandos kamščius. Pamažu jie artėjo prie brigados.

– Bet yra vienas kabliukas, – pasakė sustodamas ties raudonu šviesoforu.

– Mačiau, – nukirto Danglaras.

– Kas? – paklausė Barteno.

– Tas žmogelis apipaišė ne visų butų duris, – atsakė Adamsbergas. – Apipaišė visas, *išskyrus vienas.* Ir taip visuose trijuose namuose. Paliktosios durys yra skirtingose laiptinės vietose: Marizos name – septintame aukšte kairėje, Viščiuko gatvėje – ketvirtame dešinėje, Kolenkūro gatvėje – penktame kairėje. Kažkaip nebūdinga „akcijai".

Danglaras krimsnojo lūpą, vieną pusę, kitą.

– Tai proporciją laužantis potėpis, nuo kurio kūrinys tampa kūriniu, o ne puošybos elementu, – mėgino spėti jis. – Menininkas pateikia kažką, kas skatina pamąstyti, o ne tapetą. Tai trūkstama detalė, spynos skylė, netobulumas, taip įvedamas atsitiktinumas.

– Dirbtinis atsitiktinumas, – pataisė Adamsbergas.

– Menininkas privalo pats sukurti atsitiktinumą.

– Jis ne menininkas, – pusbalsiu pasakė Adamsbergas.

Sustabdė automobilį prie brigados, užtraukė rankinį stabdį.

– Puiku, tai kas jis? – paklausė Danglaras.

Alkūnėmis atsirėmęs ant vairo ir įsmeigęs akis į tolį, Adamsbergas susimąstė.

– Ir prašyčiau neatsakyti „nežinau", – pridūrė Danglaras.

Adamsbergas nusišypsojo:

– Tada verčiau patylėsiu.

Adamsbergas ėjo namo sparčiu žingsniu, kad tikrai spėtų grįžti, kol ateis Kamilė. Išsimaudė duše ir susmuko į fotelį pusvalandžiuką pamąstyti, nes Kamilė paprastai būdavo punktuali. Vienintelė toptelėjusi mintis buvo ta, kad po drabužiais jaučiasi nuogas, kaip dažnai pasitaikydavo ilgą laiką jos nematius. Nuogas po drabužiais, juk tai natūrali visų žmonių būsena. Tokia logiška mintis Adamsbergo nesutrikdė. Vis tiek laukdamas Kamilės jautėsi nuogas po drabužiais, nors darbe taip nesijausdavo. Ir skirtumas buvo kuo aiškiausias – nesvarbu, logiška tai ar ne.

- IX -

Ketvirtadienį tarp trijų naujienų skelbimų Žosas Damaso paskolintu furgonėliu per kelis kartus su kažkokiu baugščiu nekantrumu perkraustė savo daiktus. Važiuojant paskutinį kartą, Damasas padėjo jam siaurais laiptais iš aštunto aukšto nunešti žemyn stambiuosius daiktus. Nors apskritai mantos susidarė gana nedaug: varinėmis vinimis kaustytas ir juoda drobe aptrauktas lagaminas, triumo su nutapytu tristiebiu burlaiviu prieplaukoje, sunkus skulptūrėlėmis puoštas fotelis, kurį didžiulėmis savo rankomis padirbo proprosenelis per trumpus apsilankymus šeimoje.

Naktį prieš tai Žosas praleido kamuojamas naujų būgštavimų. Dekambrė – tai yra Ervė Diukvedikas – vakar, išmaukęs kokias šešias ropines raudonojo vyno, per daug išsipasakojo. Žosas baiminosi, kad atsibudęs persigąs ir pirmo impulso pagautas pasiųs jį velniop. Tačiau nieko panašaus, Dekambrė susidariusiomis aplinkybėmis laikėsi oriai, jau pusę devintos su knyga rankoje stovėjo savo prieduryje. Jei

ko ir gailėjosi – o tikriausiai gailėjosi, – arba jei drebėjo savo paslaptį atidavęs į grubias nepažįstamojo, be to, dar galvijo, rankas, vis dėlto niekuo neišsidavė. Ir jei galva buvo sunki, – o tikriausiai buvo kaip ir Žoso – taip pat neparodė. Kai nuskambėjo abu dienos skelbimai, – tie, kuriuos jiedu dabar vadina „ypatingaisiais", – jo veidas liko toks pat susikaupęs.

Vakare, baigęs persikraustyti, Žosas jam atidavė abu laiškelius. Likęs vienas savo naujajame kambaryje pirmiausia nusimovė batus, kojines ir prasižergęs, basas, nukoręs rankas, užsimerkęs atsistojo ant kilimo. Kaip tik tą akimirką ant plačios lovos mediniais užgaliais prisėdo Nikola Le Gernas, gimęs Lokmarijoje 1832 metais, ir pasilabino su juo. Sveikas, atsakė Žosas.

– Šauniai apsisukai, sūneli, – pagyrė senis, alkūne pasirėmęs į stalelį prie lovos.

– Tikrai? – prasimerkė Žosas.

– Tau čia geriau negu ten. Sakiau, tapęs šaukliu gali aukštai kilti.

– Jau septynerius metus kartoji. Dėl šito ir atėjai?

– Dėl tų skelbimų, – lėtai pratarė senolis, kasydamasis apšepusį skruostą, – „ypatingųjų", kaip tu vadini, kuriuos atiduodi aristokratui; tai va, tavim dėtas aš užraukčiau. Čia kažkas negerai.

– Už juos moka, seneli, ir gerai moka, – pasišiaušė Žosas.

Senukas gūžtelėjo pečiais.

– Tavim dėtas užraukčiau.

– Ką tai reiškia?

– Tą, ką sakau, Žosai.

Nė neįtardamas apie Nikola Le Gerno vizitą antrame namo aukšte, Dekambrė darbavosi pirmajame, ankštame savo kabinete. Šįkart jam atrodė, kad viename iš šios dienos „ypatingųjų" skelbimų rado užuominą, labai menkutę, bet galbūt lemiamą.

Ryto naujienų skelbimu buvo toliau pasakojama, Žoso žodžiais tariant, anekdotiška žmogelio istorija „nei į tvorą, nei į mietą". Iš tiesų, galvojo Dekambrė, čia tikrai knygos ištraukos, paimtos tiesiog iš vidurio, visiškai nepaisant pradžios. Kodėl? Dekambrė skaitė ir skaitė tas pastraipas, tikėdamasis, kad šie jau išmokti nesuvokiami sakiniai galiausiai pasakys savo kūrėjo vardą.

Bažnyčioje su savo žmona, kuri joje nesilankė jau mėnesį ar du. (...) Nežinau, galbūt tai dėl kiškio letenos, skirtos apsisaugoti nuo vidurių pūtimo, bet nuo tada, kai ėmiau ją nešioti, niekada nekamavo pilvo diegliai.

Atsidusęs Dekambrė padėjo lapelį ir paėmė antrąjį, tą su užuomina:

Et de eis quae significant illud, est ut videas mures et animalia quae habitant sub terra fugere ad superficiem terrae et pati sedar, id est, commoveri hinc inde sicut animalia ebria.

Po apačia jis buvo paskubomis pasirašęs vertimą su klaustuku viduryje: *O be šių tai įrodančių dalykų, matai žiurkes ir po žemėmis gyvenančius gyvūnus sprunkant į paviršių ir kamuojantis (?), tai yra lendant lauk tarsi apgirtusius.*

Jis jau valandą svarstė dėl „sedar", nes tai ne lotynų kalbos žodis. Buvo įsitikinęs, kad čia ne rašybos klaida – pedantas toks smulkmeniškas, jog pažymi daugtaškiais visas vietas, kurias leido sau išmesti iš originalių tekstų. Jeigu pedantas išspausdino „sedar", vadinasi, ten tikrai ir buvo „sedar", nors visas likęs tekstas parašytas tobula vėlyvojo laikotarpio lotynų kalba. Ropšdamasis ant seno medinio suolelio nusikelti žodyno, Dekambrė staiga sustojo.

Arabiškas. Tai arabiškos kilmės žodis.

Grįžo prie stalo kone drebėdamas, abiem rankomis laikydamas lapelį, tarsi saugodamas, kad tas nenuskristų. Arabų ir lotynų kalbų mišinys. Dekambrė greitai susirado kitus skelbimus, kuriuose kalbama apie lendančius iš žemės gyvūnus, taip pat ir pirmąjį lotynišką tekstą, kurį Žosas perskaitė vakar ir su beveik tokia pat pradžia: *Matysi.*

Matysi, kaip po žeme iš puvenų veisis ir dauginsis gyviai, tokie kaip kirmėlės, rupūžės ir musės, ir jeigu priežastis glūdi po žemėmis, išvysi, kaip gelmių gyventojai ropliai lenda į žemės paviršių, deda kiaušinėlius ir kartais net dvesia. O jeigu priežastis ore, taip pat elgsis paukščiai.

Tekstai tarsi atkartojo vieni kitus, kartais žodis žodin. Skirtingi autoriai iki pat XVII amžiaus įkyriai dėstė tą pačią iš kartos į kartą perduodamą idėją. Kaip vienuoliai, ištisus amžius perrašinėję *Auctoritas* įsakus. Vadinasi, tai bendruomenė. Elitinė, išsilavinusi. Tačiau ne vienuolių, ne. Čia nieko bendra su religija.

Dekambrė mąstė, ranka parėmęs galvą, tik ūmai per visus namus kaip daina suskambo Lizbetos kvietimas sėsti prie stalo.

Nusileidęs į valgomąjį, Žosas rado visus Dekambrė viešbučio gyventojus, seniai įpratusius prie čionykštės tvarkos, jau sėdint prie stalo ir traukiant savo servetėles iš medinių žiedų, pažymėtų vis kitokiu ženkleliu. Iš pradžių sutrikęs naujoje vietoje suabejojo, ar šį vakarą eiti prie stalo ar ne, juk pensiono vakarienė neprivaloma, jeigu iš vakaro įspėji, kad nevalgysi. Žosas buvo pratęs gyventi vienas, valgyti vienas, miegoti vienas ir kalbėtis pats su savimi, išskyrus tuos retus atvejus, kai eidavo vakarieniauti pas Berteną.

Per trylika gyvenimo Paryžiuje metų jis turėjo tris drauges, kaskart gana trumpai, tačiau niekada nedrįso jų parsivesti į savo kambarį ir pasiūlyti ant plikų grindų patiestą čiužinį. Moterų namai, net patys kukliausi, visada buvo jaukesni už jo aptriušusį būstą.

Žosas pasistengė nusipurtyti šį varžymąsi, regis, grįžusį iš tolimų paauglystės laikų, kai buvo susikaustęs ir agresyvus. Lizbeta jam nusišypsojo paduodama įmautą į žiedą jo servetėlę. Kai Lizbeta taip plačiai nusišypsodavo, jausmo pagau-

tas jis norėdavo pulti prie jos kaip skęstantis sudužusio laivo keleivis, tamsoje priplaukęs uolą. Nuostabią uolą, apvalią, glotnią ir tamsią, kuriai jaustųsi amžinai dėkingas. Net pats stebėjosi. Tokį jausmų antplūdį jam sukeldavo tik Lizbeta, ir tik tada, kai nusišypsodavo. Gyventojai nedarniu murmesiu pasveikino Žosą, ir šis atsisėdo Dekambrė iš dešinės. Lizbeta sėdėdavo kitame stalo gale ir patarnaudavo vakarieniaujantiems. Prie stalo sėdėjo ir kiti du viešbučio gyventojai – Kastijonas iš pirmojo kambario, pensininkas kalvis, kuris pirmąją gyvenimo pusę vertėsi fokusininko amatu ir apkeliavo visus Europos kabaretus, ir Evelina Kiuri iš ketvirtojo kambario, smulkutė trisdešimtmetė moterytė, labai tyli, švelnaus senamadiško veido, palinkusi ties savo lėkšte. Vos Žosui atsikraus-čius į pensioną, Lizbeta jį įspėjo.

– Žiūrėk, jūreivi, kad man jokių kvailysčių, – rėžė pamokslą, patyliukais įsitempusi jį į vonią. – Su Kastijonu gali varyti be užuolankų, jis kietas, mano puikiai mokąs laidyti sąmojus, apie jo sielą tai dar nieko nesako, bet gali būti tikras, kad nesužeisi. Nesijaudink, jei pastebėsi, kad vakarieniaujant pradingo tavo laikrodis, jis nepajėgia atsispirti pagundai, tačiau būtinai atiduos per desertą. Savaitės dienomis būna vaisiai arba jų tyrė, nelygu metų laikas, o sekmadieniais – ryžių pudingas. Čia maistas ne valdiškas, gali drąsiai valgyt. O su ta moteryte atsargiai. Ji čia jau pusantrų metų saugiai pasislėpusi gyvena. Pabėgo iš namų nuo vyro, kuris aštuonerius metus ją mušė. Tik pamanyk, aštuonerius metus! Atrodo, jį mylėjo. Na, bet galiausiai nušvito protas, ir vieną

vakarą ji prisiglaudė čia. Bet žinok, jūreivi, vyras ieško jos po visą miestą, ketina iškaršti kailį ir parsitempti namo. Aišku, tai nelogiška, bet tokie tipai visada šitaip daro, jų mechanizmas labai paprastas. Per galvą persivers, kad tik ji kitiems neatitektų, tu gyvenimo matęs, žinai, kaip būna. Todėl įsidėmėk, Evelinos Kiuri tu nepažįsti ir niekada negirdėjai jos vardo. Čia ją visi vadina Eva, tai niekuo neįpareigoja. Supratai, jūreivi? Elkis su ja supratingai. Ji mažai kalba, dažnai krūpčioja, rausta, tarsi vis dar bijotų. Pamažu atsigauna, bet reikia laiko. O mane tu pažįsti, aš mergina nepėsčia, bet juokelių apie aną galą nebegaliu pakęst. Viskas. Dabar eik prie stalo, jau tuoj laikas, ir geriau bus, jei žinosi iš anksto – du buteliai, ir ne daugiau, nes Dekambrė turi polinkį, todėl stengiuosi pristabdyti. Kam negana, eina į *Vikingą.* Pusryčiai nuo septynių iki aštuonių, taip visiems tinka, be kalvio, kuris vėlai keliasi, kiekvienam savo. Viską pasakiau, nesimaišyk po kojom, paruošiu tau žiedą, turiu su kumeliuku ir su laivu, katro labiau nori?

– Kokį žiedą? – nesuprato Žosas.

– Servetėlei įmauti. Tiesa, skalbiam kas savaitę, baltus penktadieniais, spalvotus antradieniais. Jei nenori, kad tavo skalbiniai suktųsi kartu su kalvio, už poros šimtų metrų yra skalbykla. Jei nori, kad išlygintume, turėsi primokėt Maribelei, kuri ateina valyti langų. Tai ką nusprendei dėl žiedo?

– Su kumeliuku, – tvirtai atsakė Žosas.

– Jau tie vyrai, – atsiduso išeidama Lizbeta, – jiems kad tik mandriau.

Sriuba, troškinta veršiena, sūriai ir keptos kriaušės. Kastijonas daugiau kalbėjo vienas pats, Žosas atsargiai dairėsi naujoje vietoje, tarsi plaukdamas į nepažįstamą jūrą. Mažoji Eva valgė tylomis ir tik vieną kartą pakėlė akis paprašyti Lizbetą duonos. Lizbeta jai nusišypsojo, ir Žosui lyg ir pasirodė, kad Eva nori pulti jai į glėbį. Na, nebent čia jam pačiam vėl kilo toks noras.

Dekambrė per visą vakarienę beveik nieko nepasakė. Kai Žosas padėjo Lizbetai nukraustyti stalą, ši jam šnibžtelėjo: „Kai jis toks, vadinasi, valgydamas kažką galvoja“. Ir tikrai, vos prarijęs kriaušes, Dekambrė pakilo nuo stalo ir visų atsiprašęs nuėjo į savo kabinetą.

Mintis švystelėjo rytą, vos prabudus. Pavardė išsprūdo pro lūpas dar net neatsimerkus, tarsi žodis visą naktį būtų laukęs, kol miegalius atsibus, nekantraudamas jam pasigirsti. Dekambrė išgirdo save pusbalsiu sakant: *Avicena*.

Atsikėlė kartodamas pavardę, baimindamasis, kad nepranyktų kartu su besisklaidančiomis miego miglomis. Kad būtų tikriau, užrašė ant popieriaus lapo. *Avicena.* Paskui šalia brūkštelėjo: *Liber canonis*. Medicinos kanonas.

Avicena. Didysis Avicena, persų medikas ir filosofas, gyvenęs pačioje XI amžiaus pradžioje, jo veikalai tūkstančius kartų perrašinėti nuo Rytų iki Vakarų. Lotyniški tekstai, prikaišioti arabiškų posakių. Štai ir užčiuopė siūlo galą.

Dekambrė su šypsena laukė, kada laiptuose susitiks bretoną. Nutvėrė jį einantį pro šalį.

– Gerai išsimiegojote, Le Gernai?

Žosas iškart pamatė, kad kažkas atsitiko. Blyškus, liesas, paprastai truputį negyvėliškas Dekambrė veidas atgijo, tarsi nutviekstas saulės. Užuot kiek ciniškai ir išdidžiai šypsojęsis, kaip jam įprasta, Dekambrė tiesiog džiūgavo.

– Pričiupau jį, Le Gernai, pričiupau.

– Ką tokį?

– Mūsų pedantą! Po šimts, aš jį pričiupau. Atidėkit man šiandienius „ypatinguosius“ skelbimus, lekiu į biblioteką.

– Apačion, į savo kabinetą?

– Ne, Le Gernai. Ne visas gi knygas turiu.

– Mat kaip, – nusistebėjo Žosas.

Dekambrė, ant pečių užsimetęs paltą ir tarp kojų paspraudęs portfelį, užsirašė „ypatingąjį“ ryto skelbimą:

Paskui išsiderina metų laikų požymiai, žiema būna šilta, užuot buvusi šalta; vasara vėsi, užuot buvusi karšta, taip pat ir pavasaris, ir ruduo, nes šis didžiulis nevienodumas rodo negerą sanklodą, tiek žvaigždžių, tiek oro (...).

Įsikišo lapą į portfelį, paskui dar luktelėjo keletą minučių klausydamasis tos dienos pranešimo apie laivo katastrofą. Be penkių devintą nėrė į metro.

- X -

Tą ketvirtadienį Adamsbergas atėjo į brigadą vėliau už Danglarą, o taip nutikdavo gana retai, todėl pavaduotojas įdėmiai į jį pasižiūrėjo. Komisaras atrodė apsiblausęs kaip žmogus, miegojęs vos kelias valandas, nuo penktos iki aštuntos. Iškart apsisukęs išėjo gerti kavos į barą gatvėje.

Kamilė, padarė išvadą Danglaras. Vakar vakare grįžo Kamilė. Danglaras vangiai įsijungė kompiuterį. Jis kaip paprastai miegojo vienas. Negražus, neproporcingo veido, į apačią kaip tirpstanti žvakė apsmukusios figūros; todėl būdavo tikras stebuklas, jei kartą per dvejus metus paliesdavo moterį. Niūrios nuotaikos, kuri jį vydavo tiesiai prie alaus dėžių, kaip visada Danglaras atsikratė, mintyse tarsi šviesulingą paveikslėlių virtinę peržvelgęs savo penkių vaikų veidus. Beje, penktasis, žydrų akių, buvo ne jo, tačiau žmona išeidama draugiškai visus paliko jam. Tai įvyko jau seniai, prieš aštuonerius metus ir trisdešimt septynias dienas; vaizdas, kaip žaliu kostiumėliu vilkinti Marija ramiu žingsniu pereina koridorių, atidaro du-

ris ir užtrenkia jas paskui save, laikėsi įstrigęs jo galvoje dvejus ilgus metus, o tai lygu šešiems tūkstančiams penkiems šimtams alaus skardinių. Paskui virtinė paveikslėlių su vaikais – dviem dvyniais, dviem dvynėmis ir žydraakiu jaunėliu, – tapo jo *idée fixe*, jo ramybės užutėkiu, išsigelbėjimu. Jis praleido tūkstančius valandų, kuo smulkiausiai trindamas morkas, kuo balčiausiai skalbdamas skalbinius, nepriekaištingai kraudamas kuprines, kruopščiai lygindamas ir iki visiško sterilumo šveisdamas vonią ir tualetą. Paskui šis įkarštis pamažu atslūgo iki daugmaž normalaus arba bent pakenčiamo lygio. Ir suvartojamo alaus skardinių skaičius krito iki tūkstančio keturių šimtų per metus, – tiesa, sunkiomis dienomis išgerdavo dar antra tiek vyno. Liko jo šviesulingas ryšys su vaikais, ir šito – kartodavo jis sau niūriaisiais rytmečiais, – šito niekas iš jo neįstengtų atimti. Niekas, beje, ir neketino.

Jis laukė, ir pats stengėsi, kad kokia nors moteris pasiliktų pas jį ir Marijos atliktą sceną pakartotų atvirkščia tvarka, tai yra atidarytų duris, atsigręžusi priekiu, vilkėdama geltoną kostiumėlį, ramiu žingsniu pereitų koridorių jo link, tačiau bergždžias reikalas. Moterys niekada ilgai neužsibūdavo, tvirtesni santykiai neužsimegzdavo. Jis nesikėsino į tokią moterį kaip Kamilė, ne, – jos tiesus profilis toks tyras ir toks švelnus, kad nebežinai, ar pulti jį tapyti, ar bučiuoti. Ne, jis neprašė tobulybės. Tik moters, paprasčiausios moters, net jeigu ji būtų apsmukusi į apačią kaip jis pats, argi svarbu.

Danglaras matė, kaip Adamsbergas parėjo ir, be garso pristūmęs duris, užsidarė kabinete. Jis irgi ne gražuolis, o štai turi tobulybę. Teisingiau, jis gražus, nors logiškai vertinant atrodė, kad nė vienas bruožas, atskirai paėmus, negali prie to rezultato prisidėti. Jokio taisyklingumo, jokios darnos ir nieko įspūdingo. Visiška netvarka, tačiau ta netvarka gundė, o kartais, ypač kai jis užsiplieksdavo, net virsdavo kerinčiu chaosu. Danglaras visada manė, kad likimas neteisingas. Jo paties veidas buvo toks pat netaisyklingas kaip Adamsbergo, tačiau pasiekimai itin kuklūs. O štai Adamsbergui, iš esmės niekuo ne pranašesniam, atiteko visi koziriai.

Bet nuo pustrečių metų įpratęs daug skaityti ir medituoti Danglaras nepavydėjo. Ir todėl, kad turėjo tuos penkis paveikslėlius. Ir dar todėl, kad jam vis dėlto patiko šis vyras, nors ir kėlė jam kone chronišką irzulį, patiko netgi jo veidas, jo stambi nosis ir keista šypsena. Kai pasiūlė pereiti kartu dirbti čia, į brigadą, jis nė akimirkos nedvejojo. Adamsbergo nerūpestingumas jam tapo beveik būtinas kaip ir atpalaiduojanti skardinė alaus, – be abejonės, todėl, kad atsverdavo nerimastingą, kartais nelankstų ir per didelį jo paties proto aktyvumą.

Danglaras nužvelgė uždarytas duris. Adamsbergas ketino kažko imtis dėl tų ketvertų, todėl stengėsi nenervinti pavaduotojo. Danglaras, kiek susirūpinęs, atitraukė rankas nuo klaviatūros ir atsilošė kėdėje. Nuo vakar vakaro svarstė, ar tik neapsiriko, nes tuos atbulus ketvertus jau buvo kažkur

matęs. Prisiminė migdamas vienas lovoje. Tai buvo seniai, galbūt dar jaunystėje, prieš tampant faru, ne Paryžiuje. Kadangi gyvenime mažai keliavo, galėtų pasistengęs atgaivinti atmintyje tą pėdsaką, jeigu tik išliko kas nors daugiau, o ne vien tas beveik išblukęs įspūdis.

Adamsbergas užsidarė duris, kad jo neslėgtų teisėtas pavaduotojo irzulys, kol apskambins keturias dešimtis Paryžiaus komisariatų. Danglaras nusprendė, kad tai kažkokia menininko akcija, tačiau Adamsbergas buvo kitos nuomonės. Tą nuomonę nuo visus Paryžiaus rajonus apimančio tyrimo skyrė vienas žingsnis, beprasmiškas ir nelogiškas žingsnis, kurį Adamsbergas verčiau norėjo žengti vienas. Dar šįryt nebuvo tikras, ar yra tam pasiryžęs. Per pusryčius, atsiprašęs Kamilės, dar kartą pervertė savo užrašų knygutę ir pasižiūrėjo į tą ketvertą taip, lyg viską statytų ant kortos. Paklausė Kamilės, ką ji mano apie ketvertą. Kaip gražu, atsakė ši, tačiau juk rytais Kamilė nieko nematydavo, neskirdavo net pašto kalendoriaus nuo švento paveikslėlio. Kitaip būtų pasakiusi ne „kaip gražu“, o „kaip klaiku“. Jis švelniai paprieštaravo: „Ne, Kamile, nelabai gražu“. Ir tą akimirką, tardamas šį sakinį, šį neiginį, apsisprendė.

Vangus po trumpokos nakties, kūne jausdamas palaimingą nuovargį, surinko pirmąjį numerį iš sąrašo.

Apie penktą valandą jau buvo visur paskambinęs, ir per tą laiką išėjęs pavaikštinėti tik vieną kartą, per pietus. Ant suolelio gatvėje bevalgant suvožtinį, paskambino Kamilė.

Paskambino ne pusbalsiu pasidalyti įspūdžiais apie praėjusią naktį, ne, Kamilė taip nedarydavo. Žodžius ji vartodavo labai taupiai, leisdavo kalbėti kūnui – kam reikės, tas supras, – tačiau ką reikia suprasti, niekada negalėjai tiksliai žinoti.

Užrašų knygelėje jis parašė: „Moteris, protas, geismas lygu Kamilė". Stabtelėjo ir perskaitė tą eilutę. Gremėzdiški, lėkšti žodžiai, tačiau užkloti ant Kamilės jie išsigaubė, tarsi prisipildę akivaizdžios tiesos. Jis beveik matė juos išsikeliant lyg burbulus popieriaus paviršiuje. Gerai. Lygu Kamilė. Parašyti žodį *Meilė* jam atrodė per drąsu. Rašiklis išvedžiodavo „M", ties „e" sustodavo ir sunerimęs nebepajėgdavo tęsti. Toks nenoras Adamsbergą ilgai stebino, kol daugybę kartų tai išgyvenus pavyko, kaip pats manė, perprasti pačią jo priežastį. Adamsbergas mylėjo meilę. Tačiau nemylėjo to, kas išplaukia iš meilės. O *iš meilės išplaukia visokie kitokie dalykai*, nes utopiška tikėtis gyventi vien lovoje, net porą dienų. Ištisa įvairiausių dalykų virtinė, prasidedanti nuo kelių ore tvyrančių idėjų, o nutrūkstanti surentus ką nors tvirto, iš kur meilė esą turėtų niekada nebeištrūkti. Meilė įsiplieskia kaip užsidegusios žolės liepsna, bėganti po atviru dangum nuo vienų durų prie kitų, bet jos kelias baigiasi tarp keturių sienų ties priekrosniu. O tokiam žmogui kaip Adamsbergas ta visokių kitokių dalykų virtinė atrodė lyg apmaudūs spąstai. Jis vengdavo net menkiausių šitai pranašaujančių ženklų, pamatydavo juos iš tolo su stulbinamu įžvalgumu, kaip kad medžiojami žvėreliai geba pajusti atsėlinantį plėšrūną. Kartais jis įtardavo, kad Kamilė, kaip bėgimo meistrė, lenkia jį visa galva.

Kamilė su savo cinišku atsainumu, atsargiu sentimentalumu, savo batais, visada tvirtai stovinčiais prie starto linijos. Tačiau Kamilė tą žaidimą žaidė slapčia, ne taip atžagariai, geranoriškiau. Taigi žmogui, kuriam neužtenka kantrybės išsamiau pamąstyti, būdavo sunku pastebėti šį esminį į atviras erdves ją genantį instinktą. O Adamsbergas turėjo pripažinti, kad apie Kamilę nepakankamai mąsto. Kartais pradėdavo, bet greitai užsimiršdavo, dėmesį patraukdavo kitos mintys, šokdavo nuo vienos idėjos prie kitos, kol viskas susiskaidydavo į vaizdinių mozaiką, reikšdavusią, jog netrukus teliks tuštuma.

Baigė rašyti sakinį į vis dar gulinčią ant kelių atverstą knygutę, po A padėjo tašką; staugė grąžtai, galynėdamiesi su plytomis ties langų kraštais. Taigi Kamilė paskambino ne paburkuoti su juo, o rimtesniu reikalu – pakalbėti apie ketvertą, kurį jai parodė ryte. Adamsbergas atsistojo ir, peržengęs keletą tinko nuolaužų, įėjo į Danglaro kabinetą.

– Ar atsirado ta duomenų bazė? – pasidomėjo iš mandagumo.

Danglaras linktelėjo galvą ir pirštu parodė į ekraną, kur nepaprastu greičiu šmėkščiojo išdidinti nykščių atspaudai kaip nufotografuotos galaktikos.

Adamsbergas apėjo stalą ir atsistojo priešais Danglarą.

– Jeigu reikėtų nurodyti ketvertais paženklintų namų skaičių Paryžiuje, kiek sakytumėte?

– Trys, – atsakė Danglaras.

Adamsbergas iškėlė rankas ištiestais pirštais.

– Trys plius devyni, iš viso dvylika. Turint galvoje, kad nedaug kam šauna į galvą eiti apie tokius dalykus pranešti policijai, – išskyrus panikuotojus, dykaduonius ir manijų apsėstuosius, nors galiausiai tokių susidaro nemažai, – galima sakyti, turėtų būti jau apie trisdešimt to akcijų menininko išgražintų namų.

– Visur tokie pat ketvertai? Tokios pat formos, spalvos?

– Tokie pat.

– Visur vienos durys paliktos švarios?

– Šitai teks išsiaiškinti patiems.

– Ketinate patikrinti?

– Manau, taip.

Danglaras įsisprendė rankomis į klubus.

– Aš jau esu matęs tokį ketvertą, – pasakė jis.

– Kamilė irgi.

Danglaras kilstelėjo antakį.

– Ant stalo atverstoje knygoje, pas vienos draugės draugą, – patikslino Adamsbergas.

– Apie ką buvo knyga?

– Kamilė nežino. Spėja, kad tai istorijos knyga, nes tas žmogus dieną dirba namų šeimininke, o vakarais studijuoja viduramžių istoriją.

– Argi ne normaliau būtų atvirkščiai?

– Palyginti su kuo normaliau?

Danglaras stvėrė nuo stalo alaus butelį ir sriūbtelėjo didelį gurkšnį.

– O kur jūs matėte tą ketvertą? – paklausė Adamsbergas.

– Nepamenu. Kažkur toli ir seniai.

– Jeigu tas ketvertas šen bei ten jau aptinkamas, tai nebe kūryba.

– Ne, – pripažino Danglaras.

– Akcija reiškia kūrybą, ar ne?

– Teoriškai taip.

– Ką darysim su tuo akcijų menininku?

Danglaras vyptelėjo.

– Atmesim šią versiją.

– Ir kuo pakeisim?

– Žmogeliu, dėl kurio mums nėra ko sukti galvos.

Adamsbergas ėmė vaikštinėti, nepaisydamas pabirusio tinko, nuo kurio jo seni batai apsinešė baltai.

– Aš maniau, kad mus perkėlė į kriminalinę brigadą, į žmogžudysčių skyrių, – mestelėjo Danglaras.

– Nepamiršau, – atsiliepė Adamsbergas.

– Ar tuose devyniuose daugiabučiuose padaryta nusikaltimų?

– Ne.

– Smurto atvejų? Grasinimų? Priekabiavimų?

– Ne, puikiai žinote, kad nieko nenutiko.

– Tai kodėl mes apie tai kalbam?

– Nes yra smurto prielaida, Danglarai.

– Tuose ketvertuose?

– Taip. Tai nebylus puolimas. Ir rimtas.

Adamsbergas žvilgtelėjo į laikrodį.

– Dar spėsiu...

Išsitraukė užrašų knygutę ir greit vėl užvertė.

– Nusivesti Barteno apžiūrėti keleto namų.

Adamsbergas nuėjo atsinešti į kamuolį susukto ir palikto ant kėdės švarko, o Danglaras tuo tarpu užsivilko striukę ir tvarkingai pasitaisė skvernus. Kadangi gamta neapdovanojo natūraliu grožiu, Danglaras visas pastangas sutelkė į antrinį privalumą – eleganciją.

- XI -

Dekambrė grįžo gana vėlai, bet spėjo prieš vakarienę pasiimti ypatingąjį vakaro pranešimą, Žoso atidėtą į šalį.

(...) kai dygsta nuodingi grybai, kai laukus ir miškus aptraukia voratinkliai, kai galvijai pievose ima negaluoti ar net stipti, taip pat ir laukiniai žvėrys miškuose, kai duona greitai pelija; kai ant sniego galima pamatyti šviežiai išsiritusių musių, kirmėlių ar uodų (...)

Jis sulankstė lapelį; Lizbeta tuo metu vaikščiojo po kambarius ir kvietė gyventojus prie stalo. Dekambrė, kurio veidas švytėjo nebe taip kaip rytą, staiga uždėjo ranką Žosui ant peties.

– Reikia pasikalbėti, – pasakė. – Šįvakar *Vikinge.* Norėčiau, kad mūsų niekas negirdėtų.

– Ar geras laimikis? – pasiteiravo Žosas.

– Geras, bet mirtinas. Per stambus kąsnis mums.

Žosas, regis, suabejojo.

– Tikrai, Le Gernai. Bretono garbės žodis.

Per vakarienę, papasakojęs pusiau pramanytą nutikimą iš giminės istorijos, Žosas išgavo šypseną nudelbtame Evos veide ir pajuto šiokį tokį pasididžiavimą. Padėjo Lizbetai nukraustyti stalą, šiek tiek iš įpratimo, šiek tiek norėdamas pasimėgauti jos artumu. Jau buvo beeinąs į *Vikingą*, tik staiga išvydo ją laiptais besileidžiant iš savo kambario žvilgančia juoda vakarine suknia, prigludusia prie stotingos figūros. Skubėdama pro šalį, ji nusišypsojo Žosui taip, kad tas pajuto tarsi smūgį į paširdžius.

Perkaitintoje ir prirūkytoje *Vikingo* salėje prie paties toliausio staliuko sėdėjo susirūpinęs Dekambrė ir laukė jo su dviem kalvadoso taurelėm.

– Baigusi plauti indus, Lizbeta išėjo visa išsidabinus, – pranešė sėsdamasis Žosas.

– Taip, – nė kiek nenustebęs atsakė Dekambrė.

– Ją kažkas pasikvietė?

– Lizbeta išeina apsirengusi vakariniais drabužiais kiekvieną vakarą, išskyrus antradienį ir sekmadienį.

– Su kuo nors susitikinėja? – sunerimo Žosas.

Dekambrė papurtė galvą.

– Dainuoja.

Žosas suraukė antakius.

– Ji dainuoja, – pakartojo Dekambrė, – koncertuoja kabarete. Lizbeta turi stulbinamą balsą.

– Dievulėliau, nuo kada?

– Nuo tada, kai apsigyveno čia ir aš pamokiau ją solfedžio. *Sent Ambruaze* jos paklausyti kiekvieną vakarą prisirenka sausakimša salė. Vieną dieną, Le Gernai, pamatysite jos veidą afišose. Lizbeta Klaston. Kad ir kur tada būtumėt, nepamirškite jos.

– Nemanau, kad galėčiau ją pamiršti, Dekambrė. Į tą kabaretą galima nueiti? Galima jos pasiklausyti?

– Damasas ten sėdi kiekvieną vakarą.

– Damasas? Damasas Vigjė?

– Kas daugiau? Jums niekas nesakė?

– Kiekvieną rytą kartu geriam kavą, o nė žodžiu man neužsiminė.

– Taip ir turi būti, jis įsimylėjęs. Tokių dalykų niekas nesipasakoja.

– Velnias, Damasas. Betgi jam trisdešimt metų, tam Damasui.

– Lizbetai irgi. Kad Lizbeta stora, tai dar nereiškia, kad negali būti trisdešimties.

Žoso mintys ėmė suktis apie galimą Damaso ir Lizbetos porą.

– Ar jiems gali kas išeiti? – paklausė. – Jūs gi išmanot apie gyvenimą.

Dekambrė skeptiškai vyptelėjo.

– Vyro fiziologija Lizbetai jau seniai nebedaro įspūdžio.

– Damasas gero būdo.

– To negana.

– Ko Lizbeta tikisi iš vyrų?

– Mažai ko.

Dekambrė gurkštelėjo kalvadoso.

– Mes čia atėjom ne apie meilę kalbėtis, Le Gernai.

– Žinau. Apie stambią žuvį, kuri jums užkibo.

Dekambrė veidas apsiniaukė.

– Negi viskas taip rimta? – paklausė Žosas.

– Man baisu.

Dekambrė nužvelgė gretimus staliukus, ir jį, regis, nuramino *Vikinge* gaudžiantis triukšmas, baisesnis ir už būrį laukinių vikingų, šėlstančių ant drakaro denio.

– Aš nustačiau vieną iš autorių, – pasakė jis. – Tai XI amžiaus persų medikas Avicena.

– Gerai, – Žosą Avicenos reikalai domino gerokai mažiau negu Lizbeta.

– Radau, iš kurios jo *Liber canonis* vietos paimta ištrauka.

– Gerai, – pakartojo Žosas. – Sakykit, Dekambrė, ar jūs buvote mokytojas kaip ir jūsų tėvas?

– Iš kur žinot?

– Atspėjau, – Žosas spragtelėjo pirštais. – Aš irgi šį tą išmanau apie gyvenimą.

– Gal jums ir baisiai nuobodu, ką aš pasakoju, bet savo paties labui turėtumėt paklausyti.

– Gerai, – pakartojo Žosas, staiga vėl pasijutęs kaip internato laikais per Diukvediko pamokas.

– Kiti autoriai tik kopijavo Aviceną. Visur ta pati tema. Jie suka aplinkui kaip maitvanagiai, rėžiantys ratus apie dvėselieną, bet neįvardija.

– Apie ką? – paklausė Žosas, truputį nebesugaudydamas minties.

– Apie temą, Le Gernai, juk ką tik sakiau. Apie vienintelį dalyką, aprašomą visuose ypatinguosiuose skelbimuose. Apie tai, ką tie skelbimai skelbia.

– Ir ką jie skelbia?

Tą akimirką Bertenas atnešė ir pastatė ant stalo dvi taureles kalvadoso, todėl prieš atsakydamas Dekambrė palaukė, kol normandas nueis.

– Marą, – pratarė pritildęs balsą.

– Kokį marą?

– TĄ marą.

– Tą baisiąją senų laikų ligą?

– Taip. Tą pačią.

Žosas patylėjo. Ar gali būti, kad mokslinčius šneka niekus? Ar gali būti, kad mausto jį? Žosas gi nepatikrins tų visų istorijų *de canonis*, todėl Dekambrė gali ramiausiai vedžioti jį už nosies. Kaip tikras atsargus jūrininkas atidžiai nužvelgė senojo erudito veidą – visiškai nepanašu, kad juokautų.

– Ar tik nebandot manęs apkvailinti, Dekambrė?

– Kurių velnių?

– Gal sugalvojot pažaisti bičą, kuris viską žino, ir bičą, kuris nežino nieko. Gudruolį ir kretiną, išsilavinusį ir tamsuolį, protingą ir kvailį. Bet tokiuose žaidimuose aš irgi galiu išplukdyt jus į atviras jūras, ir be gelbėjimosi liemenės.

– Le Gernai, jūs žiaurus žmogus.

– Taip, – pripažino Žosas.

– Spėju, esate davęs į kaulus daugybei žmonių šioje žemėje.

– Ir šioje jūroje.

– Aš niekada nesu žaidęs gudruolio ir kretino. Ką tai duotų?

– Galią.

Dekambrė nusišypsojo ir gūžtelėjo pečiais.

– Galim tęsti? – paklausė.

– Jei tik norit. Nors, tiesą sakant, koks mano reikalas? Tris mėnesius skaičiau tipo, kuris nurašinėjo Bibliją, laiškelius. Man už tai mokėjo, aš ir skaičiau. Koks mano reikalas?

– Moraline prasme tie skelbimai yra jūsų. Jeigu rytoj sugalvosiu eiti į policiją, norėčiau, kad tai žinotumėt. Taip pat norėčiau, kad eitumėt kartu.

Žosas vienu mauku išgėrė savo kalvadosą.

– Į policiją? Jums varžtai atsisuko, Dekambrė! Kur jūs matot ryšį su policija? Galų gale juk čia ne visuotinis pavojus.

– Iš kur žinote?

Žosas pagalvojo apie kambarį ir susilaikė nepasakęs, kas sukosi ant liežuvio. Reikia neprarasti kambario.

– Gerai paklausykit, Dekambrė, – prabilo tvardydamasis. – Turim žmogelį, kuris, anot jūsų, savo malonumui perrašinėja senus raštus apie marą. Kitaip sakant, beprotį, maniaką. Jeigu imtume pasakot farams kaskart, kai koks beprotis prasižioja, taigi nė išgert neliktų kada.

– Visų pirma, – atsakė Dekambrė, nugėręs pusę kalvadoso, – jis ne tik perrašinėja, bet ir užsako, kad paskelbtumėt.

Pasisako viešai, bet anonimiškai. Antra, jis artinasi. Dar tebėra tekstų pradžioje, dar nepriėjo vietų, kur minimas žodis „maras“, „liga“ arba „mirtis“. Tebetrypčioja ties įžangomis, tačiau juda pirmyn. Suprantate, Le Gernai? *Jis juda pirmyn.* Štai kas blogiausia. *Jis juda pirmyn.* O kur?

– Nagi į teksto pabaigą. Juk logiška. Niekada neteko matyti žmogaus pradedant knygą nuo galo.

– Kelias knygas. Ar žinote, kas bus pabaigoje?

– Taigi neskaičiau aš tų sumautų knygų!

– Dešimtys tūkstančių mirusių. Štai kas bus pabaigoje.

– Manot, tas pusgalvis išgalabys pusę Prancūzijos?

– Šito aš nesakiau. Tik sakau, kad jis artinasi lemtingos baigties link, kad pamažu rėplioja. Juk tai kas kita, negu skaitytų mums *Tūkstantį ir vieną naktį.*

– Sakote, artinasi. Aš sakyčiau, kapstosi vietoje. Jau mėnesį knisa mums protą savo pasakom apie kirmėles, čia vienaip susuka, čia kitaip. Ir jūs tai vadinat artėjimu prie baigties.

– Aš įsitikinęs. Pamenat tuos kitus skelbimus, kur pasakojama kažkokio žmogelio istorija nei į tvorą, nei į mietą?

– Tikrai taip. Čia visai kas kita. Vyrukas valgo, dulkinasi, miega, ir daugiau nieko neturi papasakoti.

– Tas vyrukas – Samuelis Pepisas.

– Nepažįstu tokio.

– Susipažinkite: anglas, miestelėnas, bajoras, gyvenęs Londone XVII amžiuje. Beje, paminėtina, kad jis dirbo Jūrininkystės tarnyboje.

– Riebus šiknius iš uosto valdybos?

– Ne visai, bet nesvarbu. Svarbiausia, kad Pepisas devynerius metus rašė dienoraštį, nuo 1660 iki 1669 metų. Mūsų beprotis įmetė į urną laiškelį su tų metų ištrauka – 1665-ųjų, kai Londone siautė didysis maras, palikęs septyniasdešimt tūkstančių negyvėlių. Suprantate? Diena iš dienos ypatingieji skelbimai artinasi prie protrūkio datos. Esam jau visai arti. Štai ką turiu galvoje, sakydamas *juda pirmyn*.

Pirmą kartą Žosas pasijuto nejaukiai. Tai, ką šnekėjo mokslinčius, skambėjo visai logiškai. Bet pranešti farams...

– Farai tik pažvengs, kai pasakysim, kad kažkoks beprotis linksminasi skaitydamas mums trijų šimtmečių senumo dienoraštį. Mus pačius pasodins, garantuoju.

– Mes taip nesakysim. Tiesiog įspėsim, kad kažkoks beprotis linksminasi viešai skelbdamas mirtį. O jau toliau tegul sau manosi. Mano sąžinė bus rami.

– Vis tiek jie tik pažvengs.

– Savaime aišku. Todėl eisim pas ypatingą farą. Pažįstu vieną tokį, kuris juokiasi kitaip negu kiti ir iš kitokių dalykų. Pas jį ir nueisim.

– *Nueisit jūs*, jeigu jau taip norit, nes abejoju, ar mano parodymus priimtų kaip šventintą duoną. Matot, Dekambrė, mano byla ne be įrašų.

– Mano irgi.

Žosas tylomis pažiūrėjo į Dekambrė. Čia tai šaunu. Šaunuolis aristokratas. Senis mokslinčius ne tik gryniausias bretonas nuo Šiaurinės Pakrantės apskrities, bet ir beturįs kuo

tikriausią bylą su teistumo įrašu. Aišku, kam prireikė netikros pavardės.

– Kiek mėnesių? – paprastai paklausė Žosas, nesiteiraudamas už ką kaip tikras jūrų džentelmenas.

– Šeši, – atsakė Dekambrė.

– Devyni, – pasisakė Žosas.

– Visus atsėdėjot?

– Visus.

– Aš irgi.

Lygiosios. Po šio pokalbio abu vyrai susikaupę valandėlę patylėjo.

– Puiku. Tai eisit kartu?

Žosas neįtikintas raukėsi.

– Tai tik žodžiai. *Žodžiai*. Jie niekada nieko nenužudė. Kitaip žinotume.

– Ir žinom, Le Gernai. Priešingai, žodžiai visais laikais žudė.

– Kaip?

– Taip, kažkas sušunka „Myriop!“, ir minia pakaria. Visais laikais taip buvo.

– Na gerai, – nusileido Žosas. – O jeigu man atims darbą?

– Nagi, Le Gernai, bijot farų?

Žosas užsigavęs atsitiesė.

– Ne, klausykit, Dekambrė, mes, Le Gernai, gal ir galvijai, bet farų niekada nebijojom.

– Na, matot.

- XII -

– Pas kokį farą mes einam? – paklausė Žosas, apie dešimtą ryto kulniuodamas Arago bulvaru.

– Pas vyruką, su kuriuo teko du kartus susitikti per tą, per mano...

– Bylą, – baigė Žosas.

– Teisingai.

– Per du kartus nespėsi žmogaus ištyrinėti.

– Paviršium spėji prabėgti, ir pirmas vaizdas susidarė neblogas. Iš pradžių palaikiau jį įtariamuoju, o tai gana geras ženklas. Jis tikrai mums skirs keletą minučių. Blogiausiu atveju užregistruos mūsų apsilankymą ir pamirš. Geriausiu atveju susidomės ir paklausinės šiokių tokių smulkmenų.

– Atitinkamų smulkmenų.

– Atitinkamų.

– Kodėl turėtų susidomėti?

– Jis mėgsta neaiškias arba nieko vertas istorijas. Bent jau viršininkas už tai jam priekaištavo, kai pirmą kartą jį sutikau.

– Tai mes einam pas žemiausio laipsnio pastumdėlį?

– O jums nepatiktų, kapitone?

– Jau sakiau, Dekambrė, man nusišvilpt į šitą istoriją.

– Jis ne pastumdėlis. Dabar jis vyriausiasis komisaras, vadovauja kriminalinės brigados skyriui. Žmogžudysčių skyriui.

– Žmogžudysčių? Na, tai apsidžiaugs mūsų senais raštais.

– O ką žinai?

– Už kokius nuopelnus tas neaiškus tipas tapo vyriausiuoju komisaru?

– Tas neaiškus tipas itin nuovokus, kaip vėliau sužinojau. Aš jį vadinu „neaiškiu“, bet galima vadinti „nenusakomu“.

– Nesikapstysim po žodžius.

– Man patinka kapstytis.

– Pastebėjau.

Dekambrė sustojo priešais aukštus vartus.

– Atėjom.

Žosas nužvelgė fasadą.

– Jų valtį reikėtų gerokai sutempti.

Dekambrė atsirėmė nugara į sieną ir susinėrė rankas ant krūtinės.

– Na, ką? Išgaravo drąsa?

– Mums susitikimas po šešių minučių. Kaip paskirta, taip paskirta. Jis tikriausiai labai užsiėmęs.

Žosas atsirėmė į sieną šalia jo.

Priešais juos gatvę perėjo vyras, nudūręs akis į žemę, susigrūdęs rankas į kišenes, ir, nė nepažiūrėjęs į du sieną ramstančius žmogiukus, neskubėdamas žengė pro duris.

– Manau, čia jis, – sumurmėjo Dekambrė.

– Tas mažiukas tamsiais plaukais? Turbūt juokaujat. Senas pilkas golfas, švarkas susiglamžęs, net plaukai nekirpti. Gėlių pardavėjas Narbonos krantinėje dar galėtų taip atrodyti, bet komisaras – atsiprašau.

– Sakau, čia jis, – nenusileido Dekambrė. – Atpažįstu eiseną. Jis vaikšto tango žingsniu.

Dekambrė žiūrėjo į laikrodį, ir kai prabėgo šešios minutės, nusitempė Žosą į remontuojamą pastatą.

– Prisimenu jus, Diukvedikai, – pasakė Adamsbergas, įleisdamas abu svečius į savo kabinetą. – Teisingiau, po skambučio iš naujo peržiūrėjau jūsų bylą ir prisiminiau jus. Tada po teismo šnektelėjom, jums nekaip sekėsi. Atrodo, patariau jums atsisakyti tuometinės profesijos.

– Taip ir padariau, – garsiai atsakė Dekambrė, nes kaukė grąžtai, o Adamsbergas, regis, triukšmo negirdėjo.

– Ar išėjęs iš kalėjimo susiradot kokį darbą?

– Tapau konsultantu, – atsakė Dekambrė, nutylėjęs apie nuomojamus kambarius ir nėrinius.

– Mokesčių konsultantu?

– Ne, konsultuoju gyvenimiškais klausimais.

– Mat kaip, – svajingai atsiliepė Adamsbergas. – Kodėl gi ne. Turite klientų?

– Nesiskundžiu.

– O ką žmonės jums pasakoja?

Žosas ėmė abejoti, ar Dekambrė nesumaišė adreso ir ar šitas faras bent retkarčiais dirba savo darbą. Ant stalo nema-

tyti kompiuterio, tik krūvos sujauktų, pastabomis ir piešinėliais primargintų popierių, kaip ir ant kėdžių bei grindų. Komisaras liko stovėti atsirėmęs į baltą sieną, susinėręs nuleistas rankas ir pakreipęs galvą iš apačios žiūrėjo į Dekambrė. Žosui atrodė, kad jo akys spalva ir tirštumu panašios į rudus slidžius maurus, kuriais apsivelia sraigtai, į švelnius, bet neapčiuopiamus, žvilgančius, bet be blizgesio, neryškius dumblius. Jų apvalios pūslytės vadinamos plūdrelėmis, ir Žosas pagalvojo, kad šis žodis visiškai tinka apibūdinti komisaro akims. Tos plūdrelės buvo įspaustos po tankiais susivėlusiais antakiais tarsi po dviem uolėtomis užuoglaudomis. Kumpa nosis ir kampuoti bruožai vis dėlto teikė veidui šiokio tokio griežtumo.

– Dažniausiai žmonės kreipiasi dėl meilės reikalų, – toliau kalbėjo Dekambrė, – meilės arba per daug, arba per mažai, arba išvis jos nėra, arba meilė ne tokia, kokios jie nori, arba jie jos nebesuvaldo dėl visokiausių...

– Dalykų, – nutraukė Adamsbergas.

– Dalykų, – patvirtino Dekambrė.

– Suprantate, Diukvedikai, – Adamsbergas žengė nuo sienos ir ramiai perėjo per kabinetą, – čia speciali žmogžudystėmis užsiimanti brigada. Taigi, jeigu jūsų praeities istorija susilaukė pasekmių, jeigu jums kas nors neduoda ramiai gyventi, aš ne...

– Ne, – nukirto Dekambrė. – Atėjau ne dėl savęs. Bet ir ne dėl nusikaltimo. Bent kol kas.

– Dėl grasinimų?

– Galbūt. Dėl anoniminių laiškelių, skelbiančių mirtį.

Žosas pasirėmė alkūnėmis į kelius, darėsi linksma. Mokslinčius taip lengvai neišsisuks su savo miglotais būgštavimais.

– Grasinama kokiam nors asmeniui? – paklausė Adamsbergas.

– Ne. Ten skelbiama apie visuotinį sunaikinimą, apie katastrofą.

– Hm, – Adamsbergas nesiliovė žingsniavęs pirmyn ir atgal. – Trečiojo tūkstantmečio pranašas? Ir ką jis pranašauja? Apokalipsę?

– Marą.

– Mat kaip, – stabtelėjo Adamsbergas. – Čia jau kitas reikalas. Ir kaip jis jums praneša? Paštu? Telefonu?

– Per šį poną, – paaiškino Dekambrė, kiek ceremoningai mostelėjęs į Žosą. – Ponas Le Gernas yra šauklys, perėmė profesiją iš savo proprosenelio. Edgaro Kinė ir Delambro gatvių sankryžoje jis skaito kvartalo žinias. Bet pats geriau jums viską paaiškins.

Adamsbergas kiek nuvargusiu veidu atsigręžė į Žosą.

– Žodžiu, – paaiškino tas, – žmonės, norintys ką nors pasakyti, palieka man laiškelius, o aš perskaitau. Nieko stebuklingo. Tereikia turėti gerą balsą ir būti punktualiam.

– Ir? – paklausė Adamsbergas.

– Kiekvieną dieną, o pastaruoju metu ir du ar tris kartus per dieną, – vėl prabilo Dekambrė, – ponas Le Gernas randa tuos laiškelius, pranašaujančius marą. Su kiekvienu laiškeliu artinasi jo protrūkis.

– Ką gi, – tarstelėjo Adamsbergas ir prisitraukė registracijos žurnalą, tuo atsainiu judesiu gana aiškiai leisdamas suprasti, jog pokalbis eina į pabaigą. – Nuo kada?

– Nuo rugpjūčio septynioliktos, – atsakė Žosas.

Adamsbergas sustingo ir staiga pakėlė į bretoną akis.

– Jūs įsitikinęs?

Ir Žosas pamatė, jog klydo. Ne dėl pirmo „ypatingojo" skelbimo, ne, – dėl komisaro akių. To dumbliško žvilgsnio dugne įsižiebė ryški šviesa, tarsi įsiplieskus mažyčiam gaisrui būtų pratrūkęs plūdrelės luobas. Vadinasi, tai užsižiebia, tai užgęsta kaip švyturys.

– Nuo rugpjūčio septynioliktosios ryto, – pakartojo Žosas. – Iškart po remonto sezono.

Adamsbergas paliko registracijos žurnalą ir vėl pradėjo vaikščioti po kabinetą. Rugpjūčio septynioliktąją ketvertais išpaišytas pirmasis daugiabutis Paryžiuje, Šajo gatvėje. Bent jau pirmasis, apie kurį pranešta. Antrasis išmargintas po dviejų dienų Monmartre.

– O kitas skelbimas? – pasiteiravo Adamsbergas.

– Po dviejų dienų, devynioliktą, – atsakė Žosas, – paskui dvidešimt antrą. Vėliau vis dažniau, nuo dvidešimt ketvirtosios pradėjau gauti beveik kasdien, o pastaruoju metu po kelis per dieną.

– Galite parodyti?

Dekambrė jam padavė naujausius pasiliktus lapelius, ir Adamsbergas paskubomis juos perskaitė.

– Nesuprantu, kodėl manote, kad čia apie marą.

– Aš nustačiau, iš kur paimti šie tekstai, – paaiškino Dekambrė. – Tai citatos iš senovinių traktatų apie marą, kokių per amžius prirašyta šimtai. Pranašautojas dabar kalba apie pirmuosius maro požymius, tačiau netruks pereiti prie esmės. Liko visai nedaug. Paskutinėje ištraukoje, šio ryto, – Dekambrė parodė vieną iš lapelių, – tekstas nutrūksta tiesiai prieš žodį „maras“.

Adamsbergas atidžiai perskaitė tos dienos skelbimą.

(...) kad daugelis slankioja kaip šešėliai sienomis, kad matyti nuo žemės tarsi rūkas kylantys tamsūs garai, (...) kai tarp žmonių atsiras didelis nepasitikėjimas, pavydas, neapykanta ir laisvamanystė (...)

– Tiesą pasakius, – tarė Dekambrė, – aš manau, kad rytoj prasidės. Tai yra tam žmogeliui prasidės jau šiąnakt. Sprendžiant iš anglo *Dienoraščio.*

– Iš tų padrikų gyvenimo nuotrupų?

– Jos labai tvarkingos. Tai 1665 metų nuotrupos, kai Londone siautė didysis maras. Ir artimiausiomis dienomis Samuelis Pepisas pamatys pirmąjį lavoną. Rytoj, manau. Rytoj.

Adamsbergas nustūmė lapelį per stalą nuo savęs ir atsiduso.

– O ką, jūsų manymu, pamatysime mes?

– Nė neįsivaizduoju.

– Aišku, nieko, – pasakė Adamsbergas. – Tik tiek, kad nemalonu, ar ne?

– Teisingai.

– Tačiau kaitina vaizduotę.

– Žinau. Paskutinė maro epidemija Prancūzijoje baigėsi Marselyje 1772 metais. Maras tapo legenda.

Adamsbergas persibraukė pirštais per plaukus – gal norėjo pasitaisyti šukuoseną, pagalvojo Žosas – paskui surinko lapelius ir grąžino Dekambrė.

– Ačiū, – pasakė.

– Ar galiu ir toliau juos skaityti? – paklausė Žosas.

– Būtinai skaitykite. Ir užsukite papasakoti, kas bus toliau.

– O jeigu toliau nieko nebus? – pasiteiravo Žosas.

– Retas atvejis, kad žmogus imtųsi keisto taip gerai parengto sumanymo ir kad tai neturėtų konkrečios pabaigos, tegu ir nereikšmingos. Man įdomu būtų sužinoti, kokį tęsinį sugalvos tas žmogelis.

Adamsbergas palydėjo abu vyriškius iki durų ir lėtai sugrįžo į savo kabinetą. Ta istorija daugiau negu nemaloni. Tiesiog bjauri. Jokio ryšio su ketvertais, tik sutampa datos. Pažiūrėjo į naujai pakabintą sieninį laikrodį: vienuolika valandų penkios minutės. Jeigu tas tipas dirba namų tvarkytoju, maža tikimybės rasti jį namie. Atsiliepė gana jaunas ir paslaugus vyriškas balsas.

– Markas Vandusleris? – paklausė Adamsbergas.

– Jo nėra namie. Dirba atsargos tranšėjoje, atlieka šveitimo ir lyginimo užduotį. Jeigu norite, galiu palikti jam žinutę štabe.

– Dėkui, – atsakė Adamsbergas, kiek nustebęs.

Išgirdo padedant ragelį ir triukšmingai ieškant popieriaus bei kuo rašyti.

– Aš pasiruošęs, – vėl pasigirdo balsas. – Su kuo turiu garbės kalbėtis?

– Vyriausiasis komisaras Žanas Batistas Adamsbergas iš kriminalinės brigados.

– Mėšlas, – balsas staiga surimtėjo, – ar Markui iškilo kokių problemų?

– Visai ne. Jo numerį man davė Kamilė Forestjė.

– Ak, Kamilė, – tepasakė balsas, tačiau žodį „Kamilė“ ištarė tokia intonacija, kad Adamsbergas, kuris šiaip nebuvo pavydus, vis dėlto suvirpėjo arba greičiau nustebo. Aplink Kamilę plytėjo didžiuliai ir labai tankiai gyvenami pasauliai, apie kuriuos jis per savo abejingumą nieko nežinojo. Visada labai nustebdavo atsitiktinai atradęs gabalėlį kurio nors iš tų pasaulių, tarsi susidūręs su dar nežinomu žemynu. Kas sakė, kad Kamilė nekaraliauja daugybėje teritorijų?

– Aš dėl vieno piešinio, – vėl prabilo Adamsbergas, – dėl gana paslaptingo rašmens. Kamilė sako mačiusi jo reprodukciją kažkurioje Marko Vanduslerio knygoje.

– Labai gali būti, – atsiliepė balsas. – Bet piešinys bus tikrai nenaujas.

– Atsiprašau?

– Markas domisi tik viduramžiais, – su vos juntama panieka paaiškino balsas. – Jis vos vos užkabina XVI amžių. Manau, jūsų veiklos sritis kriminalinėje brigadoje kiek kitokia?

– Ką gali žinoti.

– Gerai. Kodėl skambinate?

– Jeigu jūsų draugas žino, ką reiškia tas piešinys, tai mums galėtų labai padėti. Ar turite faksą?

– Taip, numeris tas pats.

– Puiku. Pasiųsiu jums eskizą, ir jeigu Vandusleris turi informacijos, tegul būna malonus ir atsiunčia ją man.

– Labai gerai. Būrys pasiruošęs vykdyt įsakymą.

– Pone... – prabilo Adamsbergas pašnekovui jau dedant ragelį.

– Devernua, Liusjenas Devernua.

– Reikėtų kuo greičiau. Tiesą pasakius, tai labai skubu.

– Klausau, bus padaryta, komisare.

Ir Devernua padėjo ragelį. Adamsbergas sutrikęs padėjo savąjį. Apie tą Devernua galima pasakyti tik tiek, kad mažumėlę pasipūtęs ir visai nesivaržo farų. Gal koks kariškis.

Iki pusės pirmos Adamsbergas sustingęs prarymojo prie sienos, įsistebeilijęs į tylintį faksą. Paskui suirzęs išėjo pavaikštinėti ir nusipirkti ko nors užkąsti. Bet ko, kas pasitaikys aplinkinėse gatvėse, kurias pamažu pradėjo pažinti. Suvožtinį, pomidorų, duonos, vaisių, pyragaitį. Nelygu nuotaika, nelygu parduotuvėlės, be jokios logikos. Jis sąmoningai slampinėjo po gatves, vienoje rankoje apgniaužęs pomidorą, kitoje – bandelę su riešutais. Kilo pagunda visą dieną praleisti lauke ir į darbą grįžti tik rytoj. Bet gal Vandusleris parėjo

namo papietauti. Tada yra vilties gauti atsakymą ir nutraukti tą kreivų fantazijų virtinę. Trečią valandą jis įžengė į savo kabinetą, užmetė švarką ant kėdės ir atsisuko į fakso aparatą. Jo laukė ant grindų nukritęs lapas.

Pone,

Jūsų atsiųstasis atvirkščias ketvertas yra tiksli kopija skaitmens, kuriuo kitados, maro laikais, kai kurių kraštų žmonės žymėdavo duris arba langines. Manoma, kad jis atėjęs iš antikos laikų, tačiau jį perėmė krikščioniškoji kultūra, laikydama kryžiaus ženklu, nupieštu neatitraukiant rankos. Tai pirklių, taip pat ir spaustuvininkų skaitmuo, bet daugiausia žinomas kaip marą atbaidantis simbolis. Žmonės piešdavo jį ant savo būsto durų, norėdami apsisaugoti nuo užkrato.

Tikiuosi, pone Komisare, ši informacija padės jums rasti atsakymą į iškilusį klausimą.

Pagarbiai

Markas Vandusleris

Nukoręs ranką su faksu ir nulenkęs galvą, Adamsbergas pasirėmė į stalą. Apgręžtas ketvertas – nuo maro saugantis simbolis. Mieste paženklintos jau trys dešimtys namų, to šauklio dėžėje krūvos laiškelių. Rytoj 1665 metų anglas užtiks pirmąjį lavoną. Suraukęs antakius, kojomis trupindamas tinko duženas, Adamsbergas nuėjo į Danglaro kabinetą.

– Danglarai, jūsų akcijų rengėjas žaidžia kvailus žaidimus.

Adamsbergas padėjo ant stalo faksą, ir Danglaras nepatiklia mina jį perskaitė. Paskui perskaitė dar kartą.

– Taip, dabar prisimenu, kur mačiau savo ketvertą, – pasakė. – Nansi miesto prekybos teismo balkono metaliniuose turėkluose. Ten iškalti du ketvertai, vienas iš jų apgręžtas.

– Tai ką darom su jūsų menininku, Danglarai?

– Juk jau sakiau. Atmetam tą versiją.

– Ir ką tada?

– Pakeičiam jį vizijų regėtoju, kuris bijo maro kaip maro ir mėgina apsaugoti savo tautiečių namus.

– Jis nebijo maro. Jis jį pranašauja, ruošia jam dirvą. Žingsnelis po žingsnelio. Kuria mechanizmą. Gali paleisti jį į darbą rytoj arba šiąnakt.

Per ilgą laiką Danglaras išmoko skaityti Adamsbergo veidą, kuris, net apsiblausęs, užgesęs lyg užpiltas laužas, galėdavo staiga užsiplieksti ugnimi. Tada techniškai nepaaiškinamu būdu šviesa gebėdavo pasklisti po rusva oda. Danglaras žinojo, kad tomis ypatingomis akimirkomis bet kokie prieštaravimai, skepticizmas ar tvirčiausi logikos argumentai išgaruotų kaip lašai, užtėkšti ant žarijų. Todėl verčiau pataupydavo juos tam metui, kai įkarštis atslūgs. Be to, šiomis ypatingomis valandėlėmis Danglaras suvokdavo ir savo paties paradoksus: iracionalūs Adamsbergo įsitikinimai išraudavo jo inkarus, ir tas laikinas sveiko proto atsižadėjimas suteikdavo keistą atsipalaidavimą. Tada nesispyriodamas, beveik

pasyviai klausydavosi, nešamas debesies ne savo iškeltų minčių. Tada Adamsbergo kalbėsena, kuri paprastai jį vesdavo iš kantrybės, tomis valandėlėmis savo lėtu ritmu, žemais švelniais sąskambiais, pasikartojančiais posakiais ir vinguriavimais kaip tik padėdavo skristi. Galiausiai patirtis ne kartą parodė, kad pradėjęs nuo padrikų įsivaizdavimų Adamsbergas pataikydavo į pačią teisybės šerdį.

Taigi Danglaras nė neburbtelėjęs užsivilko striukę, ir Adamsbergas išsitempė jį į gatves papasakoti, ką girdėjo iš senojo Diukvediko.

Prieš šešias abu vyrai pasiekė Edgaro Kinė aikštę, pasirengę išklausyti paskutiniuosius vakaro pranešimus. Adamsbergas pirmiausia apėjo sankryžą, apsižvalgė, apšniukštinėjo vietą, nusižiūrėjo, kur Diukvediko namas, kur mėlyna prie platano pritvirtinta urna, sporto prekių parduotuvėlė, ten matė įsmunkant dėže nešiną Le Gerną, ir kur *Vikingo* kavinė-restoranas – Danglaras, vos ją pamatęs, žengė vidun ir nebesirodė. Adamsbergas priėjęs pabarbeno į lango stiklą – pranešė, kad atėjo Le Gernas. Jis žinojo, kad skelbimų klausymas neduos jokios naudos, tačiau norėjo tiksliau įsivaizduoti vietą, kur buvo skaitomi pranešimai.

Jį nustebino stiprus, melodingas bretono balsas, regis, be jokių pastangų aidintis nuo vieno aikštės galo iki kito. Šis balsas, pamanė jis, be jokios abejonės, labai padėjo pritraukti glaudžiai aplink skelbėją susibūrusius žmones.

– *Pirmas,* – pradėjo Žosas; Adamsbergo apsilankymas jam neprasprūdo pro akis. – *Parduodu bitininko įrenginius su dviem spiečiais. Antras: chlorofilas gaminasi pats savaime, ir medžiai tuo nesigiria. Čia tik pavyzdys pagyrūnams.*

Adamsbergas nustebo. Jis nesuprato antro skelbimo, tačiau susikaupę klausytojai neatrodė sutrikę ir laukė tęsinio. Greičiausiai iš įpročio. Turbūt norint išmokti gerai klausytis, kaip ir norint išmokti ko kito, reikia lavintis.

– *Trečias,* – kuo ramiausiai toliau skaitė Žosas. – *Ieškau giminingos sielos, jei įmanoma, patrauklios, jei ne – nesvarbu. Ketvirtas: Elena, aš tavęs tebelaukiu. Nekelsiu daugiau rankos prieš tave – sielvartaujantis Bertranas. Penktas: velnio išpera, kuris sulaužė mano skambutį, susilauks nemalonios staigmenos. Šeštas: 750 FXZ 92 metų, trisdešimt devyni tūkstančiai kilometrų, naujos padangos ir stabdžiai, po nuodugnios visos apžiūros. Septintas: kas mes, kas mes tokie esam? Aštuntas: kruopščiai atlieku smulkius siuvimo darbus. Devintas: jeigu vieną dieną žmogui teks apsigyventi Marso planetoje, tai skrisit ten be manęs. Dešimtas: parduodu penkias dėželes Prancūzijoje užaugintų žaliųjų šparaginių pupelių. Vienuoliktas: kam klonuoti žmogų? Man atrodo, žemėje ir taip pakankamai daug kretinų. Dvyliktas...*

Adamsbergą Šauklio litanija ėmė liūliuoti, jis stebėjo būrelį žmonių: vieni kažką užsirašinėjo ant lapelių, kiti nekrustelėdami žiūrėjo į Šauklį, nukartose rankose laikydami rankines, ir, regis, ilsėjosi po įstaigoje praleistos darbo dienos. Le Gernas, žvilgtelėjęs į dangų, perėjo prie rytdienos orų prog-

nozės, paskui prie jūrų prognozės, vakarų vėjas vakare sustiprės nuo trijų iki penkių, ir tai, atrodo, visus tenkino. Paskui vėl ėmė lietis skelbimai, praktiški ir metafiziški, ir Adamsbergas nubudęs išvydo, kaip Diukvedikas suklūsta ties šešioliktu.

– *Septynioliktas,* – toliau skaitė Šauklys. – *Taigi ši rykštė kažkur yra ir egzistuoja, ir ta egzistencija yra kūrybos padarinys, nes nieko nauja neatsiranda, visa, kas egzistuoja, buvo sukurta.*

Šauklys žvilgtelėjo į jo pusę, tuo parodydamas, jog ką tik perskaitė „ypatingąjį“ skelbimą, ir perėjo prie aštuoniolikto: *pavojinga užleisti gebenėmis bendras sienas.* Adamsbergas išklausė iki galo, net ir netikėtą pasakojimą apie *Luizą Žani* – penkių šimtų keturiasdešimt šešių tonų prancūzų garlaivio, gabenusio vyną, likerius, džiovintus vaisius ir konservus, – kelionę; laivą sūkurys užnešė ties Žemąja Žolyne, ir jis sudužo prie Pen Braso, visa įgula žuvo, gyvas liko tik laivo šuo. Po pastarojo pranešimo vienur pasigirdo pasitenkinimo, kitur nusivylimo šnabždesys, ir dalis klausytojų pajudėjo *Vikingo* link. Šauklys nušoko ant žemės ir viena ranka jau kėlė savo pakylą, vakaro žinios baigėsi. Adamsbergas, gerokai sutrikęs, atsigręžė į Danglarą pasiteirauti jo nuomonės, tačiau šis tikriausiai buvo grįžęs išgerti nebaigtos savo taurės. Adamsbergas rado jį alkūnėmis pasirėmusį ant *Vikingo* baro stalo, kuo ramiausia mina.

– Nuostabus kalvadosas, – Danglaras pirštu parodė į savo taurę. – Vienas iš geriausių, kiek teko ragauti.

Adamsbergui ant peties kažkas uždėjo ranką. Diukvedikas jam mostelėjo eiti kartu prie staliuko salės gale.

– Kad jau atplaukėte į mūsų uostą, – pasakė, – geriau jums žinoti, jog, be Šauklio, manęs čia niekas nepažįsta tikrąja pavarde. Suprantate? Čia aš esu Dekambrė.

– Minutėlę, – Adamsbergas užsirašė pavardę į savo užrašų knygutę.

Maras, Diukvedikas, žili plaukai lygu Dekambrė.

– Mačiau, per žinias kažką pasižymėjote, – pasakė Adamsbergas, kišdamas užrašų knygelę atgal į kišenę.

– Dešimtą skelbimą. Noriu pirkti tas šparagines pupeles. Čia būna puikių produktų, ir nebrangiai. O dėl „ypatingojo"...

– „Ypatingojo"?

– Dėl to puspročio pranešimo. Pirmą kartą pasirodė pats maro pavadinimas, tik dar paslėptas: „rykštė". Tai vienas iš daugybės pavadinimų. Mirtligė, infekcija, užkratas, gumbligė, blogulys... Žmonės vengė ištarti tikrąjį pavadinimą, – taip bijojo. O tas tipas ir toliau artinasi. Jau beveik įvardijo, tuoj tuoj pasieks.

Prie Dekambrė priėjo jauna, smulkutė, šviesiaplaukė moteris nugaroje suimtais garbanotais plaukais ir nedrąsiai palietė jam alkūnę.

– Maribele?

Moteris pasistiebė ir pabučiavo jam į žandą.

– Ačiū, – tarė šypsodamasi. – Žinojau, kad jums pavyks.

– Niekis, Maribele, – atsakė Dekambrė, irgi šypsodamasis.

Moteris pamojavo ir nuskubėjo šalin, įsikabinusi į parankę aukštam vyrukui pečius siekiančiais tamsiais plaukais.

– Labai graži, – pareiškė Adamsbergas. – Ką jūs jai padarėte?

– Prikalbinau jos brolį užsivilkti megztinį, patikėkite, buvo nelengva. Kitas etapas – striukė iki lapkričio. Jau pradėjau darbą.

Adamsbergas suprato, kad užkabino jam nė kiek neįdomias kvartalo gyvenimo vingrybes, tad nusprendė nesigilinti.

– Dar vienas dalykas. Jus pastebėjo. Kai kurie žmonės aikštėje jau žinojo, kad jūs faras. Kaip jie suprato, nenumanau, – pridūrė Dekambrė, permetęs jį akimis nuo galvos iki kojų.

– Šauklys?

– Galbūt.

– Nieko tokio. Gal net gerai.

– Ten jūsų pavaduotojas? – paklausė Dekambrė, smakru parodęs į Danglarą.

– Kapitonas Danglaras.

– Bertenas, tas aukštas normandas, šio baro šeimininkas, kaip tik aiškina jam savo firminio ypatingojo kalvadoso jauninančias savybes. Jeigu jūsų kapitonas ir toliau taip sparčiai klausys jo patarimų, po penkiolikos minučių bus pajaunėjęs penkiolika metų. Aš tik sakau, kaip yra, nes noriu jus įspėti. Iš patirties žinau, kad tai išskirtinis kalvadosas, tačiau nuo jo kitą dieną iki pat pietų būni, švelniai sakant, nedarbingas.

– Danglaras dažnai būna iki pietų nedarbingas.

– A, puiku. Bet tegul žino, kad tai labai ypatingas gėrimas. Tampi ne tik nedarbingas, bet ir apkvaitęs, išleipęs kaip sraigė savo gleivėse. Tiesiog stulbinamai mutuoji.

– Ar skausminga?

– Ne, tai kaip atostogos.

Dekambrė atsisveikino ir išėjo, nusprendęs visiems matant geriau nespausti rankos farui. Adamsbergas liko stebėti, kaip Danglaras keliauja per laiką atgal, apie aštuntą valandą jėga pasodino jį prie stalo ir privertė užvalgyti šio to rimtesnio.

– Kam? – oriai pasiteiravo aptirpęs Danglaras.

– Kad turėtum ką išvemti naktį. Kitaip labai skauda skrandį.

– Puiki mintis, – sutiko Danglaras. – Pavalgykim.

- XIII -

Jiems išėjus iš *Vikingo*, Adamsbergas paėmė taksi, parvežė Danglarą iki jo namų durų, o pats išlipo po Kamilės langais. Nuo šaligatvio buvo matyti apšviestas jos kambario palėpėje langas. Atsirėmęs į vieno automobilio pakeliamąjį viršų, jis keletą minučių pastovėjo, iš nuovargio limpančiomis akimis žiūrėdamas į tą šviesą. Netrukus kvaila, sekinanti diena ištirps Kamilės kūne ir iš svaičiojimų apie marą liks tik draiskanos, paskui miglos ir vaiskuma.

Jis užlipo į aštuntą aukštą ir tylutėliai įėjo. Kai kurdavo muziką, Kamilė palikdavo duris praviras, kad nereikėtų vidury takto eiti atidaryti. Ji sėdėjo prie sintezatoriaus su ausinėmis, rankas uždėjusi ant klaviatūros, nusišypsojo jam ir galva linktelėjo, kad dar nebaigė. Adamsbergas liko laukti stačias, klausydamasis pro ausines prasprūstančių gaidų. Moteris padirbėjo dar dešimtį minučių, paskui nusiėmė ausines ir išjungė klaviatūrą.

– Nuotykių filmas? – pasiteiravo Adamsbergas.

– Mokslinės fantastikos, – atsakė Kamilė stodamasi. – Televizijos serialas. Gavau užsakymą šešiems epizodams.

Kamilė priėjo prie Adamsbergo ir užkorė alkūnę jam ant peties.

– Kaip perkūnas iš giedro dangaus žemėje atsiranda vienas veikėjas, – paaiškino, – jis turi antgamtiškų galių ir ketina visus sunaikinti, nors nežinia kodėl. Regis, niekam nė nekyla toks klausimas. Noras viską sunaikinti atrodo toks pat savaime suprantamas kaip noras gerti. Jis tiesiog nori naikinti, ir nuo pat pradžių tai yra savaime aišku. Veikėjas turi išskirtinę ypatybę – neprakaituoja.

– Aš irgi patekau į mokslinę fantastiką, – pasakė Adamsbergas. – Tebesu pirmajame epizode ir ničnieko nesuprantu. Žemėje pasirodė žmogus, ketinantis visus sunaikinti. Antgamtiškas bruožas – jis kalba lotyniškai.

Naktį Adamsbergas atsimerkė Kamilei krustelėjus. Ji užmigo padėjusi galvą jam ant pilvo, ir jis laikė moterį abiem rankomis ir kojomis. Jam tai atrodė kiek pikantiška. Švelniai išsilaisvino, kad jai atsirastų vietos.

- XIV -

Sutemus į trumpą alėją, vedančią prie sukežiusio namuko, įžengė vyriškis. Jis atmintinai žinojo išsiklaipiusio grindinio nelygumus ir glotnų paviršių senų medinių durų, į kurias pabeldė penkis kartus.

– Čia tu?

– Aš, Mane. Atidaryk.

Stora aukšta senė su elektriniu žibintuvėliu nulydėjo jį į svetainę-virtuvę. Ankštame prieangyje nebuvo elektros. Jis daugel kartų siūlė senajai Manei suremontuoti jos namą, įrengti daugiau patogumų, tačiau šioji su nepalaužiamu užsispyrimu vis nukeldavo jo planus tolyn.

– Vėliau, Arno, – sakydavo, – kai pinigai bus tavo. Man nusispjaut į tuos tavo patogumus.

Paskui parodydavo savo kojas, apautas sunkiais juodais mokasinais.

– Žinai, kokio amžiaus buvau, kai man nupirko pirmąją batų porą? Ketverių. Iki tol vaikščiojau basomis.

– Žinau, Mane, – atsakydavo vyriškis. – Bet pro stogą varva vanduo ir pūdo palėpės lubas. Nenoriu, kad kurią dieną įlūžtum.

– Ne tavo kiaulės, ne tavo pupos, nesuk galvos.

Vyras prisėdo ant gėlėtos sofos, o Manė atnešė karšto vyno ir lėkštę grietinėčių.

– Anksčiau galėdavau iškepti tau grietinėčių su nugreibtine grietinėle. Bet dabar neberasi pieno, ant kurio nusistovėtų grietinėlė. Baigta, nebėr. Gali laikyti dešimt dienų kambary, supelis bestovėdamas, bet grietinėlės nenusistos nė gramo. Nebe pienas, o balos vanduo. Tenka dėti grietinę. Neturiu pasirinkimo, Arno.

– Žinau, Mane, – atsakė vyriškis, pildamas vyną; senoji visad parinkdavo didesnes taures.

– Ar skonis labai skiriasi?

– Ne, tokie pat skanūs, tikrai. Nesijaudink, jie tarsi pyragaičiai.

– Tavo tiesa, po paraliais. Kiek jau padarei?

– Viskas paruošta.

Manės veidą nušvietė rūsti šypsena.

– Kiek durų?

– Du šimtai penkiasdešimt trys. Darbuojuos vis greičiau ir greičiau. Išeina labai gražūs, tokie, žinai, labai dailūs.

Senoji dar plačiau nusišypsojo, jau švelniau.

– Tu turi visas gamtos dovanas, Arno, ir, prisiekiu Evangelija, vėl galėsi jomis naudotis.

Arnoldas irgi nusišypsojo ir galva prisiglaudė prie didelės nukarusios jos krūtinės. Ji dvelkė kvepalais ir alyvų aliejumi.

– Visomis, mano mielasis Arno, – pakartojo kedendama jam plaukus. – Jie išdvės visi ligi paskutinio, patys savaime, kaip niekur nieko.

– Visi, – pritarė Arno, stipriai suspaudęs jai ranką.

Senoji pašoko:

– Ar turi žiedą, Arno? Savo žiedą?

– Nesijaudink, – atsitiesė jis, – aš tik užsimoviau ant kitos rankos.

– Parodyk.

Arno atkišo dešinę ranką, kurios didįjį pirštą puošė žiedas. Ji nykščiu perbraukė per jo delne blizgantį nediduką deimantą. Paskui nutraukusi užmovė ant kairiosios rankos.

– Palik ant kairės, – paliepė, – ir niekada nenusimauk.

– Gerai. Nesijaudink.

– Ant kairės bevardžio.

– Taip.

– Mes laukėm, metų metus laukėm. Šįvakar sulaukėm. Dėkoju Viešpačiui, kad leido man išgyventi ligi šios nakties. O jeigu Jis taip padarė, Arno, vadinasi, to norėjo. Norėjo, kad būčiau šalia, kad tu galėtum tai įvykdyti.

– Teisybė, Mane.

– Išgerkim, Arno, į tavo sveikatą.

Senoji moteris pakėlė taurę ir skimbtelėjo į Arno taurę. Jiedu tylomis nugėrė keletą gurkšnių, vis dar susikabinę rankomis.

– Rupūs miltai, – prabilo Manė. – Tikrai viskas paruošta? Žinai kodą, aukštą? Kiek jų ten gyvena?

– Vienas pats.

– Eime, duosiu tau priemones, neturėtum per ilgai delsti. Jau dvi paras jas badinu, puls ant jo kaip bitės prie medaus. Užsimauk pirštines.

Arno nusekė paskui ją prie stačių laiptelių į palėpę.

– Nenusisuk sprando, Mane.

– Nesijaudink. Laipioju dukart per dieną.

Manė be vargo užsikorė į palėpę, iš kur aidėjo spigūs cypesiai.

– Ramiai, mažytės, – sukomandavo ji. – Pašviesk man, Arno, į kairįjį.

Arnoldas nukreipė šviesą į erdvų narvą, kuriame grumdėsi pora dešimčių žiurkių.

– Pažiūrėk į aną, kur dvesia kampe. Jau rytoj turėsiu naujų.

– Tu tikra, kad jos užkrėstos?

– Tiesiog sprogsta nuo užkrato. Ar *kartajs* nepradedi abejoti mano sugebėjimais? Likus akimirkai iki didžiojo vakaro?

– Aišku, ne. Bet norėčiau, kad įdėtum dešimt, o ne penkias. Taip būtų tikriau.

– Jei nori, ir penkiolika įdėsiu. Galėsi miegot ramia galva.

Senoji pasilenkusi paėmė drobinį maišelį, gulint ant grindų šalia narvo.

– Užvakar pastipo nuo maro, – papurtė maišelį Arno po nosim. – Išblusinėsim ją ir pirmyn, narsuolės. Pašviesk.

Arno žiūrėjo, kaip Manė virtuvėje triūsia su žiurkės dvėsena.

– Pasisaugok. Jeigu tau įkąs?

– Jau sakiau, kad nieko man negali nutikti, – sugriaudėjo Manė. – O dar aš nuo galvos ligi kojų išsitepus aliejum. Dabar ramus?

Po dešimties minučių ji išmetė gyvuliuką į šiukšliadėžę ir padavė Arno didelį voką.

– Dvidešimt dvi blusos, – pareiškė, – matai, užteksi į valias.

Jis atsargiai įsikišo voką į vidinę švarko kišenę.

– Einu, Mane.

– Atplėšk staigiai, vienu dryksniu ir įstumk pro durų apačią. Atplėšk nesibaimindamas. Tu čia valdovas.

Senoji jį apkabino.

– Rupūs miltai, – pasakė. – Dabar tavo metas veikti, tesaugo tave Viešpats, nesusidurk su farais.

- XV -

Adamsbergas atėjo į brigadą prieš vienuoliktą ryto. Šeštadienis – puslaisvė diena, mažiau darbuotojų, grąžtai liovėsi riaumoję. Danglaro nebuvo, be abejonės, tuo metu jis atidavinėjo skolą už atjauninimo procedūrą *Vikinge*. Pačiam Adamsbergui iš vakarykščios liko tik įprastas su Kamile praleistų naktų pojūtis, nuovargis sėdynės ir nugaros raumenyse, ir tas nuovargis tarsi kūne užsiglaudęs aksominis atgarsis lydės iki kokios antros valandos. O paskui išsisklaidys.

Rytą praleido dar kartą skambindamas į visus rajono komisariatus. Nieko ypatingo neužfiksuota, jokios keistos mirties ketvertais pažymėtuose daugiabučiuose. Tačiau užregistruoti trys nauji skundai dėl padarytos žalos turtui, – pirmame, šešioliktame ir septynioliktame rajonuose. Vis tie patys ketvertai, tas pats trijų raidžių parašas: CLT. Paskui jis paskambino Brejui į Auksakalių krantinę.

Brejis buvo malonus, sudėtingo charakterio žmogus, pašaipus estetas ir talentingas virėjas, taigi šios savybės jam ne-

leisdavo skubotai teisti aplinkinių. Dėl Adamsbergo lengvabūdiškumo, aprangos bei paslaptingų profesinių pergalių jo paskyrimas vieno iš žmogžudysčių skyrių vadovu Krantinėje sukėlė daug triukšmo, ir Brejis ten buvo vienas iš nedaugelio, kurie priimdavo Adamsbergą tokį, koks yra, ir niekada nemėgino jo pritempti prie normų. Brejo tolerancija buvo itin vertinga, nes jis užėmė įtakingą postą prefektūroje.

– Jei kuriame nors iš tų namų kas atsitiktų, būk geras, pranešk man, – apibendrino Adamsbergas. – Aš jau kelias dienas tuo domiuosi.

– Vadinasi, prašai perleisti šį reikalą tau?

– Teisingai.

– Gali manimi pasikliauti, – pažadėjo Brejis. – Tik tavim dėtas per daug nesukčiau galvos. Tokie užuolankom veikiantys tipai kaip tavo sekmadienių dailininkas paprastai būna bejėgiai nevykėliai.

– Aš vis tiek suku galvą. Ir stebiu jį.

– Tavo būstinėj baigė statyti grotas?

– Dar du langai liko.

– Ateik vakarienės kurį vakarą. Maloniai nustebsi paragavęs mano šparagų putėsių su builiais. Netgi tu.

Adamsbergas šypsodamasis padėjo ragelį ir susikišęs rankas į kišenes išėjo pietų. Beveik tris valandas pravaikščiojo po pilkoku rugsėjo dangumi ir į brigadą grįžo jau pavakary.

Jam ant kelio išdygo kažkoks nepažįstamas pareigūnas.

– Brigadininkas Lamaras, – iškart prisistatė vyriškis, sukiodamas švarko sagą, akis įbedęs į sieną priešais. – Tryliktą

valandą keturiasdešimt viena minutė jums skambino pilietis Ervė Dekambrė. Jis pageidauja, kad su juo susisiektumėte čia nurodytu numeriu, – baigė paduodamas jam raštelį.

Adamsbergas nužvelgė Lamarą, stengdamasis pagauti jo žvilgsnį. Nukamuota saga nukrito ant grindų, tačiau vyras liko stovėti tiesutėlis, nuleidęs rankas prie šonų. Jo didelis ūgis, balti plaukeliai, mėlynos akys kažkuo priminė *Vikingo* šeimininką.

– Ar jūs normandas, Lamarai? – paklausė Adamsbergas.

– Tikrai taip, komisare. Gimęs Granvilyje.

– Prieš tai dirbot žandarmerijoje?

– Tikrai taip, komisare. Dalyvavau konkursuose, kad paskirtų į sostinę.

– Galit pasiimti savo sagą, brigadininke, – pasiūlė Adamsbergas, – ir galite sėstis.

Lamaras pakluso.

– Ir galite pamėginti į mane pažiūrėti. Į akis.

Brigadininko veidą surakino baimė, o žvilgsnis atkakliai liko nukreiptas į sieną.

– Prašau darbo sumetimais, – paaiškino Adamsbergas. – Pasistenkite.

Vyras lėtai pasuko galvą.

– Gerai, – sustabdė jį Adamsbergas. – Nebejudėkit. Žiūrėkit į akis. Čia, brigadininke, dirbate tarp farų. Žmogžudysčių skyriuje labiau negu kur kitur reikia supratingumo, natūralumo ir žmogiškumo. Turėsite mokėti įsimaišyti tarp žmonių, veikti slapčia, išklausti, užspeisti į kampą ir likti nepastebėtas, taip pat pelnyti pasitikėjimą, šluostyti ašaras. Tokį,

koks esate dabar, visi per šimtą mylių pamato, jūs įsirężęs kaip bulius pievoje. Teks atsipalaiduoti, o per vieną dieną tai nepavyks. Pirmasis pratimas: žiūrėkite į kitus.

– Gerai, komisare.

– Ne į kaktą, o į akis.

– Taip, komisare.

Adamsbergas atsivertė užrašų knygelę ir nedelsdamas užsirašė: vikingas, saga, tiesiai į sieną lygu Lamaras.

Dekambrė atsiliepė po pirmojo signalo.

– Norėjau jus įspėti, komisare, kad mūsų žmogus perėjo prie veiksmų.

– Tai yra?

– Verčiau paskaitysiu jums ryto ir vidurdienio ypatinguosius laiškelius. Klausot?

– Klausau.

– Pirmajame to anglo *Dienoraščio* tęsinys.

– Sepiso.

– Pepiso, komisare. *Šiandien visai nenorėdamas pamačiau du namus su raudonais kryžiais ant durų ir užrašu „Pasigailėk mūsų, Viešpatie". Liūdnas vaizdas, kiek pamenu, pirmąkart tokį matau.*

– Viskas krypsta į bloga.

– Švelniai tariant. Tais raudonais kryžiais žymėdavo užkrėstų namų duris, kad praeiviai juos aplenktų. Taigi Pepisas susidūrė su pirmaisiais užsikrėtusiais maru. Iš tikrųjų liga jau senokai siautėjo priemiesčiuose, tačiau Pepisas, saugiai įsikūręs turčių kvartale, dar nežinojo.

– O antrasis pranešimas?

– Dar baisesnis. Paskaitysiu.

– Tik lėtai, – paprašė Adamsbergas.

– Rugpjūčio septynioliktąją, *prieš ligą pasklido melagingi gandai, daug kas dreba, tačiau nemažai žmonių nepraranda vilties, pasikliauja garsiuoju gydytoju Rensanu. Tačiau bergždžiai:* rugsėjo keturioliktąją *maras įsigavo į miestą. Pirmiausia apėmė* Ruso kvartalą: *ten vienas po kito ėmė rastis negyvėliai.* Kadangi jūs nematote lapelio, turiu pasakyti, jog tekste pridėta skliaustelių su daugtaškiais. Tas tipas – tikras maniakas, jei ką išmeta iš originalo sakinio, negali palikti nenurodęs. Beje, „rugpjūčio septynioliktoji“, „rugsėjo keturioliktoji“ ir „Ruso kvartalas“ išspausdinti kitokiu šriftu. Jis, be abejonės, pakeitė tikrąsias datas ir tekste minimą vietovę, todėl pažymi šiuos iškraipymus pakeisdamas šriftą. Aš taip manau.

– O šiandien ir yra rugsėjo keturioliktoji, ar ne? – paklausė Adamsbergas, nes datą jis visada žinodavo tik apytiksliai, su vienos ar dviejų dienų paklaida.

– Teisingai. O tai kuo aiškiausiai reiškia, jog šitas pusprotis mums praneša, kad šiandien maras įsigavo į Paryžių ir kažkam jau atėmė gyvybę.

– Žano Žako Ruso gatvėje.

– Manote, tai toji vieta?

– Toje gatvėje yra vienas ketvertais paženklintas namas.

– Kokiais ketvertais?

Adamsbergas nusprendė, kad Dekambrė jau pakankamai įsitraukęs į šią istoriją ir jam galima papasakoti apie antrąją

pranašautojo veiklos liniją. Tarp kita ko pastebėjo, kad nors ir labai apsiskaitęs, Dekambrė, kaip ir eruditas Danglaras, regis, visiškai nežino, ką reiškia tas ketvertas. Vadinasi, šis simbolis ne toks jau žinomas, tad jį naudojantis žmogelis turbūt yra kietai pasikaustęs.

– Šiaip ar taip, – apibendrino Adamsbergas, – galite šį reikalą sekti toliau be manęs, semtis faktinės patirties savo *gyvenimiškiems klausimams*. Bus gražus dalykėlis jūsų kolekcijai, tiek jums, tiek Šauklio archyvui. Bet apie nusikaltimo pavojų, mano manymu, galim pamiršti. Tas tipas pasirinko kitokią atomazgą, grynai simbolišką, kaip pasakytų mano pavaduotojas. Juk praėjusią naktį Žano Žako Ruso gatvėje nieko nenutiko kaip ir kituose pažymėtuose namuose. Tačiau žmogelis ir toliau ženklina. Ir ženklins, kol pats savaime liausis.

– Tai gerai, – atsiliepė Dekambrė patylėjęs. – Leiskite pasakyti, jog man buvo malonu artimiau susipažinti, nepykit už sugaišintą laiką.

– Priešingai. Aš branginu vertingai sugaištą laiką.

Adamsbergas padėjo ragelį ir nusprendė, kad šeštadienio darbas baigtas. Registracijos žurnale nebuvo nieko, kas negalėtų palaukti pirmadienio. Prieš išeidamas iš kabineto pasižiūrėjo į užrašų knygelę, kad atsisveikindamas galėtų į žandarą iš Granvilio kreiptis pavarde.

Gatvėje pro išskydusius debesis vėl šmėkščiojo saulė, miestas vėl tapo vasariškas ir truputį ilgesingas. Adamsbergas nusivilko švarką, persimetė per petį ir lėtai patraukė upės link. Jam atrodydavo, kad paryžiečiai pamiršta turį upę. Kad ir

kokia purvina, Sena jam buvo viena iš užuoglaudų, lėtai tekanti krykaujant paukščiams ir dvelkianti drėgnais skalbiniais.

Ramiai žingsniuodamas gatvelėmis jos pusėn pagalvojo, kad visai gerai, jog Danglaras liko namuose blaivytis po kalvadoso. Jau geriau palaidoti ketvertų istoriją be liudytojų. Danglaras neklydo. Ar tas pusprotis ketvertų paišytojas būtų akcijų rengėjas menininkas, ar maniakas simbolistas, vis tiek jis kaip žemės neliečiantis ratas sukasi tokioje visatoje, su kuria jiedu nieko bendra neturi. Adamsbergas pralaimėjo, bet jam tas pats, tuo geriau. Ginčydamasis su pavaduotoju jis visai nesistengdavo pasipuikuoti, bet jautėsi patenkintas, kad pralaimėjimo akimirką buvo vienas. Pirmadienį pasakys jam, kad klydo, ir tie ketvertai taps juokingu nuotykiu kartu su didžiulėmis Nantejo boružėmis. Iš ko girdėjo tą istoriją? Iš fotografo, to šlakuoto vyruko. O kaip jo pavardė? Pamiršo.

- XVI -

Pirmadienį Adamsbergas pranešė Danglarui, jog ketvertų istorija baigta. Kaip korektiškas žmogus, Danglaras neleido sau nieko į tai atsakyti, tik linktelėjo.

Antradienį antrą valandą penkiolika minučių paskambino iš pirmojo rajono komisariato ir perdavė žinią, kad Žano Žako Ruso gatvės 117 name rastas lavonas.

Adamsbergas nepaprastai lėtai padėjo ragelį, kaip darome nakčia, kai nenorime nieko pažadinti. Tačiau dabar buvo diena, ir jis taip darė ne todėl, kad kitų neišbudintų, o kad pats tylutėliai nugrimztų į sapną, kad užsimirštų. Adamsbergas puikiai pažinojo tas akimirkas, kai jo prigimtis keldavo tokį nerimą, jog jis melsdavo Dievą padėti rasti palaimingą užuoglaudą, kurioje bejėgiškai susigūžtų į kamuoliuką ir nebeišlįstų. Tos akimirkos, kai jo tiesa pranokdavo bet kokį sveiką protą, jam nebuvo pačios mieliausios. Jos trumpam jį prislėgdavo, jis staiga tarsi pajusdavo visu svoriu užgriūvant pragaištingą gebėjimą, kuriuo jį apdovanojo kvanktelėjusi fėja

Karabosa, kai dar buvo naujagimis. Pasilenkusi virš lopšio, ji pasakė: „Kadangi nepakvietėt manęs į šias krikštynas – nors čia nieko keista, nes jo tėvai, tikri vargo pelės, atšventė jo gimimą vieni patys Pirėnų glūdumoje, susupę jį į gerą antklodę, – kadangi nepakvietėt manęs į šias krikštynas, apdovanosiu šį vaiką gebėjimu nujausti bjaurastį ten, kur kiti jos dar nepamatė". Arba kažkaip panašiai, tik įmantriau, nes fėja Karabosa toli gražu nebuvo kokia atsilikusi beraštė ar mužikė.

Tos nesmagios valandėlės ilgai netrukdavo. Pirma, todėl, kad Adamsbergas visai neketino susigūžti į kamuoliuką, juk pusę dienos jam reikėdavo vaikščioti, o likusią pusę praleisti stačiomis, antra, jis manė nesąs apdovanotas jokiu gebėjimu. Iš esmės tai, ką jis nujautė prasidėjus tų ketvertų istorijai, buvo padiktuota logikos, nors ta logika ir ne tokia aiški ir suprantama kaip Danglaro ir nors Adamsbergas nemokėjo parodyti neapčiuopiamų jos mechanizmų. Jam atrodė akivaizdu, kad tie ketvertai nuo pat pradžių buvo sumanyti kaip grasinimas, toks pat aiškus, lyg jų piešėjas būtų parašęs ant durų: „Aš čia. Pažvelkit į mane ir pasisaugokit". Suprantama, grasinimas tapo dar baisesnis ir panašesnis į tikrą pavojų, kai Dekambrė su Le Gernu atėjo jam pranešti, kad nuo tos pačios dienos siautėja maro pranašautojas. Buvo akivaizdu, kad žmogelis mėgaujasi tragedija, kuriai pats diriguoja. Akivaizdu, kad pusiaukelėje nesustos, kad tokia melodramatiškai tiksli mirties pranašystė tikrai gali baigtis lavonu. Logiška, taip logiška, jog Dekambrė baiminosi lygiai taip pat.

Adamsbergo neglumino šiurpus autoriaus braižas, jo gražbylystė, vingrybės. Jo keistumas buvo beveik klasikinis, pavyzdinis, būdingas reto tipo žudikams, kuriuos kamuoja didžiulė, tačiau paniekinta puikybė ir kurie stato save ant pjedestalo, aukščiu atitinkančio jų ambicijas ir patirtą pažeminimą. Kiek keistesnis ir netgi nesuprantamas atrodė sprendimas pasinaudoti tokia senovine priemone – maru.

Pirmojo rajono komisaras kalbėjo formaliai: pirminiais kūną radusių pareigūnų duomenimis lavonas buvo juodas.

– Lekiam, Danglarai, – pasakė Adamsbergas, praeidamas pro savo pavaduotojo kabinetą. – Surinkite operatyvinę komandą, rastas lavonas. Medicinos ekspertas ir technikai jau važiuoja.

Tokiomis valandėlėmis Adamsbergas galėdavo veikti palyginti greitai, tad Danglaras nuskubėjo rinkti vyrų, negavęs jokio paaiškinimo.

Komisaras laukė, kol du leitenantai ir brigadininkas susės automobilio gale, o Danglarą nutvėrė už rankovės.

– Minutėlę, Danglarai. Nenoriu pirma laiko kelti rūpesčio vyrams.

– Žiustinui, Vuaznė ir Kernorkianui, – patikslino Danglaras.

– Sulaukėm derliaus. Lavonas Žano Žako Ruso gatvėje. Tame name durys buvo neseniai apipaišytos dešimčia atvirkščių ketvertų.

– Mėšlas, – tarė Danglaras.

– Vyras apie trisdešimties metų, baltasis.

– Kodėl sakote, kad „baltasis“?

– Nes jo kūnas juodas. Oda juoda, pajuodusi. Liežuvis taip pat.

Danglaras suraukė antakius.

– Maras, – tarė jis. – *„Juodoji mirtis“*.

– Taigi. Bet aš nemanau, kad tas žmogus mirė nuo maro.

– Kodėl taip įsitikinęs?

Adamsbergas gūžtelėjo pečiais.

– Nežinau. Pernelyg neįtikima. Prancūzijoje jau senų seniausiai nebėra maro.

– Galima iš naujo jį sukelti.

– Tam reikėtų iš kažkur gauti užkrato.

– Labai įmanomas dalykas. Mokslinių tyrimų institutai pilni jersiniozės net Paryžiuje, ir visi žino kur. Tuose slaptuose užkampiuose mūšis tebevyksta. Apsukresnis informuotas žmogus galėtų nueiti ir pasiimti.

– Ko, jersiniozės?

– Toks jau pavadinimas. Pavardė, vardas: *Yersinia pestis.* Statusas: maro bacila. Profesija: *historial killer*. Aukų skaičius: keliasdešimt milijonų. Tikslas: bausmė.

– Bausmė, – sumurmėjo Adamsbergas. – Jūs įsitikinęs?

– Ištisus tūkstantmečius niekas neabejojo, kad marą žemėje užleido pats Dievas kaip bausmę už mūsų nuodėmes.

– Turiu prisipažinti, kad nenorėčiau jo susitikti gatvėje tamsią naktį. Ar teisybę kalbate, Danglarai?

– Teisybę. Tai tikra *Dievo rykštė*. Įsivaizduokit vyruką, besinešiojantį tą rykštę kišenėje, gali kilti tikras sprogimas.

– O jeigu taip nėra, Danglarai, jeigu kažkas nori, kad mes manytume, jog vyrukas kišenėje nešiojasi Dievo rykštę, tai katastrofa. Jeigu tik pasklis žinia, visi užsiplieks kaip sausa žolė. Gali kilti milžiniška visuotinės psichozės banga.

Automobilyje Adamsbergas paskambino į brigadą.

– Kriminalinė brigada, leitenantas Noelis, – atsiliepė sausas balsas.

– Noeli, pasiimkit kurį nors iš vyrų, diskretišką, arba ne, pasiimkit tą moterį, tamsiais plaukais, santūroką...

– Leitenantę Eleną Fruasi, komisare?

– Taip, ir lėkit į Edgaro Kinė ir Delambro gatvių sankryžą. Iš tolo patikrinkit, ar toks Dekambrė yra namie, Džiaugsmo gatvės kampe, ir likite ten iki Šauklio vakaro žinių.

– Šauklio žinių?

– Kai pamatysit, suprasit. Vyrukas užsilips ant dėžės truputį po šešių. Likit ten, kol kas nors ateis jūsų pakeisti, ir atidžiai stebėkit, ką tik galit. Ypač klausytojus aplink Šauklį. Dar paskambinsiu.

Penki vyrai užlipo į šeštą aukštą, kur jų laukė pirmojo rajono komisaras. Visuose aukštuose durys jau buvo nuvalytos, tačiau be vargo galėjai matyti plačius juodus neseniai užteptų dažų pėdsakus.

– Komisaras Devilaras, – pašnibždėjo Danglaras Adamsbergui prieš pasiekiant paskutinį aukštą.

– Ačiū, – padėkojo Adamsbergas.

– Regis, jūs imatės bylos, Adamsbergai? – paklausė Devilaras, spausdamas jam ranką. – Ką tik kalbėjau su Krantine.

– Taip, – atsakė Adamsbergas. – Aš sekiau tą reikalą, kai bylos dar nė nebuvo.

– Puiku, – Devilaras atrodė išsekęs. – Manęs kaip tik laukia sudaužytas vaizdajuosčių nuomos aparatas, labai rimta, ir trys dešimtys apiplėštų automobilių mano sektoriuje. Tai daugiau negu įprastinė savaitės porcija. Na, tai žinot, kas tas vyrukas?

– Nieko nežinau, Devilarai.

Tuo pat metu Adamsbergas uždarė buto duris, norėdamas apžiūrėti jas iš lauko pusės. Jos buvo švarios, nė žymelės dažų.

– Renė Lorionas, nevedęs, – pasakė Devilaras, žvilgtelėjęs į pirmuosius savo užrašus, – trisdešimt dvejų metų, automechanikas. Švarus, byla be įrašų. Kūną rado valytoja, ateinanti kartą per savaitę, antradienio rytais.

– Nepasisekė, – tarė Adamsbergas.

– Taip. Ją ištiko nervų priepuolis, dukra atvažiavo parsivežti.

Devilaras padavė jam į rankas savo užrašų pluoštelį, ir Adamsbergas mostu padėkojo. Priėjo prie lavono, technikų būrelis prasiskyrė, kad jis galėtų apžiūrėti. Vyras nuogas gulėjo aukštielninkas, sukryžiuotomis rankomis, šlaunų, krūtinės, žąstų, veido oda buvo išmarginta dešimčia suodžių juodumo plačių dėmių. Liežuvis ištrauktas iš burnos, taip pat juodas. Adamsbergas atsiklaupė.

– Maskaradas, ką? – paklausė jis teismo medicinos eksperto.

– Nesišaipykit iš manęs, komisare, – šaltai atsakė gydytojas. – Aš dar neištyriau kūno, bet žmogus negyvas ir miręs prieš daugelį valandų. Pasmaugtas, sprendžiant iš to, kas matyti ant kaklo po juodu sluoksniu.

– Taip, – švelniai tarė Adamsbergas, – aš ne tai norėjau pasakyti.

Jis paėmė truputį juodų miltelių, pabirusių ant grindų, patrynė tarp pirštų ir nusišluostė į kelnes.

– Anglys, – sumurmėjo. – Tą žmogų išdažė anglimi.

– Tikrai taip atrodo, – pritarė vienas iš technikų.

Adamsbergas apsidairė.

– Kur jo drabužiai? – paklausė.

– Tvarkingai sulankstyti miegamajame, – atsakė Devilaras. – Batai pastatyti po kėde.

– Niekas nesulaužyta? Įsilaužimo žymių nėra?

– Ne. Arba Lorionas pats atidarė duris žudikui, arba tas tyliai atkrapštė spyną. Manau, linkstame į antrąjį variantą. Jeigu taip, tada viskas paprasčiau.

– Specialisto darbas, ar ne?

– Teisingai. Meistriškai atrakinti duris mokykloje neišmokstama. Tas tipas neabejotinai sėdėjęs kalėjime, matyt, gana ilgai, kad užteko laiko šito išmokti. Tokiu atveju jo popieriai prasti. Jei paliko bent menkiausią pirštų atspaudą, pričiupsit jam nė nemirktelėjus. Tai geriausia, ko galiu palinkėti, Adamsbergai.

Trys technikai darbavosi tylomis, vienas prie negyvėlio, kitas prie spynos, trečias užsiėmė visais baldais ir daiktais.

Adamsbergas lėtai apėjo kambarį, paskui užsuko į vonią, virtuvę, mažytį tvarkingą miegamąjį. Užsimovė pirštines ir automatiškai ėmė atidarinėti spintos duris, naktinio stalelio, komodos, rašomojo stalo, bufeto stalčius. Prie virtuvės stalo – vienintelės palyginti sujauktos vietos – jis sustojo ties dideliu kreminiu voku, padėtu skersai ant laiškų ir laikraščių krūvos. Vokas buvo atplėštas vienu staigiu drykstelėjimu. Ilgai į jį žiūrėjo neliesdamas, laukdamas, kol vaizdas suras atitinkamą jo atminties skyrelį. Jis turėjo būti kažkur netoli, minutės ar dviejų reikalas. Nors Adamsbergo atmintis neįstengdavo teisingai užfiksuoti tikrinių vardų, pavadinimų, markių, rašybos, sintaksės taisyklių ir visko, kas susiję su raštu, tačiau vaizdus įsidėmėdavo kuo puikiausiai. Adamsbergas turėjo ypatingų regimųjų gebėjimų, galėdavo pagauti visą tikrovės vaizdą nuo debesų šviesos iki trūkstamos sagos Devilaro rankovės gale. Vaizdas atsigamino labai aiškiai. Dekambrė brigadoje sėdi priešais jį, išsitraukia pluoštą „ypatingųjų laiškelių" iš storo kreminio voko, didesnio nei standartinio formato, vidinėje pusėje išmušto šviesiai pilku šilkiniu popieriumi. Toks pat vokas dabar gulėjo jam prieš akis ant laikraščių krūvos. Jis mostelėjo fotografui, tas nufotografavo keletą kadrų su voku, o Adamsbergas tuo metu vartė užrašų knygelę, ieškodamas jo pavardės.

– Dėkoju, Barteno, – pasakė.

Paėmęs voką, praskleidė. Tuščias. Peržiūrėjo krūvelę eilėje laukiančios korespondencijos ir patikrino kiekvieną iš likusių vokų, visi jie buvo atplėšti pirštu, laiškai dar neišimti. Šiukš-

lių dėžėje tarp mažiausiai trijų dienų senumo atliekų rado du suplėšytus vokus ir keletą suglamžytų lapų, tačiau nė vienas pagal formatą netiko kreminiam vokui. Jis atsistojo ir susimąstęs nuskalavo vandeniu pirštines. Kodėl žmogus pasiliko tuščią voką? Ir kodėl neatplėšė jo tiesiog pirštu kaip visus kitus?

Jis grįžo į didįjį kambarį, kur technikai jau baigė darbą.

– Galiu eiti, komisare? – paklausė teismo medicinos ekspertas, abejodamas, kurio klausti – Devilaro ar Adamsbergo.

– Eikite, – atsakė Devilaras.

Adamsbergas įkišo kreminį voką į plastikinį maišelį ir padavė vienam iš leitenantų.

– Šitą su viskuo kitkuo reikia nusiųsti į laboratoriją, – pasakė. – Pažymėkit, kad skubu.

Iš namo išėjo po valandos, išgabenus kūną, du pareigūnus paliko apklausti namo gyventojų.

- XVII -

Penktą valandą vakaro dvidešimt trys brigados pareigūnai susirinkę sėdėjo aplink Adamsbergą ant kėdžių, sustatytų tarp tinko duženų. Trūko tik Noelio ir Fruasi, patruliuojančių Edgaro Kinė aikštėje, ir dviejų pareigūnų, dirbančių Žano Žako Ruso gatvėje.

Adamsbergas ant neseniai nudažytos sienos prisegė didžiulį Paryžiaus žemėlapį. Tylomis, vis pasižiūrėdamas į rankoje laikomą sąrašą, stambiais smeigtukais raudonomis galvutėmis žemėlapyje pažymėjo keturiolika užregistruotų ketvertais išpaišytų namų, o žaliu smeigtuku namą, kuriame įvykdyta žmogžudystė.

– Rugpjūčio septynioliktą dieną, – prabilo Adamsbergas, – žemėje pasirodė tipas, ketinantis nugalabyti nežinia kiek žmonių. Pavadinkime jį CLT. CLT nepuola kaip akis išdegęs ir negriebia už gerklės pirmo pasitaikiusio. Prieš tai beveik mėnesį trunka pasiruošimo etapas, kuriam jis irgi, be jokios abejonės, iš anksto ilgai ruošiasi. Veikia iškart dviem

frontais. Pirmasis frontas: atsirenka Paryžiuje namus, kuriuose ant butų durų naktimis piešia juodus skaitmenis.

Adamsbergas įjungė projektorių, ir ant baltos sienos pasirodė didžiulis atbulas ketvertas.

– Tai ypatingas ketvertas, apgręžtas į kitą pusę, su praplatintu pagrindu ir dviem brūkšneliais ant skersinio. Visuose piešiniuose randame tuos pačius požymius. Apačioje dešinėje jis prirašo šias tris didžiąsias raides: CLT. Priešingai negu ketvertai, šios raidės paprastos, be pagražinimų. Jis nupaišo šį ženklą ant visų namo butų durų, *išskyrus vienas*. Paliktosios durys pasirenkamos atsitiktinai. Namų pasirinkimo kriterijai atrodo irgi atsitiktiniai. Namai išsidėstę vienuolikoje rajonų, tiek stambiuose prospektuose, tiek nuošaliose gatvelėse. Pastatų numeriai skirtingi, ir lyginiai, ir nelyginiai, patys namai įvairiausių stilių ir įvairiausių epochų, prabangūs ir nušiurę. Galima pamanyti, kad CLT tyčia siekia kuo didesnės įvairovės. Tarsi norėtų parodyti, kad gali kliudyti bet ką, kad niekas nuo jo neišsisuks.

– O kaip gyventojai? – paklausė kažkuris leitenantas.

– Vėliau, – atsakė Adamsbergas. – Šio atvirkščio ketverto reikšmė aiškiai iššifruota: tas skaitmuo kitados buvo naudojamas kaip ženklas, apsaugantis nuo maro.

Kažkas pasiteiravo:

– Kokio maro?

Adamsbergas be vargo atpažino to brigadininko antakius.

– Yra tik vienas maras, Favrai. Danglarai, prašau keliais sakiniais priminti.

– Maras pasiekė Vakarų pasaulį 1347 metais, – prabilo Danglaras. – Per penkerius metus nusiaubė visą Europą nuo Neapolio iki Maskvos, nuo jo mirė trisdešimt milijonų žmonių. Tas šiurpus žmonijos istorijos puslapis vadinamas *Juodąja mirtimi*. Tyrimui svarbu žinoti šį pavadinimą. Atkeliavęs iš...

– Keliais sakiniais, Danglarai, – nukirto Adamsbergas.

– Vėliau retkarčiais, beveik kas dešimt metų, jo protrūkiai nuniokodavo ištisus kraštus, o galutinai jis išnyko tik XVIII amžiuje. Nepaminėjau nei vėlyvųjų viduramžių, nei naujųjų laikų, nei Rytų.

– Puiku, nieko daugiau neminėkite. To gana norint suprasti, apie ką čia kalbame. Apie istorinį marą, kuris nugalabija žmogų per penkias–dešimt dienų.

Po šių žodžių nuvilnijo visuotinis šurmulys. Adamsbergas, susigrūdęs rankas į kišenes ir nudelbęs galvą į grindis, palaukė, kol kalbos nurims.

– Ar tas žmogus Žano Žako Ruso gatvėje mirė nuo maro? – paklausė kažkas netvirtu balsu.

– Tuoj paaiškinsiu. Antras frontas: tą pačią rugpjūčio septynioliktąją CLT viešai paskelbia pirmąjį pranešimą. Pasirenka Edgaro Kinė ir Delambro gatvių sankryžą, kur vienas žmogus gana sėkmingai atgaivino viešojo šauklio profesiją.

Dešinėje kilstelėjo ranka.

– Kuo jis užsiima?

– Dieną naktį laiko pakabinęs ant medžio urną, žmonės ten sumeta laiškelius, o Šauklys, manau, už tam tikrą mo-

kestį, juos perskaito. Tris kartus per dieną išima iš dėžės pranešimus ir paskelbia.

– Visiška kvailystė, – pasakė kažkas.

– Galbūt, bet puikiai veikia, – atsakė Adamsbergas. – Pardavinėti žodžius nė kiek ne kvailiau negu pardavinėti gėles.

– Arba dirbti faru, – pridūrė balsas dešinėje.

Adamsbergas pamatė, kas tai pasakė, – nedidukas, pražilęs, trim ketvirtadaliais nuplikęs ir plačiai šypsantis pareigūnas.

– Arba dirbti faru, – sutiko Adamsbergas. – CLT pranešimai nesuprantami eiliniam klausytojui ir apskritai jokiam klausytojui. Tai trumpos ištraukos iš senovinių knygų, parašytų prancūzų arba net lotynų kalba, į urną įmestos dideliuose kreminiuose vokuose. Laiškeliai išspausdinti spausdintuvu. Vienas to kvartalo gyventojų, gerai išmanantis apie senas knygas, susirūpino ir pamėgino išsiaiškinti.

– Jo pavardė? Profesija? – pasiteiravo vienas leitenantas su atverstu bloknotu ant kelių.

Adamsbergas sekundėlę suabejojo.

– Dekambrė, – atsakė. – Pensininkas, patarėjas gyvenimiškais klausimais.

– Ar jie toje aikštėje visi kvaištelėję? – paklausė kažkas.

– Galimas daiktas, – atsakė Adamsbergas. – Tačiau tai tik optinė apgaulė. Kol žiūri iš tolo, visada viskas atrodo kaip reikiant. Bet kai prisiartini ir panagrinėji detales, pamatai, kad visi žmonės daugiau ar mažiau yra kvaištelėję, tiek toje aikštėje, tiek kitose, tiek visur kitur, šioje brigadoje irgi.

– Nesutinku, – pakeltu tonu užprotestavo Favras. – Tik visiškas kvailys gali eit į aikštę skaityti kažkokių nesąmonių. Tegu tas bičas geriau nueina pasidulkint, prasivėdins smegenis. Džiaugsmo gatvėj sumoki tris šimtus ir gali varyt.

Pasigirdo juokas. Adamsbergas perleido būrelį ramiu žvilgsniu, – kur tik jis praslinko, juokas liovėsi – ir apsistojo ties brigadininku.

– Aš taip ir sakiau, Favrai, kad mūsų brigadoje yra kvaištelėjusių.

– Na žinot, komisare, – pradėjo Favras, pašokęs išraudusiais skruostais.

– Užsičiaupkit, – staiga jam rėžė Adamsbergas.

Favras apstulbęs atsisėdo tarsi nuo smūgio. Adamsbergas susikryžiavęs rankas tylomis luktelėjo keletą sekundžių.

– Vieną kartą, Favrai, jau prašiau jūsų galvoti, – pasakė kiek ramiau. – Prašau antrą kartą. Juk tikrai turite smegenis, gerai paieškokit. Jei nepavyks rasti, keliausite išsišokinėti toli nuo mano akių ir nuo šitos brigados.

Vos tai pasakęs, Adamsbergas iškart nukreipė dėmesį nuo Favro, pasižiūrėjo į didįjį Paryžiaus žemėlapį ir kalbėjo toliau:

– Tas Dekambrė nustatė, ką reiškia CLT pranešimai. Visi jie – senovinių traktatų apie marą arba maro dienoraščio ištraukos. Mėnesį CLT siuntinėjo ligą pranašaujančių ženklų aprašymus. Paskui paspartino tempą ir praėjusį šeštadienį pranešė, kad maras įsigavo į miestą, į „Ruso kvartalą“. Po trijų dienų, tai yra šiandien, ketvertais paženklintame name rastas

pirmasis lavonas. Auka – jaunas, nevedęs, tvarkingas, neteistas automechanikas. Kūnas nuogas, ant odos yra juodų dėmių.

– *Juodoji mirtis*, – pasigirdo tas pats balsas, kuris neseniai teiravosi apie mirties priežastį.

Adamsbergas pastebėjo drovų dar apvalainų bruožų jaunuolį labai didelėmis žaliomis akimis. Šalia jo atsistojo moteris stambiu nepatenkintu veidu.

– Komisare, – tarė ji, – maras – itin užkrečiama liga. Nėra jokių įrodymų, kad vyras mirė ne nuo maro. Bet jūs į įvykio vietą nusivežėte keturis pareigūnus nė nesulaukęs teismo medicinos eksperto išvados.

Adamsbergas susimąstęs parėmė smakrą kumščiu. Šis neeilinis pasitarimas vis labiau panėšėjo į pažintinį pokalbį su bandomaisiais susirėmimais ir provokacijomis.

– Maru neužsikrečiama per kontaktą, – pasakė Adamsbergas. – Tai graužikų, daugiausia žiurkių liga, kurią žmogui įkąsdamos perduoda užsikrėtusios jų blusos.

Adamsbergas buvo ką tik pasisėmęs žinių iš žodyno, kurį pasiskaitė tą pačią dieną.

– Kai vežiausi tuos keturis vyrus, – toliau kalbėjo jis, – jau tvirtai žinojau, kad auka mirė ne nuo maro.

– Iš kur? – pasidomėjo moteris.

Komisarui į pagalbą atskubėjo Danglaras.

– Pranešimą apie maro pradžią Šauklys gavo šeštadienį, – paaiškino jis. – Lorionas mirė naktį iš pirmadienio į antradienį, po trijų dienų. Reikia turėti galvoje, kad minimalus laikas nuo užsikrėtimo maro bacila iki mirties yra penkios die-

nos, su itin retomis išimtimis. Vadinasi, tai negalėjo būti tikras maro atvejis.

– Kodėl ne? Jį galėjo užkrėsti anksčiau.

– Ne. CLT – maniakas. O maniakai neblefuoja. Jeigu praneša šeštadienį, tai ir užkrečia šeštadienį.

– Galbūt, – moteris apsiraminusi atsisėdo.

– Tą automechaniką pasmaugė, – dėstė toliau Adamsbergas. – Kūną išdažė juodai medžio anglimi, be abejonės, norėta pavaizduoti ligos simptomus, kad atspėtume jos pavadinimą. Taigi CLT neturi užkrato. Jis ne vizijomis gyvenantis laborantas su švirkštu kišenėje. Tas žmogus veikia simboliškai. Tačiau matyti, kad tuo tiki, ir labai tvirtai. Ant aukos buto durų nėra ketverto. Priminsiu, kad tie ketvertai ne grasina, o teikia *apsaugą*. Pavojus gresia tik tam, kurio durys liko švarios. CLT iš anksto pasirenka auką ir ženklais apsaugo kitus namo gyventojus. Tai rodo, kad jis tiki skleidžiąs tikrą maro užkratą. Taigi nepuola aklai: nužudo vieną ir pasirūpina apsaugoti kitus, jo manymu, nenusipelniusius šios bausmės.

– Jis tariasi užleidžiąs marą, bet iš tikrųjų smaugia? – paklausė vyriškis dešinėje. – Jeigu jis sugeba pats sau šitaip dumti akis, tai susidūrėm su tikru šizofreniku, ar ne?

– Nebūtinai, – nesutiko Adamsbergas. – CLT valdo įsivaizduojamą pasaulį, kuris jam atrodo visiškai tikras. Tai ne toks jau retas dalykas: daug žmonių tiki, kad galima perskaityti ateitį iš kortų arba kavos tirščių. Tokių žmonių yra visur, gal net šioje brigadoje. Kur skirtumas? Riba tarp tikro-

vės sampratos ir pačios tikrovės, leitenante, priklauso tik nuo požiūrio, nuo žmogaus, nuo kultūros.

– Bet ar kitiems žmonėms irgi gresia pavojus? – nutraukė jį žilaplaukis pareigūnas. – Ar visus tuos, kurių durys liko nepaženklintos, gali ištikti toks pat likimas kaip Lorioną?

– Deja, taip. Šįvakar prie tų keturiolikos tuščių durų paženklintuose namuose pastatysim sargybą. Tačiau mums žinomi ne visi apipaišyti namai, o tik tie, dėl kurių užregistruoti skundai. Paryžiuje, be abejonės, tokių namų yra dar kokios dvi dešimtys.

– Kodėl nepaskelbus pranešimo? – paklausė moteris. – Gal įspėti žmones?

– Čia ir bėda. Pranešimas gali sukelti visuotinę paniką.

– Reikia pranešti tik apie ketvertus, – pasiūlė žilaplaukis. – Nėra reikalo viešinti likusią informaciją.

– Vienaip ar kitaip ji nutekės, – pasakė Adamsbergas. – O jeigu nenutekės, tai CLT pats pasistengs sukelti baimės bangą. Jis to ir siekia nuo pat pradžių. Pasirinko Šauklį, nes geresnio būdo negalėjo rasti. Laikraščių redakcijos, gavusios tokius painius pranešimus, iškart būtų išmetusios į šiukšliadėžę. Todėl jis pradėjo kukliau. Jeigu šįvakar apie jį prabils žiniasklaidos priemonės, atversim jam tiesų kelią. Tačiau bet kokiu atveju tai tik dienų klausimas. Jis pats tą kelią atsivers. Jeigu nesiliaus, žudys toliau, jei skleis savo juodąją mirtį, neišvengsime visuotinės psichozės.

– Ką nusprendėte daryti, komisare? – tyliai paklausė Favras.

– Gelbėti gyvybes. Paskelbsime pranešimą, kad skaitmenimis paženklintų namų gyventojai prašomi susisiekti su policijos komisariatais.

Kilęs šurmulys reiškė vieningą visų brigados narių pritarimą. Adamsbergas jautėsi pavargęs, nes šįvakar elgėsi kaip tikras faras. Mieliau būtų pasakęs: „Dirbam, sukitės visi, kaip išmanot". Tačiau jis turėjo išdėstyti faktus, sudaryti klausimyną, apibrėžti tyrimą, paskirstyti užduotis. Tam tikra tvarka ir su tam tikru valdingumu. Akimirką išvydo save patį vaikystėje, nuogutėlį lakstantį saulėtais kalnų takeliais, ir pagalvojo, kokį velnią čia veikia, kodėl nurodinėja dvidešimt trims suaugusiems žmonėms, kurie sekioja jį akimis kaip laikrodžio švytuoklę.

Na taip, prisiminė, kokį velnią čia veikia. Kažkoks tipas smaugia žmones, o jis jo ieško. Toks jo darbas – neleisti kitiems niokoti pasaulį.

– Skubiausi tikslai, – apibendrino Adamsbergas, – pirma, apsaugoti galimas aukas. Antra, surinkti duomenis apie aukas – šeima, amžiaus grupė, lytis, socialinė padėtis, profesija ir visi kiti įprasti dalykai – ir nustatyti, kas jas sieja. Trečia, stebėti Edgaro Kinė aikštę. Ketvirta, ir tai savaime aišku, ieškoti žudiko.

Adamsbergas porą kartų iš lėto perėjo pirmyn ir atgal per kabinetą, paskui vėl prabilo:

– Ką apie jį žinome? Tai gali būti moteris, šios galimybės negalime atmesti. Aš labiau linkęs manyti, kad tai vyras. Dėl tų literatūrinių įmantrybių, to puikavimosi, rodančio vyrišką

pasipūtimą, norą padaryti įspūdį, poreikį pademonstruoti jėgą. Jei pasitvirtins, kad auka pasmaugta, būsime beveik tikri, jog tai vyras. Labai apsišvietęs, galbūt netgi ypatingai apsišvietęs vyras, humanitaras. Gana turtingas, nes turi kompiuterį ir spausdintuvą. Galbūt linkęs į prabangą. Naudoja nestandartinius, brangius vokus. Gabus piešėjas, švarus, smulkmeniškas. Be abejonės, jį labai stipriai užvaldo idėjos. Todėl jis baugštus ir prietaringas. Pagaliau, galbūt sėdėjęs kalėjime. Jeigu laboratorija patvirtins, kad spyną atrakino jis, reikės pasiknisti giliau. Peržiūrėti kalinius, kurių inicialai būtų CLT, jeigu čia jo parašas. Žodžiu, dar nieko nežinom.

– O maras? Kodėl maras?

– Kai šitai suprasim, jis bus mūsų rankose.

Subrazdėjo kėdės, žmonės išsivaikščiojo.

– Danglarai, paskirstykite užduotis, einu pasivaikščiosiu dvidešimt minučių.

– Paruošti pranešimą?

– Prašyčiau. Jūs tai padarysit geriau už mane.

Pranešimas buvo paskelbtas per visų televizijos kanalų aštuntos valandos vakaro žinias. Santūriame Danglaro parašytame kreipimesi buvo prašoma visus namų, kuriuose durys paženklintos ketvertais, gyventojus kuo greičiau susisiekti su artimiausiais policijos komisariatais. Nurodyta priežastis – ieškoma organizuotos gaujos.

Nuo pusės devintos brigadoje netildami skambėjo telefonai. Darbe liko trečdalis komandos, Danglaras ir Kernorkia-

nas suvaikščiojo nupirkti maisto bei vyno ir išdėliojo ant elektrikų pastolio. Iki pusės dešimtos užregistruota dar keturiolika apipaišytų namų, iš viso jau dvidešimt aštuoni, ir Adamsbergas žymėjo juos miesto žemėlapyje naujais smeigtukais raudonomis galvutėmis. Buvo sudarytas jų sąrašas chronologine tvarka pagal ketvertų atsiradimo datą. Nustatyti dvidešimt aštuonių butų, kurių durys paliktos švarios, gyventojai; iš pirmo žvilgsnio niekas jų nesiejo: daugiavaikės šeimos ir viengungiai, vyrai ir moterys, jauni, vidutinio amžiaus, seni, visų amžiaus grupių, abiejų lyčių, visokių profesijų ir socialinių padėčių. Po vienuoliktos atėjęs Danglaras pranešė Adamsbergui, kad visuose paženklintuose namuose prie kiekvieno buto, kuriam grėsė pavojus, pastatyta po du policininkus saugoti durų.

Adamsbergas išleido namo pareigūnus, likusius viršvalandžių, sudarė naktines pamainas ir paėmęs tarnybinį automobilį nuvažiavo apsižvalgyti į Edgaro Kinė aikštę. Ankstesniąją komandą pakeitė kiti du policininkai, plikas vyras ir stambioji moteris, kuri jį užsipuolė per pasitarimą. Jis išvydo juos ant suolelio, atsipalaidavusius, regis, šnekučiuojančius, tačiau stebinčius už penkiolikos metrų kabančią urną. Priėjęs santūriai pasisveikino.

– Ypač atkreipkite dėmesį į voko formatą, – pasakė. – Jei pasiseks ir jei užteks šito žibinto šviesos, gal įžiūrėsite.

– Ar nieko neapklausti? – pasiteiravo moteris.

– Tiesiog stebėkite. Jeigu pasirodys, kad kažkoks žmogus panašus į ieškomąjį, atsargiai pasekite. Netoliese, ano namo

laiptinėje, pastatyti du fotografai. Jie fotografuos visus, einančius prie urnos.

– Kada mus pakeis? – žiovaudama paklausė moteris.

– Trečią ryto.

Adamsbergas įėjo į *Vikingą* ir prie įprastinio staliuko salės gale pamatė sėdintį Dekambrė su Šaukliu ir dar penkiais žmonėmis. Jam prisiartinus kalbos pritilo, kaip prityla taktą pametęs orkestras. Jis suprato, jog visi prie šio stalo žino, kad jis faras. Dekambrė nusprendė eiti be užuolankų.

– Komisaras Žanas Batistas Adamsbergas, – pristatė. – Komisare, susipažinkite: Lizbeta Glaston, dainininkė, Damasas Vigjė iš *Roll-Rider*, jo sesuo Maribelė, Kastijonas, pensininkas kalvis, ir Eva, mūsų madona. Žosą Le Gerną jau pažįstate. Gal išgersite su mumis taurelę kalvadoso?

Adamsbergas atsisakė.

– Ar galėčiau tarti jums porą žodžių, Dekambrė?

Lizbeta be ceremonijų stvėrė komisarą už rankovės ir patimpčiojo. Adamsbergas atpažino tą ypatingą bendrininkišką laisvumą, tarsi jiedu būtų trynę kelnes ant tų pačių komisariato suolų, tą vangų nesivaržymą bendraujant su farais, būdingą prostitutėms, užgrūdintoms nesuskaičiuojamų patikrinimo reidų.

– Sakykit, komisare, – kreipėsi tyrinėdama jo aprangą, – šįvakar maskuojatės? Čia jūsų naktinis kostiumas?

– Ne, tai mano kasdienė apranga.

– Jūs ten, žiūriu, nesivarginat. Policininkai – atsipalaidavę žmonės.

– Išvaizda apgaulinga, Lizbeta, – pasakė Dekambrė.

– Ne visada, – atšovė Lizbeta. – Šis žmogus tikrai atsipalaidavęs, vyras, nesistengiantis sužavėti. Argi ne tiesa, komisare?

– Ką sužavėti?

– Moteris, – šypsodamasis iškėlė mintį Damasas. – Vis dėlto reikia mokėti sužavėti moteris.

– Ką tu išmanai, Damasai, – pasisuko į jį Lizbeta, o jaunuolis išraudo ligi ausų. – Moterims visiškai nusispjaut, kad jas bando sužavėti.

– Mat kaip, – suraukė antakius Damasas. – Tai į ką joms nenusispjaut, Lizbeta?

– Nėra tokio dalyko, – atsakė ši, dėdama ant stalo stambią juodą ranką. – Joms į viską nusispjaut. Tiesa, Eva? Į meilę, į švelnumą, ir galbūt netgi į dėželę šparaginių pupelių. Dabar supranti? Pats pagalvok.

Eva nieko neatsakė, o Damasas paniuręs sukiojo tarp rankų savo taurę.

– Klysti, – virpančiu balsu tarė Maribelė. – Niekam nenusispjaut į meilę, tikrai. Ką, be meilės, daugiau turim?

– Šparagines pupeles, gi sakiau.

– Šneki nesąmones, Lizbeta, – Maribelė vos neverkdama susinėrė rankas. – Gal tau ir teko daug visko patirti, bet nebūtina gąsdinti kitų.

– Išbandyk pati, zuikeli, – atsakė Lizbeta. – Aš neatkalbinėju.

Staiga Lizbeta pratrūko kvatotis, pakštelėjo Damasui į kaktą ir paglostė galvą Maribelei.

– Šypsokis, zuikeli, – pasakė. – Ir netikėk viskuo, ką šneka storoji Lizbeta. Storoji Lizbeta pasidarė pagiežinga. Storoji Lizbeta visiems gadina nuotaiką su savo didele patirtimi. Teisingai darai, kad giniesi. Gerai. Bet neeksperimentuok per daug, patariu kaip profesionalė.

Adamsbergas nusitempė Dekambrė į šalį.

– Atleiskit man, – atsiprašė Dekambrė, – bet aš turiu klausytis, kas ką kalba. Rytoj gi turėsiu patarinėti, suprantat. Privalau žinoti, kas vyksta.

– Jis įsimylėjęs, ar ne? – paklausė Adamsbergas nelabai susidomėjusiu tonu kaip žmogus, kuris žaidžia loterijoje, bet mažai stato.

– Damasas?

– Taip. Tą dainininkę?

– Pataikėte. Ką norėjot pasakyti, komisare?

– Prasidėjo, Dekambrė, – pritildęs balsą tarė Adamsbergas. – Juodas kūnas Žano Žako Ruso gatvėje. Rastas šįryt.

– Juodas?

– Pasmaugtas, nuogas ir išpaišytas juodai anglimi.

Dekambrė sukando dantis.

– Taip ir žinojau, – pasakė.

– Taip.

– Durys buvo nepaženklintos?

– Taip.

– Pastatėt sargybą prie kitų?

– Prie visų likusių dvidešimt aštuonių.

– Atleiskit. Suprantu, kad išmanot savo darbą.

– Man reikia visų „ypatingųjų“ laiškelių, Dekambrė, visų, kiek tik turite, su vokais, jeigu neišmetėt.

– Eime.

Jiedu perėjo aikštę, ir Dekambrė įsivedė Adamsbergą į savo užgrūstą kabinetą. Nukėlė krūvą knygų, kad būtų kur jį pasodinti.

– Štai, – padavė jam pluoštelį lapukų ir vokų. – Jeigu jūs dėl pirštų atspaudų, tai turbūt pats suprantat, kad nieko nebepešit. Le Gernas juos nučiupinėjo tiek ir tiek, paskui dar aš. Mano atspaudų galit neimti, jau turit visų dešimties pirštų atspaudus centrinėje duomenų bazėje.

– Turėsiu paimti Le Gerno.

– Irgi bazėje. Le Gernas prieš keturiolika metų sėdėjo už rimtas muštynes Gilvineke, kiek žinau. Matot, mes paslaugūs žmonės, pusę darbo už jus patys padarom. Nespėjat nė paprašyti, o mes jau jūsų kompiutery.

– Klausykit, Dekambrė, šitoje aikštėje visi yra pasėdėję už grotų.

– Būna vietų, kur tiesiog tvyro tokia dvasia. Paskaitysiu jums ypatingąjį sekmadienio laiškelį. Tik vieną gavom: *Šįvakar, grįžęs vakarienės, sužinau, kad maras pasirodė miesto centre.* Skliausteliai su daugtaškiais. *Į savo darbo kabinetą baigti laiškų, pasirūpinti sutvarkyti reikalų ir turto, jei kartais Dievas panorėtų mane pašaukti pas Save. Tebūnie Jo valia!*

– Anglo *Dienoraščio* tęsinys, – spėjo Adamsbergas.

– Teisingai.

– Sepisas.

– Pepisas.

– O vakar?

– Vakar nieko.

– Žiūrėk tu man, jis lėtina tempą.

– Nemanau. Štai šio ryto: *Ta Dievo rykštė nuolatos paruošta ir paklūsta Viešpačiui, kuris ją pasiunčia ir atšaukia, kuomet Jam patinka.* Šis laiškelis greičiau reikštų, kad jis dar nesudeda ginklų. Atkreipkite dėmesį į „nuolatos paruošta“ ir „kuomet Jam patinka“. Jis pučia trimitą. Puikuojasi.

– Kalba kaip visagalis, – pasakė Adamsbergas.

– Vadinasi, vaikiškai.

– Šįkart jokios užuominos, – papurtė galvą Adamsbergas. – Jis nekvailas. Juk farai sukelti ant kojų, jis nebeduos jokios nuorodos apie vietą. Jam reikia laisvų rankų. Ruso kvartalą jis įvardijo tik tam, kad susietume pirmąjį nusikaltimą su jo pranašautu maru. Galimas daiktas, kad nuo šiol jis veiks slapčiau. Praneškite, kaip viskas toliau klostysis, Dekambrė, apie kiekvieną laiškelį.

Pasikišęs lapelių paketėlį po pažasčia, Adamsbergas išėjo.

- XVIII -

Kitą dieną apie antrą valandą kompiuteris išmetė pavardę.

– Vieną turiu, – kolegų pusėn ištiesęs ranką riktelėjo Danglaras.

Jam už nugaros susispietė apie dešimt pareigūnų ir subedė akis į jo kompiuterio ekraną. Nuo pat ryto Danglaras ieškojo duomenų bazėje CLT, kiti toliau rinko informaciją apie dvidešimt aštuonis pavojuje atsidūrusius butus, bergždžiai ieškodami sąlyčio taško. Rytą gauti pirmieji rezultatai iš laboratorijos: spyną profesionaliai atrakino įsilaužėlis. Be nužudytojo ir valytojos, kitų pirštų atspaudų bute nerasta. Lavono odai išjuodinti naudota obels anglis, o ne įvairių rūšių medienos malkų, pardavinėjamų rezginėmis prekybos centruose. O kreminių vokų galima gauti bet kurioje didesnėje raštinės reikmenų parduotuvėje po tris frankus dvidešimt už vienetą. Vokas atplėštas aštriu peiliuku. Viduje rasta tik popieriaus dulkelių ir mažutis negyvas vabzdys. Ar tą vabaliuką siųsti entomologui? Adamsbergas suraukė antakius, paskui linktelėjo.

– Christianas Loranas Tavenjo, – perskaitė Danglaras, palinkęs prie ekrano. – Trisdešimt ketverių, gimęs Vilnev le Zorme. Prieš dvylika metų sėdėjo centriniame Perigė kalėjime už kūno sužalojimą. Pusantrų metų kalėjimo ir dar du mėnesiai už smurtą prieš sargą.

Danglaras atidarė ekrane bylą, ir visi ištiesė kaklus pasižiūrėti į CLT veidą, pailgą, žema kakta, mėsinga nosimi ir arti viena kitos įsodintomis akimis. Danglaras paskubomis perskaitė bylą iki galo.

– Išėjęs iš kalėjimo, metus nedirbo, paskui įsidarbino naktiniu sargu automobilių sąvartyne. Gyvena Levalua, vedęs, turi du vaikus.

Danglaras klausiamai pasižiūrėjo į Adamsbergą.

– Koks išsilavinimas? – dvejodamas pasiteiravo Adamsbergas.

Danglaras subarškino klaviatūrą.

– Trylikos metų nukreiptas į profesinę mokyklą. Neišlaikė egzamino stogdengio-skardintojo atestatui gauti. Metė mokslą, gyveno iš sporto lažybų, nelegaliai pardavinėjo savo paties sumeistrautus motorolerius. Ir taip ligi tų muštynių, kai vos neužmušė vieno kliento, trenkęs jam motoroleriu; užtikrintai tvojo, jei galima taip sakyti. O paskui – už grotų.

– Kas tėvai?

– Turi tik motiną, ji dirba Perigė kartono fabrike.

– Brolių, seserų?

– Turi vyresnį brolį, jis dirba naktiniu sargu Levalua. Per jį ir gavo darbą.

– Moksliukas į šitą istoriją sunkiai telpa. Neįsivaizduoju, kaip Christianas Loranas Tavenjo būtų radęs laiko ir lėšų išmokti lotynų kalbą.

– Gal savamokslis? – pasvarstė kažkas.

– Nesuprantu, kodėl tipas, visai paprastai išliejantis pyktį mėtydamas motorolerius, imtų ir prabiltų senovine prancūzų kalba. Labai jau smarkiai turėjo pasikeisti jo metodai per dešimtį metų.

– Tai ką? – nusivylęs paklausė Danglaras.

– Du vyrai nuvažiuos pasidomėti. Bet aš netikiu.

Danglaras išjungė savo kompiuterį ir nuėjo paskui Adamsbergą į jo kabinetą.

– Man atsitiko bjaurus dalykas, – pareiškė jis.

– Kas yra?

– Apsikrėčiau blusomis.

Adamsbergas nustebo. Pirmą kartą Danglaras, šiaip diskretiškas ir drovus žmogus, pasipasakojo jam apie tokią buitišką higienos problemą.

– Išpurkškite po flakoną nuodų kas dešimt kvadratinių metrų, drauguži. Porai valandų išeikite, grįžęs išvėdinkite, puikiai padeda.

Danglaras papurtė galvą.

– Tos blusos iš Loriono namų, – patikslino.

– Kas tas Lorionas? – paklausė šypsodamasis Adamsbergas. – Tiekėjas?

– Po šimts, tai Renė Lorionas, vakarykštis nužudytasis.

– Atsiprašau, – pasakė Adamsbergas. – Man jo pavardė išgaravo iš galvos.

– Tai užsirašykit, po galais. Užsikrėčiau blusomis Loriono bute. Pradėjo niežėti vakar vakare brigadoje.

– Bet, brangusis Danglarai, ką, jūsų nuomone, aš dabar turėčiau daryti? Žmogelis buvo ne toks tvarkingas, kaip atrodė. Arba gal dirbtuvėse jų pasigaudavo. Tai ką aš galiu padaryti?

– Po galais, – Danglaras ėmė nervintis, – jūs pats dar vakar darbuotojams aiškinote, kad maru užsikrečiama nuo blusų įkandimo.

– A, supratau, ką turite galvoje, – šįkart Adamsbergas atidžiai pasižiūrėjo į savo pavaduotoją.

– Šįryt jūs lėtai galvojat.

– Mažai miegojau. Jūs įsitikinęs, kad tai blusos?

– Gebu atskirti blusos įkandimą nuo uodo. Man sukando kirkšnį ir pažastis, iššoko nago dydžio spuogai. Pastebėjau tik rytą, nespėjau patikrinti vaikų.

Šįkart Adamsbergas suprato, kad Danglaras tikrai labai nerimauja.

– Bet ko jūs baiminatės, bičiuli? Kas yra?

– Lorionas mirė nuo maro, o aš jo bute pasigavau blusų. Turiu imtis veiksmų per dvidešimt keturias valandas, paskui gali būti vėlu. Taip pat ir vaikams.

– Dėl Dievo, negi pasimovėte ant šito kabliuko? Ar pamiršote, kad Lorionas mirė pasmaugtas, nuo maro *imitacijos*?

Adamsbergas nuėjęs uždarė duris ir prisitraukė kėdę prie savo pavaduotojo.

– Nepamiršau, – atsakė Danglaras. – Tačiau CLT iki pamišimo laikosi simbolių, taip smulkmeniškai, kad net prileido į butą blusų. Tai negali būti sutapimas. Tas pusprotis mano, kad blusos užsikrėtusios maru. Ir niekas, visiškai niekas negali man garantuoti, kad jos iš tiesų neužkrėstos.

– Jeigu užkrėstos, tai kodėl jis dar varginosi smaugti Lorioną?

– Nes nori pats atimti gyvybę. Aš ne kinkadrebys, komisare. Bet kai sukanda blusos, paleistos maro idėjos apsėsto pamišėlio, darosi nebejuokinga.

– Kas vakar ten buvo su mumis?

– Žiustenas, Vuaznė ir Kernorkianas. Jūs. Teismo medicinos ekspertas. Devilaras ir vyrai iš pirmojo rajono.

– O tebeturit jas? – paklausė Adamsbergas, dėdamas ranką ant telefono.

– Ką?

– Blusas.

– Aišku, tebeturiu. Nebent jos jau pasklido po brigadą.

Adamsbergas pakėlė ragelį ir surinko prefektūros laboratorijos numerį.

– Adamsbergas, – prisistatė. – Prisimenate tą vabzdį, kurį radote tuščiame voke? Taip, teisingai. Paskubinkite entomologą, tegu šį tyrimą atlieka pirmiausia. Nieko negaliu padaryti, liepkit museles atidėti vėlesniam laikui. Tai itin skubu, mielas drauge, maro atvejis. Taip, judinkitės, ir pasakykit, kad netrukus atsiųsiu dar, gyvų. Tegul dirba atsargiai ir svarbiausia ničniekam neprasitaria.

– O jūs, Danglarai, – tarė padėjęs ragelį, – eikite į dušą ir sukiškite visus savo drabužius į plastikinį maišą. Išsiųsim ekspertizei.

– O kaip aš? Nuogas visą dieną vaikščiosiu?

– Nupirksiu jums porą trejetą drabužėlių, – pasakė Adamsbergas stodamasis. – Nenorėčiau, kad išbarstytumėt savo vabaliukus po visą miestą.

Danglarą blusų įkandimai taip išmušė iš vėžių, kad jis nė nesirūpino, kokius drabužius Adamsbergas jam parneš. Tačiau mintyse šioks toks būgštavimas šmėkštelėjo.

– Paskubėkite, Danglarai. Iškviesiu dezinfekcijos tarnybą į jūsų namus ir čia, į brigadą. Ir įspėsiu Devilarą.

Prieš išeidamas pirkti drabužių, Adamsbergas paskambino istorikui-namų tvarkytojui Markui Vandusleriui. Laimė, jis namuose valgė vėlyvus pietus.

– Prisimenate tą istoriją apie ketvertus, dėl kurios į jus kreipiausi? – paklausė Adamsbergas.

– Taip, – atsakė Vandusleris. – Paskui dar girdėjau aštuntos valandos pranešimą ir šįryt skaičiau laikraščius. Rašo, kad rastas negyvas žmogus, ir vienas žurnalistas teigia, kad nešant lavoną iš namo iš po užtiesalo kyšojo ranka su juodomis dėmėmis.

– Mėšlas, – keiktelėjo Adamsbergas.

– Ar kūnas buvo juodas, komisare?

– Ar išmanote apie marą? – neatsakė Adamsbergas. – Ar tik apie skaičius?

– Esu viduramžių specialistas, – paaiškino Vandusleris. – Taip, aš gerai išmanau apie marą.

– Ar daug yra išmanančių?

– Maro specialistų? Tarkim, šiandien yra penki. Nekalbu apie biologus. Turiu du kolegas pietuose, jie gilinasi daugiau į medicininę klausimo pusę, dar vieną Bordo mieste, labiau besidomintį ligą platinančiais vabzdžiais, ir vieną demografinius aspektus tiriantį istoriką Klermono universitete.

– O jūs? Kokia jūsų pakraipa?

– Nedarbo pakraipa.

Penki, pagalvojo Adamsbergas, nedaug per visą šalį. Ir iki šiol Markas Vandusleris vienintelis žinojo, ką reiškia ketvertai. Istorikas, literatas, maro specialistas ir, be abejonės, lotynistas, šitą žmogų verta nuvažiuoti apklausti.

– Sakykite, Vandusleri, kiek liga galėtų trukti? Apytikriai?

– Inkubacijos periodas trunka vidutiniškai nuo trijų iki penkių dienų, bet kartais vieną ar dvi dienas, o kai liga jau pasireiškia, nuo penkių iki septynių dienų. *Grosso modo*.

– Ar gydymas veiksmingas?

– Jeigu pradedama iškart, vos atsiradus simptomams.

– Manau, man jūsų reikės. Ar galėtumėte su manimi susitikti?

– Kur? – nepatikliai paklausė Vandusleris.

– Pas jus?

– Sutarta, – gerokai padvejojęs, atsakė Vandusleris.

Sutiko nenoriai. Tačiau daugelis žmonių nenori, kad į jų namus ateitų faras, tiesą sakant, beveik niekas nenori. Tai dar nereiškia, kad tas Vandusleris yra CLT.

– Po dviejų valandų, – pasiūlė Adamsbergas.

Padėjęs ragelį išskubėjo į prekybos centrą Italijos aikštėje. Nusprendė, kad Danglaras nešioja keturiasdešimt aštunto arba penkiasdešimto dydžio drabužius, nes yra penkiolika centimetrų aukštesnis ir trisdešimčia kilogramų sunkesnis už jį. Jo pilvui sutalpinti reikia vietos. Paskubomis nukabino porą kojinių, džinsus ir juodus marškinėlius, nes buvo girdėjęs, jog balta spalva storina kaip ir dryželiai. Švarko pirkti nebūtina, oras šiltas, o Danglarui visada karšta nuo alaus.

Įsisupęs į rankšluostį, Danglaras laukė dušo kambaryje. Adamsbergas padavė jam naujus drabužius.

– Pasiųsiu tą ryšulį į laboratoriją, – pasakė keldamas didelį šiukšliadėžės maišą, į kurį Danglaras buvo sukišęs savo drapanas. – Tik nereikia panikuoti, Danglarai. Turit dar dvi dienas inkubacijos, laiko sočiai. Spėsim gauti tyrimų rezultatus. Mūsų atvejį jie ištirs skubiai.

– Ačiū, – burbtelėjo Danglaras, traukdamas iš krepšio marškinėlius ir džinsus. – Dievulėliau, norite, kad aš apsirengčiau šitais?

– Pamatysit, kapitone, jums kuo puikiausiai tiks.

– Atrodysiu kaip kvailys.

– Ar aš atrodau kaip kvailys?

Danglaras neatsakė, tik naršė po krepšio dugną.

– Nepaėmėt man glaudžių.

– Pamiršau, Danglarai, betgi nenumirsit. Iki vakaro gerkit mažiau alaus.

– Praktiška.

– Ar pranešėt mokyklai? Kad patikrintų vaikus?

– Aišku.

– Parodykit tuos įkandimus.

Danglaras pakėlė ranką ir Adamsbergas pažastyje rado tris didelius spuogus.

– Jokios abejonės, tai blusos.

– Nebijot ir pats pasigauti? – paklausė Danglaras, matydamas, kaip jis varto maišą į visas puses ir bando surišti.

– Ne, Danglarai. Aš retai bijau. Kai numirsiu, tada ir bijosiu, taip baimė mažiau gadins man gyvenimą. Tiesą sakant, tikrai išsigandęs buvau vienintelį kartą gyvenime, kai vienas pats leidausi nuo ledyno ant nugaros, beveik stačias. Bijojau ne tik nukristi, mane gąsdino ir tie nelemti kalnų ožiai, kurie spoksojo iš šonų ir tarsi sakė savo didelėmis rudomis akimis: „Kvaišelis. Tau nepavyks". Man labai svarbu, ką rudomis akimis kalba kalnų ožiai, bet papasakosiu kitą kartą, Danglarai, kai nebūsite toks įsitempęs.

– Prašyčiau.

– Važiuoju trumpam pas tą istoriką-namų tvarkytoją-maro specialistą Marką Vanduslerį, Šalio gatvėje, netoliese. Pažiūrėkit, ar turit kokios nors informacijos apie jį, ir visus skambučius iš laboratorijos nukreipkite į mano mobilųjį.

- XIX -

Šalio gatvėje Adamsbergas priėjo suklypusį, aukštą ir siaurą namą, keistai išlikusį vidury Paryžiaus, nuo gatvės atskirtą dirvonuojančios plynės, apžėlusios aukšta žole; jis perbrido ją su savotišku pasitenkinimu. Duris atidarė ironiškai šypsantis senis, linksmaveidis, kuris, priešingai negu Dekambrė, neatrodė jau atsisveikinęs su gyvenimo malonumais. Rankoje laikė medinį šaukštą ir jo galu parodė jam kelią.

– Įsitaisykite valgomajame, – pasakė.

Adamsbergas įžengė į didelį kambarį su trimis aukštais suapvalintų arkų formos langais, ten stovėjo ilgas medinis stalas, kurį skudurėliu profesionaliais apvaliais judesiais vaškavo kažkoks kaklaraištį ryšintis vyras. Jis tvirta ranka padėjo skudurėlį ir skardžiai prisistatė:

– Liusjenas Devernua. Markas netrukus ateis.

– Atleiskite už nepatogumą, – įsiterpė senis, – šiokiu metu Liusjenas vaškuoja stalą. Nieko nepadarysi, tokia tvarka.

Adamsbergas nieko neatsakęs atsisėdo ant vieno iš medinių suolų, o senis įsitaisė priešais su veido išraiška žmogaus, ketinančio suteikti sau keletą nepaprastai malonių akimirkų.

– Tai ką, Adamsbergai, – prabilo senis džiugiu tonu, – nebepažįstam senų pažįstamų? Nebesisveikinam? Nieko negerbiam kaip paprastai?

Netikėtai užkluptas, Adamsbergas įdėmiai nužvelgė senąjį vyriškį, mėgindamas ištraukti į paviršių atminty nugrimzdusius vaizdus. Istorija greičiausiai ne visai nauja, tikrai ne. Užtruks bent dešimt minučių, kol atsigamins. Vyras su skudurėliu, Devernua, ėmė brūžuoti lėčiau ir žvalgėsi į juos pakaitomis, čia į vieną, čia į kitą.

– Kaip matau, nepasikeitėt, – nuoširdžiai šypsodamasis varė toliau senis. – Tai nesutrukdė jums palypėti aukštyn nuo vyresniojo brigadininko kėdės. Reikia pripažinti, nuskynėte gražių pergalių, Adamsbergai. Karerono, Somos bylos, Valandri išteisinimas – garsūs jūsų žygių trofėjai. Nekalbu apie naujausius žygdarbius, Nermono, Ventejo bylas, Merkantūro žudynes. Sveikinu, komisare. Kaip matote, labai atidžiai sekiau jūsų karjerą.

– Kodėl? – paklausė Adamsbergas tarsi gindamasis.

– Buvo įdomu, ar jie leis jums gyventi, ar numarins. Atrodėte kaip laukinis dagys, išdygęs dailiai nugrėbstytoje pievoje, pernelyg ramus ir abejingas, jūs visus trikdėte, Adamsbergai. Norėčiau tikėti, kad pats tai žinote geriau už mane. Policijos fabrikėlyje nardėte tarp hierarchijos pakopų it biliardo kamuolys. Niekam nepavaldus ir nesuvaldomas. Taip,

aš svarsčiau, ar jie leis jums augti. Jums pavyko įsikeroti, ir tuo geriau. Man nepasisekė taip kaip jums. Mane pričiupo ir išmetė.

– Armanas Vandusleris, – sumurmėjo Adamsbergas, pamatęs iš po senioko bruožų išnyrant energingą dvidešimt trejais metais jaunesnio kandaus, egocentriško ir smagų gyvenimą mėgstančio komisaro veidą.

– Atspėjote.

– Ėro apskrityje, – kalbėjo toliau Adamsbergas.

– Taip. Dingusi mergina. Jūs puikiai tada susitvarkėte, vyriausiasis brigadininke. Užspeitėme tą tipą Nicos uoste.

– Ir valgėme vakarienę po arkadomis.

– Aštuonkojį.

– Aštuonkojį.

– Išgersiu vyno, – stodamasis pareiškė Vandusleris. – Šitokią progą reikia aplaistyti.

– Markas – jūsų sūnus? – paklausė Adamsbergas, imdamas iš jo taurę su vynu.

– Sūnėnas ir krikštasūnis. Priėmė mane gyventi viršutiniame aukšte, nes jis geras vaikis. Žinokit, Adamsbergai, aš likau toks pat dygliuotas, koks jūs lankstus. Netgi dar labiau dygliuotas tapau. O jūs ar tapote lankstesnis?

– Nežinau.

– Jau anuomet jūs nežinojote galybės dalykų, ir neatrodė, kad kvaršintumėt dėl to sau galvą. Kokio nežinomo dalyko ieškote šioje pastogėje?

– Žudiko.

– Kas jį sieja su mano sūnėnu?

– Maras.

Senasis Vandusleris linktelėjo galvą. Sugraibęs šluotkotį dukart bilstelėjo į lubas, į smūgių jau išdaužytą gipso plotelį.

– Mes čia gyvenam keturiese, – paaiškino, – susikimšę vieni ant kitų. Jei nori pakviesti Šventąjį Matą, bilsteli vieną-kart, jei Šventąjį Morkų – dukart, jei šventąjį Luką, kurį čia matome besidarbuojantį skudurėliu, – triskart, o jei mane – keturiskart. Jei pabelsi septynis kartus, atgarmės visi evangelistai iš karto.

Dėdamas atgal šluotkotį, Vandusleris žvilgtelėjo į Adamsbergą.

– Tai jūs nesikeičiat, ar ne? Jūsų niekuo nepralinksminsi?

Adamsbergas nieko neatsakęs nusišypsojo, ir kaip tik tą akimirką į valgomąjį įžengė Markas. Apėjo stalą, paspaudė komisarui ranką ir nepatenkintas pažvelgė į dėdę.

– Kaip matau, ėmeisi vadovauti mūšiui, – pasakė jis.

– Nepyk, Markai. Mudu prieš dvidešimt trejus metus kartu valgėm aštuonkojį.

– Apkasai skirtingiausius žmones suveda, – sumurmėjo Liusjenas, lankstydamas savo skudurėlį.

Adamsbergas apžiūrinėjo maro specialistą, jaunąjį Vandus-lerį. Liesas, nervingas, tiesūs juodi plaukai ir keisti indėniški bruožai. Nuo galvos iki kojų apsirengęs tamsiai, tik diržas kiek ryškesnis, o ant pirštų – sidabriniai žiedai. Adamsbergas

pastebėjo, kad jis avi sunkius juodus aulinius su kilpomis, truputį panašius į Kamilės.

– Bijau, kad norint pasikalbėti konfidencialiai, teks iš čia išeiti, – tarė jis Adamsbergui.

– Bus gerai ir taip, – atsakė Adamsbergas.

– Iškilo problemų dėl maro, komisare?

– Tikriau pasakius, dėl vieno maro žinovo.

– To, kuris paišo ketvertus?

– Taip.

– Tai susiję su vakarykšte žmogžudyste?

– O jūs kaip manote?

– Manau, susiję.

– Kodėl?

– Dėl juodos odos. Tačiau ketvertas skirtas apsaugoti nuo maro, o ne pritraukti jį.

– Taigi?

– Taigi spėju, kad jūsų auka nebuvo apsaugota.

– Teisingai. Ar jūs tikite šio skaičiaus galia?

– Ne.

Adamsbergas pagavo Vanduslerio žvilgsnį. Jis atrodė nuoširdus ir truputėlį įsižeidęs.

– Kaip netikiu amuletais, žiedais, turkiais, smaragdais, rubinais ir šimtais talismanų, išgalvotų nuo jo apsisaugoti. Jie, aišku, daug brangesni už paprastą ketvertą.

– Žmonės nešiodavo žiedus?

– Jei galėdavo sau leisti. Turtingieji nedažnai mirdavo nuo maro, jiems patiems nežinant, juos saugojo tvirti namai, kur

nepatekdavo žiurkės. Maras šlavė tik prastuomenę. Todėl žmonės buvo linkę tikėti brangakmenių galiomis, juk skurdžiai nenešiodavo rubinų ir mirdavo. Deimantas laikytas *nec plus ultra* – tobula apsauga: „Ant kairės rankos nešiojamas deimantas neutralizuoja visas negandas". Todėl pasiturintys vyrai kaip meilės įrodymą savo sužadėtinėms ėmė dovanoti deimantus, kad apsaugotų jas nuo šios Dievo rykštės. Paprotys išliko, tačiau niekas nebeprisimena priežasties, kaip nebeprisimena ir ketverto reikšmės.

– Žudikas prisimena. Iš kur jis sužinojo?

– Iš knygų, – Markas Vandusleris nekantriai sujudėjo. – Komisare, jei išdėstytumėte problemą, galbūt galėčiau jums padėti.

– Pirmiausia turiu paklausti, kur buvote pirmadienį vakare, apie antrą nakties.

– Ar tuo metu įvykdyta žmogžudystė?

– Daugmaž.

Teismo medicinos ekspertas nustatė, kad nužudyta buvo apie pusę dviejų, tačiau Adamsbergas norėjo palikti platesnę paklaidą. Vandusleris susibraukė savo tiesius plaukus už ausų.

– Kodėl klausiate manęs?

– Apgailestauju, Vandusleri. Mažai kas žino ketverto reikšmę, labai mažai kas.

– Logiška, Markai, – įsiterpė senasis Vandusleris. – Toks jo darbas.

Markas suirzęs mostelėjo. Paskui atsistojo, stvėrė šluotkotį ir bilstelėjo vieną kartą.

– Tuoj nužengs Šventasis Matas, – patikslino senis.

Vyrai laukė, tylą trikdė tik Liusjenas, kuris plaudamas žvangino indus ir nesidomėjo pokalbiu.

Po valandėlės įžengė labai aukštas ir platus kaip durys blondinas, apsivilkęs tik drobines kelnes, ties liemeniu sujuostas virvele.

– Kvietėt mane? – paklausė bosu.

– Na, – kreipėsi Markas, – pasakyk, ką aš veikiau pirmadienį antrą nakties? Tai labai svarbu, kiti tylėkite.

Matas, suraukęs šviesius antakius, keletą sekundžių pamąstė.

– Grįžai vėlai, apie dešimtą, ir parsinešei lyginimo. Liusjenas padavė tau vakarienę, paskui nuėjo į savo kambarį su Elodija.

– Su Emilija, – atsigręžęs pataisė Liusjenas. – Vis dėlto keista, kad niekaip nesugebat įsidėti į galvą jos vardo.

– Su krikštatėviu sulošėm porą partijų kortomis, – kalbėjo toliau Matas, – jis susišlavė tris šimtus, paskui nuėjo gulti. Tu ėmeisi lyginti ponios Bulen skalbinius, paskui ponios Driujė. Pirmą nakties, jau dėdamas į vietą lyginimo lentą, prisiminei, kad kitą dieną turi atiduoti du komplektus patalynės. Aš tau padėjau, išlyginom juos dviese ant stalo. Aš lyginau senuoju lygintuvu. Baigėm lankstyti pusę trijų ir sudėjom į du atskirus paketus. Lipdami miegoti, sutikom krikštatėvį, einantį nusičiurkšt.

Matas pakėlė galvą.

– Jis priešistorės specialistas, – atsiliepė Liusjenas nuo kriauklės. – Tikslus žmogus, galite pasitikėti.

– Galiu eiti? – paklausė Matas. – Laukia pradėta rekonstrukcija.

– Gali, – atsakė Markas. – Dėkui.

– Rekonstrukcija? – pasiteiravo Adamsbergas.

– Jis rūsyje klijuoja paleolito laikų silicio gabalėlius, – paaiškino Markas Vandusleris.

Adamsbergas, nors ir nesuprato, linktelėjo galvą. Tačiau puikiai suvokė, kad iš kelių klausimų nesugebės perprasti šių namų tvarkos, o tuo labiau kas jų gyventojai. Be jokios abejonės, tam reikėtų išsamios stažuotės, o tai jau ne jo reikalas.

– Aišku, Matas gali meluoti, – pasakė Markas Vandusleris. – Tačiau jei norite, paklauskite mudviejų kiekvieno atskirai, kokios spalvos buvo patalynė. Jis negalėjo paslinkti datų. Patalynę paėmiau tą pačią dieną iš ponios Tusen, Šuasy prospekte 22, galite nuvažiuoti patikrinti. Per dieną išskalbiau ir išdžiovinau, vakare išlyginome. Grąžinau kitą rytą. Vienas komplektas žydras su kriauklėmis, kitas – rusvai rožinis su pilka antrąja puse.

Adamsbergas linktelėjo. Nepriekaištingas buitinis alibi. Tas tipas gerai išmano apie patalynę.

– Ką gi, – pasakė. – Trumpai išdėstysiu jums reikalą.

Tačiau Adamsbergas buvo lėtakalbis, tad užtruko dvidešimt minučių, kol papasakojo apie ketvertus, apie Šauklį ir

vakarykštę žmogžudystę. Abu Vandusleriai įdėmiai klausėsi. Markas dažnai linksėjo galva, tarsi patvirtindamas kiekvieną pasakojimo epizodą.

– Susidūrėte su maro skleidėju, – nusprendė jis. – Ir kartu su sergėtoju. Vadinasi, žmogus manosi esąs visagalis. Tokių yra buvę, o dar tūkstančius tokių žmonės išgalvojo.

– Ką turite galvoje? – paklausė Adamsbergas, atsiversdamas užrašų knygelę.

– Kaskart prasidėjus marui, – paaiškino Markas, – kildavo toks siaubas, kad, be Dievo, kometų ir nesveiko oro, prieš kuriuos nepakovosi, žmonės ieškodavo kaltininkų žemėje, kad galėtų nubausti. Ieškodavo *maro skleidėjų*. Apkaltindavo kokį nors žmogelį, kad tas, įvairiais tepalais, taukais ir preparatais ištepliodamas durų skambučius, spynas, turėklus, fasadus, platina ligą. Koks nors bėdžius, ranka neapdairiai palietęs kokį statinį, rizikuodavo savo galva. Buvo pakarta daugybė žmonių. Juos vadindavo skleidėjais, mozotojais, terliotojais, bet per visą žmonijos istoriją niekas nesusimąstė, iš kokių gi paskatų žmogelis imtųsi tokio darbo. Šįkart jūs susidūrėte su skleidėju, be jokios abejonės, bet jis neskleidžia maro į visas keturias puses, ar ne? Puola vieną, o kitus apsaugo. Jis – dievas ir valdo Dievo rykštę. Kaip Dievas pasirenka, ką pasišaukti pas save.

– Mėginome nustatyti ryšį tarp žmonių, į kuriuos jis nusitaikė. Kol kas nieko neradom.

– Jei yra skleidėjas, turi būti ir ligos nešėjas. Kuo jis naudojasi? Ar radote tepalo pėdsakų ant neapipaišytų durų? Ant spynų?

– Neieškojom. Kam jam ligos nešėjas, jeigu pasmaugia?

– Spėju, kad jis savęs nelaiko žudiku. Jei norėtų žudyti pats, jam nereikėtų griebtis visos šitos maro istorijos. Jis naudojasi liga kaip tarpininke, kurią pastato tarp savęs ir aukų. Žudo ne jis, o maras.

– Todėl ir rašo skelbimus.

– Taip. Jis labai demonstratyviai vaizduoja marą ir nurodo jį kaip vienintelį to, kas atsitiks, kaltininką. Ir jam būtinai reikalingas ligos nešėjas.

– Blusos, – spėjo Adamsbergas. – Mano pavaduotoją vakar aukos bute sukandžiojo blusos.

– O Dieve, blusos? Pas tą nužudytąjį buvo blusų?

Markas staiga atsistojo ir susigrūdo kumščius į kelnių kišenes.

– Kokios blusos? – paklausė nervingai. – Katės blusos?

– Neįsivaizduoju. Liepiau nusiųsti jo drabužius į laboratoriją.

– Jeigu tai kačių ar šunų blusos, nėra ko baimintis, – Markas žingsniavo pirmyn atgal palei stalą. – Jos nekenksmingos. Tačiau jeigu tai žiurkių blusos, jeigu tas vyrukas tikrai užkrėtė žiurkės blusas ir paleidinėja į aplinką, po galais, tada katastrofa.

– Jos tikrai pavojingos?

Markas pažvelgė į Adamsbergą taip, tarsi šis būtų paklausęs, ką manyti apie šiaurės meškas.

– Skambinu į laboratoriją, – pasakė Adamsbergas.

Jis paėjėjo į šalį pakalbėti telefonu, o Markas mostelėjo Liusjenui, kad tas tyliau krautų lėkštes.

– Taip, teisingai, – kalbėjo Adamsbergas. – Baigėte? Koks, sakote, pavadinimas? Dėl Dievo, pasakykit paraidžiui.

Savo užrašų knygelėje Adamsbergas parašė N, paskui O, bet toliau nebesusigaudė. Markas paėmė jam iš rankos pieštuką ir baigė pradėtą žodį: *Nosopsyllus fasciatus*. Paskui pridėjo klaustuką. Adamsbergas linktelėjo galvą.

– Tvarka, jau turiu pavadinimą, – pasakė jis entomologui.

Markas rašė toliau: *bacilos nešiotojos?*

– Nusiųskite į bakteriologinį, – pridūrė Adamsbergas. – Maro bacilos paieškai. Liepkite greičiau suktis, jau turime vieną sukandžiotą žmogų. Ir neleiskit joms nieku gyvu pasprukti į laboratoriją. Taip, tuo pačiu numeriu. Visą naktį.

Adamsbergas įsikišo mobilųjį telefoną į vidinę kišenę.

– Mano pavaduotojo drabužiuose rastos dvi blusos. Ne žmogaus blusos. Tai...

– *Nosopsyllus fasciatus,* žiurkių blusos, – pasakė Markas.

– Voke, kurį paėmiau mirusiojo bute, rasta dar viena, negyva. Tos pačios rūšies.

– Štai kaip jis įleidžia jas.

– Taip, – pasakė Adamsbergas, irgi pradėjęs žingsniuoti, – jis atplėšia voką ir suleidžia blusas į butą. Tačiau nemanau, kad tos sumautos blusos užkrėstos. Man rodosi, jis viską daro simboliškai.

– Bet simbolius taip sureikšmina, kad net iškapsto iš kažkur žiurkių blusų, o jų gauti nelengva.

– Manau, jis tik pučia miglą, todėl ir žudo pats. Žino, kad tos blusos negalės nužudyti.

– Dar neaišku. Geriau surinkite visas blusas iš Loriono buto.

– Kaip tai padaryti?

– Paprasčiausia būtų nusinešti į butą vieną ar dvi jūros kiaulytes ir paleisti palakstyti po kambarius penketą minučių. Jos surinks viską, kas ten veisiasi. Tada mikliai įkiškite jas į maišą ir nuvežkite į laboratoriją. Paskui tuojau dezinfekuokite patalpas. Nelaikykite jūros kiaulyčių palaidų per ilgai. Įkandusios blusos dažniausiai vėl iššoka lauk. Reikia jas susemti, kai pietauja.

– Gerai, – Adamsbergas baigė užsirašyti visą procedūrą. – Ačiū už pagalbą, Vandusleri.

– Dar pora dalykų, – pridūrė Markas, lydėdamas jį prie durų. – Žinokite, kad jūsų maro skleidėjas ne toks jau geras specialistas. Jo erudicija irgi ribota.

– Prašovė pro šalį?

– Taip.

– Kur?

– Su anglimi, „juodąja mirtimi“. Tai tik įvaizdis, žodžių apgaulė. *Pestis atra* reiškė „baisiąją mirtį“, o ne „juodąją mirtį“. Maro ligonių kūnai niekada nebuvo juodi. Gal vienur kitur pasitaikydavo melsvų dėmių, bet retai. Tai tik vėliau atsiradęs mitas, plačiai liaudyje paplitusi klaida. Visi taip mano, bet tai netiesa. Jūsų žmogelis, juodindamas kūną, apsigauna. Jis netgi labai smarkiai apsikvailina.

– Mat kaip, – pasakė Adamsbergas.

– Tik nepraraskite šalto proto, komisare, – pasakė Liusjenas, eidamas iš kambario. – Markas – krapštukas kaip ir visi viduramžių tyrinėtojai. Pasineria į smulkmenas ir pražiūri svarbiausia.

– Tai yra?

– Ogi žiaurumą, komisare. To žmogaus žiaurumą.

Markas nusišypsojo ir pasitraukęs praleido Liusjeną, einantį lauk.

– Kuo užsiima jūsų draugas? – paklausė Adamsbergas.

– Pagrindinis jo amatas – erzinti žmones, tačiau už tai niekas nemoka. Šį darbą jis dirba savanoriškai. Pagal antraeiles pareigas jis – naujausių laikų istorikas, Pirmojo pasaulinio karo specialistas. Mūsų laikotarpiai smarkiai konfliktuoja.

– Šit kaip. O koks antrasis dalykas, kurį norėjote man pasakyti?

– Jūs ieškote žmogaus, kurio inicialai būtų CLT?

– Tai rimta hipotezė.

– Pamirškit. CLT tiesiog garsaus trijų prieveiksmių junginio santrumpa.

– Atleiskit, kas?

– Beveik visuose traktatuose apie marą ji minima kaip geriausias patarimas: *Cito, longe fugeas et tarde redeas*. Tai reiškia: *Bėk greitai, ilgai ir grįžk vėlai*. Kitaip tariant, bėk greitai ir ilgai negrįžk. Tai garsusis „trijų prieveiksmių receptas“: „greitai, ilgai, vėlai“. Lotyniškai „cito, longe, tarde“. CLT.

– Galite man užrašyti? – paprašė Adamsbergas, paduodamas užrašų knygelę.

Markas brūkštelėjo keletą eilučių.

– CLT – tai jūsų žudiko papildomas patarimas žmonėms prie apsaugos ketvertais, – paaiškino Markas, grąžindamas knygelę.

– Man daug labiau patiktų, kad tai būtų inicialai, – pasakė Adamsbergas.

– Suprantu. Ar galite pranešti man, kaip viskas klostysis? Su blusomis?

– Jus taip domina šis tyrimas?

– Ne todėl, – atsakė Markas šypsodamasis. – Tiesiog jūs galbūt turite *Nosopsyllus*. Jei taip, galbūt aš irgi jų turiu. Ir visi kiti.

– Suprantu.

– Tai dar vienas receptas nuo maro. Greitai jas išgaudyk ir švariai nusiprausk. IŠN.

Išeidamas Adamsbergas sutiko milžiną blondiną ir sustabdęs trumpai kai ko paklausė.

– Vienas komplektas buvo rusvas su pilka antrąja puse, – atsakė Matas, – o kitas žydras su jūros kriauklėmis.

Kiek apkvaitęs Adamsbergas per apleistą sodą išėjo iš namo Šalio gatvėje. Pasaulyje besą žmonių, žinančių galybę baisių dalykų. Prisiklausė mokykloje, paskui toliau kimšosi į galvą tonas žinių. Žinių ne apie šį pasaulį. Tie žmonės visą gyvenimą praleidžia domėdamiesi maro skleidėjais, tepalais, loty-

niškomis blusomis ir žodžių junginiais. Ir jis buvo įsitikinęs, kad tai tik dalelė Marko Vanduslerio galvoje sukimštų daugybės tonų žinių. Tos tonos, regis, nepadeda jam irtis per gyvenimą geriau už kitus. Tačiau šiandien jos pagelbės, ir ta pagalba bus gyvybiškai svarbi.

- XX -

Brigadoje gulėjo nukritę dar keli faksai iš laboratorijos, Adamsbergas greitai juos perskaitė: ant „ypatingųjų" laiškelių nėra niekieno kito atspaudų, tik Šauklio ir Dekambrė, šių dviejų atspaudai rasti ant visų lapelių.

– Nustebčiau, jei maro skleidėjas atsipalaiduotų ir pirštais apčiupinėtų savo skelbimus, – pasakė Adamsbergas.

– Kam jis perka šitokius vokus? – paklausė Danglaras.

– Tai ceremonialo dalis. To žmogaus supratimu, kiekvienas jo žingsnis ypatingas. Juk negali apie savo žingsnius pranešinėti proletariškai paprastuose vokuose. Jis nori įsodinti juos į prabangų aptaisą, nes tai nepaprastai rafinuoti veiksmai. Ne bet kokio prašalaičio veiksmai, tokio kaip aš arba jūs, Danglarai. Juk neįsivaizduojate, kaip geras virėjas galėtų padaže troškintą veršieną patiekti ne tešlos krepšelyje, o plastmasiniame dubenėlyje. Čia lygiai taip pat. Vokas atitinka veiksmą – jis subtilus.

– Le Gerno ir Diukvediko atspaudai, – Danglaras padėjo atgal faksą. – Abu sėdėję.

– Taip, bet trumpai. Vienas devynis mėnesius, kitas pusę metų.

– Užmegzti naudingoms pažintims laiko per akis, – pasakė Danglaras, įnirtingai kasydamasis pažastį. – Spynlaužio kursus baigti galima ir po kalėjimo. Kokie kaltinimai jiems buvo iškelti?

– Le Gernui – kūno sužalojimas su pasikėsinimu nužudyti.

– Oho, – švilptelėjo Danglaras, – pradžia nebloga. Kodėl jam nedavė daugiau?

– Švelninančios aplinkybės: tas laivo savininkas, kurį jis primušė, tol neremontavo jo tralerio, kol tas sutrūnijo ir galiausiai nuskendo. Žuvo du jūrininkai. Iš sielvarto pakvaišęs Le Gernas, vos iššokęs iš gelbėtojų sraigtasparnio, puolė ant jo.

– Ar laivo savininką nuteisė?

– Ne. Nei jo, nei uosto vadovybės vyrų, kurie jį pridengė, nes buvo patepti, kaip tada teigė Le Gernas, duodamas parodymus. Jie slapčia susimokė su kitais laivų savininkais, ir visų Bretanės uostų durys Le Gernui užsitrenkė. Jis daugiau niekada nebegavo vadovauti laivui. Prieš trylika metų be skatiko kišenėje išlipo iš traukinio Monparnaso stoties perone.

– Jis turi rimtų priežasčių pykti ant viso pasaulio, ar taip nemanote?

– Taip, o dar yra cholerikas ir ilgai laiko apmaudą. Bet Renė Lorionas, regis, niekada nė kojos nėra įkėlęs į jokio uosto dispečerinę.

– Galbūt negalėdamas nubausti tikrųjų kaltininkų, jis renkasi pakaitines aukas. Juk yra buvę tokių atvejų. Šiaip ar taip, labai tikėtina, kad Le Gernas siuntinėja pranešimus pats sau, ar ne? Beje, nuo tada, kai pradėjome stebėti tą aikštę – o Le Gernas puikiausiai apie tai žinojo, – „ypatingieji“ laiškeliai baigėsi.

– Jis ne vienintelis žinojo, kad farai ten budi. *Vikinge* devintą vakaro juos jau visi buvo suuodę.

– Jeigu žudikas negyvena tame kvartale, iš kur galėjo sužinoti?

– Jis nužudė žmogų, tad tikriausiai įtarė, kad farai sukelti ant kojų. Pamatė juos sargyboje ant suolelio.

– Vadinasi, veltui stebime?

– Stebime iš principo. Ir kitais sumetimais.

– O Dekambrė-Diukvedikas už ką sėdo?

– Už bandymą išprievartauti nepilnametę mokykloje, kurioje dirbo mokytoju. Jį užgriuvo visa tuometinė žiniasklaida. Tada jam buvo penkiasdešimt dveji, jo vos nenulinčiavo gatvėje. Teko jam paskirti policijos apsaugą iki teismo.

– Diukvediko byla, prisimenu. Mergaitė, užpulta tualete. Į jį pažiūrėjęs nepatikėtum, ar ne?

– Prisiminkite jo gynybą, Danglarai. Per pietų pertrauką, kai koridoriuose tuščia, trys vienuoliktokai užpuolė dvylikametę. Diukvedikas gana smarkiai apkūlęs tuos bernus ir sugriebęs mokinukę, norėdamas ištraukti ją iš ten. Koridoriuje jis laikė glėby pusnuogę mergaitę, o ta rėkė. Tokį vaizdą ir pamatė kiti vaikai. Trys vaikinukai įvykių eigą pateikė at-

virkščiai: Diukvedikas prievartavo mergytę, jie puolė, tada Diukvedikas juos primušė ir išsinešė mergaitę, norėdamas pabėgti. Žodis prieš žodį. Diukvedikas pralaimėjo. Jo draugė iškart jį metė, kolegos taip pat nusigręžė. Nes abejojo. Abejonės, Danglarai, atveria tuštumą, be to, niekur nepranyksta. Todėl jis ir pasivadino Dekambrė. To žmogaus gyvenimas baigėsi, kai jam buvo penkiasdešimt dveji.

– Kiek metų dabar būtų tiems trims vaikinukams? Apie trisdešimt dvejus, trisdešimt trejus? Tiek kiek Lorionui?

– Lorionas lankė mokyklą Perigė mieste. O Diukvedikas mokytojavo Vane.

– Galbūt jis renkasi kitas aukas.

– Ir jis?

– O ką? Nejaugi nepažįstate seniokų, kurie griežia dantį ant visos jaunosios kartos?

– Ir dar kiek pažįstu.

– Reikia tais dviem tipais pasidomėti išsamiau. Dekambrė puikiai galėtų mėtyti į urną tuos laiškelius, tuo labiau juos rašyti. Šiaip ar taip, jis sugebėjo išsiaiškinti jų reikšmę. Iš vieno arabiško žodelio, kuris parodė jam tiesų kelią į Avicenos *Liber canonis*. Nuostabu, ar ne?

– Žinoma, turėsim pasidomėti. Aš įsitikinęs, kad žudikas – vienas iš skelbimų klausytojų. Pradėjo nuo šito, nes neturėjo iš ko rinktis, tai aišku. Tačiau kartu ir todėl, kad urna jau seniai jam buvo gerai pažįstama. Viešai skaityti skelbimus mums atrodo keista, bet jo, kaip ir visų kvartalo gyventojų nuomone, tai puikus naujienų perdavimo būdas. Aš įsi-

tikinęs. Taip pat esu tikras, kad jis ateina pasiklausyti savo skelbimų, esu įsitikinęs, kad jis – vienas iš klausytojų.

– Nėra pagrindo taip manyti, – nesutiko Danglaras. – Be to, jam tai pavojinga.

– Nėra pagrindo, tačiau tai nesvarbu, Danglarai, aš jaučiu, kad jis stovi ten, įsimaišęs į minią. Todėl ir neatšaukiame stebėtojų iš aikštės.

Adamsbergas išėjo iš kabineto, ir per centrinę salę nužingsniavo prie Paryžiaus žemėlapio. Pareigūnai nulydėjo jį akimis, bet Adamsbergas suprato, kad visi susidomėję žiūri ne į jį, o į Danglarą, vilkintį plačius juodus marškinėlius trumpomis rankovėmis. Jis aukštai iškėlė dešinę ranką, ir visų žvilgsniai vėl nukrypo į jį.

– Šeštą valandą numatyta patalpų evakuacija dezinfekcijai atlikti. Grįžę namo visi palįskite po dušu, galvą taip pat išsiplaukite, o visus drabužius, – pabrėžiu, *visus*, – išskalbkite skalbykle karštame šešiasdešimties laipsnių temperatūros vandenyje. Kad būtų sunaikintos blusos, jei jų yra.

Vieni šyptelėjo, kiti ėmė šurmuliuoti.

– Tai oficialus įsakymas, – tarė Adamsbergas, – galioja visiems, ypač trims vyrams, kurie kartu su manimi ėjo į Loriono butą. Ar nuo vakar iš čia esančiųjų ką nors sukandžiojo?

Kažkas kilstelėjo vieną pirštą, – Kernorkianas, ir visi smalsiai į jį sužiuro.

– Leitenantas Kernorkianas, – pasisakė.

– Nesijaudinkite, leitenante, ne jus vieną. Kapitoną Danglarą irgi sukandžiojo.

– Šešiasdešimties laipsnių temperatūros vandenyje, – tarstelėjo kažkas, – iš tų marškinių nieko neliks.

– Arba skalbkit, arba teks sudeginti, – atsiliepė Adamsbergas. – Kas užsimanytų nesilaikyti nurodymo, gali užsikrėsti maru. Pabrėžiu: gali. Esu įsitikinęs, kad blusos, kurias žudikas paleido į Loriono butą, yra sveikos ir tik simbolinės kaip ir visa kita. Tačiau įsakymas vis tiek privalomas. Blusos daugiausia kandžioja naktį, todėl prašau šią procedūrą atlikti iškart, kai tik grįšite namo. Paskui išpurkškite namus insekticidais, drabužinėje galite pasiimti jų balionėlių. Noeli ir Vuaznė, judu rytoj patikrinsite šių keturių mokslininkų alibi, – pasakė jis, duodamas jiems sąrašą, – visi keturi yra maro specialistai, todėl įtariami. Jūs, – parodė į šypsantį vyriškį žilais plaukais.

– Leitenantas Merkadė, – prisistatė policininkas, kilstelėjęs nuo kėdės.

– Merkadė, jūs pas ponią Tusen Šuazi prospekte patikrinsite šią istoriją apie patalynę.

Adamsbergas padavė popieriaus lapą, ir jį kiti iš rankų į rankas perdavė Merkadė. Paskui jis mostu parodė į apvalų baugštų veidą žaliomis akimis ir įsitempusį brigadininką iš Granvilio.

– Brigadininkas Lamaras, – atsistojęs išsitempė buvęs žandaras.

– Brigadininkas Estaleras, – prisistatė apvaliaveidis.

– Jūs nueisite į tuos dvidešimt devynis namus ir dar kartą apžiūrėsite nepaženklintąsias duris. Tikslas: apieškoti, ar spy-

na, skambutis arba rankena neištepti kokiu nors tepalu, riebalais ar kokia nors kitokia medžiaga. Dirbkite atsargiai, užsimaukite pirštines. Kas toliau rinko duomenis apie tuos dvidešimt devynis žmones?

Pakilo ketvertas pirštų: Noelio, Danglaro, Žiusteno ir Fruasi.

– Kokie rezultatai? Yra kas nors bendro?

– Nieko, – atsakė Žiustenas. – Atrinktųjų neįmanoma statistiškai suskirstyti.

– Ką išsiaiškinote iš apklausų Žano Žako Ruso gatvėje?

– Nieko. Niekas name nepastebėjo nepažįstamo žmogaus. Kaimynai nieko negirdėjo.

– O kodas?

– Paprasta. Mygtukai taip nuzulinti, kad net nebematyti skaitmenų. Susidaro šimtas dvidešimt kombinacijų, kurias galima visas išbandyti per keletą minučių.

– Kas apsiėmė apklausti likusių dvidešimt devynių namų gyventojus? Ar kas nors matė tą tapytoją?

Griežta stambiaveidė moteris ryžtingai pakėlė ranką.

– Leitenantė Retankūr, – tarė ji. – Piešėjo niekas nematė. Jis neabejotinai darbuojasi naktį, teptukas dirba be garso. Jis įgudęs, todėl užtrunka ne ilgiau kaip pusvalandį.

– Kodai?

– Ant daugelio mygtukų yra likę plastilino, komisare. Jis padaro atspaudą ir pamato, kurios vietos riebaluotos.

– Kalėjime išmokstama gudrybė, – pasakė Žiustenas.

– Bet kas gali šitaip sugalvoti, – nesutiko Noelis.

Adamsbergas pažiūrėjo į sieninį laikrodį.

– Be dešimt. Evakuojamės.

Trečią valandą nakties Adamsbergą pažadino skambutis iš biologijos tyrimų skyriaus.

– Bacilos nerasta, – pranešė pavargęs vyro balsas. – Rezultatas neigiamas. Nei drabužių blusose, nei toje, kuri buvo voke, nei dvylikoje sugaudytų Loriono bute. Sveikos, švarios kaip naujos monetos.

Akimirką Adamsbergas pajuto palengvėjimą.

– Ir jos visos žiurkių blusos?

– Visos. Penki patinėliai, dešimt patelių.

– Puiku. Rūpestingai jas saugokite.

– Jos nustipo, komisare.

– Štai kaip, nei gėlių, nei vainikų. Laikykite mėgintuvėlyje.

Jis atsisėdo ant lovos, užsidegė lempą ir persibraukė per plaukus. Tada paskambino Danglarui ir Vandusleriui pranešti rezultatų. Paeiliui surinko dvidešimt šešis kitų brigados pareigūnų numerius, paskui teismo medicinos eksperto ir Devilaro. Nė vienas neniurzgėjo, kam pažadino vidury nakties. Jis susipainiojo tarp pavaduotojų, užrašų knygelės duomenys buvo pasenę. Nebeliko laiko nei papildyti atmintinę, nei paskambinti Kamilei ir susitarti dėl pasimatymo. Šmėstelėjo mintis, kad maro skleidėjas vargu ar leis jam išsimiegoti.

Pusę aštuonių ryto Adamsbergą, pėsčiomis žingsniuojantį iš Marė kvartalo į brigadą, vidury gatvės užklupo skambutis.

– Komisare? – pasigirdo uždusęs balsas. – Brigadininkas Gargonas iš naktinės pamainos. Dvyliktajame rajone ant šaligatvio du lavonai, vienas Rotanbūro gatvėje, kitas netoliese, Suto bulvare. Nuogi paguldyti ant asfalto ir išdažyti medžio anglimi. Du vyrai.

- XXI -

Vidurdienį lavonai buvo nuvežti į lavoninę, įvykio vietose vėl atidarytas eismas. Kadangi tie juodi lavonai gulėjo visiems matomi, neliko jokios vilties, kad apie juos nesužinos plačioji visuomenė. Dar tą patį vakarą apie įvykį paskelbs televizijos žinių laidos, kitą rytą viskas atsidurs spaudos puslapiuose. Neįmanoma nuslėpti aukų tapatybės, tad iškart bus nustatytos jų gyvenamosios vietos Viščiuko gatvėje ir Turvilio prospekte. Du namai, kur ketvertais paženklintos visos durys, išskyrus dvejas – jųdviejų. Du vyrai trisdešimt vienerių ir trisdešimt šešerių metų amžiaus, vienas – šeimos tėvas, kitas gyveno su drauge. Po sostinę pasklido trys ketvirtadaliai brigados pareigūnų, vieni ieškojo liudytojų tose vietose, kur buvo paguldyti kūnai, kiti vėl apsilankę namuose, tapusiuose žudiko taikiniais, apklausinėjo artimuosius, ieškodami bet kokios informacijos, galinčios atskleisti ryšį tarp šių nužudytųjų ir Renė Loriono. Likęs ketvirtadalis barškėjo klaviatūromis, rašė raportus, registravo naujus duomenis.

Palenkęs galvą, atsirėmęs į savo kabineto sieną netoli lango, pro kurio naujas grotas galėjo matyti nuolat šaligatviu srūvančio gyvenimo tėkmę, Adamsbergas stengėsi sutelkti į viena dabar jau didžiulį kiekį duomenų apie žmogžudystes bei kitas *atitinkamas* smulkmenas. Jam atrodė, kad tas kiekis tapo per didelis vieno žmogaus smegenims, bent jau jo smegenims, kad nebepajėgia suvokti jo kontūrų, kad tai slegia jį prie žemės. Jis susipainiojo tarp „ypatingųjų" laiškelių, Edgaro Kinė aikštės istorijų, Le Gerno ir Diukvediko teistumo bylų, paženklintųjų namų išsidėstymo, aukų tapatybės, jų kaimynų, tėvų, medžio anglies, blusų, vokų, laboratorijos tyrimų, teismo medicinos eksperto skambučių, žudiko charakteristikų ir nebesugebėjo aprėpti visų atsivėrusių kelių, jautėsi pasiklydęs. Pirmą kartą jam dingtelėjo, kad čia pranašesnis būtų Danglaras su savo kompiuteriu, o ne jis, besiblaškantis padebesiais.

Dvi naujos aukos per vieną naktį, du vyrai vienu kartu. Kadangi farai saugojo jų duris, žudikas nugalabijo juos tiesiog išsiviliojęs iš namų ir apėjęs kliūtį taip pat paprastai kaip vokiečiai, kirtę neperžengiamąją Mažino liniją lėktuvais, nes prancūzai laikė užblokavę kelius. Du brigados pareigūnai, stovintys sargyboje priešais vieno iš nužudytųjų, Žano Viaro, butą Rotanbūro gatvėje, matė jį išeinantį iš namų pusę devintos vakaro. Juk neuždrausi vyrukui nueiti į susitikimą, tiesa? Tuo labiau kad Viaras nė kiek nenusigando dėl „tos nesąmonės su ketvertais", kaip pats paaiškino budinčiam pareigūnui. Kitas vyras, Fransua Klerkas, išėjo iš namų dešimtą valandą – pasivaikščioti, kaip paaiškino. Prie durų pastatyti

farai jį tiesiog dusino, o lauke – malonus oras, tad panoro nueiti kur nors išlenkti taurelės. Juk neuždrausi vyrukui nueiti išgerti, tiesa? Abu vyrai pasmaugti kaip ir Lorionas, vienas kokia valanda anksčiau už kitą. Serijinis žudymas. Paskui lavonai, be jokios abejonės, buvo kartu pervežti automobiliu, ten išrengti ir išdažyti anglimi. Galiausiai žudikas išmetė juos su visais daiktais tiesiai į gatvę dvyliktajame rajone, Paryžiaus pakraštyje. Maro skleidėjas bijojo rizikuoti būti pastebėtas, nes šįkart lavonų nepaguldė kaip Kristaus – aukštielninkų, sukryžiuotomis rankomis. Jie gulėjo taip, kaip nukrito paskubomis išmesti. Adamsbergas spėjo, kad žudikas tikriausiai susierzino, kam teko taip atmestinai atlikti paskutinįjį darbą. Vidury nakties niekas nieko nepamatė. Paprastą savaitės dieną ketvirtą valandą ryto sostinėje su dviem milijonais gyventojų gali būti taip pat tuščia kaip kalnų kaimelyje. Nesvarbu, ar sostinė, ar ne, tiek Suto bulvare, tiek Pirėnuose tokiu metu žmonės miega.

Vienintelė reikšminga naujiena ta, kad visi trys nužudytieji – vyrai, visi perkopę tris dešimtis. Ne pats tiksliausias bendras vardiklis, kokio galima tikėtis, nes jų portretai daugiau niekuo nesutapo. Profesine prasme Žanas Viaras nevargo priemiesčiuose kaip pirmoji auka. Jis užaugo prestižiniuose kvartaluose, tapo informatikos inžinieriumi ir vedė advokatę. Fransua Klerkas, dramblotas plačiapetis vyras, buvo kilęs iš kuklesnio sluoksnio, dirbo užsakymų išvežiotoju pas žymų vynų prekybininką.

Nesitraukdamas nuo sienos, Adamsbergas paskambino teismo medicinos ekspertui, kuris tuo metu kaip tik darbavosi prie Viaro kūno. Kol jį pakvietė, Adamsbergas knygelėje susirado eksperto pavardę.

– Romenai, čia Adamsbergas. Atleiskite, kad trukdau. Ar patvirtinate, kad jis pasmaugtas?

– Be jokios abejonės. Žudikas naudoja tvirtą raištį, storą plastikinę virvutę. Ant sprando liko gana ryški žymė. Tai galėtų būti užneriama kilpa. Žudikui tereikia truktelėti į dešinę, didelės jėgos tai nereikalauja. Beje, pradėjęs žudyti urmu, jis patobulino savo techniką: abu nužudytieji gavę po nemenką dozę ašarinių dujų. Kol sureagavo, žudikas spėjo užnerti kilpą. Greitai ir saugiai.

– Ar ant Loriono kūno rasta vabzdžių įkandimų?

– Vaje, nenurodžiau išvadose. Tada man pasirodė nesvarbu. Kirkšnyje jis turėjo gana neseniai atsiradusių spuogelių nuo blusų įkandimų. Viaras irgi jų turi vidinėje dešinės šlaunies pusėje ir ant kaklo, bet jau senesnių. Paskutiniojo dar nespėjau apžiūrėti.

– Ar blusos gali sukandžioti mirusį žmogų?

– Ne, Adamsbergai, niekada. Jos palieka kūną, vos tam pradėjus vėsti.

– Dėkui, Romenai. Patikrinkite, ar nėra bacilos, kaip ir Loriono atveju. Ką gali žinoti.

Adamsbergas įsikišo mobilųjį telefoną į kišenę, pirštais palietė akis. Vadinasi, jis klydo. Žudikas žudė ir vokus su blusomis mėtė ne sykiu. Tarp blusų įleidimo į butus ir nužudymo

praėjo kažkiek laiko, nes vabzdžiai spėjo sukandžioti aukas. Viaro atveju netgi nemažai laiko, nes medicinos ekspertas teigė, kad spuogeliai jau seni.

Susinėręs rankas už nugaros, jis apsuko ratą kabinete. Vadinasi, maro skleidėjas laikėsi gana sudėtingos procedūros: pirmiausia būsimoms aukoms pro durų apačią įmesdavo atplėštą voką, paskui po kurio laiko grįždavo, atsirakindavo spyną ir pasmaugdavo auką, be to, kišenėje atsinešdavo medžio anglies. Dirbo dviem etapais. Pirmas – blusos, antras – žmogžudystė. Ką jau kalbėti apie pragarišką pasiruošimą su ketvertais ir įspėjančiais pranešimais. Adamsbergas pajuto, kaip jį apima keistas bejėgiškumas. Keliai ėmė painiotis, jis nesusigaudė, kuriuo iš jų žengti, tas ceremoningas žudikas tapo jam svetimas, nesuprantamas. Impulsyviai surinko Kamilės numerį ir už pusvalandžio jau tysojo lovoje nuogas po drabužiais, paskui nuogas be drabužių. Kamilė užsliuogė ant jo, jis užsimerkė. Tą pačią akimirką pamiršo, kad dvidešimt septyni jo brigados vyrai budi gatvėse ir ties kompiuterių klaviatūromis.

Po pustrečios valandos, atgavęs pusiausvyrą, apgaubtas ir beveik saugomas švelnumo, kiek linkstančiomis kojomis nuėjo į Edgaro Kinė aikštę.

– Jau ketinau jums skambinti, komisare, – žengęs nuo savo namo slenksčio tarė Dekambrė. – Vakar nebuvo, o šiandien vienas yra.

– Nematėm, kaip jį įmetė į urną, – pasakė Adamsbergas.

– Gavom paštu. Jis pakeitė metodą, neberizikuoja pats ateiti. Siunčia paštu.

– Kokiu adresu?

– Žosui Le Gernui, tiesiog čia.

– Jis žino Šauklio vardą ir pavardę?

– Daugelis jį pažįsta.

Adamsbergas nuėjo paskui Dekambrė į jo buveinę ir iš didelio voko išėmė lapelį.

Staiga pasklinda gandas – ir greitai pasitvirtina, – kad mieste, iškart dviejose gatvėse, prasidėjo maro protrūkis. Žmonės kalbėjo, kad abu (...) rasti su visais ir kuo aiškiausiais ligos požymiais.

– Ar Le Gernas jį paskelbė?

– Taip, per pietus. Juk liepėte nenustoti skaityti.

– Dabar, kai vyrukas ėmėsi veiksmų, pranešimai konkretesni. Kaip reagavo publika?

– Kilo šioks toks sąmyšis, svarstymai ir daug diskusijų *Vikinge.* Man atrodo, buvo vienas žurnalistas. Jis daug klausinėjo Žosą ir kitus. Nežinau, iš kur čia atsirado.

– Gandai atvedė, Dekambrė. Tai neišvengiama. Po pastarųjų dienų ypatingųjų laiškelių, po antradienio vakaro kreipimosi per televiziją ir žmogžudystės ryte ratas privalėjo užsidaryti. Tai turėjo įvykti. Galbūt spauda gavo kokį nors pareiškimą iš paties maro skleidėjo, gal jis pats pakurstė ugnį.

– Visai galimas daiktas.

– Išsiųstas vakar, – pasakė Adamsbergas, apvertęs voką, – pirmajame rajone.

– Pranašauja dvi mirtis, – pridūrė Dekambrė.

– Jau įvyko, – paaiškino Adamsbergas, žiūrėdamas į jį. – Išgirsite šįvakar per televizijos žinias. Du vyrai išmesti kaip maišai ant šaligatvio, nuogi ir išteplioti juodai.

– Du vienu kartu, – dusliai pratarė Dekambrė.

Jis suspaudė lūpas, ant blyškios odos pasklido raukšlelių lietus.

– Kaip manote, Dekambrė, ar maro ligonių kūnai pajuosta?

Mokslinčius suraukė antakius.

– Aš nesu šio klausimo specialistas, komisare, tuo labiau medicinos istorijos. Todėl taip ilgai užtrukau, kol nustačiau, iš kur paimti tie „ypatingieji" laiškeliai. Tačiau galiu užtikrinti jus, kad to meto gydytojai niekur nemini tokio požymio, tokios spalvos. Mini juodligę, dėmes, votis, gumbus, tačiau juodos spalvos – ne. Šis visuotinis įsivaizdavimas įsigalėjo daug vėliau, suprantate, kai įvyko semantinė transformacija.

– Mat kaip.

– Tai nesvarbu, klaida įsitvirtino ir maras vadinamas *Juodąja mirtimi*. Ir žudikui šie žodžiai atrodo esminiai, nes toks pavadinimas kelia siaubą. Jis nori padaryti įspūdį, priblokšti stipriais vaizdiniais, nesvarbu, ar jie teisingi, ar klaidingi. O *Juodoji mirtis* pritrenkia kaip patrankos šūvis.

Adamsbergas įsitaisė prie stalo *Vikinge*, kur tą vėlyvą popietę buvo gana ramu, ir didžiojo Berteno paprašė kavos. Pro

langą prieš jį atsivėrė platus vaizdas į visą aikštę. Po penkiolikos minučių paskambino Danglaras.

– Sėdžiu *Vikinge,* – pasakė Adamsbergas.

– Atsargiai su tuo kalvadosu, – įspėjo Danglaras. – Jis labai keistas. Akimoju ištrina visas mintis.

– Aš ir taip nebeturiu minčių, Danglarai. Visiškai susipainiojau. Man rodosi, kad jis mane apkvaitino, išmušė iš vėžių. Tikriausiai įveikė mane.

– Kalvadosas?

– Maro skleidėjas. CLT. Beje, Danglarai, pamirškit tuos inicialus.

– Christianą Loraną Tavenjo?

– Pamirškit jį, – Adamsbergas atsivertė savo užrašų knygutėje Vanduslerio prirašytą puslapį. – Tai trijų prieveiksmių junginys.

Adamsbergas laukė, kaip reaguos pavaduotojas, tačiau tas nereagavo. Danglaras irgi nebepajėgė visko suvirškinti. Jo išlavintas protas nebeveikė.

– *Cito, longe, tarde,* – perskaitė Adamsbergas. – Nešk kudašių kuo toliau ir ilgam.

– Mėšlas, – patylėjęs pratarė Danglaras. – *Cito, longe fugeas et tarde redeas.* Turėjau apie tai pagalvoti.

– Mes nebegalvojame, netgi jūs. Jis maišo mums protą.

– Kas jums pasakė?

– Markas Vandusleris.

– Turiu informacijos apie Vanduslerį, kurios prašėte.

– Taip pat pamirškit. Jis atkrenta.

– Žinojote, kad jo dėdė buvo faras, bet jį atleido prieš pat pensiją?

– Taip. Su tuo žmogum esu valgęs aštuonkojus.

– Šit kaip. O žinojote, kad jo sūnėnas Markas yra prisidėjęs prie kelių bylų?

– Baudžiamųjų?

– Taip, tačiau kaip tyrėjas. Visai nekvailas vyrukas.

– Pastebėjau.

– Skambinau jums dėl keturių maro specialistų alibi. Visi tvarkingi, kuo pavyzdingiausi, šeimos santykiai tvirti kaip uola.

– Nepavyko.

– Taip. Daugiau įtariamųjų neturim.

– O aš nieko nebesuprantu. Nieko nebejaučiu, bičiuli.

Šiaip Danglaras tikriausiai būtų pasidžiaugęs Adamsbergo nuojautų agonija. Tačiau susigriebė apgailestaująs dėl šio pralaimėjimo ir skatinąs jį neatsisakyti kelio, kurį peikė smarkiau už visus kitus.

– Ką jūs, vis tiek kažką jaučiate, neabejotinai turite kokią nors nuojautą.

– Na, nebent vieną, – akimirką patylėjęs lėtai sutiko Adamsbergas. – Tą pačią.

– Sakykit.

Adamsbergas apmetė žvilgsniu aikštę. Žmonės pradėjo telktis į būrelius, kiti ėjo lauk iš baro, visi ruošėsi klausytis Le Gerno pranešimų. Ten, prie didžiojo platano, žmonės lažinosi, ar įgula jūroje žus, ar išsigelbės.

– Aš žinau, kad jis čia.

– Kur čia?

– Šioje aikštėje. Jis čia.

Adamsbergas nebeturėjo televizoriaus, tad buvo įpratęs reikalui esant užeiti į muzikos ir *Guinnesso* alaus kvapo užlietą airišką alinę už šimto metrų nuo jo namų. Ten nuo seno pažįstama padavėja Enida leisdavo jam pažiūrėti mažutį po baru įtaisytą televizorėlį. Be penkių aštuntą jis pastūmė *Juodųjų Dublino vandenų* duris ir įsmuko už baro. Kaip tik juodų vandenų jausmas jo ir neapleido nuo pat ryto. Kol Enida ruošė jam didžiulę bulvę su spirgučiais – ir iš kur airiai gauna tokių milžiniškų bulvių? – toks klausimas būtų galėjęs kilti, jeigu būtų turėjęs laiko apie tai pagalvoti, tai yra, jei galvos nebūtų užėmęs maro skleidėjas, – Adamsbergas pažiūrėjo žinias per pritildytą televizorių. Padėtis beveik tokia katastrofiška, kaip jis ir baiminosi.

Žinių vedėjas pranešė, kad Paryžiuje naktį iš pirmadienio į antradienį ir iš trečiadienio į ketvirtadienį nerimą keliančiomis aplinkybėmis mirė trys vyrai. Visi trys nužudytieji gyveno namuose, paženklintuose ketvertais, dėl kurių per užvakarykštes žinias jau skelbtas specialus policijos prefektūros kreipimasis. Tuomet policija nepanoro paaiškinti šio skaitmens reikšmės, tačiau dabar ji jau žinoma, nes jų autorius atsiuntė naujienų agentūrai trumpą laiškutį. Tą anoniminį pranešimą reikia vertinti itin atsargiai, niekas neįrodo jo tikrumo. Tačiau autorius teigia, jog trys vyrai mirė

nuo maro, ir tvirtina sostinės gyventojus dėl šios negandos jau seniai įspėjęs Edgaro Kinė ir Delambro gatvių sankryžoje viešai skaitomais skelbimais. Tokį pareiškimą, žinoma, reikėtų laikyti psichiškai nesveiko žmogaus darbu. Nors ant lavonų tikrai rasta nemažai juodosios mirties požymių, policijos prefektūra užtikrino, kad vyrai, deja, tapo žudiko maniako aukomis ir mirė pasmaugti. Adamsbergas išgirdo minint savo pavardę.

Toliau paleido paženklintų durų vaizdą stambiu planu, komentarus, kaimynų pasakojimus, parodė Edgaro Kinė aikštę, paskui patį divizijos komisarą Brezijoną, nufilmuotą kabinete Auksakalių krantinėje. Tas su visu deramu rimtumu patikino, kad visi žmonės, kuriems nesveiko proto nusikaltėlis kelia pavojų, yra saugomi policijos ir kad gandai apie marą – paprasčiausias ieškomojo asmens prasimanymas, nes ant lavonų rastos juodos dėmės tiesiog nupieštos medžio anglies gabalėliu. Tačiau užuot baigę šiais raminamais paaiškinimais, žinių žurnalistai pridūrė trumpą dokumentinį reportažą apie juodojo maro istoriją Prancūzijoje, kupiną kuo klaikiausių vaizdų ir komentarų.

Adamsbergas, truputį prislėgtas, grįžo į savo vietą ir ėmėsi doroti didžiąją bulvę, jos nė nematydamas.

Vikinge kažkas pagarsino televizorių, Bertenas pavėlino karštuosius patiekalus ir gongo griausmą. Visų dėmesio centre su klausimų lavina kaip įmanydamas grūmėsi Žosas, jam nepriekaištingai talkino šalto proto nepraradęs Dekambrė ir

Damasas, kuris nors ir nesuprato, kuo galėtų pasitarnauti, bet jautė, kad susiklostė įtempta ir sudėtinga situacija, todėl nesitraukdamas stovėjo prie kairiojo Žoso šono. Maribelė pratrūko ašaroti, ir Damasas dėl jos ėmė nerimauti.

– Ar kilo maras? – šūktelėjo ji per žinias, puolusi į ašaras už visus kitus, nes niekas nedrįso taip atlapaširdiškai jų lieti.

– Gal negirdėjai? – valdingai atsakė Lizbeta. – Tie vyrukai mirė ne nuo maro, juos pasmaugė. Negi negirdėjai? Atidžiau klausykis, Maribele.

– O kas žino, ar tas dručkis iš prefektūros nepučia mums miglos į akis? – paklausė vyras prie baro. – Gal manai, kad kilus marui jie imtų ir taip paprastai praneštų mums per televiziją, Lizbeta? Manai, jie iškloja viską, ką žino? Juk į kukurūzus ir jautieną irgi prideda velniai žino ko, bet negi mums pasako?

– O mes, ką mes darom? – paklausė kitas. – Ėdam tuos jų kukurūzus.

– Aš nebevalgau, – pasakė kažkokia moteris.

– Niekada ir nevalgei, juk nemėgsti, – įsiterpė jos vyras.

– Per tuos savo kvailus bandymus, – tęsė mintį balsas nuo baro, – visai galimas daiktas, kad jie smarkiai apsižioplino ir paleido į aplinką maro užkratą. Pažiūrėk, žalieji dumbliai, ar žinai, iš kur atsirado žalieji dumbliai?

– Taip, – atsakė vienas vyrukas. – Dabar nebeina jų sugaudyt. Čia kaip su kukurūzais ir jautiena.

– Trys negyvėliai, įsivaizduoji? Ir kaip sustabdys? Nė patys nežino, garantuoju.

– Kur jau, – atsiliepė vaikinukas nuo baro galo.

– Ką čia tauzijat, – šūktelėjo Lizbeta, mėgindama perrėkti diskusijų šurmulį, – tuos vyrus pasmaugė!

– Nes jiems nenupiešė ketvertų, – pakėlė smilių vienas klientas. – Jie buvo neapsaugoti. Juk taip aiškino per televizorių, po šimts, ar ne? Juk neprisisapnavom, ar ne?

– Jeigu jau taip, tai užkratas nepasklido netyčia, kažkas jį užleido.

– Ne, pasklido ne tyčia, – nenusileido anas vyriškis, – o kažkoks vyrukas bando įspėti ir apsaugoti žmones. Jis daro, ką gali.

– Tai kodėl kai kuriuos praleido? Ir kodėl apipaišė tik kelis namus?

– Jis ne Viešpats Dievas. Neturi dešimties rankų. Pats nusipiešk ketvertus, jeigu jau taip dedi į kelnes.

– Ką jūs čia šnekat! – vėl šūktelėjo Lizbeta.

– Kas atsitiko? – nedrąsiai paklausė Damasas, tačiau niekas nekreipė dėmesio.

– Nesivargink, Lizbeta, – pasakė Dekambrė, paėmęs ją už alkūnės. – Jie kraustosi iš proto. Tikėkimės, kad per naktį apsiramins. Tuoj vakarieniausim, kviesk nuomininkus.

Kol Lizbeta rankiojo savo aveles, Dekambrė pasitraukęs nuo baro paskambino Adamsbergui.

– Komisare, čia darosi karšta, – pasakė jis. – Žmonės baigia galvas pamesti.

– Čia irgi, – atsakė Adamsbergas, sėdėdamas prie stalelio airiškame bare. – Kai į plačiąją visuomenę pasėji tokią žinią, uždera panika.

– Ką darysite?

– Vėl kartosiu, kad tuos tris žmones nužudė. Kas ką šneka pas jus?

– Lizbeta dar ne to yra mačiusi, tai nepraranda blaivaus proto. Le Gernui kaip ir nusispjaut, jis tik stengiasi apginti savo pragyvenimo šaltinį, kad jis susijaudintų, reikia stipresnės audros negu dabar. Bertenas man atrodo gana priblokštas, Damasas nieko nesupranta, o Maribelė nebevaldo nervų. Visi kiti – kaip ir reikėjo tikėtis: atseit nuo mūsų viską slepia, o metų laikai susimaišė. *Kaip kad žiema būna šilta, užuot buvusi šalta; vasara vėsi, užuot buvusi karšta, taip pat ir pavasaris, ir ruduo.*

– Turėsite darbelio, patarėjau.

– Jūs irgi, komisare.

– Nebesuprantu, kur galas, kur pradžia.

– Ką žadate daryti?

– Žadu eiti miegoti, Dekambrė.

- XXII -

Penktadienį nuo aštuntos valandos ryto komisaro Adamsbergo žmogžudysčių padaliniui buvo paskirtas dvylikos pareigūnų pastiprinimas ir paskubomis įjungta apie penkiolika papildomų telefonų atsakinėti į skambučius, kuriuos nukreipdavo į brigadą nebespėjantys atsakinėti kitų rajonų komisariatai. Keli tūkstančiai paryžiečių reikalavo atsakyti, ar tikrai policija sakė tiesą apie tuos nužudytuosius, ar reikia imtis kokių nors atsargumo priemonių ir kokių nuorodų laikytis. Prefektūra įsakė visiems komisariatams atsiliepti į visus skambučius ir kiekvieną panikuotoją nuraminti, nes tokie žmonės paprastai yra didžiausi sąmyšio kėlėjai.

Ryto spauda irgi nė kiek neapmalšino didėjančio nerimo. Adamsbergas išsidėliojo pagrindinius straipsnius ant stalo ir skaitinėjo čia vieną, čia kitą. Laikraščiai dėstė svarbius faktus, parodytus per vakarykštes žinias, pridėdami komentarų ir nuotraukų, o daugelio iš jų pirmuose puslapiuose puikavo-

si atvirkšti ketvertai. Vieni sutirštino spalvas, kiti, kiek apdairesni, parinko santūrias antraštes. Tačiau visi laikraščiai apsidrausdami *in extenso** citavo divizijos viršininko Brezijono žodžius. Ir visi įdėjo paskutinių dviejų „ypatingųjų" skelbimų tekstus. Adamsbergas dar kartą juos perskaitė, bandydamas įlįsti į kailį tų, kurie skaito pirmą kartą ir šitokiame kontekste, kai jau rasti trys juodi lavonai:

Ta Dievo rykštė nuolatos paruošta ir paklūsta Viešpačiui, kuris ją pasiunčia ir atšaukia, kuomet Jam patinka.

Staiga pasklinda gandas – ir greitai pasitvirtina, – jog mieste, iškart dviejose gatvėse prasidėjo maro protrūkis. Žmonės kalbėjo, kad abu (...) rasti su visais ir kuo aiškiausiais ligos požymiais.

Šių kelių eilučių turinys galėjo įvaryti siaubą patiems didžiausiems lengvatikiams, o tokių yra apie aštuoniolika procentų, nes aštuoniolika procentų bijojo 2000-ųjų atėjimo. Adamsbergas nustebo, kad spauda šiai istorijai nusprendė skirti tiek daug dėmesio ir kad taip pat greitai įsiplieskė šis gaisras, nors nujautė jį kilsiant, kai tik buvo pranešta apie pirmąją mirtį. Maras, ta istorijon nugrimzdusi dulkina senų laikų neganda, po žurnalistų plunksnomis atgimė su pirmykšte jėga.

Adamsbergas užmetė akį į sieninį laikrodį, nes devintą valandą ruošėsi pradėti spaudos konferenciją, kaip įsakė centri-

* Žodis žodin, t. y. netrumpindami (*lot.*).

nė vadovybė. Adamsbergas nemėgo nei įsakymų, nei spaudos konferencijų, tačiau suprato, kad padėtis šito reikalauja. Buvo liepta nuraminti aistras, parodyti smaugimo žymių ant kaklo nuotraukas, paneigti gandus. Į talką atėjo teismo medicinos ekspertas. Jis laikėsi nuomonės, kad padėtis kol kas valdoma, nebent įvyktų dar viena žmogžudystė ar būtų gautas itin kraupus „ypatingasis" laiškelis. Jis girdėjo, kaip už durų renkasi žurnalistai ir kalbos vis garsėja.

Tuo metu Žosas pranešinėjo jūros orų prognozę gerokai pagausėjusiam klausytojų būriui ir perėjo prie rytą paštu gauto ypatingojo skelbimo. Komisaras nurodė aiškiai ir griežtai: toliau skaityti laiškelius, nenutraukti vienintelio ryšio, siejančio mus su maro skleidėju. Stojus kiek slogiai tylai, Žosas paskelbė dvidešimtąjį pranešimą:

– *Trumpas ir praktiškas traktatas apie marą. Pateikiamas jo aprašymas, simptomai bei padariniai su reikiamu metodu ir vaistais tiek apsisaugoti, tiek gydytis,* skliausteliai su daugtaškiu. *Ir atpažins užsikrėtus vadinamuoju maru tą, kurio kirkšnyje atsiras gumbų, liaudies vadinamų votimis, kuris karščiuos ir kliedės, kuriam tems protas ir prasidės visoks pamišimas, o ant odos ims rastis ir netgi plėstis dėmės, liaudies vadinamos plėmais arba mėlynėmis ir dažniausiai melsvos, pilkšvai violetinės arba juodos spalvos. Kas norės apsisaugoti nuo infekcijos, tepasirūpina ant savo durų nupiešti keturių smailių kryžiaus simbolį – jis patikimai atbaidys užkratą nuo jo namų.*

Tą akimirką, kai Žosas vargais negalais baigė šį ilgą aprašymą, Dekambrė kėlė telefono ragelį, norėdamas kuo greičiau apie jį pranešti Adamsbergui.

– Čia pats įkarštis, – pareiškė Dekambrė. – Tas tipas baigė įžangas. Aprašinėja ligą taip, tarsi dabar ji tikrai jau įsisuko į miestą. Manau, kad čia XVII amžiaus pradžios tekstas.

– Dar kartą paskaitykit pabaigą, – paprašė Adamsbergas. – Iš lėto.

– Pas jus daug žmonių? Girdžiu triukšmą.

– Apie šešias dešimtis nekantraujančių žurnalistų. O pas jus?

– Būrys gausesnis negu paprastai. Beveik minia, daug nematytų veidų.

– Surašykite anksčiau matytuosius. Pasistenkite sudaryti man kuo tikslesnį nuolatinių klausytojų sąrašą, kiek atsimenate.

– Jie keičiasi, nelygu dienos metas.

– Pasistenkite, kiek galite. Paprašykite nuolatinių aikštės klausytojų pagalbos. Kavinės šeimininko, riedlentininko, jo sesers, daininінkės, Šauklio, visų, kas tik žino.

– Jūs manote, kad jis čia?

– Manau. Jis nuo čia pradėjo, čia ir lieka. Kiekvienas žmogus turi savo kampą, Dekambrė. Paskaitykit man dar kartą pabaigą.

– Kas norės apsisaugoti nuo infekcijos, tepasirūpina ant savo durų nupiešti keturių smailių kryžiaus simbolį – jis patikimai atbaidys užkratą nuo jo namų.

– Kreipimasis į visuomenę, kad patys pieštų ant durų ketvertus. Jis nori paslėpti adatą šieno kupetoj.

– Taip, tikrai. Paminėjau XVII amžių, tačiau dabar man atrodo, kad savais sumetimais jis pirmą kartą įterpė pramanytų fragmentų. Jie panašūs į tikrąjį tekstą, bet, manau, tai klastotė. Gale lyg ir ne toks stilius.

– Pavyzdžiui?

– Tas „keturių smailių kryžius". Niekur nesu sutikęs tokios formuluotės. Autorius nori aiškiai nurodyti ketvertą, nori, kad niekas neapsiriktų, tačiau mano nuomone, šią pastraipą jis iš piršto išlaužė.

– Jeigu ištrauką jis pasiuntė ir Le Gernui, ir kartu žiniasklaidai, mums gresia nebevaldomas sąmyšis, Dekambrė.

– Valandėlę, Adamsbergai, aš klausausi apie laivo katastrofą.

Stojo tyla, paskui po poros minučių Dekambrė vėl paėmė ragelį.

– Na? – paklausė Adamsbergas.

– Visi išsigelbėjo, – atsakė Dekambrė. – Už ką jūs lažinotės?

– Kad visi išsigelbės.

– Bent viena gera naujiena šiandien.

Kai Žosas nušoko nuo savo dėžės ir jau ketino eiti gerti kavos pas Damasą, Adamsbergas įžengė į didžiąją salę ir užlipo ant nedidelės pakylos, kurią jam pastatė Danglaras; teismo medicinos ekspertas atsistojo šalia, projektorius laukė pa-

ruoštas. Stovėdamas prieš būrį žurnalistų ir atstatytus jų mikrofonus, jis tarė:

– Laukiu jūsų klausimų.

Po pusantros valandos spaudos konferencija baigėsi, praėjo gana sėkmingai. Atsakinėjant iš lėto, punktas po punkto, Adamsbergui pavyko išsklaidyti abejones dėl trijų juodųjų mirčių. Konferencijos vidury jis pagavo Danglaro žvilgsnį ir iš įtampos jo veide suprato, kad nutiko kažkas negero. Jo pareigūnų gretos salėje nepastebimai išretėjo. Kai tik susirinkimas baigėsi, Danglaras nuėjo su juo į kabinetą ir uždarė duris.

– Lavonas Sifreno prospekte, – pareiškė, – pakištas po sunkvežimiu su krūvelėn sudėtais drabužiais. Jį rado tik tada, kai vairuotojas pajudėjo iš vietos, rytą devynios valandos penkiolika minučių.

– Mėšlas, – sudribo ant savo kėdės Adamsbergas. – Vyras? Apie trisdešimties?

– Moteris, jaunesnė nei trisdešimties.

– Nutrūksta vienintelė jungtis. Gyveno viename iš tų nelaimingų daugiabučių?

– Tame, kuris keturioliktas sąraše, Šventyklos gatvėje. Jį paženklino ketvertais prieš dvi savaites, išskyrus aukos duris, dešiniąsias trečiame aukšte.

– Kokie pirminiai duomenys?

– Nužudytoji pavarde Mariana Bardu. Netekėjusi, tėvai gyvena Koreze, turėjo Mante savaitgalių meilužį, Paryžiuje

dar vieną, su kuriuo retkarčiais susitikinėjo vakarais. Dirbo pardavėja brangioje bakalėjoje Bako gatvėje. Graži moteris, labai sportiška, lankėsi keliose sporto salėse.

– Spėju, kad ten nesusitikdavo nei Loriono, nei Viaro, nei Klerko?

– Būčiau pasakęs.

– Vakar vakare išėjo iš namų? Ar ką nors pasakė ten budinčiam pareigūnui?

– Dar nežinome. Vuaznė ir Estaleras išvažiavo į jos namus. Moredanas ir Retankūr Sifreno prospekte laukia jūsų.

– Nebeprisimenu, kas jie, Danglarai.

– Tai jūsų pavaduotojai ir pavaduotojos.

– O ta moteris? Pasmaugta? Nuoga? Oda išdažyta juodai?

– Kaip ir kiti.

– Neišprievartauta?

– Neatrodo.

– Sifreno prospektas, puikiai pasirinko vietą. Vienas tuščiausių miesto užkampių naktį. Kuo ramiausiai spėtum iškrauti kad ir keturiasdešimt lavonų. Kaip manote, kodėl pakišo po sunkvežimiu?

– Aš jau pagalvojau. Jis tikriausiai paguldė ją gana vėlyvą naktį, bet nenorėjo, kad kas rastų iki išauštant. Gal todėl, kad laikėsi senovės papročio, kai vežikai paryčiais pravažiuodavo gatvėmis ir surinkdavo išmestus lavonus, o gal todėl, kad ją rastų tik pasibaigus Šauklio žinioms. Ar Šauklys pranešė apie šią mirtį?

– Ne. Skelbime buvo nurodyta, kaip apsisaugoti nuo Dievo rykštės. Spėkite kaip.

– Ketvertais?

– Ketvertais. Ketvertais, kuriuos reikia nusipiešti patiems savarankiškai.

– Nes mūsų maro skleidėjas per daug užsiėmęs žudymu, ar ne? Nebeturi laiko paišyti? Paveda kitiems?

– Ne todėl, – Adamsbergas atsistojęs vilkosi švarką. – Jis nori mus suklaidinti. Tik pamanykit, jei bent dešimtadalis paryžiečių jo paklausys ir pažymės savo duris ketvertais, mes nebegalėsim atskirti tikrųjų ketvertų nuo pačių žmonių nupieštųjų. Nupiešti nesudėtinga, laikraščiai juos pavaizdavo visais įmanomais pavidalais, telieka kruopščiai nukopijuoti.

– Grafologas akimirksniu nustatys, kur tikri, kur netikri.

Adamsbergas papurtė galvą.

– Ne, Danglarai, ne akimirksniu. Tikrai ne, jeigu turėsim penkis tūkstančius ketvertų, nupieštų penkių tūkstančių rankų. Ir, be abejonės, tikrasis skaičius bus dar didesnis. Jo patarimo paklausys daugybė žmonių. Kiek bus aštuoniolika procentų nuo dviejų milijonų?

– Kas tie aštuoniolika procentų?

– Patiklieji, bailieji, prietaringieji. Tie, kurie baiminasi užtemimų, naujo tūkstantmečio, pranašysčių ir pasaulio pabaigos. Bent jau tiek prisipažįsta per apklausas. Kiek išeina, Danglarai?

– Trys šimtai šešiasdešimt tūkstančių.

– Vadinasi, galime tikėtis panašiai tiek. Jeigu kils baimė, prasidės ketvertų antplūdis. O jeigu nebegalėsime atskirti *tikrųjų* ketvertų, tai nebeatskirsime ir *tikrųjų* nepaženklintų durų. Nebegalėsime nieko apsaugoti. Maro skleidėjas galės darbuotis kur panorėjęs, faras jo nelauks kiekvienoje laiptinėje. Jis netgi galės paišyti vidury dienos ir nesirūpinti dėl kodų. Juk negalėsim sulaikyti tūkstančių žmonių, užkluptų bepaišant ant savo durų. Suprantate, Danglarai, kodėl jis taip elgiasi? Jis manipuliuoja viešąja nuomone, nes jam patogu, nes jam tai leidžia atsikratyti farų. Jis įžvalgus, Danglarai, įžvalgus ir pragmatiškas.

– Įžvalgus? Juk niekas nevertė jo paišyti tų sumautų ketvertų. Niekas nevertė išskirti aukas iš kitų. Jis pats paspendė sau šiuos spąstus.

– Norėjo, kad visi suprastų, jog tai maras.

– Galėjo tiesiog nupiešti raudoną kryžių *po visko.*

– Taip. Tačiau jis atrenka, kam užleisti marą, o kam ne. Pasirenka aukas ir būtinai nori apsaugoti nuo užkrato aplinkinius. Tai irgi praktiška, protinga.

– Protinga jo pusprotiškam pasaulėlyje. Galėjo žudyti ir nemėgdžiodamas nuo realaus laiko atitrūkusio maro.

– Jis nenori žudyti pats. Bet nori, kad žmonės *žūtų*. Nori būti prakeiksmo dirigentas. Jam šis niuansas tikriausiai nepaprastai svarbus. Taip jis nesijaučia atsakingas.

– Bet Dievulėliau, užleisti marą! Kaip groteskiška. Iš kur tas tipas atsirado? Iš kokio pasaulio atkeliavo? Iš kokio kapo prisikėlė?

– Kai šitai suprasime, Danglarai, jis bus mūsų rankose, užtikrinu. Tiesa, tai groteskiška. Tačiau nenuvertinkite senų laikų maro. Jis dar neprarado jėgų ir jau pritraukė didesnį žmonių dėmesį negu turėtų. Jis galbūt groteskiškas su savo nudriskusiais skarmalais, tačiau nejuokingas. Groteskiškas, tačiau bauginantis.

Važiuodamas automobiliu Sifreno prospekto link, Adamsbergas paskambino entomologui ir pasiuntė jį su jūros kiaulyte į Šventyklos gatvę, į naujosios aukos butą. Žano Viaro ir Fransua Klerko butuose buvo rasta *Nosopsyllus fasciatus,* pas pirmąjį keturiolika, pas antrąjį devynios, dar kelios drabužių ryšulėliuose, kuriuos žudikas išmetė šalia kūnų. Visos sveikos. Visos išleistos iš didelio kreminio voko, prapjauto peiliu. Paskui komisaras iškart paskambino į naujienų agentūrą. Jeigu kas gautų tokį voką, tegul nedelsdamas susisiekia su policija. O voką televizija tegu parodo per vidurdienio žinias.

Adamsbergas su širdgėla apžiūrėjo smaugimo subjaurotą nuogą jaunos moters kūną, beveik visą išteptą anglimi ir purvu nuo furgonėlio. Šalia gulėjo apgailėtina krūvelė jos drabužių. Prospektą uždarė, kad nesirinktų smalsuoliai, tačiau pro čia jau spėjo praeiti šimtai žmonių. Nebeįmanoma sulaikyti informacijos. Jis liūdnai susigrūdo kumščius į kišenes. Prarado bet kokį įžvalgumą, nebepajėgė pajausti, suvokti, perprasti to žudiko, o maro skleidėjas, priešingai, rodė stulbinamą veiklumą, plačiai trimitavo savo skelbimus, valdė spaudą ir galabijo savo aukas kur ir kada panorėjęs,

nors ant kojų sukeltos policijos pajėgos, kad užspeistų jį iš visų pusių. Nepavyko užkirsti kelio keturioms žmogžudystėms, o juk jo budrumas pabudo daug anksčiau. Beje, kada? Kai antrąkart apsilankė Mariza, sunerimusi namų šeimininkė. Jis aiškiai prisiminė tą akimirką, kai jam kilo pirmieji nuogąstavimai. Tačiau nebeprisiminė, kada siūlo galas išsprūdo iš rankų, kurią akimirką pasiklydo rūke, bejėgiškai paskendęs informacijos gausoje.

Žiūrėjo į jaunąją Marianą Bardu, kol jos kūną įkėlė į lavoninės furgoną, retkarčiais duodamas trumpus nurodymus, neatidžiai klausydamasis iš Šventyklos gatvės atvažiavusių pareigūnų raportų. Moteris vakar neišėjo iš namų, ji tiesiog negrįžo iš darbo. Adamsbergas, nors nieko daug nesitikėdamas, pasiuntė leitenantus pas jos darbdavį, ir pėsčias leidosi į brigadą. Ėjo ilgai, daugiau nei valandą, nuklydo į Monparnasą. Jeigu tik prisimintų, kada pametė kelią.

Žingsniuodamas Džiaugsmo gatve atpėdino į *Vikingą*. Užsisakė suvožtinį ir atsisėdo prie stalelio, iš kur buvo matyti aikštė, prie stalelio, kur niekas nenorėdavo sėstis, nes reikia būti labai nedidukui, kad nestuktelėtum į pakabintą ant sienos drakaro pirmagalį. Adamsbergui suvalgius ketvirtadalį suvožtinio, Bertenas atsistojo ir staiga trenkė per varinę plokštę virš baro. Nuaidėjo perkūniškas griausmas. Adamsbergas nustebęs pamatė, kaip plakdami sparnais purptelėjo visi aikštės balandžiai, ir tuo pat metu į vidų ėmė plūsti klientai, tarp jų ir Le Gernas. Adamsbergas jam pamojo. Šauklys priėjo ir nė neatsiklausęs atsisėdo priešais.

– Audžiate niūrias mintis, komisare? – pasiteiravo.

– Audžiu tuštumą, Le Gernai, negi matyti?

– Taip. Pasiklydot jūroje?

– Geriau nepasakysi.

– Man yra taip nutikę tris kartus, blaškėmės po rūką kaip nelaimėliai, išsisukę nuo vienos katastrofos per plauką nepatekdavome į kitą. Du kartus prietaisai patys savaime išėjo iš rikiuotės. Tačiau trečiąjį kartą aš pats suklydau matuodamas sekstantu po nemigo nakties. Apima nuovargis, ir susipainioji, pridarai nesąmonių. Neatleistina klaida.

Adamsbergas atsitiesė, ir Žosas pamatė dumbliškose jo akyse užsižiebiant tokią pat šviesą, kokią matė švytint pirmąjį kartą kabinete.

– Pakartokite, Le Gernai. Pakartokite tiksliai dar kartą.

– Apie sekstantą?

– Taip.

– Na, su sekstantu. Tiesiog apsižioplini ir padarai baisią nesąmonę, neatleistiną klaidą.

Adamsbergas susikaupęs, sustingęs, ištiesęs ranką, tarsi tildydamas Šauklį, įsistebeilijo į vieną tašką ant stalo. Žosas nebedrįso kalbėti, tik žiūrėjo, kaip komisarui tarp pirštų linksta suvožtinis.

– Supratau, Le Gernai, – pakėlė galvą Adamsbergas. – Žinau, nuo kada nebesusigaudau, nuo kada jo nebepermatau.

– Ko tokio?

– Maro skleidėjo. Pradėjau nebesuprasti, pamečiau orientyrą. Tačiau dabar žinau, *kada* tai atsitiko.

– Negi svarbu?

– Taip pat svarbu, kaip būtų svarbu jums, jei galėtumėte ištaisyti sekstanto klaidą ir grįžti tiksliai į tą tašką, kur paklydote.

– Tada taip, svarbu, – sutiko Žosas.

– Turiu eiti, – padėjo ant stalo banknotą Adamsbergas.

– Atsargiai, drakaras, – įspėjo Žosas. – Visi į jį susitrenkia galvą.

– Aš neaukštas. Ar šįryt gavote ypatingąjį skelbimą?

– Būtume jums pranešę.

Kai Adamsbergas jau darė duris, Žosas paklausė:

– Einate ieškoti savo taško?

– Tikrai taip, kapitone.

– Ir žinote, kur jis yra?

Adamsbergas pirštu bakstelėjo sau į kaktą ir išėjo.

Tai atsitiko tada, kai Markas Vandusleris pasakė, kad žudikas klysta. Štai tą akimirką jis ir prarado nuovoką. Pakeliui Adamsbergas mėgino prisiminti Vanduslerio frazę. Kėlė iš atminties nesenus vaizdus bei garsus. Vandusleris su savo blizgančiu diržu stovi priešais duris ir mosuoja liesa sidabriniais žiedais, trimis sidabriniais žiedais papuošta ranka. Taip, tai ta akimirka, kai jiedu šnekėjo apie anglį. *Jūsų žmogelis, juodindamas kūną, apsigauna. Jis netgi labai smarkiai apsikvailina.*

Adamsbergas su palengvėjimu atsikvėpė. Prisėdo ant pirmo pasitaikiusio suolelio, užsirašė Marko Vanduslerio pastabą į savo užrašų knygelę ir baigė suvožtinį. Nieką geriau žinojo, kuria kryptimi žengti, tačiau bent jau rado išeities tašką. Tašką, kur jo sekstantas iškrypo iš kelio. Ir žinojo, kad nuo

šios akimirkos yra vilčių, jog miglos išsisklaidys. Pajuto didžiulį dėkingumą jūrininkui Žosui Le Gernui.

Ramiai nužingsniavo į brigadą. Einant pro spaudos kioskus žvilgsnis kaskart užkliūdavo už pirmųjų laikraščių puslapių. Jeigu maro skleidėjas savo naująjį skelbimą, savo kenkėjišką *Mažąjį traktatą apie marą* pasiuntė į naujienų agentūrą, šį vakarą arba rytoj pasklidus žiniai apie ketvirtosios aukos mirtį, jokia spaudos konferencija nebeįstengs sustabdyti gandų infekcijos. Maro skleidėjas skleidė žinią ir laimėjo didele persvara.

Šį vakarą, rytoj.

- XXIII -

– Čia tu?

– Aš, Mane. Atidaryk, – nekantriai pasakė vyriškis.

Vos įėjęs, puolė senei į glėbį, prispaudė ją prie savęs ir lengvai pasukiojo į abi puses.

– Veikia, Mane, veikia! – šūktelėjo.

– Kaip musės, krenta kaip musės.

– Raitosi ir stimpa, Mane. Prisimeni, kitados užkrėstieji tarsi pamišę plėšdavosi nuo savęs drabužius ir bėgdavo upėn skandintis? Arba mirtinai užsidaužydavo į sieną?

– Eikš, Arno, – trūktelėjo jį už rankos senė. – Nestovėkim tamsoje.

Savo elektrinio žibintuvėlio spinduliu Manė prasiskynė kelią į svetainę.

– Sėskis, iškepiau tau grietinėčių. Žinai, kad dabar nebebūna grietinėlės ant pieno, tenka dėti grietinę, tenka, Arno. Pilkis vyno.

– Kitados užsikrėtusiuosius mėtydavo lauk pro langus, tiek daug jų būdavo, ir jie gulėdavo gatvėse, nudrėbti kaip seni čiužiniai. Liūdna, ar ne, Mane? Tėvai, broliai, seserys.

– Jie nei tavo broliai, nei seserys. Jie žiaurūs gyvuliai, neverti vaikščioti šia žeme. Po visko, tik po visko tu atgausi jėgas. Arba jie, arba tu. Dabar atėjo tavo valanda.

Arno nusišypsojo.

– Žinai, kad jie nukeipsta ir išgriūva per kelias dienas?

– Dievo rykštė juos plaka bebėgančius. Tegu sau bėga. Manau, dabar jie ir patys žino.

– Aišku žino, Mane, ir dreba. Dabar jų eilė, – tarė Arno ir išgėrė savo taurę.

– Rupūs miltai, atėjai darbo priemonių?

– Jų reikia daugokai. Laikas kelionėn, Mane, gi žinai, aš plečiu veiklą.

– Geros buvo priemonės, ką, ne koks šlamštas?

Palėpėje, cypčiojant ir krebždant žiurkėms, senė pasuko tarp narvų.

– Ei ei, – subambėjo ji, – dar ilgai taip cypausit? Argi Manė jus prastai šeria?

Ji pakėlė gerai užrištą maišelį ir padavė Arnoldui.

– Še, papasakosi, kaip pavyko.

Leisdamasis pirma Manės kopėčiomis, pasiruošęs prireikus senolei padėti, Arno susijaudinęs jautė, kaip tempia ranką negyvos žiurkės svoris. Manė pasiutusiai gera specialistė,

pati geriausia. Be jos nebūtų susitvarkęs. Žinoma, vadovas – jis, pagalvojo apsukdamas žiedą, ir tai įrodė, tačiau be jos būtų praradęs dar dešimt savo gyvenimo metų. O gyventi jis norėjo čia ir dabar.

Sutemus Arno išėjo iš senojo namo, į kišenes susikišęs penkis vokus, kuriuose tarsi torpedos, parengtos paleisti, knibždėjo *Nosopsyllus fasciatus*. Patamsy eidamas grįsta alėja, tyliai kalbėjo pats su savimi. Torpedos. Burnos vidurinis čiuptuvėlis. Čiuptuvėlis, straubliukas it švirkštas. Arno patiko blusos, be Manės, jis daugiau neturėjo su kuo į valias pasišnekėti apie jų milžinišką, neaprėpiamą kaip dangus vidaus anatominę sandarą. Tik ne apie kačių blusas, ne. Jos niekam tikusios, todėl jiedu su Mane jas visiškai niekino.

- XXIV -

Šį šeštadienį visų, kas tik gali, buvo paprašyta ateiti dirbti, ir Adamsbergo komanda, išskyrus tris žmones, turėjusius neatidėliotinų šeimos reikalų, susirinko visutėlė, dar pasipildžiusi dvylika atsiųstų padėti pareigūnų. Adamsbergas pasirodė septintą ryto, nieko gero nesitikėdamas peržiūrėjo naujausius laboratorijos atsiųstus rezultatus ir kibo į krūvą padėtų jam ant stalo laikraščių. Žodį „biuro stalas“ jis kiek įmanoma stengėsi pakeisti „stalu“, nors tas irgi ne pats gražiausias, tačiau bent jau ne toks niūrus. „Biuras“ jam asocijavosi su teismais, grindų plokštėmis ir apkaustais. Žodyje „stalas“ jis girdėjo smėlio, linkio, pasakos šnibždesį. Stalas plevena ore, o biuras riogso kaip akmuo.

Jis išsidėliojo ant stalo naujausius tyrimų rezultatus, bet nieko nepaaiškėjo. Mariana Bardu neišprievartauta, jos darbdavys užtikrino, kad ji persirengė tarnybinėse patalpose ir ketino kažkur eiti, bet nepasisakė kur, darbdavys turėjo tvirtą alibi, abu Marianos meilužiai taip pat. Ji mirė pasmaugta

apie dešimtą valandą vakaro, prieš tai į ją papurkšta ašarinėmis dujomis kaip ir į Viarą bei Klerką. Bacilos paieškos rezultatas neigiamas. Ant kūno nerasta nė vieno blusos įkandimo kaip ir ant Fransua Klerko kūno. Tačiau jos bute sugautos devynios *Nosopsyllus fasciatus,* bacilos paieškos rezultatas neigiamas. Naudota medžio anglis – obels. Nė ant vienų durų nerasta nė pėdsako tepalo, taukų ar kitokios medžiagos.

Septintą valandą trisdešimt minučių iš visų pusių suskambo keturiasdešimt trys brigados telefonai. Adamsbergas savąjį išjungė, pasiliko tik mobilųjį. Prisitraukė kupetą laikraščių, paties viršutinio pirmasis puslapis nerašė nieko gera. Vakar vakare, kai per aštuntos valandos žinias buvo pranešta apie naują „juodosios mirties“ atvejį, Adamsbergas perspėjo divizijos viršininką Brezijoną. Jeigu maro skleidėjas sugalvos pasiųsti savo puikiuosius „prevencijos bei gydymo“ patarimus ir žiniasklaidai, policija nebepajėgs apsaugoti galimų aukų.

– O vokai? – atsakė Brezijonas. – Mes labai pabrėžėm šitą dalyką.

– Jis gali pereiti prie kitokių vokų. O ką jau kalbėti apie pokštautojus arba keršautojus, jie prikaišios tokių vokų po galybe durų.

– O blusos? – pasiūlė divizijos viršininkas. – Gal tegu kiekvieną, kam įkąs blusa, ima saugoti policija?

– Jos ne visada įkanda, – atsakė Adamsbergas. – Klerkui ir Bardu neįkando. Tad gali būti, kad užplūs tūkstančiai persigandusių žmonių, sukandžiotų žmogaus, katino ar šuns blusų, o tikrąsias aukas pražiopsosim.

– Ir dar kils visuotinė panika, – niūriai pridūrė Brezijonas.

– Žiniasklaida kaip įmanydama ją kursto, – pritarė Adamsbergas. – Nebenuslopinsim.

– Nuslopinkit! – nukirto Brezijonas.

Adamsbergas padėjo ragelį suvokdamas, kad dar nesenas jo paskyrimas į kriminalinę brigadą kabo ant plauko, atsidūręs mikliose maro skleidėjo rankose. Jam mažai rūpėjo, kad gali prarasti postą, kad gali tekti pereiti į kitą darbą. Bet labai rūpėjo nepamesti siūlo galo dabar, kai jau rado, kur susipainiojęs.

Išsidėliojo laikraščius ir turėjo užsidaryti duris, kad atsitvertų nuo vienas po kito čirškiančių didžiojoje salėje telefonų.

Visuose pirmuosiuose puslapiuose puikavosi maro skleidėjo *Mažasis traktatas* su paskutinės aukos nuotraukomis, skiltimis apie juodąjį marą, o viską dar labiau sutirštino bauginančios antraštės: *Juodasis maras ar serial killer? Grįžta Dievo rykštė? Žmogžudystė ar liga? Ketvirta įtartina mirtis Paryžiuje.*

Ir panašiai.

Kai kuriuose straipsniuose nebe taip atsargiai kaip vakar pradėta griauti jau nusistovėjusi „oficialioji smaugimo versija“. Beveik visi laikraščiai minėjo jo įrodymus, pateiktus per vakarykštę spaudos konferenciją, tačiau čia pat reiškė abejones ir leidosi į toli siekiančius pamąstymus. Akivaizdu, kad juoda lavonų spalva išmušė iš vėžių net pačius santūriausius straipsnių autorius ir prižadino senų laikų baimes tarsi Miegančiąsias gražuoles iš beveik trijų šimtmečių miego. O juk juoda spalva iš tikrųjų tebuvo *didžiulis apsirikimas.* Didelė apgaulė, galinti visą miestą įstumti pamišimo bedugnėn.

Adamsbergas susirado žirkles ir ėmėsi kirpti vieną straipsnį, dėl kurio susirūpino labiau nei dėl kitų. Pasibeldė ir duris pravėrė kažkuris pareigūnas, tikriausiai Žiustenas.

– Komisare, – pratarė tarsi uždusęs, – kvartale aplink Edgaro Kinė aikštę randasi galybė ketvertų. Prasideda nuo Monparnaso ir driekiasi per Raspajo bulvarą iki Meno prospekto. Atrodo, jau rasta du ar trys šimtai pažymėtų namų, apie tūkstantis durų. Favras ir Estaleras išėję žvalgybon. Estaleras nenori dirbti kartu su Favru, sako, tas jį užknisa, ką darysim?

– Pasikeiskit, jūs eikit dirbti su Favru.

– Jis mane užknisa.

– Brigadininke... – pradėjo Adamsbergas.

– Leitenantas Vuaznė, – pataisė pareigūnas.

– Vuaznė, nebėra laiko gilintis, kas užknisa Favrą, Estalerą ar jus.

– Suprantu, komisare. Apsvarstysim vėliau.

– Teisingai.

– Ar ir toliau patruliuoti?

– Tolygu semti jūrą šaukštu. Banga atsirita. Žiūrėkit, – atkišo jam laikraščius. – Maro skleidėjo patarimai išspausdinti visuose pirmuosiuose puslapiuose: pieškite ketvertus patys, tik taip išvengsite užkrato.

– Mačiau, komisare. Tai katastrofa. Nebesusitvarkysim. Be pirmųjų dvidešimt devynių, nebežinosim, ką saugoti.

– Beliko dvidešimt penki, Vuaznė. Ar kas skambino pranešti apie vokus?

– Vien į mūsų skyrių skambino per šimtą. Nebeaprėpiam.

Adamsbergas atsiduso.

– Pasakykit žmonėms, teneša juos į brigadą. Ir liepkit patikrinti tuos nelemtus vokus. Gal per visą krūvą atsiras koks vienas tikras.

– Ar ir toliau patruliuoti?

– Taip. Pasistenkit įvertinti reiškinio mastą. Spręskit iš atsitiktinai pasirinktų kvartalų.

– Šiąnakt bent jau niekas nenužudytas, komisare. Visi dvidešimt penki rytą buvo gyvi sveiki.

– Žinau, Vuaznė.

Adamsbergas paskubomis iškirpo tą straipsnį, kuris iš kitų išsiskyrė santūriu bei informatyviu turiniu. Tai buvo kibirkštis į parako statinę, tarsi benzino čiurkšlė į beįsidegantį laužą. Vadinosi labai paslaptingai: *Liga nr. 9.*

Liga nr. 9

Policijos prefektūra, atstovaujama divizijos viršininko Pjero Brezijono, užtikrino mus, kad keturios paslaptingos mirtys šią savaitę Paryžiuje yra žudiko maniako darbas. Teigiama, jog aukos pasmaugtos, tyrimui vadovaujantis vyriausiasis komisaras Žanas Batistas Adamsbergas pateikė žiniasklaidai itin įtikinančias nuotraukas, kuriose matyti smaugimo žymės. Tačiau šiandien jau niekam ne paslaptis, kad vienas anoniminis informuotojas šių mirčių priežastimi laiko kylančią juodojo maro – kitados pasaulį nusiaubusios baisios Dievo rykštės – epidemiją.

Turėdami galvoje šią galimybę, leiskime sau suabejoti nepriekaištingais mūsų policijos tarnybų argumentais ir grįžkime aštuoniasde-

šimt metų atgal. Paryžius iš savo atminties ištrynė paskutiniojo maro istoriją. O juk pastarąjį kartą epidemija sostinėje plykstelėjo 1920 metais. Trečioji maro epidemija, prasidėjusi Kinijoje 1894-aisiais nusiaubė Indiją, kur nuo jos mirė dvylika milijonų žmonių, ir atkeliavo į Vakarų Europą per visus jos uostus – Lisaboną, Londoną, Portą, Hamburgą, Barseloną... ir Paryžių, kuriame pasklido nuo vienos iš Havro atplaukusios baržos, išsivaliusios triumus prie Levalua šlaitų. Laimė, liga, parusenusi kelerius metus, išnyko kaip ir visoje Europoje. Vis dėlto ja užsikrėtė devyniasdešimt šeši žmonės, daugiausia šiauriniuose bei rytiniuose priemiesčiuose, kur lūšnose, dažnai neatitinkančiose sanitarijos normų, gyveno skurdūs skudurininkai. Užkratas įsigavo netgi intra muros*, *miesto centre jo aukomis tapo pora dešimčių žmonių.*

Tačiau per visą laiką, kol truko epidemija, Prancūzijos vyriausybė laikė ją paslaptyje. Gyventojai, kuriems grėsė didžiausias pavojus užsikrėsti, buvo skiepijami, tačiau spauda neinformuota apie tikrąją šių išskirtinių priemonių priežastį. Policijos prefektūros epidemijų skyrius keliuose vidaus raštuose pabrėžė, kad nuo visuomenės būtina nuslėpti šią ligą, kukliai pavadintą „liga nr. 9“. Štai generalinis sekretorius 1920 m. rašė: „Sent Uene, Kliši, Levalua Perė, devynioliktajame ir dvidešimtajame rajonuose užfiksuotas tam tikras skaičius ligos nr. 9 atvejų. (...) Primenu, kad šis raštas yra griežtai konfidencialus ir kad būtina išvengti panikos visuomenėje“. *Ir tik nutekėjus informacijai laikraštis* L'Humanité *1920 metų gruodžio 3 dienos numeryje atskleidė tiesą:* „Vakarykštis Senato

* Į miestą (*lot.*).

posėdis buvo skirtas ligai nr. 9. Kas gi yra liga nr. 9? Trečią valandą trisdešimt minučių iš p. Godeno de Vileno sužinojome, kad tai maras..."

Neketinu nei šių, nei anų dienų policijos atstovų kaltinti faktų klastojimu ir bandymu nuslėpti nuo mūsų tiesą, tačiau ši istorinė gaidelė piliečiams pačiu laiku primena, kad valstybė turi savo tiesas, nebūtinai atitinkančias tikrąją tiesą, ir kad visais laikais meistriškai naudodavo slaptumo meną.

Adamsbergas susimąstė, ranka su pritrenkiančiu straipsniu tarp pirštų nusviro. Maras Paryžiuje 1920 metais. Jis pirmąkart apie tai sužinojo. Surinko Vanduslerio numerį.

– Ką tik perskaičiau laikraščius, – nė neleido jam prasižioti Markas Vandusleris. – Viskas krypsta į tragediją.

– Krypsta, – sutiko Adamsbergas. – 1920 metų maras – tiesa ar prasimanymas?

– Visiška tiesa. Devyniasdešimt šeši ligos atvejai, iš jų trisdešimt keturi mirtini. Skudurininkai iš priemiesčių ir keli miestiečiai. Ypač nusiaubė Kliši kvartalą, išguldė ištisas šeimas. Vaikai rankiojo padvėsusias žiurkes sąvartynuose.

– Kodėl neišplito?

– Dėl skiepų ir profilaktikos. Tačiau ypač todėl, kad žiurkės pasirodė atsparios. Tąsyk numirė paskutinis Europos maras. 1945 metais jis dar ruseno Ajače.

– Ar tiesa, kad policija tylėjo? Ar tiesa apie tą „ligą nr. 9"?

– Deja, komisare, tiesa. Negalėtumėte paneigti.

Padėjęs ragelį, Adamsbergas ėmė vaikštinėti po kabinetą.

Ta 1920 metų epidemija tiksėjo jam galvoje kaip miniatiūrinis mechanizmas, galintis atverti slaptas duris. Jis ne tik atrado jo mygtuką, bet ir jautė galįs įsidrąsinti ir žengti pro praviras duris į tamsius pripelijusius laiptus, iš esmės į Istorijos laiptus. Jo švarke suskambo mobilusis telefonas, pasigirdo nuo perskaitytų rytinių laikraščių įsiutusio Brezijono balsas.

– Kokie čia paistalai, atseit policija kažką nuslėpinėjo? – šaukė divizijos viršininkas. – Kokie paistalai apie marą 1920 metais? Tai buvo ispaniškasis gripas! Kad man tučtuojau viską paneigtumėt.

– Neįmanoma, pone divizijos viršininke. Tai tiesa.

– Gal tyčiojatės iš manęs, Adamsbergai? O gal norite keliauti atgal į savo kalnų ganyklas?

– Nesvarbu, pone divizijos viršininke. Tai buvo maras, kilo 1920 metais, užsikrėtė devyniasdešimt šeši žmonės, iš jų trisdešimt keturi mirė, o policija, kaip ir vyriausybė, bandė nuslėpti tą faktą nuo visuomenės.

– Įsivaizduokite jų padėtį, Adamsbergai!

– Mano padėtis tokia pat, pone divizijos viršininke.

Stojo tyla, paskui Brezijonas nutrenkė ragelį.

Žiustenas arba Vuaznė, kažkuris iš jųdviejų, pravėrė kabineto duris. Vuaznė.

– Įsisiūbuoja, komisare. Skambina iš visur. Visas miestas žino, žmonės bijo, ant durų dygsta ketvertai. Nebežinom, ko griebtis.

– Nebesistenkite nieko griebtis. Palikite savieigai.

– Gerai, komisare.

Vėl suskambo mobilusis telefonas, ir Adamsbergas grįžo į savo vietą prie sienos. Ministras? Teisėjas? Kuo labiau kitiems augo įtampa, tuo lengvabūdiškiau jautėsi jis pats. Nuo tada, kai surado lemtingąjį tašką, viskas atsileido.

Skambino Dekambrė. Jis pirmas šįryt nepasakė, kad perskaitė laikraščius ir kad reikalas krypsta į katastrofą. Dekambrė kaip visada buvo susitelkęs į savo „ypatinguosius“ laiškelius, kuriuos gaudavo pirmutinis, dar anksčiau už naujienų agentūrą. Maro skleidėjas akivaizdžiai leisdavo Šaukliui žengti šiek tiek pirma kitų, tarsi norėtų išlaikyti jam pradžioje suteiktą privilegiją arba atsidėkoti, kad sutiko pasitarnauti kaip tramplinas.

– Šio ryto ypatingasis laiškelis, – pranešė Dekambrė. – Verta susimąstyti. Ilgas, pasiimkite, kuo rašyti.

– Jau.

Dekambrė ėmė skaityti:

– *Iš tikrųjų, jau septynias dešimtis metų jie neberagavo šios baisios negandos kartybių ir visiškai laisvai varė prekybą, kol* skliausteliai su daugtaškiais *pamatė atplaukiantį* skliausteliai su daugtaškiais *medvilnės ir kitų krovinių prikrautą laivą.* Skliausteliai su daugtaškiais. Aš nurodau tuos daugtaškius, komisare, nes jie yra tekste.

– Žinau. Skaitykite toliau, tik lėtai.

– *Tačiau keleiviams suteiktas leidimas su visu bagažu laisvai patekti į Miestą ir jų maišymasis su vietos gyventojais netrukus sukėlė tragiškus padarinius: nes jau* skliausteliai su daugtaškiais *dieną ponai gydytojai* skliausteliai su daugtaškiais *atėjo į Rotušę įspėti seniūnų, jog rytą juos iškvietė* skliausteliai su daugtaškiais

apžiūrėti sunegalavusio jaunuolio, vardu Esalenas, jūrininko, ir jiems pasirodę, kad šis pasigavęs Užkratą.

– Pabaiga?

– Ne, yra dar įdomus epilogas apie miesto valdžios atstovų sielvartą, kuris galėtų patikti jūsų vadovybei.

– Klausau.

– *Nuo tokio perspėjimo seniūnai suvirpėjo ir, tarsi išvydę jų laukiančias nelaimes ir pavojus, puolė staiga į neviltį, kuri lengvai išdavė juos apėmusį didžiulį sielvartą. Iš tiesų nereikia stebėtis, kad baimė ir besiartinantis Maras įkvėpė jų dvasion tokį siaubą, nes Šventajame Rašte pasakyta, kad iš trijų rykščių, kuriomis Dievas kitados grūmojo savo Tautai, Maras yra pati žiauriausia ir rūsčiausia...*"

– Nežinau, ar mano divizijos viršininkas puolė į didelę neviltį, – tarė Adamsbergas. – Jau greičiau kitus į ją varo.

– Įsivaizduoju. Kitados pats tai patyriau. Kažkas turi atkentėti. Bijote dėl savo darbo?

– Pagalvosiu. Ką jums sako šios dienos pranešimas?

– Labai ilgas. O ilgas todėl, kad turi du tikslus: pateisinti žmonių baimę, paaiškinant pačių valdžios atstovų baimę, ir pranešti apie būsimas mirtis. Tiksliai pranešti. Turiu šiokių tokių spėlionių, Adamsbergai, tačiau nesu visai tikras, turiu patikrinti. Nesu specialistas.

– Ar daug žmonių susirinko aplink Le Gerną?

– Dar daugiau nei vakar vakare. Per Šauklio žinias laisvos vietos lieka vis mažiau.

– Le Gernas turėtų pradėti imti mokestį už vietas. Bent kažkam naudos būtų.

– Noriu jus perspėti, komisare, atsargiau su tokiais juokeliais, kai bendraujate su bretonu. Nes Le Gernai gal ir galvijai, bet ne niekšai.

– Tikrai?

– Na, bent jau taip sako amžiną atilsį jo proprosenelis. Retkarčiais jį aplanko. Ne pats meiliausias šeimynykštis, bet lankosi gana reguliariai.

– Dekambrė, ar šįryt nusipiešėte ketvertą ant durų?

– Mėginate mane įžeisti? Jei kas ir liks stovėti prieš mirtinas prietaringumo bangas, tai tik aš, Diukvedikas, bretono garbės žodis. Aš ir Le Gernas. Ir Lizbeta. Jei norite prisidėti prie mūsų trijulės, mielai prašom.

– Pamąstysiu.

– Prietaringumas kartu reiškia ir patiklumą, – užsidegęs toliau kalbėjo Dekambrė. – O patiklumas reiškia manipuliavimą, o manipuliavimas – nelaimę. Tai žmonijos piktžaizdė, nuo jo žuvo daugiau žmonių negu nuo visų marų kartu paėmus. Pasistenkite sučiupti tą maro skleidėją, kol jūsų neatleido, komisare. Nežinau, ar jis suvokia, ką daro, tačiau smarkiai klysta sulygindamas paryžiečius su pačia žemiausia savo paties dalimi.

Adamsbergas svajingai šypsodamasis padėjo ragelį. „Ar suvokia, ką daro". Dekambrė palietė tą siūlą, kuris jam nedavė ramybės nuo vakar ir kuriuo pradėjo pamažu sekti. Pasidėjęs po akimis „ypatingąjį" laiškelį, jis dar kartą paskambino Vandusleriui, o tuo metu Žiustenas/Vuaznė pravėrė kabineto duris ir tylomis pirštais parodė, kad suskaičiuota

jau septyni šimtai ketvertais paženklintų namų. Adamsbergas pritardamas sumirksėjo ir mintyse sumojo, kad tokiu tempu iki vakaro reikės skaičiuoti jau tūkstančiais.

– Vandusleris? Dar kartą Adamsbergas. Paskaitysiu jums šio ryto ypatingąjį laiškelį, ar turite laiko? Kiek užtruks.

– Klausau.

Markas atidžiai klausė, kaip Adamsbergo balsas lėtai pasakoja apie gresiančią tragediją, kuri ištinka miestą jaunojo Esaleno pavidalu.

– Na? – paklausė Adamsbergas, baigęs skaityti, tarsi Vandusleris būtų žodynas. Jam atrodė neįmanoma, kad tas žinių sandėlis Markas Vandusleris neišaiškintų naujojo laiškelio paslapties.

– Marselis, – tvirtai pasakė Markas. – Maras atkeliauja į Marselio miestą.

Adamsbergas tikėjosi maro skleidėjo diversijos – juk tekste aprašomas naujas protrūkis – tačiau ne išplitimo už Paryžiaus.

– Jūs įsitikinęs, Vandusleri?

– Visiškai. Čia kalbama apie laivą *Didysis šv. Antanas*, 1720 metų gegužės 25 dieną atplaukusį į Ifo pilies salas, laivas plaukė iš Sirijos ir Kipro, gabeno užkrėstus šilko rietimus, ir nuo ligos jau buvo mirę devyni dešimtadaliai įgulos. Praleistos gydytojų pavardės yra Pesonelis tėvas ir sūnus, jie ir paskelbė pavojų. Tai labai garsus tekstas, kaip ir pati epidemija, tikra tragedija, nusinešusi beveik pusės miesto gyvybes.

– Ar žinote, kur gydytojai ėjo lankyti to vaikinuko, Esaleno?

– Į Lenšo aikštę, dabar ji vadinasi Lanšo aikšte, už šiaurinės senojo uosto prieplaukos. Pirmasis epidemijos židinys įsiplieskė Inkaro gatvėje. Dabar tos gatvės nebėra.

– Negali būti, kad klystate?

– Tikrai ne. Tai Marselis. Galiu atsiųsti jums teksto originalo kopiją, jeigu norite įrodymo.

– Nereikia, Vandusleri. Dėkoju.

Adamsbergas prislėgtas išslinko iš kabineto. Nuėjo pas Danglarą, kuris, kaip ir trisdešimt kitų pareigūnų, bandė suvaldyti telefono skambučių srautą ir įvertinti, kiek įsismarkauja prietaringumo tornadas. Didžiojoje salėje trenkė alumi, o dar smarkiau prakaitu.

Padėjęs ragelį ir rašydamasis kažkokį skaičių, Danglaras pasakė:

– Tuoj visame mieste neliks nė vienos dažų skardinės.

Pakėlė į Adamsbergą veidą išrasojusia kakta.

– Marselis, – tarė Adamsbergas, dėdamas jam po akimis ypatingojo laiškelio tekstą. – Maro skleidėjas kelia sparnus. Teks leistis į kelią, Danglarai.

– Dievulėliau, – pasakė Danglaras, greitai perbėgęs tekstą akimis, – Čiagi laivas *Didysis šv. Antanas*.

– Žinojote šią ištrauką?

– Dabar, kai pasakėte, atpažįstu. Nežinau, ar būčiau iššifravęs iškart.

– Ar ji išskirtinė?

– Be abejo. Tai buvo paskutinė, tačiau itin siaubinga epidemija Prancūzijoje.

– Nepaskutinė, – pataisė Adamsbergas, duodamas straipsnį apie „ligą nr. 9“. Paskaitykite ir suprasite, kodėl iki vakaro neliks nė vieno paryžiečio, tikinčio farų žodžiu.

Danglaras perskaitė ir palingavo galvą.

– Tikra katastrofa, – pasakė.

– Maldauju, Danglarai, nevartokite daugiau šio žodžio. Sujunkite mane su kolega iš Senojo uosto sektoriaus Marselyje.

– Senojo uosto sektorius, tai bus Masena, – sumurmėjo Danglaras, nes atmintinai žinojo visos šalies divizijos viršininkus bei vyriausiuosius komisarus, kaip ir rajonų administracijos centrus. – Patikimas vyras, ne toks galvijas kaip ankstesnysis, kurį galiausiai pažemino pareigomis už kūno sužalojimą su pasikėsinimu paleisti arabams žarnas. Jo vieton atėjo Masena, tas korektiškas.

– Tuo geriau, – pasakė Adamsbergas, – nes turėsim sujungti pajėgas.

Šeštą valandą penkios minutės Adamsbergas įsitaisė Edgaro Kinė aikštėje klausytis vakaro žinių, tačiau nieko naujo neišgirdo. Nuo tada, kai maro skleidėjui teko pradėti laiškelius į urną siuntinėti paštu, jis nebegalėjo laisvai pasirinkti skaitymo valandų. Adamsbergas tai žinojo ir atėjo tik patyrinėti aplink Le Gerną susibūrusių klausytojų veidų. Žmonių susirinko daug gausiau nei ankstesnėmis dienomis, ir daugelis ištempę kaklus dairėsi, kas gi tas „Šauklys“, per kurį visus

pasiekė pranešimas apie ligą. Du nuolatos aikštę stebintys pareigūnai gavo papildomą užduotį – užtikrinti Žoso Le Gerno saugumą, jei kartais per žinias kiltų priešiškumo banga.

Adamsbergas atsistojo prie medžio, gana arti pakylos, ir Dekambrė jam pasakojo apie pažįstamus veidus. Jis jau buvo sudaręs apie keturiasdešimties žmonių sąrašą, suskirstytą į tris grafas: uolieji, ištikimieji ir nepastovieji, su *atitinkamais,* kaip sakė Le Gernas, išvaizdos aprašais. Pavardes tų, kurie lažindavosi, kuo baigsis Finisterio laivų katastrofos iš skyrelio *Istorija visiems*, jis pabraukė raudonai, mėlynai pabraukė skubančiuosius, kurie vos pasibaigus žinioms išskubėdavo į darbą, geltonai – dykinėtojus, pasiliekančius paplepėti aikštėje arba *Vikinge*, o violetine spalva – ištikimuosius, priklausomus nuo turgaus valandų. Švariai ir aiškiai atliktas darbas. Su popieriaus lapu rankoje Dekambrė pirštu nepastebimai rodė komisarui pavardes atitinkančius veidus, kuriuos reiktų įsidėmėti.

– Karmela, *keturių šimtų penkiasdešimties tonų austrų tristiebis, iš Bordo plaukė Kardifo kryptimi be krovinio, sudužo prie Gask ar Vilė. Keturiolikos narių įgula išsigelbėjo,* – baigė Žosas ir nušoko nuo pakylos.

– Pažiūrėkit, greičiau, – tarė Dekambrė. – Visi tie, kurie atrodo sutrikę, kurie rauko antakius ir nieko nesupranta, yra naujokai.

– Žali atseit, – pasakė Adamsbergas.

– Teisingai. Tie, kurie šnekasi, linksi galvomis, mojuoja rankomis, yra nuolatiniai.

Palikęs Adamsbergą, Dekambrė nuėjo padėti Lizbetai perrinkti pigiai pirktų dėželėmis fasuotų šparaginių pupelių, o Adamsbergas įžengė į *Vikingą* ir, įsispraudęs po drakaro pirmagaliu, užsiėmė stalelį, kurį jau laikė savu. Susilažinusieji dėl laivo sudužimo stovėjo susispietę prie baro, pinigai triukšmingai ėjo iš rankų į rankas. Lažybų sąrašą rankose turėjo Bertenas, kad niekas nesukčiautų. Dėl dieviškos jo kilmės Berteną visi laikė patikimu ir nepaperkamu žmogumi.

Adamsbergas užsisakė kavos ir įsižiūrėjo į stropiai rašančios prie gretimo stalelio Maribelės profilį. Subtili mergina, galėtų atrodyti netgi žavinga, jeigu lūpų linija būtų ryškesnė. Kaip ir brolis, ji turėjo tankius, garbanotus, ant pečių krentančius plaukus, tik švarius ir šviesius. Ji nusišypsojo Adamsbergui ir vėl ėmėsi laiško. Šalia jos jauna moteris, vardu Eva, stengėsi jai padėti. Ši buvo ne tokia graži, nes, be abejonės, ne tokia laisva, lygaus ir rimto veido, melsvais paakiais, – daugmaž taip Adamsbergas įsivaizdavo kokią nors XIX amžiaus didvyrę, užsidariusią lyg vienuolyne savo mediniuose namuose provincijoje.

– Gerai šitaip? Manai, jis supras? – klausė Maribelė.

– Gerai, – atsakė Eva, – bet truputį trumpas.

– Papasakoti apie orą?

– Kad ir apie orą.

Maribelė vėl ėmėsi darbo, pirštais stipriai suspaudusi rašiklį.

– Žodyje „peršalo“ „a“ rašoma be nosinės, – pasakė Eva.

– Tu tikra?

– Man atrodo. Duok pabandyti.

Eva keliskart parašė juodraštyje, paskui suraukė antakius negalėdama apsispręsti.

– Dabar nebežinau, susimaišiau.

Maribelė pasuko galvą į Adamsbergą.

– Komisare, – kiek nedrąsiai paklausė, – žodyje „peršalo“ raidė „a“ rašoma su nosine ar be?

Pirmą kartą gyvenime Adamsbergas buvo paklaustas apie rašybą ir nesugebėjo atsakyti.

– Sakinyje „Bet Damasas neperšalo“? – patikslino Maribelė.

– Nuo sakinio visiškai nepriklauso, – tyliai pasakė Eva, vis dar palinkusi prie juodraščio.

Adamsbergas paaiškino nieko neišmanąs apie rašybą; Maribelei ši žinia, regis, padarė įspūdį.

– Betgi jūs policininkas, – spyrėsi ji.

– Taip jau yra, Maribele.

– Jau bėgsiu, – pasakė Eva, brūkšteldama Maribelei per petį. – Pažadėjau padėti Damasui uždaryti kasą.

– Dėkui, kad mane pavaduoji, – pasakė Maribelė. – Nes per tą laišką tikrai nespėsiu apsidirbti.

– Ką tu, man pramoga, – atsakė Eva.

Ji be garso dingo, ir Maribelė iškart atsisuko į Adamsbergą.

– Komisare, ar parašyti jam apie šį... apie tą... negandą? Ar kuo ilgiau tylėti?

Adamsbergas lėtai papurtė galvą.

– Nėra jokios negandos.

– O ketvertai? Ir juodi lavonai?

Adamsbergas vėl papurtė galvą.

– Ir žudiko čia per akis, Maribele. Bet jokio maro nėra nė šešėlio.

– Ar turėčiau jumis tikėti?

– Besąlygiškai.

Maribelė vėl nusišypsojo ir dabar jau visiškai atsipalaidavo.

– Bijau, kad Eva įsimylėjo Damasą, – pasakė suraukusi kaktą, tarsi Adamsbergas, kadangi jau išsprendė jos problemą dėl maro, dabar galėtų išnarplioti ir kitus jos gyvenimo rūpesčius. – Patarėjas sako, kad gerai, kad tai reiškia, jog grįžta gyvybė, kad nereikia trukdyti. Bet šįkart aš nesutinku su juo.

– Kodėl? – paklausė Adamsbergas.

– Todėl, kad Damasas įsimylėjęs storąją Lizbetą, štai kodėl.

– Jums nepatinka Lizbeta?

Maribelė vyptelėjo, paskui susitvardė.

– Šiaip ji šaunuolė, – pasakė, – bet per daug triukšmo kelia. Ir truputį mane gąsdina. Na, bet Lizbeta čia turi neliečiamybę. Patarėjas sako, kad ji tarsi medis, teikiantis prieglobstį šimtams paukščių. Sutinku, tačiau nuo to medžio sprogsta ausys. Be to, Lizbeta mėgsta visur įvedinėti savo taisykles. Visi vyrai jai po kojomis voliojasi. Turint galvoje jos patirtį, tai savaime suprantama.

– Pavydite? – šypsodamasis paklausė Adamsbergas.

– Patarėjas sako, kad taip, tačiau aš nepastebiu. Mane tik užknisa, kad Damasas kiekvieną vakarą ten lindi. Reikia pripažinti, kad Lizbetos dainavimas, savaime suprantama, užburia. Damasas rimtai įklimpo, Evos nė nemato, nes ta neke-

lia triukšmo. Aišku, Eva nuobodesnė, bet tai savaime suprantama, po visko, ką jai teko patirti.

Maribelė tiriamai pasižiūrėjo į Adamsbergą, mėgindama nustatyti, ką jis žino apie Evą, ko ne. Atrodo, nieko.

– Vyras metų metus ją mušė, – paaiškino neatsispyrusi pagundai. – Ji pabėgo, tačiau jis ieško ir nori ją užmušti, tik pamanykit? Kodėl policija nenudeda jos vyro anksčiau? Niekas neturi žinoti Evos pavardės, taip liepė patarėjas, ir tepasisaugo tie, kas mėgintų knaisiotis. Jis pats žino jos pavardę, bet turi teisę, nes yra patarėjas.

Adamsbergas leidosi nešamas pokalbio srauto, retkarčiais užmesdamas akį, kas vyksta aikštėje. Le Gernas rišo nakčiai urną prie platano. Telefonų čirškesys, kuris jį, regis, persekiojo net išėjus iš brigados, pamažu tilo. Kuo lengvesnio turinio pašnekesys, tuo labiau atsipalaiduoji. Įtemptai mąstyti jam buvo įgrisę iki gyvo kaulo.

– Sutinku, – Maribelė dabar jau atvirai pasisuko į jį, – Evai tai į naudą, nes ji nebegalėjo vyrų nė akyse matyti. Ją tai gaivina. Su Damasu ji mato, kad pasaulyje yra ir geresnių vyrų už tą atmatą, kuris ją talžė. Ir tai gerai, nes moters gyvenimas be vyro, sakyčiau, savaime tampa nei šioks, nei toks. Lizbeta tuo netiki, sako, kad meilė – prasimanymas ir cirkas. Netgi sako, kad tai beprasmybė, tik pamanykit.

– Ji buvo prostitutė? – paklausė Adamsbergas.

– Ką jūs, – pasipiktinusi atsakė Maribelė, – kodėl taip kalbate?

Adamsbergas pasigailėjo paklausęs. Maribelė pasirodė esanti dar naivesnė, negu jis spėjo, ir tai jam teikė juo didesnę atgaivą.

– Tai jūsų profesija šitaip viską iškreipia, – su skausminga išraiška pareiškė Maribelė.

– Bijau, kad taip.

– O jūs pats ar tikite meile? Leidžiu sau paklausti pašalinių nuomonės, nes Lizbetos nuomonė čia neginčytina.

Kadangi Adamsbergas tylėjo, Maribelė palingavo galvą.

– Suprantama, jums šitiek visko tenka pamatyti, – padarė ji išvadą. – Tačiau patarėjas pritaria meilei, nesvarbu, ar tai prasimanymas, ar ne. Sako, verčiau jau tikėti geru prasimanymu negu giežti apmaudą ant viso pasaulio. Evos atveju tai tiesa. Nuo tada, kai pradėjo vakarais uždarinėti kasą su Damasu, tapo guvesnė. Tik bėda, kad Damasas įsimylėjęs Lizbetą.

– Taip, – atsakė Adamsbergas ir patenkintas pastebėjo, kad pokalbis ima suktis ratu. Kuo ilgiau suksis, tuo mažiau jam reikės kalbėti, tuo labiau pasimirš maro skleidėjas ir šimtai durų, ant kurių kaip tik šiuo metu dygsta ketvertai.

– O Lizbeta nemyli Damaso. Taigi Evai bus skaudu, Damasui, savaime suprantama, irgi skaudu, o Lizbetai – nežinau.

Maribelė pagalvojo apie kitokį variantą, kuris galėtų tenkinti visus.

– O jūs ar mylite ką nors? – paklausė Adamsbergas.

– Aš, – Maribelė nuraudusi pirštu pabaksnojo į laišką, – turiu du brolius; jau gana, kad šitais dviem vyrais rūpinuosi.

– Čia broliui rašėte?

– Jauniausiajam. Jis gyvena Romorantene ir mėgsta gauti naujienų. Kiekvieną savaitę jam rašau ir dar skambinu. Norėčiau, kad atvažiuotų į Paryžių, tačiau Paryžius jį gąsdina. Jiedu su Damasu nelabai moka savim pasirūpinti. Ypač jaunėlis. Visados turiu pasakyti, ką jam daryti, netgi su moterimis. Šiaip jis dailus berniokas, labai šviesių plaukų. Bet ne, pats nė žingsnio, laukia, kol aš pabaksnosiu. Taigi, savaime suprantama, turiu jais pasirūpinti, kol susiras žmonas. Rūpesčių sočiai, ypač jeigu Damasas metų metus bergždžiai sekios paskui Lizbetą. Kas paskui šluostys jam ašaras? Patarėjas sako, kad neprivalau tuo rūpintis.

– Teisingai.

– Jis moka padėti žmonėms. Kiaurą dieną kas nors sėdi jo kabinete, pinigus jis tikrai sąžiningai uždirba. Tai ne iš piršto laužti patarimai. Bet aš vis tiek negaliu palikti savo brolių likimo valiai.

– Tai ne kliūtis ką nors mylėti.

– Kliūtis, – atkirto Maribelė. – Kur dar parduotuvė, darbas, savaime išeina, kad mažai su kuo matausi. Šioje aikštėje nėra nė vieno man patinkančio vyro. Patarėjas sako pasidairyti tolėliau.

Sieninis kavinės laikrodis išmušė pusę aštuonių, ir Maribelė pašoko. Paskubomis sulankstė laišką, užklijavo ant voko pašto ženklą ir įsikišo rankinėn.

– Atleiskite, komisare, bet turiu lėkti. Damasas laukia.

Ji bėgte išbėgo, ir Bertenas atėjo nurinkti taurių.

– Pleputė, – paaiškino normandas, tarsi teisindamas Maribelę. – Nereikia tikėti viskuo, ką ji kalba apie Lizbetą. Maribelė pavydi, bijo, kad nepaveržtų iš jos brolio. Žmogiška. Lizbeta – neeilinė moteris, ne visi geba ją suprasti. Liksite vakarienės?

– Ne, – atsakė stodamasis Adamsbergas, – turiu reikalų.

– Sakykit, komisare, – paklausė Bertenas, lydėdamas jį iki durų, – reikia nusipiešti tą ketvertą ar nereikia?

– Kiek žinau, jūs esate Perkūno sūnus? – atsigręžė Adamsbergas. – O gal aš aikštėje girdėjau tik pasakas.

– Esu, – Bertenas kilstelėjo smakrą. – Pagal Tutenų giminę iš motinos pusės.

– Tada, Bertenai, nesipieškite to ketverto, jei nenorite, kad šlovingi palikuonys išspardytų jums užpakalį ir atsižadėtų.

Vis dar iškėlęs galvą ir apimtas netikėto ryžto, Bertenas uždarė duris. Prie jo gyvos galvos ant *Vikingo* durų nebus jokių ketvertų.

Po pusvalandžio Lizbeta surinko nuomininkus vakarienės. Peiliu skimbtelėjęs į taurę, Dekambrė paprašė tylos; taip atkreipti dėmesį jam atrodė vulgaru, tačiau retkarčiais būtina. Kastijonas puikiai suprato šį ženklą ir pasisuko ketvirčiu į šoną.

– Aš nepratęs nurodinėti, kaip turėtų elgtis mano svečiai, – Dekambrė labiau patiko šis terminas, o ne pernelyg konkretus „nuomininkas“, – savo kambariuose jie patys sau šeimininkai. Tačiau atsižvelgdamas į labai ypatingas šiuo metu susiklosčiusias aplinkybes, primygtinai prašau visų nepersi-

imti visuotine baime ir nepaišyti ant durų jokių magiškų ženklų. Tas skaitmuo suterštų šių namų garbę. Tačiau aš gerbiu asmens laisvę, tad jeigu kas nors pageidaujate apsisaugoti ketvertu, neprieštarausiu. Tik paprašysiu persikraustyti pagyventi kitur, kol praeis šis pamišimas, kurį kursto tas maro skleidėjas. Norėčiau tikėtis, kad niekas nepasirinks šito kelio.

Dekambrė vieną po kito nužvelgė visus, tylomis sėdinčius prie stalo. Pamatė, kad Eva dvejoja neapsisprendusi, Kastijonas šypsosi ir dedasi kietas, nors ir nevisiškai ramus, Žosui nusispjaut, O Lizbeta tūžta vien nuo minties, kad jos valdose kažkas galėtų nusipiešti ketvertą.

– Gerai, – pasakė išalkęs Žosas. – Nutarta.

– Vis tiek geriau būtumėt neskaitęs tų velnio laiškelių, – pasakė jam Eva.

– Velnio aš nebijau, Evute, – atsakė Žosas. – Štai apie bangas jūroje – taip, galim pakalbėti, jos tikrai kelia siaubą. Bet velnią, ketvertus ir visą šitą nesąmonę galite kišti į patį kišenės dugną po nosine. Bretono garbės žodis.

– Teisingai, – atsiliepė Kastijonas, padrąsėjęs nuo Žoso kalbos.

– Teisingai, – tyliai pakartojo Eva.

Lizbeta nieko neatsakė, tik dosniai pripylė sriubos.

- XXV -

Adamsbergas vylėsi, kad sekmadienis, kai išeina ne tokia galybė laikraščių, apmalšins aistras. Naujausi vakar vakaro duomenys jį suerzino, nors ir nenustebino: visame Paryžiuje ketvertais paženklinta nuo keturių iki penkių tūkstančių namų. Tačiau kita vertus, sekmadienį paryžiečiai kaip tik turės laiko užsiimti savo durimis, tad skaičiai gali itin smarkiai išaugti. Šiaip ar taip, viskas priklausys nuo oro. Jei rugsėjo 22-oji bus graži diena, žmonės išvažiuos į užmiesčius, ir visa ši istorijai aprims. Jei bus apsiniaukę, žmonės pasijus labiau pažeidžiami, ir durims tai tikrai atsilieps.

Vos atsibudęs ir dar neišlipęs iš lovos, jis pirmiausia pažvelgė pro langą. Lijo. Sukryžiavęs rankas, Adamsbergas užsidengė akis ir tvirtai nusprendė nekelti kojos į brigadą. Jei maro skleidėjas praėjusią naktį vėl surengė išpuolį, nepaisydamas sustiprinto patruliavimo prie pirmųjų dvidešimt penkių paženklintų namų, budinti komanda žinos, kur jį rasti.

Išsimaudęs duše ir apsirengęs, jis atsigulė ant lovos ir, įsmeigęs akis į lubas, kažkur nuklydęs mintimis, ėmė laukti. Pusę devynių atsikėlė pagalvojęs, kad bent viename fronte šiandien pasiekta pergalė. Maro skleidėjas nieko nenužudė.

Kaip buvo susitaręs vakar, susitiko su gydytoju psichiatru Feresu, kuris jo laukė Šventojo Liudviko salos krantinėje. Adamsbergui nepatiko mintis užsidaryti kabinete, sėdėti susispaudus ant kėdės, todėl įkalbėjo pasišnekėti lauke, žiūrint į vandenį. Feresas nebuvo pratęs taikytis prie kiekvieno pacientų įgeidžio, tačiau Adamsbergas nebuvo pacientas, o visuotinis sąmyšis dėl ketvertų piešėjo nuo pat pradžių žadino jo smalsumą.

Adamsbergas iš tolo pamatė Feresą, labai aukštą, kiek sulinkusį vyriškį po didžiuliu pilku skėčiu; kampuotas veidas, aukšta kakta, pakaušis apjuostas lietuje blizgančių baltutėlių plaukų. Susipažino su juo prieš dvejus metus per vieną vakarienę, nebeprisiminė pas ką. Tas žmogus – subtiliai flegmatiškas, saikingai laimingas ir gebantis išlaikyti diskretišką atstumą, kurį esant reikalui galėdavo paversti nedirbtiniu dėmesingumu, – pakeitė kiek kategorišką Adamsbergo sampratą apie šią profesiją. Jis įprato klausti Fereso patarimo, kai jo įžvalgos apie kitų žmonių elgseną atsitrenkdavo į medicinos žinių stoką.

Adamsbergas nepasiėmė skėčio, tad į susitikimą atžygiavo permirkęs. Feresas apie žudiką ir jį kamuojančias manijas žinojo tik tiek, kiek pranešė spauda, ir nenuleisdamas nuo komisaro akių klausėsi, kaip jis pasakoja papildomas smulkmenas. Profesiniu įpročiu gydytojo veidą dengė neperma-

noma kaukė, tačiau ją kiaurai vėrė nuo pašnekovo lūpų nenukrypstantis tvirtas ir aiškus žvilgsnis.

– Mano manymu, – pasakė Adamsbergas po ilgų keturiasdešimt penkių minučių pasakojimo, kurio gydytojas nė karto nepertraukė, – reikia išsiaiškinti, kodėl naudojamasi maru. Maro skleidėjas pasitelkia ne šiaip kokią banalią, visiems gerai žinomą idėją, pavyzdžiui...

Adamsbergas stabtelėjo ieškodamas žodžių.

– Pavyzdžiui, kokią nors plačiai svarstomą, nieko nebestebinančią temą...

Vėl nutilo. Kartais jam sunkiai sekdavosi tiksliai reikšti mintis. Feresas nė nemėgino jam pagelbėti.

– Pavyzdžiui, dutūkstantųjų apokalipsę arba istorinę fantastiką.

– Taip, – pritarė Feresas.

– Arba nuvalkiotus vampyrų, Kristaus, saulės motyvus. Žudikas, nenorįs prisiimti atsakomybės už savo veiksmus, Feresai, galėtų visa tai panaudoti kaip lengvai skaitomą pakuotę. Sakydamas „lengvai skaitomą“, turiu galvoje „visiems suprantamą, aktualią“. Tas žmogus prisistatytų kaip Pelkių Valdovas, Saulės Pasiuntinys arba Didžioji Visuma, ir visi iškart suprastų, kad kvailelis pametė galvą arba kad kokia nors sekta susuko jam protą. Ar aiškiai kalbu?

– Kalbėkite toliau, Adamsbergai. Ar nenorėtumėte palįsti po mano skėčiu?

– Dėkui, tuoj nustos. Bet pasirinkęs marą skleidėjas atitrūksta nuo nūdienos. Jis atrodo anachroniškas, „groteskiš-

kas“, kaip sako mano pavaduotojas. Jis groteskiškas, nes iškritęs iš konteksto, nes tas maras mūsų laikais – tarsi dinozauras krepšinio aikštelėje. Maro skleidėjas nesigaudo, neįsipaišo į žaidimą. Ar aišku?

– Kalbėkite toliau, – pakartojo Feresas.

– Tiesa, nors ir seniena, maras vis dėlto sugebėjo prižadinti praeitin nugrimzdusias baimes, ir ne tokias jau miglotas, kaip manėme, tačiau tai jau kitas klausimas. Mane domina to tipo atitrūkimas nuo savo laiko, nesuprantamas temos pasirinkimas, koks neateitų į galvą niekam, visiškai niekam. Tą nesuvokiamą dalyką ir reikia perprasti. Nesakau, kad nėra ir daugiau po šią temą besiknaisiojančių žmonių, iš istorinės perspektyvos, žinoma. Vieną pats pažįstu. Bet pataisykite mane, jei klystu, Feresai, – kad ir kiek žmogus būtų įsigilinęs į savo tyrinėjimų objektą, ta tema negalėtų jo persmelkti taip, kad pastūmėtų virtinei žmogžudysčių.

– Teisingai. Tyrimo objektas lieka už instinktyviosios asmenybės ribų, ypač jei susidomėta gana vėlai. Tai veikla, o ne potraukis.

– Net jeigu į tą veiklą karštligiškai įsijaučiama?

– Netgi tada.

– Vadinasi, atmetu bet kokią intelektualinę maro skleidėjo pasirinkimo motyvaciją, taip pat atsitiktinumą. Žmogui tikrai nešovė mintis – nagi imkimės Dievo rykštės, bus perkūniškai efektinga. Jis ne akių dūmėjas ar mistifikuotojas. Tai neįmanoma. Maro skleidėjas nemoka pažvelgti iš šalies. Karštai tiki tuo, ką daro. Ketvertus jis piešia su nuoširdžia meile, pasinėręs

į savo darbą iki ausų. Marą naudoja instinktyviai, be atitinkamo kultūrinio konteksto. Jam nusispjauti, ar kiti jį supras, ar nesupras. Svarbiausia, kad pats save supranta. Naudoja marą, nes taip reikia. Taigi priėjau svarbiausią tašką.

– Gerai, – kantriai pasakė Feresas.

– Vadinasi, maras glūdi skleidėjo viduje, pačioje jo esybėje. Vadinasi, tai susiję su...

– Šeima, – baigė Feresas.

– Visiškai teisingai. Jūs irgi taip manote?

– Be abejonės, Adamsbergai. Kito varianto nėra.

– Gerai, – Adamsbergas pasijuto tvirčiau, nes žodyno prasme sunkiausia jau buvo padaryta. – Iš pradžių maniau, kad tas žmogus galbūt užsikrėtė šia liga jaunystėje, kokioje nors tolimoje šalyje, kad patyrė traumą, nelaimę ar panašiai. Tačiau ši versija manęs neįtikino.

– Ir tada? – padrąsino Feresas.

– Tada ėmiau laužyti galvą, mėgindamas suprasti, kaip žmogaus vaikystei galėjo atsiliepti tragedija, pasibaigusi XVIII amžiaus pradžioje. Priėjau vienintelę logišką išvadą – kad maro skleidėjui yra du šimtai šešiasdešimt metų. Tokia išvada irgi manęs netenkino.

– Visai nebloga išvada. Įdomus pacientas.

– Paskui sužinojau, kad Paryžių maras buvo ištikęs dar ir 1920 metais. *Mūsų* amžiuje, ir nebe pačioje pradžioje. Ar žinojote?

– Ne, – prisipažino Feresas. – Tikrai ne.

– Susirgo devyniasdešimt šeši žmonės, trisdešimt keturi mirė, dauguma varginguose priemiesčiuose. Ir manau, Feresai,

to vyruko šeima šią negandą irgi patyrė, kažkas iš jo šeimos nuo maro nukentėjo, galbūt proseneliai. Ir ta tragedija įamžinta giminės istorijoje.

– Tai vadinama giminės šmėkla, – tarė gydytojas.

– Puiku. Taigi ta tragedija įamžinta, ir šitaip maras įsismelkė į vaiko sąmonę, nes kadaise išguldė jo giminaičius ir apie jį buvo nuolatos pasakojama. Mano nuomone, tas vaikas – berniukas. Taigi marą jis suvokia kaip natūralų dalyką savo gyvenime, savo...

– Psichinėje aplinkoje.

– Taip. Maras jam – spontaniškas dalykas, o ne atgyvenusi istorinė sąvoka kaip mums. Skleidėjo pavardę turėčiau rasti tarp trisdešimt keturių 1920 metų maro aukų.

Adamsbergas sustojo, susinėrė rankas ir pažiūrėjo į gydytoją.

– Jūs gana gabus, Adamsbergai, – šypsodamasis pasakė Feresas. – Einate teisinga linkme. Tačiau prie giminės šmėklos dar pridėkite stiprius sukrėtimus, leidusius jai įsitvirtinti. Šmėklos paprastai suka gūžtas plyšiuose.

– Supratau.

– Tačiau bijau, kad turėsiu jus nuvilti. Maro skleidėjo ieškočiau ne maro nusiaubtoje, o jo *išvengusioje* giminėje. Vadinasi, galimų kandidatų bus ne trisdešimt keturi, o tūkstančiai.

– Kodėl?

– Todėl, kad jūsų skleidėjas naudojasi maru kaip galios įrankiu.

– Tai ką?

– Jei maras būtų *sunaikinęs* jo šeimą, taip nedarytų. Jis nekęstų maro.

– Taip ir maniau, kad kažkur klydau, – susidėjęs rankas už nugaros, Adamsbergas vėl leidosi žingsniuoti.

– Čia ne klaida, Adamsbergai, tiesiog ne ta puse įstatytas sraigtelis. Jeigu skleidėjas naudoja marą kaip galios įrankį, vadinasi, jis kažkada suteikė jo giminei galią. Tikriausiai maras lyg per stebuklą nepalietė jo šeimos vidury kvartalo, kur visi kiti nuo jo mirė. Galbūt šeimai netgi teko už tai sumokėti. Nuo neapykantos atsilaikiusiesiems tėra vienas žingsnis iki įtarimų, kad jie turi slaptų galių, ir iki apkaltinimo negandos skleidimu. Juk žinote šią amžiną istoriją. Nenustebčiau, kad jo šeimą imta badyti pirštais, paskui jai grasinti, svaidyti prakeiksmus ir kad jiems teko sprukti iš tragedijos vietos, kol kaimynai neužpjovė.

– Po galais, – pasakė Adamsbergas, trypdamas kuokštą žolės medžio papėdėje. – Jūsų tiesa.

– Tai galimas variantas.

– Teisingas variantas. Jo giminės legenda – tai tas išlikimo stebuklas, paskui kerštas ir atskirtis. Legenda, kad ne tik išsisuko nuo maro, bet ir tapo jo valdovais. Tai, už ką žmonės jiems prikaišiojo, tapo jų pasididžiavimu.

– Dažniausiai taip ir būna. Pavadinkite ką nors kvailiu, ir jis atsakys, kad tuo didžiuojasi. Įprastas gynybos refleksas, kad ir koks būtų kaltinimas.

– Ta giminės šmėkla – tai begalinis kalbėjimas apie jų išskirtinumą, apie galią valdyti Dievo rykštę.

– Įsidėmėkite, Adamsbergai, jūsų skleidėjas kilo iš daug kentėjusios šeimos, turbūt neteko tėvo arba motinos, pasijuto

apleistas, todėl jaučiasi nepaprastai silpnas. Tai patikimiausias paaiškinimas, kodėl vaikinukas griebėsi žiaurios savo giminės šlovės, vienintelio galios šaltinio, kurį jam neabejotinai nuolatos primena kuris nors senelis. Tragedijas perima kas antra karta.

– Tai nepadės man jo surasti gyventojų sąrašuose, – tebekamuodamas tą patį žolės kupstą, pasakė Adamsbergas. – Maro išvengė šimtai tūkstančių žmonių.

– Apgailestauju.

– Ką padarysi, Feresai. Jūs vis tiek man padėjote.

- XXVI -

Adamsbergas grįžo Sen Mišelio bulvaro šaligatviu, kurį vėl nušvietė saulė. Švarką nešėsi rankoje, kad pradžiūtų. Nebandė paneigti Fereso nuomonės, žinojo, kad gydytojo tiesa. Prieš tai manė beveik sučiupęs maro skleidėją, tačiau dabar jis pasidarė jam nepasiekiamas. Liko tik Edgaro Kinė aikštė, ten ir ėjo. Vis grįždavo prie minties, kad toje aikštėje sukiojasi 1920 metų skudurininkų provaikaitis. Arba nuolatos ten būna, arba labai dažnai lankosi nepaisydamas pavojaus. Pagaliau ko jam baimintis? Juk jautėsi padėties šeimininkas ir prireikus gyvenime tai įrodė. Jo tikrai nenugąsdins dvidešimt aštuoni farai, jis gi valdo Dievo rykštę, vienu rankos mostelėjimu gali ją sustabdyti. Taigi dvidešimt aštuoni farai – tas pats kaip dvidešimt aštuoni paukščio kakučiai.

Maro skleidėjas didžiavosi tikrai pagrįstai. Paryžiečiai jam paklūsta ir ant durų stropiai piešia simbolius. Lavonų vis daugėja, nors budi dvidešimt aštuoni farai. Mirė jau keturi žmonės, o ko pirmiausia griebtis, kad nemirtų penktasis, Adams-

bergas neišmanė. Nebent atsistoti toje kryžkelėje ir žiūrėti, nors ir nežinia į ką, ir sykiu išsidžiovinti švarką bei kelnių klešnes.

Į aikštę įžengė tuo metu, kai nugriaudėjo normando perkūno trenksmas. Dabar jis perprato sistemą, tad nuskubėjo valgyti karšto patiekalo prie stalo, kur jau sėdėjo Dekambrė, Lizbeta, Le Gernas, melancholiškoji Eva ir keletas jam nepažįstamų žmonių. Tarsi nuskambėjus slaptažodžiui, kurį greičiausiai ištarė Dekambrė, draugija ėmė kalbėti apie viską, tik ne apie maro skleidėją. O štai prie gretimų staliukų, kiek Adamsbergas girdėjo, kalbos sukosi vien apie jį, kai kas karštai palaikė kaltinimus metusiojo žurnalisto nuomonę: farai meluoja. Esą smaugimo žymių nuotraukos padirbtos, kuo tie ponai juos laiko? Kvailiais? Taip, atsakė kažkokia moteris, bet jeigu tie žmonės mirė nuo maro, tai kaip prieš užversdami kojas dar spėjo nusirengti ir susidėti daiktus dailiai į krūvelę? Arba palįsti po sunkvežimiu? Kur tai matyta, sakyk? Argi čia panašu į marą, gal labiau į žmogžudystę? Tikra tiesa, pagalvojo Adamsbergas ir atsigręžęs pasižiūrėjo į protingą ir ramų labai apkūnios gėlėta palaidinuke apsitempusios moters veidą.

– Nesakau, kad viskas taip paprasta, – atsiliepė sukirstas pašnekovas.

– Ne, – įsiterpė dar kitas, padžiūvęs vyriškis laibu balsu. – Čia abu dalykai vienu metu. Jie miršta nuo maro, tačiau tas nepažįstamasis nori, kad visi apie tai sužinotų, tai išvelka juos iš namų ir išrengia, kad žmonės akivaizdžiai matytų, kas darosi, ir susiprotėtų. Jis nesukčiauja. Jis stengiasi padėti.

– Je, – vėl prabilo moteris, – tai kodėl negali pasakyti aiškiau? Tokie slapukautojai man niekada nekėlė pasitikėjimo.

– Jis slepiasi, nes negali atsiskleisti, – atsiliepė laibasis balsas, kuris kalbėdamas sunkiai kurpė savo teoriją. – Tas vyrukas yra laboratorijos darbuotojas ir žino, kad kažkas paleido marą, sukūlęs stiklinį vamzdelį ar dar kaip nors. Jis negali pasakyti, nes laboratorija liepė tylėti dėl gyventojų. Vyriausybei nepatinka, kai gyventojai pradeda bruzdėti. Todėl nė šnipšt. Tas vyrukas stengiasi, kad žmonės suprastų, bet kad pats liktų neatpažintas.

– Kodėl? – vėl įsiterpė moteris. – Bijo netekti darbo? Jeigu tas tavo saugotojas dėl šito atsisako kalbėti, tai turiu pasakyti, Andrė, kad jis tikras menkysta.

Adamsbergas trumpam pasitraukė toliau nuo kavinės pasikalbėti su jam skambinančiu leitenantu Mordanu. Paženklintų namų skaičius išaugo beveik iki dešimties tūkstančių. Apie naujas aukas nepranešta, ne, dėl šito galima lengviau atsikvėpti. Tačiau visa kita nebevaldoma. Ar galima liautis atsiliepinėti į skambučius? Tuo labiau kad šiandien brigadoje jie dirba tik šešiese.

– Aišku, – atsakė Adamsbergas.

– Gerai, – tarė Mordanas, – puiku.

Jis atseit bent jau guodžiasi tuo, kad Marselyje irgi prasidėjo protrūkis, bus ne vieni. Masena prašęs su juo susisiekti.

Adamsbergas užsidarė tualete ir paskambino Masenai, prisėdęs ant nuleisto dangčio.

– Prasideda, kolega, – pasakė Masena, – kai radijas paskelbė jūsų puspročio pranešimą, o žurnalistai dar pakomentavo, tai ir pasipylė.

– Jis ne *mano* pusprotis, Masena, – atsakė Adamsbergas kiek griežtokai. – Dabar jis ir jūsų. Dalinsimės.

Masena patylėjo, įvertino kolegą.

– Dalinsimės, – sutiko jis. – Mūsų pamišėlis pataikė į skaudžią vietą, nes maras čia – sena žaizda, ir nedaug trūksta vėl ją pradrėksti. Kiekvieną birželį arkivyskupas aukoja Pasižadėjimo mišias, kad atitolintų epidemiją. Pas mus dar yra paminklų ir gatvių, pavadintų riterio Rozo arba vyskupo Belzenso garbei. Šios pavardės dar nepalaidotos praeity, nes marseliečių atmintis ne kiauras maišas.

– Kas tie žmonės? – ramiu balsu paklausė Adamsbergas.

Masena buvo cholerikas, tikriausiai instinktyviai nusistatęs prieš paryžiečius, bet Adamsbergas dėl to nesuko sau galvos, ir būtų nesukęs, net jeigu būtų buvęs paryžietis. Iš kur esi kilęs, jo nuomone, buvo nesvarbu. Tačiau Masenos karingumas – tik fasadas, neprireiks nė penkiolikos minučių tam tinkui nutrupinti.

– Tie žmonės, kolega, yra vyrai, kurie dieną naktį negailėdami jėgų padėjo gyventojams per didžiąją 1720 metų epidemiją, kai daugybė savivaldybės pareigūnų, valdininkų, gydytojų ir kunigų spruko pasipustę padus. Žodžiu, didvyriai.

– Natūralu bijoti mirties, Masena. Jūsų ten nebuvo.

– Klausykit, ne istorijos perrašinėti susirinkom. Aš jums tik aiškinu, kad *Didžiajame šv. Antane* atvežta neganda parlekia į Marselį.

– Tik nesakykit, kad visi marseliečiai žino, kas tokie yra Rozas ir Belsenas.

– Belzensas, kolega.

– Belzensas.

– Ne, – pripažino Masena, – žino ne visi. Tačiau maro istoriją, nusiaubto miesto, Provanso sienos istoriją žino. Proto užkaboriuose maras tebeglūdi.

– Tikėtina, kad čia irgi, Masena. Šiandien ketvertais paženklintų namų skaičius pasiekė dešimt tūkstančių. Lieka tik melstis, kad pritrūktų dažų.

– O čia per vieną pusdienį vien Senojo uosto kvartale priskaičiavom beveik du šimtus. Įsivaizduokit, kiek susidarytų per visą miestą. Bet, kolega, po galais, jie trenkti, ar ką?

– Jie bando apsisaugoti, Masena. Jeigu suskaičiuotumėt, kiek žmonių nešioja žalvarines apyrankes, triušio letenėles, šventojo Kristupo medaliukus, kiek beldžia į medį arba laiko prie savęs Lurdo vandenį, jau nekalbu apie kryželius, tikrai susidarytų keturiasdešimt milijonų.

Masena atsiduso.

– Kol paišo patys, nieko baisaus, – kalbėjo toliau Adamsbergas. – Ar turite pagrindą manyti, jog yra ir autentiškų ketvertų? Pieštų paties maro skleidėjo?

– Sunku pasakyti, kolega. Žmonės kopijuoja. Daug kas pamiršta praplatinti kojelę arba vietoj dviejų uždeda tik vieną brūkšnelį ant skersinės. Bet penkiasdešimt procentų piešia stropiai. Velniškai panašu į originalą. Tai kaip aš galiu atskirti?

– Gavote pranešimų apie vokus?

– Ne.

– Ar pastebėjote namų, kur paženklintos visos durys, išskyrus vienas?

– Tokių yra, kolega. Bet sykiu yra nemažai žmonių, neprarandančių šalto proto ir atsisakančių paišalioti tas nesąmones savo namuose. Yra ir tokių, kurie gėdijasi, pieštuku suraito miniatiūrinį ketvertuką durų apačioje. Tarsi nepiešia, bet kartu piešia paslapčia, arba piešia, bet ir lyg nepiešia, čia kaip jums labiau patinka. Negaliu apžiūrėti visų durų su padidinamuoju stiklu. O jūs apžiūrit?

– Dabar pats pikas, Masena, pagrindinis savaitgalio užsiėmimas. Nebesukontroliuojam.

– Visiškai?

– Beveik. Kontroliuoju mieste šimtą kvadratinių metrų iš šimto penkių milijonų. Tai plotelis, kur tikiuosi pamatyti praeinant maro skleidėją, kuris galbūt šiuo metu, kai su jumis kalbuosi, klaidžioja po Senąjį uostą.

– Žinote kokį nors jo požymį? Ar bent numanote?

– Nė neįsivaizduoju. Jo niekas nematė. Net nežinau, ar tai vyras.

– Tai ko tykote tame plotelyje, kolega? Dvasios?

– Įspūdžio. Dar paskambinsiu vakare, Masena. Laikykitės.

Jau kurį laiką kažkas įnirtingai klebeno tualeto durų rankeną. Adamsbergas kuo ramiausiai išėjo prasilenkdamas su kažkokiu žmogeliu, baisiai nekantraujančiu išpilti keturis išgertus bokalus alaus.

Paprašė Berteno leisti išsidžiovinti švarką ant vienos iš kėdžių atkaltės, kol jis išeisiąs pasisukioti po aikštę. Nuo tada, kai lemtingą akimirką Adamsbergas sustiprino besilpstančią normando narsą, galbūt išgelbėdamas jį nuo visuotinės pajuokos – be to, Bertenas, ko gero, būtų visiškai praradęs savo dieviškos kilmės autoritetą klientų akyse – kavinės šeimininkas jautėsi skolingas komisarui iki gyvos galvos. Leido kad ir dešimt kartų palikti jam savo švarką, kurį žadėjo saugoti budriai kaip motina, o apsiginti nuo lietaus ir vėjo, išpranašautų Žoso per vidurdienio žinias, primygtinai siūlė užsivilkti žalią celofaninį lietpaltį. Adamsbergas paklausė, nenorėdamas įžeisti išdidžiojo Toro vaikaičio.

Visą popietę jis praslankiojo po sankryžą, kartais užsukdamas į *Vikingą* kavos ar paskambindamas telefonu. Buvo spėjama, kad iki vakaro paženklintų namų skaičius pasieks penkiolika tūkstančių Paryžiuje ir keturis tūkstančius Marselyje – ten veiksmas vystėsi žaibiškai. Stengdamasis atsilaikyti prieš kylančią potvynio bangą, Adamsbergas pasitelkė jau ir taip tvirtą savo gebėjimą likti abejingam; galiausiai net pajuto, kad ima atbukti. Net jeigu kas nors būtų pranešęs, jog nupiešti jau du milijonai ketvertų, jis nebūtų krūptelėjęs iš nuostabos. Viduje viskas atlėgo, atsipalaidavo. Viskas, išskyrus akis, vienintelę likusią aktyvią kūno dalį.

Tingiai įsitaisė prie platano klausytis vakaro žinių, nusvarinęs rankas palei šonus, paskendęs gerokai per plačiame normando lietpaltyje. Sekmadieniais Le Gernas laikėsi kitokio tvarkaraščio, tad buvo jau beveik septynios, kai pastatė ant

šaligatvio savo dėžę. Adamsbergas šįkart nieko nesitikėjo, nes paštininkas sekmadieniais laiškų nenešioja. Tačiau aplink pakylą susirinkusiųjų būreliuose atpažino kai kuriuos veidus. Išsitraukė Dekambrė sudarytą sąrašą ir kaskart atėjus kokiam žmogui pasitikrindavo savo naujuosius pažįstamus. Be dviejų minučių septintą ant savo namo slenksčio išdygo Dekambrė, Lizbeta alkūnėmis ėmė skintis kelią per minią į savo įprastą vietą, prie savo parduotuvėlės pasirodė apsivilkęs megztiniu Damasas ir atsišliejo į tądien nepakeltas metalines grotas.

Žosas ryžtingai pradėjo skelbti pranešimus, stiprus jo balsas nuaidėjo per visą aikštę. Nušviestas blyškios saulės, Adamsbergas su malonumu klausėsi nekaltų skelbimų srauto. Visą popietę nieko neveikė atsipalaidavęs kūnu ir siela, tad pailsėjo nuo įtempto rytinio pokalbio su Feresu. Energijos prasme pasiekė bangų liūliuojamos kempinės būseną – kaip tik tokios kartais ir siekdavo.

Baigiantis pranešimams, kai Žosas artėjo prie laivo katastrofos, Adamsbergas krūptelėjo tarsi kempinę būtų smarkiai užkliudęs aštrus akmenėlis. Nuo smūgio beveik suskaudo, jis sutriko ir sukluso. Niekaip negalėjo suprasti, kas atsitiko. Tikriausiai jau beužsnūstant prie platano kamieno jį sukrėtė kažkoks vaizdas. Vaizdo nuotrupa kažkur aikštėje, užkliuvusi jam už akių dešimtąją sekundės dalį.

Adamsbergas atsitiesė, po visą aikštę dairydamasis nežinomo vaizdo, tikėdamasis, kad smūgis pasikartos. Paskui atsišliejo į medį tokia pat poza, kokia stovėjo tą akimirką, kai pajuto smūgį. Iš tos vietos jo žvilgsnis galėjo aprėpti plotą

nuo Dekambrė namo iki Damaso parduotuvėlės, Monparnaso gatvę ir apie ketvirtadalį Šauklio klausytojų iš priekio. Adamsbergas suspaudė lūpas. Susidaro nemaža erdvė ir nemažai žmonių, o minia jau ėmė skirstytis į visas puses. Po penkių minučių Žosas nusinešė dėžę, aikštė pamažu tuštėjo. Įspūdis dingo. Adamsbergas užsimerkė, užvertęs galvą į boluojantį dangų, tikėdamasis, kad vaizdas grįš savaime, iš oro. Tačiau vaizdas prasmego jo šuliny, tarsi nežinomas apmaudingas akmenėlis, ko gero, įsižeidęs, kad į jį deramai neatkreipė dėmesio tą trumputę akimirką, kai jis teikėsi praskrieti lyg kometa, ir dabar galbūt praeis ištisi mėnesiai, kol jis ryšis vėl iškilti į paviršių.

Adamsbergas nusiminęs tylomis išpėdino iš aikštės, įsitikinęs, jog paleido iš rankų vienintelį savo šansą.

Tik grįžęs namo nusirenginėdamas apsižiūrėjo, kad parėjo apsivilkęs žaliąjį celofaninį normando lietpaltį, o savo seną juodą švarką paliko džiūti po drakaro pirmagaliu. Tai ženklas, kad jis irgi pasikliauja dieviškąja Berteno globa. Arba greičiau ženklas, kad jis viską amžinai kur nors palieka.

- XXVII -

Kamilė užkopė siaurais laiptais į Adamsbergo butą penktame aukšte. Eidama pamatė, kad ketvirtojo aukšto gyventojas kairėje pusėje savo duris paženklino milžinišku juodu ketvertu. Jiedu su Žanu Batistu buvo susitarę šį vakarą susitikti ir kartu praleisti naktį, bet ne anksčiau kaip dešimtą, nes per maro skleidėją brigadoje darbo dienos ilgis pasidarė nebenuspėjamas.

Jai buvo nepatogu lipti, nes alkūne prispaudusi nešėsi kačiuką. Jis kelias valandas sekė paskui ją gatve. Kamilė iš pradžių jį paglostė, paskui paliko, paspartino žingsnį, mėgindama jo atsikratyti, tačiau atkaklus kačiukas nepasidavė, iš paskutiniųjų nerangiai liuoksėdamas stengėsi ją pasivyti. Sprukdama nuo persekiotojo, Kamilė kirto parką. Užsukusi pavakarieniauti, paliko jį už durų, o išėjusi rado tebetupintį laiptų aikštelėje. Kačiukas vėl narsiai leidosi jai įkandin, įsikirtęs savo tikslo. Prie Adamsbergo namo, pavargusi kariauti ir neišmanydama, ką daryti su ją pasirinkusiu gyvūnėliu, ji

pakėlė jį ir pasispraudė po alkūne. Tai buvo baltas ir pilkas gumuliukas, lengvutis kaip putų kamuolėlis, visiškai apvaliomis mėlynomis akimis.

Dešimtą valandą penkios minutės Kamilė stumtelėjo duris, kurias Adamsbergas beveik visada palikdavo nerakintas, bet nieko nerado nei svetainėje, nei virtuvėje. Ant kriauklės krašto varvėjo išplauti indai, tad Kamilė nusprendė, kad Žanas Batistas jos belaukdamas užmigo. Ji galėtų susirangyti šalia, nepabudindama jo iš pirmojo miego, kurį labai saugodavo įtempto tyrimo metu, ir įsitaisyti nakčiai, padėjusi galvą jam ant pilvo. Ji nusimetė kuprinę ir striukę, patupdė kačiuką ant suolelio ir atsargiai nutipeno į miegamąjį.

Tamsiame kambaryje Žanas Batistas nemiegojo. Pamačiusi jį nuogą iš nugaros – jo rusvas kūnas išsiskyrė baltos patalynės fone, – Kamilė ne iškart suprato, kad jis mylisi su kažkokia mergina.

Kaktą jai pervėrė aštrus skausmas, tarsi tarp akių būtų įsmigusi sprogmens skeveldra, ir per šitą žaibo tvyksnį vieną sekundės dalelę jai pasirodė, kad daugiau niekada gyvenime nebematys. Pakirto kojas, prietemoje ji susmuko ant medinės dėžės, paprastai naudojamos įvairiausioms reikmėms; ant jos šį vakarą buvo sukrauti merginos drabužiai. Priešais ją judėjo du kūnai, nė nenutuokiantys, kad ji tylomis čia tūno. Kamilė priblokšta stebeilijo. Matė Žano Batisto judesius ir atpažino juos, judesį po judesio, kiekvieną atskirai. Nuo tvyksnio, lyg tarp antakių įsriegto iki raudonumo įkaitinto

grąžto, kryžiavosi akys. Žiaurus vaizdas, paprastas vaizdas, banalus skausmas. Kamilė nudelbė akis.

Neverk, Kamile.

Įsispoksojo į vieną tašką grindyse, nežiūrėdama į lovoje tysančius kūnus.

Bėk, Kamile. Bėk greitai, toli ir ilgai negrįžk.

Cito, longe, tarde.

Kamilė pabandė sujudėti, bet suprato, kad nelaiko kojos. Ji dar labiau nudūrė akis ir sutelkė visą savo dėmesį į kojų galus, į juodus odinius aulinukus. Įdėmiai stebeilijo į keturkampes jų nosis, sagtį ant šono, nuo dulkių papilkavusias raukšles, nuo vaikščiojimo nudilusį kulną.

Į batus, Kamile, žiūrėk į savo batus.

Žiūriu.

Laimė, nenusiavė batų. Basa ir beginklė nebepajėgtų žengti nė žingsnio. Ko gero, liktų kiūtoti ant tos dėžės su grąžtu kaktoje. Tas grąžtas tikriausiai betono, ne medžio. Žiūrėk į batus, kad jau nenusiavei. Gerai įsižiūrėk. Ir bėk, Kamile.

Tačiau dar neatėjo laikas. Jos kojos karojo nuo dėžės kaip subliuškusios vėliavos. Nepakelk galvos. Nežiūrėk.

Aišku, ji žinojo. Juk visada taip buvo. Visada buvo merginų, daug kitų merginų, vienos užsibūdavo ilgiau, kitos trumpiau, nelygu merginos kantrybė, nes Adamsbergas visada tempdavo jau trūkinėjančius santykius, kol jie patys nutrūkdavo. Aišku, kad visada buvo merginų, kurios lyg sirenos plaukdavo upe, kurios stabteldavo prie krantų. „Jos mane

užkabina“, – lakoniškai sakydavo Žanas Batistas. Taip, Kamilė apie visa tai žinojo: apie užtemimus, miglotus laikotarpius, apie viską, kas kunkuliuoja ten, toli. Kartą jau buvo atitrūkusi ir nutolusi. Buvo pamiršusi Žaną Batistą Adamsbergą ir per tankiai gyvenamus jo krantus, tą pernelyg arti jos kunkuliuojančių triukšmingų dramų pasaulį. Kelerius metus buvo nutolusi ir su visa karštai mylėtiems žmonėms derama pagarba palaidojusi Adamsbergą.

Kol praėjusią vasarą jų keliai vėl susikirto, o mirusi jos atmintis iškrėtė išdaigą – sugrąžino švarutėlį aukštupį. Ji įmerkė bato galiuką, viena koja įbrido į vandenį, kita liko stovėti ant kranto ir mėgino išsilaikyti taip išsižergusi, kartais balansuodama tarp dviejų glėbių – laisvės ir Žano Batisto. Iki šio vakaro, kai netikėtas smūgis suvarė jai kakton tą gelžgalį. Vien dėl to, kad kažkas supainiojo dieną. Žanas Batistas visada ne itin paisė datų.

Bespoksant į batus, kojos tarsi atgavo tvirtumą. Veiksmas lovoje rimo. Kamilė iš lėto atsistojo ir apėjo dėžę. Jai smunkant pro duris, mergina kilstelėjo ir suriko. Kamilė išgirdo, kaip kūnai susiblaško, Žanas Batistas vienu šuoliu strykteli ant grindų ir pašaukia ją vardu.

Spruk, Kamile.

Stengiuosi, kiek galiu. Kamilė čiupo striukę, kuprinę, pamatė ant suolelio pasimetusį kačiuką, sugriebė ir jį. Girdėjo, kaip mergina šneka, kažko klausia. Dingti kuo greičiau. Kamilė nulėkė laiptais žemyn ir dar ilgai bėgo gatve. Uždususi sustojo priešais tuščią skverą, peršoko per tvorą, krito ant suolo,

parietė kojas ir rankomis nusitvėrė už batų. Skausmas nuo įkalto į kaktą gelžgalio atlėgo.

Prie jos prisėdo jaunuolis dažytais plaukais.

– Negerai, – tarė švelniai.

Pabučiavo ją į smilkinį ir tylomis nuėjo.

- XXVIII -

Danglaras dar nemiegojo, kai po vidurnakčio kažkas nedrąsiai pabeldė į duris. Išsirengęs iki apatinių marškinių, jis gurkšnojo alų priešais televizorių, bet nežiūrėjo, tik vis vartė ir vartė užrašus apie maro skleidėją ir jo aukas. Jos negali būti atsitiktinės, tas tipas jas atsirenka, turi būti kažkoks ryšys. Valandų valandas jis apklausinėjo šeimos narius, mėgindamas nustatyti bent menkiausią sąlyčio tašką, ir dabar peržiūrinėjo užrašus, ieškodamas jungties.

Dieną Danglaras stengdavosi atrodyti elegantiškas, tačiau vakarus leisdavo apsirengęs kaip darbininkai jo vaikystės laikais, kaip tėvas – storomis veliūro kelnėmis, berankove glaustinuke, pažėlusiais barzdos šeriais. Visi penki vaikai miegojo, todėl jis tyliai nuslinko ilgu koridoriumi atidaryti durų. Manė pamatysiąs Adamsbergą, o išvydo karalienės Matildos dukrą, bestovinčią jo laiptų aikštelėje, kiek įsitempusią, uždususią, su kačiuku po pažasčia.

– Ar pažadinau tave, Adrianai? – paklausė Kamilė.

Danglaras papurtė galvą ir mostelėjo jai tyliai eiti iš paskos. Kamilė nė nepagalvojo, kad gal pas Danglarą svečiuojasi kokia mergina ar panašiai; išvargusi atsisėdo ant nuzulintos kanapos. Šviesoje Danglaras pamatė, kad ji apsiverkusi. Nė žodžio netaręs, išjungė televizorių, atidarė alaus skardinę ir pastūmė jai prie rankos. Kamilė nugėrė pusę vienu mauku.

– Prasti reikalai, Adrianai, – atsiduso ji, statydama skardinę.

– Adamsbergas?

– Taip. Bjauriai viskas išėjo.

Kamilė išgėrė likusį alų. Danglaras suprato. Kai verki, reikia atstatyti išgaravusį skysčių kiekį. Pasilenkė prie savo fotelio kojos, kur gulėjo vos pradėtas pakas, ir atidaręs antrą skardinę per glotnų žurnalinį staliuką pastūmė Kamilei kaip su viltimi stumiamas šachmatų pėstininkas.

– Pasaulyje esama visokiausių laukų, Adrianai, – tarė Kamilė, išskėsdama rankas. – Esama savų laukų, kuriuos ariame ir akėjame, esama svetimų, kuriuose tik apsilankome. Juose gali pamatyti daugybę įvairių dalykų, liucernų, rapsų, linų, rugių, kartais dirvonuojančių plotų, taip pat ir dilgėlių. Aš, Adrianai, niekada nesiartinu prie dilgėlių, neraviu jų. Jos ne mano, supranti? Kaip ir visa kita.

Kamilė nuleido ranką, nusišypsojo.

– Bet kartais netikėtai krypteli į šalį, suklysti. Ir nusidilgini, nors nenorėjai.

– Peršti?

– Niekis, praeis.

Ji pagriebė antrąją skardinę ir nugėrė keletą gurkšnių, jau lėčiau. Danglaras ją stebėjo. Kamilė buvo labai panaši į savo motiną, karalienę Matildą, paveldėjo iš jos stačiakampį smakrą, grakštų kaklą, truputį lenktą nosį. Tačiau Kamilės oda buvo labai šviesi, o vis dar vaikiškos lūpos smarkiai skyrėsi nuo plačios pergalingos Matildos šypsenos. Jiedu pasėdėjo keletą minučių nieko nekalbėdami, Kamilė ištuštino antrąją skardinę.

– Tu jį myli? – paklausė Danglaras.

Kamilė atsirėmė alkūnėmis į kelius ir atidžiai pažiūrėjo į mažą žalią skardinėlę ant žurnalinio staliuko.

– Labai pavojinga, – pasakė švelniai, purtydama galvą.

– Žinai, Kamile, tą dieną, kai Dievas kūrė Adamsbergą, buvo labai nekaip praleidęs naktį.

– Ne, nežinojau, – pakėlė akis Kamilė.

– Taip. Jis ne tik prastai miegojo, bet ir pritrūko medžiagos. Todėl mieguistas užsuko pas savo Kolegą pasiskolinti šiokių tokių reikmenų.

– Nori pasakyti... Kolegą iš apačios?

– Suprantama. Tas, apsidžiaugęs tokia proga, akimoju įbruko Jam keletą ingredientų. Ir Dievas, apdujęs po bemiegės nakties, neapdairiai viską sumaišė. Iš tos tešlos nudrėbė Adamsbergą. Tai buvo tikrai neeilinė diena.

– Aš nieko nežinojau.

– Apie tai rašo visos rimtos knygos, – nusišypsojo Danglaras.

– Na ir? Ką Dievas davė Žanui Batistui?

– Davė intuiciją, švelnumą, grožį ir lankstumą.

– O ką davė Velnias?

– Abejingumą, švelnumą, grožį ir lankstumą.

– Mėšlas.

– Teisingai. Tačiau taip niekas ir nesužinojo, kokiomis dalimis mieguistas Dievas sumaišė tą košę. Tai vienas iš didžiausių nūdienos teologinių slėpinių.

– Aš į tą košę nekišiu nagų, Adrianai.

– Suprantama, Kamile, nes gerai žinome, kad kurdamas tave Dievas buvo išsimiegojęs septyniolika valandų ir puikiai jautėsi. Visą dieną apimtas palaimos Jis tave lipdė rūpestingomis savo rankomis.

Kamilė nusišypsojo.

– O kaip, Adrianai, jautėsi Dievas, kai kūrė tave?

– Prieš tai visą vakarą vaišinosi su savo bičiuliais Rapolu, Mykolu ir Gabrieliumi, ir gėrė kažką baisiai stipraus. Tad nelabai kas išėjo.

– Juk pasekmės galėjo būti kuo puikiausios.

– Ne. Jį krėtė drebulys. Todėl, kaip matai, mano siluetas ir yra toks netikslių, neryškių, išskidusių linijų.

– Viskam yra paaiškinimas.

– Taip, matai, kaip viskas paprasta.

– Keliausiu kuriam laikui kitur, Adrianai.

– Tu tikra?

– Gal turi geresnį sumanymą?

– Supakuok jį.

– Nemėgstu pakuoti žmonių, paskui jiems lieka žymės.

– Tavo tiesa. Mane irgi kartą supakavo.

Kamilė linktelėjo.

– Man reikia tavo pagalbos. Paskambink rytoj, kai jis bus brigadoje. Galėsiu nueiti namo ir susikrauti daiktus.

Kamilė stvėrė trečią skardinę ir gerokai nugėrė.

– Kur keliausi? – paklausė Danglaras.

– Neįsivaizduoju. Kur būtų vietos?

Danglaras bakstelėjo sau į kaktą.

– Ak taip, – nusišypsojo Kamilė, – tačiau tu senas filosofas, o aš nesu tokia išmintinga kaip tu. Adrianai?

– Ką?

– Kur man dėti šitą?

Kamilė ištiesė ranką ir parodė jam plaukuotą kamuolėlį. Tai buvo kačiukas.

– Jis šįvakar visur mane sekiojo. Spėju, norėjo man padėti. Jis dar labai mažas, bet narsus ir labai išdidus. Negaliu jo vežtis, dar per gležnas.

– Nori, kad prižiūrėčiau šitą katiną?

Danglaras paėmė kačiuką už čiupros, suglumęs apžiūrėjo ir vėl patupdė ant grindų.

– Jau geriau tu pasiliktum, – pasakė Danglaras. – Jam tavęs trūks.

– Kačiukui?

– Adamsbergui.

Kamilė išgėrė trečiąją skardinę ir tyliai pastatė ant staliuko.

– Ne, – atsakė ji. – Jis ne gležnas.

Danglaras nesistengė perkalbėti Kamilės. Kai nutinka kokia nelaimė, visada neprošal iškeliauti paklajoti. Jis palaiky-

siąs jai tą katiną, bus prisiminimas, toks pat švelnus ir gražus kaip pati Kamilė, tik, žinoma, ne toks prašmatnus.

– Kur nakvosi? – paklausė jis.

Kamilė gūžtelėjo pečiais.

– Čia, – nusprendė Danglaras. – Ištiesiu tau šitą sofutę.

– Nesivargink, Adrianai. Prigulsiu tiesiog taip, nes miegosiu su batais.

– Kurių galų? Bus nepatogu.

– Nieko baisaus. Nuo šiol miegosiu nenusiavusi.

– Nelabai švaru, – pasakė Danglaras.

– Svarbiau būti ant kojų negu švariai.

– Ar žinai, Kamile, kad skambūs žodžiai niekada niekam nepadėjo?

– Taip, žinau. Tačiau kvailoji mano pusė kartais mane verčia gražbyliauti. Arba bjauriabyliauti.

– Gražbylystė, bjauriabylystė arba vienbylystė nieko gero neduoda.

– O kas duoda ką nors gera? – paklausė Kamilė, traukdama nuo kojų aulinius.

– Protabylystės.

– Gerai, – atsakė ji. – Reikės nusipirkti.

Kamilė aukštielninka atsigulė ant kanapos, bet neužsimerkė. Danglaras nuėjo į vonią ir grįžo nešinas rankšluosčiu ir šaltu vandeniu.

– Užsidėk ant akių, kad atlėgtų patinimas.

– Adrianai, ar Dievui liko tešlos, kai baigė lipdyti Žaną Batistą?

– Truputėlį.

– Ką iš jos padarė?

– Keletą gana sudėtingų niekniekių, pavyzdžiui, odinius puspadžius. Jie nuostabūs avėti, tačiau slysta ant nuožulnumų ar vos truputį palijus. Žmonės tik neseniai išsprendė šią tūkstantmetę problemą, sugalvoję paklijuoti ant jų gumos.

– Ant Žano Batisto neišeis priklijuoti gumos.

– Kad nepaslystum? Ne, neišeis.

– Ką dar, Adrianai?

– Kad nelabai daug tos tešlos liko.

– Ką dar?

– Šratus.

– Matai, šratai – tikrai kietas dalykėlis.

Kamilė užmigo, o Danglaras, palaukęs pusvalandį, nuėmė šaltą pavilgą jai nuo akių ir užgesino lempą palubėje. Pažiūrėjo į moterį prietemoje. Būtų atidavęs dešimt mėnesių alaus, kad galėtų ją paglostyti, o Adamsbergas pamiršta apkabinti. Jis stvėrė kačiuką, pakėlė prie veido ir pažvelgė jam į akis.

– Kvaila, kad nutinka tokios nelaimės, – pasakė jam. – Visada labai kvaila. O mudu kurį laiką keliausim kartu. Lauksim, kol ji sugrįš galbūt. Ar ne, burbule?

Eidamas gulti, Danglaras stabtelėjo prie telefono, svarstydamas, ar skambinti Adamsbergui. Katrą išduoti, Kamilę ar Adamsbergą. Ilgokai svarstė, lyg tamsiame tarpduryje neapsispręsdamas, ar žengti pirmyn.

Kol Adamsbergas paskubomis rengėsi norėdamas bėgti paskui Kamilę, mergina nerimastingai klausinėjo, kiek laiko jis ją pažįsta, kodėl nepasakojo, ar miega su ja, ar myli, ką galvoja, kodėl ją vejasi, kada grįš, kodėl nepasilieka, ji nenorinti būti viena. Adamsbergui nuo klausimų net susisuko galva, nesugebėjo nė į vieną atsakyti. Paliko ją bute, neabejodamas, kad grįžęs ras ten pat su nė kiek nesumažėjusia klausimų krūva. Kamilės atvejis sudėtingas kita prasme, nes Kamilė vienatvės nesibaido. Taip nesibaido, kad netgi dėl mažiausio menkniekio leidžiasi, kur akys mato.

Adamsbergas sparčiai kulniavo gatvėmis, paskendęs plačiame celofaniniame normando lietpaltyje, kuris šaltai lietinėjosi prie rankos. Jis pažinojo Kamilę. Ji pakels sparnus, ir labai greitai. Kai Kamilei šaudavo į galvą keliauti kitur, ją sulaikyti būdavo taip pat sunku kaip helio pripūstą paukštelį, taip pat sunku kaip jos motiną karalienę Matildą, kai ši neria į vandenyną. Jeigu kažkur nelabai gražiai susiklostydavo painios trajektorijos, Kamilė staiga pasibodėdavo ta erdve ir iškeliaudavo meistrauti į tik jai žinomas platumas. Šiuo metu ji tikriausiai segasi aulinius, pakuoja sintezatorių, užtraukia įrankių krepšį. Kamilė manė, kad kurti gyvenimą jai daug labiau padės tas krepšys negu jis; juo nepasitikėjo, ir teisingai darė.

Adamsbergas pasuko pro kampą į jos gatvę ir pakėlė akis į langus. Tamsu. Kvapstydamasis prisėdo ant automobilio priekio ir susinėrė rankas ant pilvo. Kamilė namo negrįžo, tikriausiai išlėks nė neatsigręžusi. Taip jau būdavo, kai Kamilė

nuspręsdavo leistis į kelią. Kas žino, kada vėl ją pamatys, už penkerių, dešimties metų, ar niekados – visai galimas daiktas.

Nepatenkintas lėtai parpėdino namo. Jeigu maro skleidėjas nebūtų užvaldęs jo laiko ir minčių, taip nebūtų nutikę. Pavargęs ir tylus griuvo į lovą, o tuo metu nusivylusi mergina ėmė toliau nerimastingai klausinėti.

– Būk gera, nutilk, – paprašė jis.

– Čia ne mano kaltė, – pasipiktino ji.

– Tai mano kaltė, – pasakė Adamsbergas ir užsimerkė. – Bet arba nutilk, arba išeik.

– Tau vis viena?

– Man viskas vis viena.

- XXIX -

Devintą valandą Danglaras įžengė į Adamsbergo kabinetą kiek nerimaudamas, nors ir žinojo, kad niekas, visiškai niekas negali pakeisti amžinai permainingos komisaro nuotaikos, nes ji be galo menkai tesusijusi su tikrove. Adamsbergas ant savo stalo sklaidė šūsnį laikraščių, mirgančių šiurpiomis antraštėmis, tačiau neatrodė, kad jį tai jaudintų, veidas buvo ramus kaip paprastai, galbūt kiek abejingesnis.

– Aštuoniolika tūkstančių paženklintų namų, – tarė Danglaras, dėdamas raštą jam ant stalo.

– Gerai, Danglarai.

Danglaras liko stovėti, nieko nesakydamas.

– Vakar aikštėje per plauką nesučiupau to tipo, – prigesusiu balsu pasakė Adamsbergas.

– Maro skleidėjo? – nustebo Danglaras.

– Paties maro skleidėjo. Bet jis išsprūdo man iš rankų. Viskas sprūsta man iš rankų, Danglarai, – pridūrė pakėlęs akis ir akimirką pagavęs savo pavaduotojo žvilgsnį.

– Kažką pamatėte?

– Ne. Tas ir yra, kad nieko nepamačiau.

– Nieko? Tai kaip galite sakyti, kad per plauką nepagavote to tipo?

– Todėl, kad pajutau.

– Ką pajutote?

– Nežinau, Danglarai.

Danglaras liovėsi klausinėjęs, jo galva, Adamsbergą verčiau palikti vieną, kai jis leidžiasi į tas neaiškias erdves, į tuos potvynių užliejamus ruožus, kur koja klimpsta į minkštą purvą, kur vanduo galynėjasi su žeme. Jis išsmuko prie paradinių durų ir paskambino Kamilei, gėdingai jausdamasis lyg po brigadą slankiojąs šnipas.

– Gali eiti, – pasakė tyliai. – Jis čia, darbo turi krūvą sulig Eifelio bokštu.

– Ačiū, Adrianai. Viso gero.

– Viso gero, Kamile.

Danglaras liūdnai padėjo ragelį, grįžo prie savo stalo ir iš įpročio įsijungė kompiuterį, kurio pasisveikinimo signalas kiek per linksmai nuskambėjo palyginti su niūriomis jo mintimis. Kvailas daiktas, tas kompiuteris, visiškai neprisitaiko prie situacijos. Po pusantros valandos pamatė pro šalį gana sparčiu žingsniu praeinant Adamsbergą. Nedelsdamas paskambino Kamilei, norėjo įspėti apie galimą svečią. Tačiau Kamilė jau buvo pakėlusi bures.

Adamsbergas vėl rado užrakintas duris, tačiau šįkart ryžtingai išsitraukė visraktį ir atrakino spyną. Vos užmetęs akį į

kambarį suprato, jog Kamilės nebėra. Sintezatorius dingęs, taip pat krepšys su santechnikos reikmenimis ir kuprinė. Lova paklota, šaldytuvas tuščias, elektra išjungta. Adamsbergas prisėdo ant kėdės pasižiūrėti į apleistus namus ir mėgino pamąstyti. Žiūrėjo, bet nemąstė. Pakrutėti privertė po keturiasdešimt penkių minučių suskambęs mobilusis telefonas.

– Ką tik skambino Masena, – pranešė Danglaras. – Marselyje rastas lavonas.

– Gerai, – atsiliepė Adamsbergas kaip ir rytą. – Atvažiuoju. Užsakykit man bilietą į artimiausią lėktuvą.

Apie antrą valandą, jau skubėdamas iš brigados, Adamsbergas pastatė savo krepšį prie Danglaro stalo ir pasakė:

– Važiuoju.

– Taip, – atsakė Danglaras.

– Pavedu brigadą jums.

– Taip.

Adamsbergas ieškojo žodžių, žvilgsnis užkliuvo už Danglaro kojų, beveik užstojančių apvalią pintinę, kur miegojo mažulytis apvalutis kačiukas.

– Čia dabar kas, Danglarai?

– Katinas.

– Atsitempėt į brigadą katiną? Ar neatrodo, kad ir taip čia gana netvarkos?

– Negaliu palikti jo namuose. Dar per mažas, sisioja kur pakliūva, kartais vos įstengia pats paėsti.

– Danglarai, juk sakėte, kad nenorite gyvūnėlių.

– Kalbos – viena, darbai – kas kita.

Danglaras kalbėjo trumpai, kiek priešiškai, įsmeigęs akis į ekraną, ir Adamsbergas aiškiai atpažino tą nebylų nepritarimą, kurio kartais susilaukdavo iš savo pavaduotojo. Jo žvilgsnis grįžo prie pintinės, ir prieš akis labai ryškiai iškilo vaizdas. Išbėgančios Kamilės nugara, ant vienos rankos striukė, po kita – šviesiai pilkas kačiukas, į kurį per skubą neatkreipė dėmesio.

– Tai ji paliko, ar ne, Danglarai? – paklausė.

– Taip, – atsakė Danglaras, tebespoksodamas į ekraną.

– Kuo jis vardu?

– Burbulas.

Adamsbergas prisitraukė kėdę ir atsisėdo, alkūnėmis pasirėmęs į kelius.

– Ji iškeliavo, – pasakė jis.

– Taip, – pakartojo Danglaras, tik šįkart pasuko galvą ir apsistojo ties nuovargio išblukintu Adamsbergo žvilgsniu.

– Ar pasakė jums kur?

– Ne.

Trumpam stojo tyla.

– Įvyko šioks toks susidūrimas, – pasakė Adamsbergas.

– Žinau.

Adamsbergas abiejų rankų pirštais keletą kartų lėtai persibraukė per plaukus, tarsi spausdamas viršugalvį, paskui atsistojo ir nė žodžio nepasakęs išėjo iš brigados.

- XXX -

Masena atvažiavo į Mariniano oro uostą pasitikti kolegos ir nusivežė tiesiai į lavoninę, kur buvo nusiųstas kūnas. Adamsbergas norėjo pats jį pamatyti, nes Masena negalėjo pasakyti, ar čia ne mėgdžiotojo darbas.

– Jį rado nuogą namuose, – paaiškino Masena. – Spynos buvo meistriškai atrakintos. Švariai atlikta. Nors buvo įstatytos dvi didžiulės naujos spynos.

– Pradinis metodas, – pakomentavo Adamsbergas. – Ar laiptinėje nestovėjo patrulis?

– Turėjau keturis tūkstančius tokių namų, kolega.

– Taip. Čia jo koziris. Per porą dienų niekais pavertė policijos priežiūrą. Pavardė, vardai, profesija?

– Silvenas Žiulis Marmo, trisdešimt trejų metų. Dirbo uoste, laivų remonto skyriuje.

– Laivai, – pakartojo Adamsbergas. – Kažkada lankėsi Bretanėje?

– Iš kur žinote?

– Nežinau, tik spėju.

– Septyniolikos metų dirbo Konkarno uoste. Ten ir išmoko šios profesijos. Paskui staiga viską metė ir išvažiavo į Paryžių, ten vertėsi smulkiais baldžiaus darbais.

– Ar čia gyveno vienas?

– Taip. Draugavo su ištekėjusia moterimi.

– Todėl maro skleidėjas jį ir nužudė namie. Jis labai gerai informuotas. Čia visai ne atsitiktinumas, Masena.

– Galbūt, tačiau Marmo ir jūsų keturių aukų niekas nesieja. Tik tas laikotarpis nuo dvidešimties ir dvidešimt septynerių metų, kai gyveno Paryžiuje. Nesirūpinkite dėl apklausų, kolega, visą bylos medžiagą nusiunčiau į jūsų brigadą.

– Vadinasi, Paryžiuje ir įvyko.

– Kas?

– Jų pažintis. Visi penki tikriausiai vieni kitus pažinojo, jų keliai kažkaip kirtosi.

– Ne, kolega, aš manau, kad maro kleidėjas mus tiesiog vedžioja už nosies. Mėgina pavaizduoti, kad tos žmogžudystės turi kažkokią prasmę, norėdamas išmušti mus iš vėžių. Nesunku sužinoti, kad Marmo gyvena vienas. Visas kvartalas tai žino. Čia žmonės gatvės kaimynams pasipasakoja apie savo gyvenimą.

– Ar jis gavo ašarinių dujų?

– Geroką pliūpsnį į veidą. Palyginsime mėginį su Paryžiuje paimtuoju, nustatysime, ar jis atsivežė balionėlį, ar nusipirko Marselyje. Tai jau būtų siūlo galas, už kurio galima užsikabinti.

– Neturėkit iliuzijų, Masena. Tas tipas nepaprastai gabus. Jis viską numatė, visus šio reikalo sraigtelius, visas grandinines reakcijas kaip koks chemikas. Ir tiksliai žino, kokį produktą nori gauti. Nenustebčiau, jei išaiškėtų, kad tas žmogus – mokslininkas.

– Mokslininkas? Aš maniau, kad jūs greičiau laikote jį literatu.

– Viena kitam neprieštarauja.

– Mokslininkas ir pusprotis?

– Jo galvoje gyvena šmėkla, jau nuo 1920 metų.

– Vaje, kolega, ar tai aštuoniasdešimtmetis senis?

Adamsbergas nusišypsojo. Susitikus Masena atrodė daug nuoširdesnis negu kalbantis telefonu. Netgi pernelyg nuoširdus, nes beveik kiekvieną žodį palydėdavo demonstratyviu judesiu, čia suimdavo kolegą už rankos, čia paplekšnodavo per petį, nugarą, o automobilyje net per koją.

– Aš greičiau manyčiau, kad jam nuo dvidešimties iki keturiasdešimties.

– Čia ne amžiaus intervalas, o ištisos dvi dešimtys metų, kolega.

– Bet jam gali būti ir aštuoniasdešimt, kodėl ne. Jo žudymo technika visiškai nereikalauja jėgos. Pasmaugia per minutę virvės kilpa, tikriausiai su tokiu rantytu užveržimo žiedeliu, kokius naudoja elektrikai dideliems laidų ritiniams surišti. Užtikrintai veikiantis daikčiukas, o panaudoti jį įstengtų net vaikas.

Masena pastatė automobilį tolokai nuo lavoninės, nes ieškojo vietos pavėsyje. Čia saulė vis dar kepino, ir žmonės vaikš-

čiojo atsilapoję marškinius arba gaivinosi pavėsyje, atsisėdę ant namų laiptų ir pasistatę ant kelių dubenis, lupo daržoves. O Paryžiuje Bertenas tikriausiai ieškojo savo celofaninio lietpalčio apsiginti nuo lietaus.

Kai nuo mirusiojo nutraukė apdangalą, Adamsbergas atidžiai jį apžiūrėjo. Medžio anglies dėmės dengė panašaus dydžio plotus kaip ant Paryžiuje rastų lavonų, nudažytas beveik visas pilvas, žąstai ir dilbiai, šlaunys, net liežuvis. Adamsbergas per vieną dėmę perbraukė, paskui nusitrynė pirštą į kelnes.

– Nusiuntėm ištirti, – pasakė Masena.

– Blusų sukąstas?

– Du kartus štai čia, – Masena parodė į vidinę šlaunies pusę.

– O namie?

– Sugavom septynias blusas jūsų nurodytu būdu, kolega. Praktiška ir gudru. Vabzdžius išsiuntėme į laboratoriją.

– O kreminis vokas?

– Taip, šiukšlių dėžėje. Nesuprantu, kodėl mums nepranešė.

– Bijojo, Masena.

– Tuo labiau.

– Bijojo farų. Labiau bijojo farų negu žudiko. Manė gebėsiąs apsiginti pats, įsistatė dvi papildomas spynas. Kaip rasti jo drabužiai?

– Ištąsyti po kambarį. Tas Marmo baisiai apsileidęs. Bet negi svarbu, kai gyveni vienas?

– Keista. Maro skleidėjas savo aukas nurengia tvarkingai.

– O jam ir nereikėjo nurenginėti, kolega. Marmo miegojo nuogas savo lovoje. Čia žmonės labai dažnai taip daro. Dėl karščio.

– Galiu apžiūrėti jo namą?

Adamsbergas įžengė pro seno namo raudonu aptrupėjusiu tinku paradines duris, netoli Senojo uosto.

– O kaip telefonspynė?

– Tikriausiai jau seniai sugadinta, – atsakė Masena.

Jis atsinešė stiprų prožektorių, nes laiptinių lemputės neįsižiebė. Aukštas po aukšto Adamsbergas prožektoriaus šviesos lopuose apžiūrėjo visas butų duris.

– Na kaip? – paklausė Masena, jiems užkopus į viršutinį aukštą.

– Jis lankėsi pas jus. Čia jo piešta, be jokios abejonės. Sprendžiant iš miklumo, greitumo, laisvumo, vietos, kur uždėti brūkšneliai, – tai jis. Netgi sakyčiau, kad piešė neskubėdamas. Šituose namuose nelabai kas sutrukdytų darbuotis?

– Tiesiog čia niekam nerūpi, kad užtinka kokį žmogelį piešiant ant durų, ar dieną, ar naktį. Kai pastatas tokios būklės, tai netgi pridėtų pliusą. O dar šiomis dienomis paišė ir daugybė kitų žmonių, tai ko jam baimintis? Kolega, gal eime pasivaikščioti?

Adamsbergas nustebęs pasižiūrėjo į jį. Pirmą kartą faras norėjo pasivaikščioti kaip ir jis.

– Vienoj įlankėlėj turiu laiviūkštį. Gal išplauksim jūron? Gal kils kokių minčių, ką? Aš dažnai taip darau.

Po pusvalandžio Adamsbergas jau plaukė *Edmonu Dantesu* pavadintu motorlaiviu, šauniai skrodžiančiu bangas. Adamsbergas, atstatęs nuogą krūtinę ir užsimerkęs prieš drungną vėją, sėdėjo priekyje. Masena, irgi nuogas ligi pusės, galulaivy laikė vairalazdę. Nei vienas, nei kitas nė nesistengė sugalvoti ką nors nauja.

– Išskrendate šį vakarą? – šūktelėjo Masena.

– Rytoj auštant, – atsiliepė Adamsbergas. – Noriu pasisukinėti po uostą.

– O, taip, Senajame uoste irgi kyla gerų minčių.

Prieš išplaukdamas Adamsbergas išjungė savo telefoną, tad išlipęs į krantą išklausė paliktas žinutes. Divizijos viršininkas Brezijonas, labai sunerimęs dėl sostinę užpuolusio uragano, kvietė prie tvarkos, Danglaras pranešė naujausius duomenis apie ketvertus, o Dekambrė jam perskaitė tą pirmadienio rytą atėjusį „ypatingąjį" laiškelį:

Pirmosiomis dienomis jis apsistojo drėgnuose ir nešvariuose žemutiniuose kvartaluose. Kurį laiką beveik neplito. Regis, visiškai išnyko. Tačiau praėjus vos keliems mėnesiams įsidrasinęs pamažu įžengė pirmiausia į tankiai gyvenamas pasiturinčiųjų gatves, o galiausiai, visiškai įsismarkavęs, pasirodė visuose kvartaluose ir paskleidė savo mirtinus nuodus. Jis tvyrojo visur.

Adamsbergas nusirašė tekstą į užrašų knygutę, paskui lėtai perskaitė jį į Marko Vanduslerio atsakiklį. Vėl perkratė

savo telefoną, nesąmoningai ieškodamas dar vienos žinutės, pasislėpusios už kitų, tačiau nieko nerado. Kamile, maldauju.

Sutemus po gausios vakarienės su kolega, stipriai jį apkabinęs bei tvirtai pažadėjęs dar susitikti, Adamsbergas paliko Maseną ir nužingsniavo pietine krantine pro ryškiai apšviestą Dievo Motinos Sergėtojos katedrą. Eidamas pro laivus apžiūrinėjo po korpusais ant tamsaus vandens gulančius atspindžius, tikslius iki pat stiebų galiukų. Priklaupė ir metė į vandenį akmenėlį, visas atspindys suribuliavo, tarsi apimtas virpulio. Mėnesiena miniatiūriniais tvyksniukais nusėjo sujudusias bangeles. Pasirėmęs į žemę visais penkiais rankos pirštais, Adamsbergas sustingo. Maro skleidėjas čia.

Jis atsargiai pakėlė galvą ir nužvelgė gausų būrį prietemoje lėtai vaikštinėjančių ir jau blėstančia šiluma besimėgaujančių žmonių. Keletas porelių, kelios grupelės paauglių. Niekur nematyti vieno vyriškio. Tebeklūpėdamas Adamsbergas metras po metro žvilgsniu apmetė krantines. Ne, krantinėse jo nėra. Jis čia, tačiau kartu ir kitur. Taupydamas judesius, Adamsbergas į lygų tamsų vandenį metė dar vieną akmenėlį, tokį pat mažytį kaip pirmąjį. Atspindys suvirpėjo, ir nuo mėnulio vėl trumpam suspindo raukšlelių pakraštėliai. Jis čia, vandenyje, žiburiuojančiame vandenyje. Tuose mažyčiuose žybsniuose, šokančiuose jam į akis ir išblėstančiuose. Adamsbergas tvirčiau įsitaisė ant krantinės, abiem rankomis atsirėmęs į žemę, žvilgsnį panardinęs po baltu laivo korpusu. Maro skleidėjas čia, tuose žybsniuose. Luktelėjo nejudėdamas. Ir tarsi

nuo uolėto dugno atitrūkusi puta, vangiai išplaukianti į šviesą, iš lėto ėmė kilti vakar aikštėje pradingęs vaizdas. Adamsbergas vos kvėpavo, užsimerkė. Žybsnis, vaizdas glūdi žybsnyje.

Staiga išryškėjo labai aiškiai. Žybsnis per Žoso žinias, jau pabaigoje. Kažkas sujudėjo, kažkas ryškiai ir labai trumpai suspindo. Blykstė? Žiebtuvėlis? Ne, žinoma, ne. Tas žybsnis buvo daug silpnesnis, mažutis ir baltas kaip nuo tų bangelių šįvakar ir daug trumpesnis. Švystelėjo iš apačios į viršų, atskriejo nuo kažkieno rankos tarsi krintanti žvaigždė.

Adamsbergas atsistojo ir giliai atsikvėpė. Sučiupo jį. Deimanto žybsnis, tvykstelėjęs nuo rankos judesio per skelbiamas žinias. Žybsnis nuo maro skleidėjo, apsisaugojusio karališkiausiu talismanu. Jis stovėjo kažkur aikštėje su savo deimantu ant piršto.

Rytą Mariniano oro uosto laukimo salėje jis sulaukė Vanduslerio atsakymo.

– Visą naktį praieškojau tos nelemtos ištraukos, – pasakė Markas. – Versija, kurią man perskaitėte, buvo sumoderninta, perdirbta XIX amžiuje.

– Ir ką? – pasiteiravo Adamsbergas, kaip visada pasikliaudamas Vanduslerio talpyklų ištekliais.

– Trua. Originalus tekstas 1517 metų.

– Ką reiškia Trua?

– Maras Trua mieste, komisare. Jis veja jus į kelią.

Adamsbergas iškart paskambino Masenai.

– Geros naujienos, Masena, galėsite atsikvėpti. Maro skleidėjas jus palieka.

– Kas nutiko, kolega?

– Jis keliauja į Trua, į Trua miestą.

– Vargšas žmogelis.

– Skleidėjas?

– Komisaras.

– Jau turiu eiti, Masena, skelbia mano skrydį.

– Dar pasimatysim, kolega, dar pasimatysim.

Adamsbergas paskambino Danglarui, pranešė tą pačią naujieną ir paprašė skubiai susisiekti su pavojuje atsidūrusiu miestu.

– Nejaugi jis mus gainios po visą Prancūziją?

– Danglarai, maro skleidėjas ant piršto nešioja deimantą.

– Moteris?

– Galimas daiktas, galbūt, nežinau.

Prieš skrydį Adamsbergas išjungė telefoną ir vėl įjungė vos išlipęs Orli oro uoste. Pasitikrino atsakiklį – nieko, suspaudęs lūpas įsikišo telefoną atgal į kišenę.

- XXXI -

Kol Trua miestas ruošėsi antpuoliui, Adamsbergas, vos išlipęs iš lėktuvo, nuvažiavo į brigadą, paskui vėl išėjo ir apsistojo aikštėje. Tiesiai prie jo su storu voku rankoje pribėgo Dekambrė.

– Ar jūsų specialistas išnarpliojo vakarykštį ypatingąjį laiškelį? – pasiteiravo.

– Trua, 1517 metų epidemija.

Dekambrė persibraukė ranka per skruostą, tarsi skustųsi.

– Maro skleidėjas pamėgo keliones, – pasakė. – Jeigu lankys visas vietas, kur siautė maras, prireiks trisdešimties metų apkeliauti visai Europai, be Flandrijos ir kelių vietovių Vengrijoje. Jis viską apsunkina.

– Kaip tik paprastina. Jis renka krūvon savo žmones.

Dekambrė klausiamai pasižiūrėjo į jį.

– Nemanau, kad jis keliauja per šalį dėl malonumo, – paaiškino Adamsbergas. – Jo būrys išsibarstė, jis renka krūvon.

– Būrys?

– Jie išsibarstė, – kalbėjo toliau Adamsbergas neatsakęs, – vadinasi, tas įvykis atsitiko gana seniai. Kažkokia gauja, grupuotė, darinys. Skleidėjas juos guldo vieną po kito, užleisdamas ant jų Dievo rykštę. Aš įsitikinęs, kad tai ne atsitiktinis pasirinkimas. Jis žino, kur taiko, ir aukas nusižiūrėjo jau seniai. Tos, be abejonės, dabar jau suprato, kad atsidūrė pavojuje. Ir, be abejonės, žino, kas yra maro skleidėjas.

– Ne, komisare, juk ateitų paprašyti jūsų apsaugos.

– Ne, Dekambrė. Dėl to darinio. Tai būtų tolygu prisipažinimui. Tas vyrukas Marselyje suprato, į savo duris ką tik buvo įsidėjęs dvi spynas.

– Koks dar darinys, po galais?

– Iš kur man žinoti? Kažkada įvyko kažkoks bjaurus dalykas. Dabar matome jo atoveikį. Kas sėja bjaurastį, tam užderа blusos.

– Jeigu tai tiesa, jūs jau seniai būtumėte radęs sankirtos tašką.

– Yra du taškai. Visi jie, tiek vyrai, tiek moterys, yra tos pačios kartos. Ir yra gyvenę Paryžiuje. Štai kodėl sakau, kad tai grupuotė, gauja.

Jis atkišo ranką, ir Dekambrė į ją įdėjo didelį kreminį voką. Adamsbergas ištraukė ryto pranešimą:

Ši epidemija netikėtai liovėsi 1630 metų rugpjūtį, ir visas (...) be galo apsidžiaugė; deja, šis atokvėpis truko labai trumpai. Tai buvo baisus šauklys tokio siaubingo atkryčio, kad nuo 1631 metų spalio mėnesio iki 1632 metų pabaigos (...)

– Kaip reikalai dėl namų? – paklausė Dekambrė, kol Adamsbergas rinko Vanduslerio numerį. – Laikraščiai skelbia aštuoniolika tūkstančių Paryžiuje ir keturis tūkstančius Marselyje.

– Tai buvo vakar. Dabar jau mažiausiai dvidešimt du tūkstančiai.

– Apgailėtina.

– Vandusleri? Čia Adamsbergas. Diktuoju šiandienos rytinį, klausot?

Dekambrė įtariai ir truputėlį pavydžiai žiūrėjo, kaip komisaras telefonu skaito „ypatingąjį“ pranešimą.

– Jis suras ir paskambins, – pasakė Adamsbergas, padėjęs ragelį.

– Protingas vyrukas, ar ne?

– Labai, – šypsodamasis patvirtino Adamsbergas.

– Jeigu iš šios ištraukos jis suras jums miesto pavadinimą – tai šaunuolis. Tada jis daugiau negu protingas, jis aiškiaregis. Arba kaltininkas. Jums beliks tik paleisti šunis jam pavymui.

– Tai jau seniai padaryta, Dekambrė. Tas vyrukas čia niekuo dėtas. Jis ne tik turėjo puikų paklodinį alibi dėl pirmosios žmogžudystės, bet ir liepiau vėliau kiekvieną vakarą jį stebėti. Vyrukas nakvoja namie, o rytais išeina tvarkyti namų.

– Tvarkyti namų? – suglumo Dekambrė.

– Jis dirba namų tvarkytoju.

– Ir yra maro specialistas?

– Jūs gi mezgate nėrinius.

– Šito jis nesuras, – po nejaukios pauzės pasakė Dekambrė.

– Suras.

Senukas susiglostė žilus plaukus, pasitaisė jūreivišką kaklaraištį ir grįžo į savo kabineto prietemą, kur neturėjo nė vieno varžovo.

Aikštėje nugrumėjo normando perkūno griausmas, ir per smulkų lietutį visi pasuko *Vikingo* link, į visas puses baidydami balandžius.

– Atsiprašau, Bertenai, – pasakė Adamsbergas. – Išėjau su jūsų lietpalčiu ir nukeliavau iki pat Marselio.

– Švarkas sausas. Mano žmona jums išlygino.

Bertenas ištraukė iš po baro švarką, įpakuotą į švarų ir dailų maišelį, ir įdavė komisarui į rankas. Tas drobinis švarkas dar niekad šitaip neatrodė nuo pat pirkimo dienos.

– Nieko sau, Bertenai, dabar jau šokinėji apie farus? Tave mausto, o tu prašaisi dar?

Aukštasis normandas pasuko galvą į kalbantįjį, kuris piktai juokėsi kišdamasis popierinę servetėlę tarp marškinių apykaklės ir jautiško kaklo – ruošėsi valgyti.

Toro sūnus išėjo iš už baro ir pasuko tiesiai prie jo stalelio, pakeliui vartydamas kėdes, kol pasiekė tą vyriškį, sugriebė už marškinių ir bloškė atgal. Kadangi tas rėkalojo ir priešinosi, Bertenas dukart jam užvožė ir, viena ranka nuvilkęs prie durų, išmetė į aikštę.

– Nemėgink grįžti, tokiems mėšliams kaip tu *Vikinge* vietos nėra.

– Tu neturi teisės, Bertenai! – vargais negalais atsistojęs šaukė žmogelis. – Tavo įstaiga vieša! Neturi teisės atsirinkinėti klientų!

– Aš renkuosi farus, renkuosi ir žmones, – atsakė Bertenas, užtrenkdamas duris. Paskui plačia ranka nusibraukė šviesius plaukus atgal ir tvirtas bei orus grįžo į savo vietą už baro.

Nuėjęs dešinėn, Adamsbergas užlindo po laivo pirmagaliu.

– Pietausite čia? – paklausė Bertenas.

– Pietausiu ir sėdėsiu iki Šauklio vakaro pranešimų.

Bertenas linktelėjo galvą. Farus jis mėgo ne labiau negu kiti, tačiau šis stalelis buvo paliktas Adamsbergui *ad vitam aeternam*.

– Nesuprantu, ko jūs ieškote šioje aikštėje, – pasakė normandas, kempine plačiai valydamas priešais jį stalą. – Jei nebūtų Žoso, išvis nuobodžiautume.

– Kaip tik jo žinių aš ir laukiu, – atsakė Adamsbergas.

– Ką gi, liko dar penkios valandos, bet kiekvienas daro savaip.

Adamsbergas pasidėjo mobilųjį telefoną prie lėkštės ir apsiblaususiu žvilgsniu į jį įsižiūrėjo. Kamile, po galais, paskambink. Paėmė telefoną, pasuko į vieną pusę, į kitą. Paskui lengvai sprigtelėjo. Telefonas ėmė suktis ratu kaip ruletė. O jeigu ką, jam vis viena. Bet paskambink. Nes viskas vis viena.

Įpusėjus popietei, paskambino Markas Vandusleris.

– Nelengvas pasitaikė, – tarė tokiu tonu kaip žmogus, visą dieną naršęs po vežimą šieno, ieškodamas adatos.

Adamsbergas patikliai laukė atsakymo.

– Šatelro, – kalbėjo toliau Vandusleris. – Vėlyvas įvykių atpasakojimas.

Adamsbergas perdavė žinią Danglarui.

– Šatelro, – užregistravo Danglaras. – Divizijos viršininkai Levelė ir Burelo. Įspėsiu juos.

– Trua mieste ketvertų yra?

– Dar ne. Žurnalistai neiššifravo pranešimo kaip Marselio atveju. Turiu jus palikti, komisare. Burbulas niokoja šviežią tinką.

Adamsbergas padėjo ragelį ir tik paskui suprato, kad Danglaras kalbėjo apie katiną. Penktą sykį šiandien jis pasižiūrėjo savo telefonui tiesiai į akis, veidu į veidą.

– Skambėk, – sušnibždėjo. – Judinkis. Įvyko susidūrimas, ir ne paskutinį kartą. Tau nėra ko rūpintis, argi tau svarbu? Tai mano susidūrimai ir mano istorijos. Palik juos man. Skambėk.

– Ar tas daikčiukas valdomas balsu? – paklausė Bertenas, atnešęs karštą patiekalą. – Atsiliepia savaime?

– Ne, neatsiliepia.

– Tie daikčiukai teikia ne vien pasitenkinimą.

– Taip.

Visą popietę Adamsbergas prasėdėjo *Vikinge*, jį sutrukdė tik Kastijonas, paskui prablaškė Maribelė, pusvalandį plepėdama vis apie tą patį. Jis įsitaisė klausytis Šauklio žinių likus penkioms minutėms, tuo pat metu, kai savo vietas užsiėmė Dekambrė, Lizbeta, Damasas, Bertenas, Kastijonas ir melan-

choliškoji Eva, kurią jis pastebėjo Moriso kolonos šešėlyje. Aplink pakylą spaudėsi kaip visada glaudus klausytojų būrys.

Adamsbergas paliko plataną ir atsistojo kuo arčiau Šauklio. Įtemptas jo žvilgsnis klaidžiojo nuo vieno pažįstamo veido prie kito, apžiūrinėdamas paeiliui visų rankas, tykodamas menkiausio krustelėjimo, nuo kurio tvyksteltų silpnutis žybsnis. Žosas perskaitė aštuoniolika pranešimų, o Adamsbergas dar nieko nepastebėjo. Per jūros orų prognozę kažkas kilstelėjo ranką, persibraukė kaktą, ir Adamsbergas pagavo tą judesį. Žybsnis.

Apstulbęs jis atatupstas atsitraukė iki platano. Ilgokai nejudėdamas stovėjo pasirėmęs, dvejodamas, nesiryždamas.

Paskui iš išlyginto švarko lėtai išsitraukė telefoną.

– Danglarai, – sumurmėjo, – lėkit kiek įkertat į aikštę su dviem vyrais. Spauskit, kapitone. Turiu maro skleidėją.

– Kas? – paklausė Danglaras keldamasis ir modamas Noeliui su Vuaznė eiti paskui jį.

– Damasas.

Po kelių minučių aikštėje cyptelėjo farų automobilio stabdžiai, ir iššokę trys vyrai pasuko prie Adamsbergo, kuris jų laukė prie platano. Įvykis sukėlė dar tebestoviniuojančių ir besikalbančių klausytojų susidomėjimą, tuo labiau kad aukščiausias faras rankoje nešėsi rainą kačiuką.

– Jis tebėra viduje, – tyliai pasakė Adamsbergas. – Uždarinėja kasą su Eva ir Maribele. Moterų nelieskit, imkit tik tą vyruką. Atsargiai, jis atletiško sudėjimo ir gali būti pavojin-

gas, patikimai laikykit ginklus. Jei tektų susiremti, prašyčiau nieko nesulaužyti. Noeli, jūs eisite su manim. Yra dar vienos durys į gretimą gatvę, pro kur vaikšto Šauklys. Danglarai ir Žiustenai, atsistokite priešais.

– Vuaznė, – pataisė Vuaznė.

– Atsistokite priešais, – pakartojo Adamsbergas, pasitraukdamas nuo medžio kamieno. – Einam.

Pamatę, kaip Damasas su antrankiais ant riešų išvedamas keturių policininkų ir iškart įsodinamas į policijos automobilį, aikštės lankytojai apstulbę sustingo. Eva, susiėmusi už galvos, bėgo iki pat automobilio, bet tas nuvažiavo. Maribelė puolė į ašaras, įsikniaubusi Dekambrė į glėbį.

– Jis beprotis, – pasakė Dekambrė, glausdamas merginą. – Jis visiškai pakvaišo.

Net Bertenas, stebėjęs veiksmą pro savo langą, iškart liovėsi garbinęs komisarą Adamsbergą.

– Damasas, – sumurmėjo jis. – Jie iš proto išsikrausė.

Per penkias minutes visa aikštė sugarmėjo į *Vikingą*, kur dramatiškoje ir vos ne maišto atmosferoje įsiplieskė aršūs ginčai.

- XXXII -

O štai Damasas liko ramus, veide nešmėkštelėjo joks susirūpinimo ar klausimo šešėlis. Nesipriešindamas ir nė žodžio netaręs leidosi sulaikomas, įsodinamas į automobilį ir nuvežamas į brigadą. Jis buvo ramiausias kada nors prieš Adamsbergą sėdėjęs įtariamasis.

Danglaras prisėdo ant stalo krašto, Adamsbergas atsišliejo nugara į sieną ir susinėrė rankas, Noelis ir Vuaznė stovėjo kabineto kampuose. Favras įsitaisė prie stalo kampe, pasiruošęs užrašinėti apklausą. Damasas, gana laisvai išsidrėbęs ant kėdės, atmetė už nugaros ilgus plaukus ir, pasidėjęs ant kelių antrankiais surakintas rankas, laukė.

Danglaras patyliukais išėjo padėti Burbulo į pintinę ir paprašė Mordano su Merkadė nueiti nupirkti visiems ko nors atsigerti ir pavalgyti, ir dar puslitrį pieno, jei būtų tokie malonūs.

– Įtariamajam? – paklausė Mordanas.

– Katinui, – santūriai atsakė Danglaras. – Jei galėtumėt pripilti jam dubenėlį, būčiau dėkingas. Aš visą vakarą, galbūt ir naktį būsiu užsiėmęs.

Mordanas užtikrino, kad Danglaras galįs juo pasikliauti, ir tas grįžo į savo vietą ant stalo kampo.

Tuo metu Adamsbergas nuiminėjo Damasui antrankius. Danglarui pasirodė per anksti tai daryti, nes vienas langas tebebuvo be grotų, o visiškai nežinia, kaip tas vyrukas reaguos. Tačiau dėl to nesijaudino. Didžiausią susirūpinimą jam kėlė tai, kad žmogus be jokio patikimo įrodymo kaltinamas esąs maro skleidėjas. Ir, beje, taiki Damaso povyza tai visiškai neigė. Juk ieškota erudito ir nepaprastai protingo žmogaus. O Damasas – paprastas žmogelis, netgi kiek lėtoko mąstymo. Atrodė visiškai neįmanoma, kad šis žmogus, itin pabrėžiantis savo vyrišką išvaizdumą, galėjo siuntinėti Šaukliui tokius sudėtingus laiškelius. Danglaras nerimastingai svarstė, ar Adamsbergas bent pagalvojo apie tai, prieš puldamas stačia galva sulaikyti tokį neįtikėtiną įtariamąjį. Apimtas būgštavimų, jis krimsnojo sau skruostus iš vidaus. Jo nuomone, Adamsbergas lėkė tiesiai į sieną.

Adamsbergas jau buvo susisiekęs su prokuroro pavaduotoju ir gavęs orderį kratai Damaso parduotuvėlėje ir namuose Konvento gatvėje. Prieš penkiolika minučių ten išvažiavo šeši vyrai.

– Damasai Vigjė, – pradėjo Adamsbergas, pasižiūrėjęs į nutrintą tapatybės kortelę, – jūs kaltinamas penkių žmonių nužudymu.

– Kodėl? – paklausė Damasas.

– Todėl, kad esate kaltinamas, – pakartojo Adamsbergas.

– Mat kaip. Sakot, aš nužudžiau kelis žmones?

– Penkis, – Adamsbergas jam priešais akis išdėliojo nužudytųjų nuotraukas, paeiliui juos pristatydamas.

– Aš nieko nenužudžiau, – žiūrėdamas į jas pasakė Damasas ir iškart stodamasis pridūrė: – Galiu eiti?

– Ne. Jūs sulaikytas. Galite paskambinti.

Damasas nesupratęs pažvelgė į komisarą.

– Betgi ir taip skambinu kada panorėjęs, – pasakė.

– Per pastarąją savaitę buvo pasmaugti penki žmonės, – tarė Adamsbergas, rodydamas jam nuotraukas vieną po kitos. – Keturi Paryžiuje, paskutinysis Marselyje.

– Labai gerai, – Damasas atsisėdo atgal.

– Ar atpažįstate juos, Damasai?

– Žinoma.

– Kur juos matėte?

– Laikraštyje.

Danglaras atsistojo ir nuėjo palikęs atviras duris, kad girdėtų tos gana nevykusiai prasidėjusios apklausos tęsinį.

– Parodykite rankas, Damasai, – paprašė Adamsbergas, susirinkdamas nuotraukas. – Ne, ne taip, kita puse.

Damasas kuo geranoriškiausiai ištiesė komisarui ilgas rankas atverstais delnais. Adamsbergas stvėrė kairiąją jo plaštaką.

– Čia deimantas, Damasai?

– Taip.

– Kodėl nusukate į kitą pusę?

– Kad neapibraižyčiau, kai taisau riedlentes.

– Brangus?

– Šešiasdešimt du tūkstančiai frankų.

– Iš kur gavote? Šeimos brangenybė?

– Tiek kainavo beveik naujas dviratis 1000 Rl, kurį pardaviau, o pirkėjas sumokėjo šituo.

– Vyrai nedažnai nešioja deimantus.

– O aš nešioju, kad jau turiu.

Tarpdury pasirodė Danglaras ir davė ženklą Adamsbergui ateiti šnektelėti atskirai.

– Ką tik skambino kratą atlikę vyrai, – pasakė tyliai. – Nieko nerado. Nei vieno maišelio medžio anglies, nei blusų veisyklos, nei vienos gyvos ar pastipusios žiurkės, nei vienos knygos, nei parduotuvėlėje, nei namie, be kelių kišeninio formato romanų.

Adamsbergas pasitrynė sprandą. Danglaras tvirtu tonu tarė:

– Meskite šitą reikalą. Riedate tiesiai į akligatvį. Tas vaikinukas nėra maro skleidėjas.

– Yra, Danglarai.

– Negalite remtis vien tuo deimantu, tai juokinga.

– Vyrai nenešioja deimantų, Danglarai. O jis nešioja ant kairės rankos bevardžio ir dar slepia brangakmenį delne.

– Kad nesusibraižytų.

– Nesąmonė, niekas negali subraižyti deimanto. Deimantas laikomas patikimiausiai nuo maro saugančiu brangakmeniu. Žiedą jis paveldėjo iš giminių nuo 1920 metų. Jis

meluoja, Danglarai. Nepamirškite, kad jis nešioja Šauklio urną triskart per dieną.

– Po galais, tas tipas per gyvenimą nėra perskaitęs nė vienos knygos, – beveik užriko Danglaras.

– Ką mes žinom?

– Ar įsivaizduojate, kad šis vyrukas galėtų būti lotynistas? Juokaujat?

– Nepažįstu lotynistų, Danglarai. Todėl neturiu tokių išankstinių įsitikinimų kaip jūs.

– O Marselis? Kaip jis atsidūrė Marselyje? Juk kiaurai sėdi savo parduotuvėlėje.

– Sekmadienį ir pirmadienio rytą nesėdi. Po Šauklio vakaro pranešimų puikiausiai spėjo įšokti į dvidešimtos valandos dvidešimties minučių traukinį ir grįžti dešimtą ryto.

Danglaras beveik įniršęs gūžtelėjo pečiais ir nuėjęs atsisėdo priešais savo kompiuterio ekraną. Jeigu Adamsbergas taip nori susimauti, tegul sau susimauna vienas pats.

Leitenantai atnešė šio to vakarienei, tad Adamsbergas išdėliojo picas tiesiog dėžutėse ant savo stalo. Damasas valgė su apetitu, atrodė patenkintas. Adamsbergas ramiai palaukė, kol visi pasisotins, sukrovė dėžutes šalia šiukšlių dėžės ir uždaręs duris tęsė apklausą.

Po pusvalandžio pasibeldė Danglaras. Jo nepasitenkinimas, regis, buvo kiek atlėgęs. Žvilgsniu pakvietė Adamsbergą ateiti.

– Gyventojų sąraše nėra jokio Damaso Vigjė, – pasakė tyliai. – Tas tipas neegzistuoja. Jo dokumentai padirbti.

– Matote, Danglarai. Jis meluoja. Nusiųskite jo pirštų atspaudus, jis tikrai yra sėdėjęs už grotų. Nuo pat pradžių tai kartojome. Žmogus, atidaręs Loriono ir to vyruko Marselyje butus, išmanė reikalą.

– Pirštų atspaudų bazė kaip tik užlūžo. Ne veltui sakiau, kad ta sumauta duomenų bazė jau visą savaitę gadina gyvenimą.

– Lėkit į Krantinę, drauguži, ir pasiskubinkit. Paskambinkit iš ten.

– Po šimts, toje aikštėje visi netikromis pavardėmis.

– Dekambrė sako, jog yra vietų, kur tiesiog tvyro tokia atmosfera.

– Jūsų pavardė ne Vigjė? – paklausė Adamsbergas, grįžęs į savo vietą prie sienos.

– Ta pavarde vadinuosi parduotuvėje.

– Ir dokumentuose, – Adamsbergas parodė jo tapatybės kortelę. – Klastojimas ir suklastotų dokumentų naudojimas.

– Vienas draugas padarė, man taip labiau patinka.

– Kodėl?

– Todėl, kad nepatinka tėvo pavardė. Pernelyg įmantri.

– Nieko tokio, sakykite.

Pirmą kartą Damasas neatsakė ir suspaudė lūpas.

– Man nepatinka, – pratarė galiausiai. – Mane vadina Damasu.

– Ką gi, palauksim pavardės, – pasakė Adamsbergas.

Palikęs Damasą prižiūrėti leitenantams, Adamsbergas išėjo pavaikštinėti. Kartais labai nesunku suprasti, kad žmogus meluoja arba kad nemeluoja. O Damasas, tvirtindamas, jog nieko nenužudė, sakė tiesą. Adamsbergas suprato tai iš jo balso, iš akių, perskaitė iš lūpų ir kaktos. Tačiau ir toliau buvo įsitikinęs, kad priešais jį sėdi maro skleidėjas. Pirmą kartą įtariamojo akivaizdoje jautėsi suskilęs į dvi nesuderinamas puses. Paskambino vyrams, tęsiantiems paieškas parduotuvėlėje ir bute. Krata nedavė nė menkiausių rezultatų. Po valandos Adamsbergas grįžo į brigadą, perskaitė Danglaro atsiųstą faksą, nusirašė jį į užrašų knygelę. Ir beveik nenustebo, radęs Damasą bemiegantį ant kėdės kietu žmogaus, kuriam niekas neguli ant sąžinės, miegu.

– Jau keturiasdešimt penkias minutes miega, – pasakė Noelis.

Adamsbergas uždėjo ranką jam ant peties.

– Pabusk, Arno Damasai Eleri Devili. Papasakosiu tavo istoriją.

Damasas atsimerkė ir vėl užsimerkė.

– Pats žinau.

– Aviacijos pramonininkas Eleris Devilis – tavo tėvas?

– Buvo, – atsakė Damasas. – Dėkui Dievui, prieš dvejus metus išsitėškė su savo privačiu lėktuvu. Tegu nesiilsi ramybėje jo siela.

– Kodėl?

– Šiaip, – atsakė Damasas. Jo lūpos truputį virpėjo. – Neturite teisės šito klausinėti. Klauskit bet ko kito. Bet ko kito.

Adamsbergas prisiminė Fereso žodžius ir šią temą atidėjo į šalį.

– Penkerius metus atsėdėjai Fleri kalėjime ir išėjai į laisvę prieš dvejus su puse metų, – tarė Adamsbergas, pasiskaitęs užrašus. – Kaltinimas tyčine žmogžudyste. Tavo mergina iškrito pro langą.

– Ji iššoko.

– Šitaip tu kartojai kaip užsuktas per teismą. Kaimynai paliudijo. Jau kelias savaites prieš įvykį girdėjo judu riejantis kaip šunį su kate. Keletą kartų vos nepranešė policijai. Kokia barnių priežastis, Damasai?

– Jai buvo pakrikę nervai. Šaukė visą laiką. Ji iššoko.

– Tu nebe teisme, Damasai, ir tavo teismas niekada nebepasikartos. Gali pakeisti plokštelę.

– Ne.

– Tu ją išstūmei?

– Ne.

– Eleri Devili, tu nužudei tuos keturis vyriškius ir moterį praėjusią savaitę? Tu juos pasmaugei?

– Ne.

– Ar nusimanai apie spynas?

– Išmokau.

– Tie tipai ir ta moteris padarė tau kažką negera? Tu juos užmušei? Kaip ir savo merginą?

– Ne.

– Ką darė tavo tėvas?

– Pinigus.

– Motinai, ką jis darė tavo motinai?

Damasas vėl suspaudė lūpas.

Suskambo telefonas, ir Adamsbergas išgirdo bylą tiriančio teisėjo balsą:

– Ar jis prakalbėjo?

– Ne. Užsispyrė, – atsakė Adamsbergas.

– Gal persilauš?

– Nepanašu.

– Kratos rezultatai?

– Jokių.

– Paskubėkite, Adamsbergai.

– Ne. Aš noriu kelti jam bylą, pone teisėjau.

– Nieku gyvu. Jūs neturite nė vieno įrodymo. Arba prakalbinkit, arba paleiskit.

– Vigjė nėra tikroji jo pavardė, tapatybės kortelė suklastota. Jis – Arno Damasas Eleris Devilis, penkerius metus atsėdėjęs už žmogžudystę. Tokios prezumpcijos jums nepakanka?

– Tuo labiau ne. Aš puikiai prisimenu Elerio Devilio bylą. Jį nuteisė, nes kaimynų parodymai padarė įspūdį prisiekusiesiems. Tačiau jo versija buvo tokia pat įtikinama kaip ir ieškovo. Tikrai negalima pripaišyti jam maro skleidimo vien todėl, kad yra sėdėjęs už grotų.

– Spynas atrakino išmanantis žmogus.

– Toje aikštėje turite tiek kalėjusiųjų, kad nors vežimu vežk, ar aš klystu? Diukvediką ir Le Gerną galima įtarti lygiai taip pat kaip Elerį Devilį. Visos ataskaitos apie jo reintegraciją į visuomenę kuo puikiausios.

Teisėjas Ardė buvo tvirtas ir kartu jautrus bei atsargus žmogus, tačiau tą vakarą šie retai pasitaikantys privalumai Adamsbergui visai nepatiko.

– Jeigu paleisim šitą tipą, aš daugiau už niekąą neatsakau, – tarė Adamsbergas. – Jis arba vėl nužudys ką nors, arba išsprūs mums iš rankų.

– Leidimo kelti bylą negausit, – tvirtai nukirto teisėjas. – Arba verskitės per galvą, bet gaukit įrodymų iki rytojaus pusės aštuonių vakaro. Įrodymų, Adamsbergai, o ne miglotų nuojautų. Įrodymų. Pavyzdžiui, prisipažinimų. Labos nakties, komisare.

Padėjęs ragelį, Adamsbergas ilgai tylėjo, ir niekas nedrįso prabilti. Jis čia rėmėsi į sieną, čia vaikštinėjo po kabinetą nulenkęs galvą ir susinėręs rankas. Pro jo skruostų, jo rusvos kaktos odą Danglaras matė ryškėjant keistą susitelkimo šviesą. Tačiau kad ir kaip susikauptų, jis neras jokio plyšelio, kad priverstų Arno Damasą Elerį Devilį pasiduoti. Damasas gal ir nužudė savo merginą ir suklastojo dokumentus, tačiau jis ne maro skleidėjas. Jeigu šitas tipas tuščiu žvilgsniu moka lotynų kalbą, tai Danglaras duos Adamsbergui plaukus nuo galvos nurauti. Adamsbergas išėjo paskambinti, paskui grįžo į kabinetą.

– Damasai, – prabilo vėl, prisitraukęs kėdę ir atsisėdęs visai arti. – Damasai, tu skleidi marą. Tu jau daugiau kaip mėnesį mėtai į Žoso Le Gerno urną tuos laiškelius. Augini žiurkių blusas ir paleidi pro durų apačią į savo aukų butus. Tos blusos neša marą, jos užkrėstos ir kanda. Ant lavonų liko

jų mirtinų įkandimų žymės, o kūnai juodi. Jie mirė nuo maro, visi penki.

– Taip, – sutiko Damasas. – Taip aiškino žurnalistai.

– Tai tu paišai juodus ketvertus. Tu siunti blusas. Žudai tu.

– Ne.

– Suprask vieną dalyką, Damasai. Tos blusos, kurias tu nešioji, užšoka ant tavęs kaip ir ant kitų. Tu nedažnai keiti drabužius ir nedažnai prausiesi.

– Praėjusią savaitę išsiploviau galvą, – užprotestavo Damasas.

Adamsbergas vėl susvyravo matydamas jaunuolio akyse tokį atlapaširdiškumą. Toks pat atlapaširdiškumas kaip ir Maribelės akyse, kiek naivokas.

– Tų maro blusų yra ir ant tavęs. Bet tu apsaugotas, nes turi deimantą. Vadinasi, jos nieko negali tau padaryti. O jeigu neturėtum brangakmenio, Damasai?

Damasas sugniaužė pirštus ant žiedo.

– Jeigu tu niekuo dėtas, – vėl prabilo Adamsbergas, – nėra reikalo jaudintis. Nes tokiu atveju neturėtum blusų. Supranti?

Adamsbergas patylėjo stebėdamas, gal pamatys vyriškio veide kokių nežymių pasikeitimų.

– Duok man savo žiedą, Damasai.

Damasas nė nekrustelėjo.

– Tik dešimčiai minučių, – spyrėsi Adamsbergas. – Aš grąžinsiu, prisiekiu.

Adamsbergas ištiesė ranką ir ėmė laukti.

– Nusimauk žiedą, Damasai.

Damasas nė nekrustelėjo kaip ir kiti vyrai kabinete. Danglaras pamatė, kaip įsitempė jo veido bruožai. Kažkas pajudėjo.

– Duok, – pasakė Adamsbergas, tebelaikydamas atkištą ranką. – Ko bijai?

– Negaliu jo nusimauti. Tai priesaika. Dėl merginos, kuri iššoko. Tai buvo jos žiedas.

– Aš grąžinsiu. Duok, nusimauk jį.

– Ne, – Damasas pasikišo kairę ranką po šlaunimi.

Adamsbergas atsistojo ir pavaikštinėjo.

– Tu bijai, Damasai. Žinai, jog kai tik žiedas nuslys tau nuo piršto, blusos tave sukandžios ir šįkart tikrai perduos tau užkratą. Ir kad tu mirsi kaip ir kiti.

– Ne. Aš prisiekiau.

Nepavyko, pagalvojo Danglaras, nusvarinęs pečius. Puikus bandymas, bet nepavyko. Per silpna ta vargana deimanto istorija.

– Tada nusirenk, – pasakė Adamsbergas.

– Ką?

– Nusivilk drabužius, visus. Danglarai, atneškite maišą.

Pro duris galvą įkišo Adamsbergui nepažįstamas vyras.

– Martenas, – prisistatė jis. – Entomologijos tarnyba. Jūs mane kvietėt.

– Po valandėlės paprašysim jūsų pagalbos, Martenai. Damasai, nusirenk.

– Visų jų akivaizdoj?

– Ar tau ne vis vien? Išeikit, – paliepė Noeliui, Vuaznė ir Favrui. – Jis varžosi jūsų.

– Kodėl turėčiau nusirengti? – priešiškai paklausė Damasas.

– Noriu paimti tavo drabužius ir apžiūrėti tavo kūną. Renkis gi pagaliau.

Damasas susiraukęs lėtai padarė ką lieptas.

– Sukrauk į maišą, – paliepė Adamsbergas.

Kai Damasas liko nuogas, vien su žiedu ant piršto, Adamsbergas užrišo maišą ir pakvietė Marteną.

– Skubu. Ištirk, ar yra vos...

– *Nosopsyllus fasciatus.*

– Teisingai.

– Šįvakar?

– Šįvakar, kuo greičiau.

Adamsbergas grįžo į kabinetą, kur Damasas stovėjo nudelbęs galvą. Pakėlė vieną jo ranką, paskui kitą.

– Prasižerk trisdešimt centimetrų.

Adamsbergas patempė klubų odą iš vienos pusės, iš kitos.

– Sėskis, baigta. Einu atnešiu tau rankšluostį.

Adamsbergas grįžo iš drabužinės su dideliu žaliu vonios rankšluosčiu, Damasas skubiai jį pagriebė.

– Nešalta?

Damasas papurtė galvą.

– Tu sukandžiotas blusų, Damasai. Dvi įkandimo žymės po dešiniu žastu, viena kairėje kirkšnyje ir trys dešinėje. Tau niekas negresia, nes turi žiedą.

Damasas sėdėjo nunarinęs galvą, tvirtai įsisupęs į didžiulį rankšluostį.

– Ką pasakysi?

– Parduotuvėje yra blusų.

– Nori pasakyti, žmogaus blusų?

– Taip. Tarnybinėse patalpose nelabai švaru.

– Tai žiurkių blusos, juk pats geriau už mane žinai. Luktelėsim dar valandėlę ir sužinosim. Paskambins Martenas. O jis, žinok, puikus specialistas. Užtikęs žiurkės blusą, vos akį užmetęs pasako pavadinimą. Jei nori, gali eiti miegoti. Atnešiu antklodžių.

Paėmė Damasą už alkūnės ir nuvedė į kamerą. Vyrukas atrodė vis dar ramus, tačiau jau praradęs tą savo su nuostaba sumišusį abejingumą. Buvo susirūpinęs ir įsitempęs.

– Kamera nauja, – tarė Adamsbergas, tiesdamas jam antklodes. – Patalynė švari.

Nė žodžio netaręs, Damasas atsigulė, o Adamsbergas užrakino grotas. Suirzęs grįžo į kabinetą. Laikė maro skleidėją savo rankose, ir neklydo, o taip sunkiai sekėsi. Betgi šitas tipas nužudė penkis žmones per savaitę. Adamsbergas prisivertė juos prisiminti, dar kartą peržiūrėti aukų nuotraukas, po sunkvežimiu pakištą moterį.

Ilgiau nei valandą visi tylomis laukė, Danglaras dar nedrįso pasakyti, ką galvoja. Niekas neleido manyti, jog Damaso drabužiuose bus maro blusų. Adamsbergas ant kelio pasidėjęs popierėlį braižė aštrokus brūkšnius. Buvo pusė dviejų ryto. Martenas paskambino antrą valandą dešimt minučių.

– Dvi *Nosopsyllus fasciatus,* – pranešė be ilgų kalbų. – Gyvos.

– Ačiū, Martenai. Tai nepaprastai svarbus radinys. Neleiskit joms pasprukti ant grindų, nes su jomis paspruks visa mūsų byla.

– Su jais, – pataisė entomologas. – Tai patinėliai.

– Atsiprašau, Martenai, nieko nenorėjau įžeisti. Parsiųskite drabužius į brigadą, kad įtariamasis galėtų apsirengti.

Po penkių minučių iš pirmojo miego pažadintas teisėjas leido kelti bylą.

– Jūs nesuklydote, – pasakė Danglaras, sunkiai stodamasis, užgriuvusiomis akimis, nuvargęs. – Tačiau per plauką.

– Plaukas gali būti daug tvirtesnis, negu atrodo. Tik reikia traukti pamažu ir tolygiai.

– Nepamirškite, kad Damasas dar neprakalbėjo.

– Prakalbės. Jis žino, kad dabar jau baigta. Be galo gudrus.

– Neįtikėtina.

– Tikrai, Danglarai. Jis apsimeta kvailiu. Ir kadangi yra baisiai gudrus, apsimeta labai įtikinamai.

– Jeigu šitas tipas kalba lotyniškai, leisiu man plaukus nuo galvos nurauti, – išeidamas pasakė Danglaras.

– Tai jau ruoškitės, Danglarai.

Danglaras išjungė kompiuterį, pakėlė pintinėlę, kur miegojo kačiukas, ir pasikišęs ją po pažasčia atsisveikino su nakčiai liekančiais pareigūnais. Vestibiulyje sutiko Adamsbergą, kuris iš drabužinės nešėsi sulankstomąją lovelę su antklode.

– Dar gražiau, nakvosite čia?

– Gal kartais prakalbės, – paaiškino Adamsbergas.

Danglaras nieko nesakęs nuėjo sau. Ką čia pasakysi? Jis žinojo, kad Adamsbergas nelabai nori grįžti į savo butą, kur tebesidraiko nelaimingojo įvykio dūmas. Rytoj bus jau geriau. Juk Adamsbergas – kaip reta greitai atsitiesiantis žmogus.

Adamsbergas ištiesė sulankstomąją lovelę ir padėjo ant jos į gumulą susuktą antklodę. Už dešimties žingsnių nuo jo gulėjo maro skleidėjas. Ketvertų piešėjas, baugių „ypatingųjų" laiškelių rašytojas, žiurkių blusų platintojas, maro platintojas, smaugęs ir anglimi juodinęs savo aukas. Dažydamas anglimi, tuo paskutiniuoju savo veiksmu, jis *smarkiai apsišovė.*

Adamsbergas nusivilko švarką, kelnes ir pasidėjo mobilųjį telefoną ant kėdės. Paskambink gi, po galais.

- XXXIII -

Kažkas paskambino naktiniu skambučiu. Spustelėjo keletą kartų, parodydamas, jog skubu. Brigadininkas Estaleras atidarė lauko duris ir pasitiko suplukusį vyriškį, vilkintį paskubomis užsagstytą kostiumo švarką ir marškinius, prasiskyrusius virš vešlių krūtinės gaurų.

– Judinkitės, bičiuli, – pasakė vyriškis, greitomis įsmukęs į brigados patalpas. – Noriu duoti parodymus apie žudiką, apie maro žmogų.

Estaleras nedrįso pranešti vyriausiajam komisarui, tad pažadino Danglarą.

– Kokio velnio skambinat man, Estalerai? – subambėjo Danglaras, gulėdamas lovoje. – Papurtykit Adamsbergą, jis miega savo kabinete.

– Tas ir yra, kapitone, kad bijau gauti pylos iš komisaro, jei pasirodys nesvarbu.

– O manęs mažiau bijot, Estalerai?

– Taip, kapitone.

– Klystat. Ar per šešias savaites, kai dirbate šalia jo, teko kada girdėti Adamsbergą barantis?

– Ne, kapitone.

– Tai ir per trisdešimt metų neteks. O mane barantis išgirsite, jau dabar girdite, brigadininke. Pažadinkit jį, po šimts. Vis tiek jam nereikia daug miego. O man reikia.

– Gerai, kapitone.

– Minutėlę, Estalerai. Ko tam tipui reikia?

– Panikuotojas, bijo, kad žudikas jo nenužudytų.

– Juk seniai nutarėm, kad nebesiterliosim su panikuotojais. Dabar mieste tokių šimtas tūkstančių. Grūskit jį lauk ir leiskit komisarui miegoti.

– Jis teigia esąs išskirtinis, – patikslino Estaleras.

– Visi panikuotojai mano esą išskirtiniai. Kitaip nepanikuotų.

– Ne, jis tvirtina, kad jį sukandžiojo blusos.

– Kada? – Danglaras atsisėdo lovoje.

– Šiąnakt.

– Gerai, Estalerai, žadinkit. Aš irgi atlekiu.

Adamsbergas iki pusės nusiprausė šaltu vandeniu, paprašė Estalero išvirti kavos – vakar buvo pastatytas naujas kavos aparatas, – ir koja nustūmė sulankstomąją lovelę į kabineto galą.

– Atveskit man tą tipą, brigadininke.

– Estaleras, – tarė vaikinas.

Adamsbergas linktelėjo ir išsitraukė užrašų knygelę. Dabar, kai maro skleidėjas jau sėdi kameroje, jis pagaliau galės

užsiimti tuo pulku nepažįstamų žmonių, kurie sukiojosi jo brigadoje. Užsirašė: apvalus veidas, žalios akys, baugštus lygu Estaleras. Paskui tuo pačiu sykiu prirašė: entomologas, blusos, Adomo obuolys lygu Martenas.

– Kuo jis vardu? – paklausė.

– Kevenas Rubo, – atsakė brigadininkas.

– Kokio amžiaus?

– Apie trisdešimt, – nustatė Estaleras.

– Aiškina, kad šiąnakt jį sukando, tiesa?

– Taip, ir panikuoja.

– Neblogai.

Estaleras atvedė Keveną Rubo į komisaro kabinetą, kairėje rankoje nešinas puodeliu nesaldintos kavos. Komisaras geria nesaldintą. Priešingai nei Adamsbergas, Estaleras mėgo gyvenimiškas smulkmenas, jam patikdavo jas prisiminti ir parodyti, jog prisimena.

– Cukraus nedėjau, komisare, – tarė statydamas puodelį ant stalo, o Keveną Rubo sodindamas ant kėdės.

– Dėkui, Estalerai.

Vyras pirštais taršė savo tankius gaurus ant krūtinės, nerimavo ir nejaukiai jautėsi. Nuo jo trenkė prakaitu, o prakaitas atsidavė vynu.

– Anksčiau niekada neturėjote blusų? – pasiteiravo Adamsbergas.

– Niekada.

– Jūs įsitikinęs, jog įkando šiąnakt?

– Prieš kokias dvi valandas, nuo jų ir pabudau. Tada atlėkiau jums pranešti.

– Pone Rubo, ar jūsų name ant durų yra ketvertų?

– Du. Durininkė nusipiešė flomasteriu ant stiklo, ir dar vyrukas šeštame aukšte kairėje.

– Tada čia ne jis. Ir ne jo blusos. Galite ramiai grįžti namo.

– Juokaujat? – vyras pakėlė balsą. – Reikalauju apsaugos.

– Maro skleidėjas, prieš paleisdamas blusas, išpaišo visas duris, išskyrus vienas, – nukirto Adamsbergas. – Čia kitokios blusos. Ar pas jus pastarosiomis dienomis kas nors svečiavosi? Ar buvo kas nors atsivedęs gyvūną?

– Taip, – susiraukęs pripažino Rubo. – Prieš porą dienų buvo užėjęs draugas su šuva.

– Na štai. Grįžkit namo, pone Rubo, ir išsimiegokit. Numigsim dar valandėlę, visiems bus į naudą.

– Ne. Nenoriu.

– Jeigu taip nerimaujate, – Adamsbergas atsistojo, – išsikvieskite sanitarijos tarnybą, ir baigta.

– Nieko nepadės. Žudikas mane išsirinko, jis nužudys mane, su blusom ar be jų. Reikalauju apsaugos.

Adamsbergas grįžo prie stalo, atsišliejo į sieną ir atidžiau nužvelgė Keveną Rubo. Apie trisdešimt, piktas, susirūpinęs, o tamsiose kiek išsprogusiose akyse šmėžuoja kažkokia slapukiška mintis.

– Gerai, sakote, jus pasirinko. Jūsų name nėra nė vieno doro ketverto, tačiau jūs žinote, kad jus pasirinko.

– Blusos, – riktelėjo Rubo. – Laikrašty rašė. Visos aukos turėjo blusų.

– O jūsų draugo šuo?

– Ne, čia kitas reikalas.

– Kodėl taip įsitikinęs?

Komisaro tonas keitėsi, Rubo tai pajuto ir susigūžė ant kėdės.

– Laikrašty rašė, – pakartojo.

– Ne, Rubo. Dėl kitos priežasties.

Ką tik atėjo Danglaras, buvo šešios valandos penkios minutės ryto, Adamsbergas davė ženklą jam prisėsti. Kapitonas tylomis įsitaisė prie klaviatūros.

– Klausykit, – vėl prabilo Rubo, kiek atgavęs pasitikėjimą, – man grasina, kažkoks pusprotis mėgina mane nužudyti, o prie manęs dar kabinėjatės?

– Ką veikiate gyvenime? – švelnesniu tonu paklausė Adamsbergas.

– Dirbu linoleumų skyriuje didelėje apdailos prekių parduotuvėje, už Rytų geležinkelio stoties.

– Vedęs?

– Išsiskyręs prieš dvejus metus.

– Vaikų turite?

– Du.

– Jie gyvena su jumis?

– Su motina. Turiu teisę savaitgaliais lankyti.

– Vakarieniaujate mieste? Namie? Mokate gaminti maistą?

– Kaip kada, – Rubo kiek suglumo. – Kartais išsiverdu sriubos ir pasišildau nusipirkęs kokį nors šaldytą patiekalą. Kartais nusileidžiu į kavinę. Restoranuose per brangu.

– Mėgstate muziką?

– Taip, – sutrikęs atsakė Rubo.

– Turite muzikos centrą, televizorių?

– Taip.

– Žiūrite futbolą?

– Taip, aišku.

– Pasikaustęs?

– Pakankamai.

– Nantą su Bordo žiūrėjot?

– Taip.

– Neblogai sužaidė, ar ne? – tarė Adamsbergas, nors rungtynių nematė.

– Gal, – vyptelėjo Rubo. – Truputį pavėpusiai spardė, baigėsi lygiosiomis. Galėjai lažintis nuo pat pirmo kėlinio.

– Žiūrėjot žinias per pertrauką?

– Taip, – automatiškai atsakė Rubo.

– Vadinasi, – Adamsbergas atsisėdo priešais jį, – žinote, kad vakar susėmėm maro skleidėją.

– Taip sakė, – sutrikęs burbtelėjo Rubo.

– Ko tada bijote?

Vyriškis prikando lūpą.

– Ko bijote? – pakartojo Adamsbergas.

– Nesu tikras, kad tai jis, – dvejodamas išspaudė vyriškis.

– Argi? Daug išmanote apie žudikus?

Rubo išvis prarijo apatinę lūpą, pirštus suleidęs į gaurus ant krūtinės.

– Man gresia mirtis, o prie manęs dar kabinėjatės? – pakartojo. – Turėjau numanyti. Tik kreipkis į farus, iškart įgrūda į cypę, tiek ir temoka. Reikėjo geriau suktis pačiam. Norėk padėti teisingumui, tai še tau.

– Jūs ir padėsite, Rubo, netgi labai.

– A je? Manau, komisare, užsikrušk kniūbsčias.

– Nevaizduok čia kietuolio, Rubo, nes esi per skystas.

– A je?

– Je. Bet jeigu nenori padėti, tai kuo gražiausiai grįši namo. Namo, Rubo. Jeigu mėginsi sprukti, mes tave parvešim į namus. Ir būsi ten, kol ištiks mirtis.

– Nuo kada farai nurodinėja, kur turiu eiti?

– Nuo tada, kai pradėjai mane užknisti. Gali eiti, Rubo, tu laisvas. Varyk.

Vyriškis nekrustelėjo.

– Ką, bijai? Bijai, kad jis nepasmaugtų tavęs rantuota virvele kaip kitų penkių? Žinai, kad nepajėgsi apsiginti. Žinai, kad jis tave prigriebs, nors ir kur būtum – Lione, Nicoje, Berlyne. Tu esi taikinys. Ir žinai *kodėl*.

Ištraukęs stalčių, Adamsbergas priešais vyriškį išdėliojo penkių aukų nuotraukas.

– Žinai, kad atsidursi tarp jų, ar ne? Tu visus juos pažįsti, todėl ir bijai.

– Duokit man ramybę, – nusigręžė į šalį Rubo.

– Tai varyk. Nešdinkis.

Praslinko dvi ilgos minutės.

– Gerai, – apsisprendė vyriškis.

– Pažįsti juos?

– Ir taip, ir ne.

– Paaiškink.

– Tarkim, kad susitikau su jais vieną vakarą, jau labai seniai, mažiausiai prieš septynerius ar aštuonerius metus. Išmetėm po taurelę.

– Mat kaip. Išmetėt po taurelę ir todėl dabar jus visus iš eilės galabija.

Vyriškis prakaitavo, visame kabinete trenkė jo prakaitu.

– Nori kavos? – paklausė Adamsbergas.

– Noriu.

– Ko nors valgomo?

– Noriu.

– Danglarai, pasakykit Estalerui, kad atneštų.

– Ir cyzų, – pridūrė Rubo.

– Pasakok, – pakartojo Adamsbergas, kol Rubo stiprinosi labai saldžia kava su pienu. – Kiek jūsų buvo?

– Septyni, – sumurmėjo Rubo. – Susitikom vienoj smuklėj, garbės žodis.

Adamsbergas iškart pažiūrėjo į jo dideles juodas akis ir pamatė, jog po tuo „garbės žodžiu" prasprūdo kruopelė tiesos.

– Ką padarėte?

– Nieko.

– Rubo, aš kameroj turiu maro skleidėją. Jei nori, įkišiu tave pas jį, užsimerksiu ir daugiau nekalbėsim. Po pusvalandžio būsi negyvas.

– Sakykim, truputį paprotinom vieną vaikį.

– Kodėl?

– Sena istorija. Mums sumokėjo, kad šį tą iškvostume iš to vaikio, ir tiek. Jis buvo pavogęs vieną dalyką ir turėjo grąžinti. Tai mes jį paprotinom, tokia sutartis.

– Sutartis?

– Taip, mus nusamdė. Šiaip, smulkus darbelis.

– Kur jūs jį „protinot"?

– Vienoje treniruoklių salėje. Mums nurodė adresą, to vaikio pavardę ir smuklę, kur turėjom susirinkti. Iki tol mes nepažinojom vieni kitų.

– Niekas nieko nepažinojo?

– Ne. Buvom septyniese, ir vieni kitų nepažinojom. Jis mus iškapstė kiekvieną atskirai. Gudriai sugalvojo.

– Iš kur jus iškapstė?

Rubo gūžtelėjo pečiais.

– Ten, kur renkasi bičai, kurie sutinka paprotinti kitus už babkes. Nieko sudėtingo. Mane prikabino kažkokiam suknistam klube Šventojo Dionizo gatvėje. Garbės žodis, šimtas metų, kai nebekišu nagų į tokį biznį. Garbės žodis, komisare.

– Kas tave prikabino?

– Ką aš žinau, viskas vyko raštu. Kažkokia mergina padavė laišką. Prašmatnus, švarus popierius. Atrodė patikimai.

– Nuo ko?

– Garbės žodis, taip niekada ir nesužinojau, kas mus nusamdė. Baisiai gudrus šefas. Kad kartais nepareikalautume primokėti.

– Tai susirinkot visi septyni ir nuėjot pasiimt savo aukos.

– Taip.

– Kada tai buvo?

– Kovo septynioliktą, ketvirtadienį.

– Ir įsitempėt į tą treniruoklių salę. O tada?

– Taigi jau sakiau, bliamba, – Rubo pasimuistė ant kėdės. – Paprotinom.

– Efektyviai? Iškvotėt, ką turėjot iškvost?

– Taip. Galiausiai jis paskambino. Perdavė visą informaciją.

– Apie ką? Pinigus? Kaifą?

– Aš nesupratau, garbės žodis. Šefas tikriausiai buvo patenkintas, nes daugiau nieko apie tai nebegirdėjom.

– Sumokėjo gerai?

– Taip.

– Tai sakai, paprotinot? Ir tas tipas viską išklojo? Gal greičiau turėtum sakyti pakankinot?

– Paprotinom.

– Ir po aštuonerių metų auka sugalvojo atsilyginti?

– Man taip atrodo.

– Už paprotinimą? Tu šaipaisi iš manęs, Rubo. Grįši namo.

– Tai tiesa, – Rubo įsikibo į kėdę. – Kokio velnio būtume juos kankinę? Ir taip vos pažiūrėję į mus susižiaugčiodavo, nieko skrandy nebeturėjo.

– „Jie“?

Rubo vėl prarijo apatinę lūpą.

– Jie buvo keliese? Pasiskubink, Rubo, jaučiu, kad laikas spaudžia.

– Dar buvo panelė, – sumurmėjo Rubo. – Mes neturėjom kito pasirinkimo. Kai atėjom paimti to bičo, jis buvo su savo panele, koks skirtumas? Susėmėm abudu.

– Panelę irgi paprotinot?

– Truputėlį. Ne aš, garbės žodis.

– Meluoji. Eik lauk iš šito kabineto, nebenoriu tavęs akyse matyti. Lėk pasitikt savo likimo, Kevenai Rubo, aš nusiplaunu rankas.

– Ne aš, – sušnibždėjo Rubo, – prisiekiu. Aš ne galvijas. Kartais truputėlį, jeigu mane įerzina, bet ne taip kaip kiti. Aš tik žvengiau ir stovėjau užnugary.

– Tikiu tavim, – pasakė Adamsbergas, nors nė kiek netikėjo. – Iš ko žvengei?

– Na, iš to, ką jie darė.

– Paskubėk, Rubo, turi penkias minutes, paskui lėksi lauk.

Rubo staiga pagavo įkvėpimas.

– Jie jį išrengė, – tyliai ėmė pasakoti. – Apipylė benzinu... Uždegė žiebtuvėlius ir sukiojo aplink, kišdami artyn prie kūno. Tas tipas staugė, alpo iš baimės.

– Paprotino, – burbtelėjo Adamsbergas. – Toliau?

Rubo linktelėjo. Per skruostus jam varvėjo prakaitas ir lašėjo ant krūtinės.

– Toliau, jie apvertė jį kniūbsčia ant treniruoklio, paskui prismaigstė.

– Prismaigstė?

– Nu taip. Tai vadinama išgražinti bičą. Jie prismaigstė jam į kūną spaudžių...

– Nuostabu, – iškošė pro dantis Adamsbergas. – O kaip mergina? Nesakyk, kad merginos nė nepalietėt.

– Ne aš, – užriko Rubo, – aš saugojau užnugarį. Aš tik žvengiau.

– Šiandien tebežvengi?

Rubo panarino galvą, vis dar įsikirtęs rankomis į kėdę.

– Kaip mergina? – pakartojo Adamsbergas.

– Ją išprievartavo paeiliui visi penki. Ji pradėjo kraujuoti. Į galą nebejudėjo. Aš net pamaniau, kad gal perlenkėm, kad numirė. Bet iš tikrųjų ji išprotėjo, nieko nebepažino.

– Penki? Maniau, kad buvot septyniese.

– Aš jos neliečiau.

– O šeštasis vyrukas? Nieko nedarė?

– Ten buvo pana. Šita, – Rubo pirštu parodė į Marianos Bardu nuotrauką. – Ji buvo susimetusi su vienu iš bičų. Mes nenorėjom mergų, bet ji prisikabino ir ėjo kartu.

– Ką ji darė?

– Ji apipylė benzinu. Labai žvengė.

– Kur jau.

– Taip, – pasakė Rubo.

– O paskui?

– Kai bičas galiausiai paskambino apsivėmęs iki ausų, išgrūdom juos abu nuogus lauk, kartu su jų daiktais, o patys nuėjom prisigerti.

– Geras vakarėlis, – tarė Adamsbergas. – Reikėjo aplaistyti.

– Garbės žodis, mane atvėsino. Daugiau niekada tokių dalykų nebesiėmiau ir niekada nebemačiau tų tipų. Gavau babkes pašto perlaida, kaip sutarta, ir nieko apie tai nebegirdėjau.

– Iki šios savaitės.

– Taip.

– Atpažinai aukas.

– Tik jį, jį ir moterį, – Rubo parodė Viaro, Klerko ir Bardu nuotraukas. – Mačiau juos tik vieną vakarą.

– Iškart suvedei galus?

– Tik kai nužudė moterį. Atpažinau, nes ji turėjo daug apgamų ant veido. Tada pažiūrėjau kitų nuotraukas ir suraukiau.

– Kad jis grįžo.

– Taip.

– Žinai, kodėl jis šitiek laiko laukė?

– Ne, nežinau.

– Todėl, kad po šito jis atsėdėjo penkerius metus už grotų. Jo draugė, ta mergina, kuri nuo jūsų išprotėjo, po mėnesio iššoko pro langą. Suvirškink dabar šitai, Rubo, jeigu dar per mažai gavai medžiagos virškinti.

Adamsbergas atsikėlė, plačiai atidarė langą, norėdamas įkvėpti gryno oro ir išvėdinti prakaito ir siaubo dvoką. Valandėlę parymojo ant turėklo, įsižiūrėjęs žemyn, į apačioje gatve vaikštančius žmones, negirdėjusius visos šitos istorijos. Septynios valandos penkiolika minučių. Maro skleidėjas tebemiegojo.

– Ko tu bijai, juk jis pasodintas už grotų? – paklausė atsigręždamas.

– Tai ne jis, – sušnibždėjo Rubo. – Jūs baisiai išsidūrėt. Vaikinukas, kurį kankinom, buvo tikras geibena, sprigtu galėjai pargriauti, nevykėlis, mazgotė, suknistas intelektualas, kuris neįstengtų net skalbinių segtuko pakelti. O tipas, kur parodė per teliką, – tikras stipruolis, raumeningas, nepalyginsi su anuo, patikėkit.

– Jūs įsitikinęs?

– Visiškai. Tas bičas atrodė kaip žvirblis, labai gerai atsimenu. Jis tebėra laisvėje ir tykoja manęs. Jau viską papasakojau, dabar prašau apsaugos. Bet, garbės žodis, aš nieko nepadariau, aš saugojau...

– Užnugarį, girdėjau, gali nebesivarginti. Bet ar nemanai, kad per penkerius kalėjimo metus žmogus galėjo pasikeisti? Ypač jei nusprendė atkeršyti, jei įsikalė tokią mintį? Ar nemanai, kad raumenis galima užsiauginti, kitaip negu smegenis? Kad jis sugebėjo sąmoningai pasikeisti, o tu likai toks pat kvailas?

– Kurių galų?

– Kad nusiplautų gėdą, kad galėtų gyventi ir jus nubausti.

Adamsbergas nuėjo prie spintos, ištraukė plastikinį maišelį su dideliu kreminiu voku ir juo lėtai pamojavo Rubo prieš akis.

– Atpažįsti?

– Taip, – susiraukė Rubo. – Toks pat gulėjo ant grindų, kai prieš porą valandų ėjau iš namų, tuščias ir jau atplėštas.

– Tai jis, maro skleidėjas. Tas vokas ir užleido tau užkrėstas blusas.

Rubo prisispaudė rankas prie pilvo.

– Bijai maro?

– Ne itin. Aš nelabai tikiu tom nesąmonėm, tai apgaulė. Manau, kad jis pasmaugia.

– Teisingai manai. Ar tu įsitikinęs, kad tas vokas neatsirado vakar?

– Visiškai.

Adamsbergas susimąstęs persibraukė delnu per skruostą.

– Eikš, pažiūrėk, – paliepė eidamas prie durų.

Rubo sudvejojo.

– Nebe taip juokinga, ar ne? Nebe taip kaip anais gerais laikais? Eikš, tau niekas negresia, žvėris narve.

Adamsbergas nusitempė Rubo prie Damaso kameros. Tas tebemiegojo teisuolio miegu, veidas profiliu gulėjo ant apkloto.

– Gerai įsižiūrėk, – pasakė Adamsbergas. – Neskubėk, nepamiršk, kad nematei jo aštuonerius metus ir kad vyrukas tuomet nebuvo geriausios formos.

Rubo apžiūrinėjo Damasą pro grotas, beveik susidomėjęs.

– Na? – paklausė Adamsbergas.

– Galimas daiktas, – atsakė Rubo. – Lūpos galbūt. Reikėtų pamatyti jo akis.

Stebint beveik panikos pagautam Rubo, Adamsbergas atidarė kamerą.

– Nori, kad uždaryčiau duris? – paklausė Adamsbergas. – Ar gal nori, kad palikčiau tave jo draugijoje, kad pasilinks-

mintumėt kartu kaip jaunystėje, pasidalytumėt gražiais prisiminimais?

– Nekvailiokit, – niūriai atsiliepė Rubo. – Jis gal pavojingas.

– Tu irgi buvai pavojingas.

Adamsbergas užsidarė su Damasu, o Rubo žiūrėjo į jį su pasigėrėjimu kaip į laukinių žvėrių tramdytoją, žengiantį arenon. Komisaras papurtė Damasą už peties.

– Atsibusk, Damasai, turi svečių.

Damasas niurzgėdamas atsisėdo ir apstulbęs nužvelgė kameros sienas. Paskui prisiminė ir atmetė plaukus už nugaros.

– Kas yra? – paklausė. – Galiu eiti?

– Stokis. Vienas vyrukas nori į tave pasižiūrėti, senas pažįstamas.

Damasas, susisiautęs į antklodę, kaip visad klusniai padarė kaip lieptas, o Adamsbergas žiūrėjo pakaitomis čia į vieną, čia į kitą vyrą. Damaso veidas, regis, truputį apsiniaukė. Rubo išsprogino akis, paskui nuėjo šalin.

– Na, kaip? – paklausė Adamsbergas, grįžęs į kabinetą. – Atpažįsti?

– Galimas daiktas, – neužtikrintai atsakė Rubo. – Bet jeigu čia jis, vadinasi, padvigubėjo.

– O veidas?

– Galimas daiktas. Jis neturėjo ilgų plaukų.

– Nenori likt ant ledo, ar ne? Bijai?

Rubo linktelėjo galvą.

– Gal ir neklysti. Tavo keršautojas, ko gero, dirba ne vienas. Palaikysiu tave čia, kol viskas paaiškės.

– Ačiū, – pasakė Rubo.

– Pasakyk man kitos aukos pavardę.

– Taigi aš.

– Supratau. Bet kas toliau? Jūs buvote septyniese, minus penki mirusieji lygu du, minus tu lygu vienas. Kas liko?

– Toks perkaręs ir bjaurus kaip kaliausė tipas, mano galva, žiauriausias iš viso būrio.

– Kuo pavarde?

– Mes nepasisakėm nei pavardžių, nei vardų. Kai toks reikalas, niekas nerizikuoja.

– Amžius?

– Kaip mūsų visų. Jam buvo apie dvidešimt, dvidešimt penkeri.

– Paryžietis?

– Manau, taip.

Adamsbergas nuvedė Rubo į kamerą ir paliko neužrakintą, paskui tarp grotų strypų įkišo galvą į Damaso kamerą ir padavė jam drabužius.

– Teisėjas nusprendė kelti tau bylą.

– Gerai, – atsakė Damasas, kuo ramiausiai sėdėdamas ant gulto.

– Ar moki lotynų kalbą, Damasai?

– Ne.

– Vis dar neturi nieko man papasakoti? Apie tas blusas?

– Ne.

– O apie šešis vyrukus, kurie vieną ketvirtadienį, kovo septynioliktą dieną, tave kvotė? Nieko neturi man pasakyti? Ir apie merginą, kuri juokėsi?

Damasas ir toliau tylėjo, delnus atvertęs į save, nykščiu glostė deimantą.

– Ką jie atėmė iš tavęs, Damasai? Be tavo draugės, tavo kūno, garbės? Ko jie siekė?

Damasas nė nekrustelėjo.

– Ką gi, – pasakė Adamsbergas. – Atsiųsiu tau ko nors užvalgyti pusryčių. Apsirenk.

Adamsbergas pasivedėjo Danglarą į šalį.

– Tas padugnė Rubo nieko aiškiai nepatvirtina, – pasakė Danglaras. – Jums ne į naudą.

– Danglarai, Damasas turi bendrininką laisvėje. Blusos paleistos į Rubo butą, kai Damasas jau sėdėjo pas mus. Kažkas perėmė estafetę, kai tik pranešėme apie jo sulaikymą. Ir labai greitai, net negaišdamas laiko piešti apsauginius ketvertus.

– Jeigu yra bendrininkas, aiškėja, kodėl Damasas toks ramus. Jis turi, kas pratęsia darbą, ir pasikliauja tuo žmogum.

– Siųskit vyrus apklausti jo sesers, Evos ir visų nuolatinių aikštės lankytojų, tegu išsiaiškina, ar jis susitikinėdavo su kokiais nors draugais. O svarbiausia – noriu gauti pastarųjų dviejų mėnesių telefono pokalbių išklotinę. Iš parduotuvėlės ir iš buto.

– Nenorit eiti kartu?

– Dabar aš ne pats laukiamiausias svečias aikštėje. Aš išdavikas, Danglarai. Jie lengviau sutiks kalbėti su nepažįstamais pareigūnais.

– Supratau, – atsakė Danglaras. – Dar ilgai galėjom ieškoti to sąlyčio taško. Susitikimas vieną vakarą kažkokioje smuklėje, vyrukai, net nepažįstantys vienas kito. Tikrai pasisekė, kad tas Rubo supanikavo.

– Turėjo ko panikuoti, Danglarai.

Adamsbergas išsitraukė mobilųjį telefoną ir pažiūrėjo jam į akis. Jis taip įsijautęs ragino tylintį telefoną suskambėti, sujudėti, padaryti ką nors įdomaus, kad galiausiai sutapatino jį su pačios Kamilės atvaizdu. Kalbėdavosi su juo, pasakodavo, kaip gyvena, tarsi Kamilė kuo puikiausiai jį girdėtų. Tačiau, kaip teisingai sakė Bertenas, tie aparačiukai teikia ne vien pasitenkinimą, ir Kamilė neišlindo iš mobiliojo telefono kaip džinas iš butelio. Na, jeigu ką, tai jam vis viena. Atsargiai, kad neužgautų, padėjo jį ant grindų ir prigulė dar pusantros valandos nusnūsti.

Jį pažadino Danglaras, atnešęs Damaso telefono pokalbių išklotinę. Apklausos aikštėje nieko gero nedavė. Eva tylėjo užsisklendusi kaip austrė savo kriauklėje, Maribelė kas žingsnis plūdo ašaromis, Dekambrė nekalbėjo užpykęs, Lizbeta plūdosi, o Bertenas, vėl atgavęs įprastą atšiaurumą, atsakinėjo vienskiemeniais žodžiais. Vis dėlto pavyko išsiaiškinti, kad Damasas, taip sakant, nekeldavo kojos iš aikštės, o visus vakarus praleisdavo kabarete, klausydamasis Lizbetos, tačiau

neužmezgė ten jokių pažinčių. Niekas nežinojo, ar jis turi kokį draugą, nes sekmadieniais likdavo su seserimi.

Adamsbergas ištyrinėjo skambučių išklotinę, ieškodamas pasikartojančio numerio. Jeigu Damasas turi bendrininką, neišvengiamai privalėjo nuolatos palaikyti su juo ryšį, nes sudėtingas ketvertų, blusų ir žmogžudysčių grafikas buvo nepaprastai įtemptas. Tačiau Damasas skambindavo itin nedažnai. Iš namų skambinta į parduotuvę, be abejo, tai Maribelė skambindavo Damasui, o skambučių iš parduotuvės sąrašas buvo labai trumpas, ir numeriai retai pasikartodavo. Adamsbergas patikrino keturis kiek reguliariau pasikartojančius numerius, visi jie priklausė įvairiausių banglenčių, riedlenčių, guolių ir sportinių šalmų tiekėjams. Adamsbergas nustūmė išklotines į stalo kamputį.

Damasas nekvailas. Damasas – retų gebėjimų žmogus, mokantis nutaisyti tuščią žvilgsnį. Šį gebėjimą jis irgi išsiugdė kalėjime; ir išėjęs iš kalėjimo. Per septynerius metus pasiruošė viskam. Jeigu turi bendrininką, nerizikuos išduoti skambindamas jam iš namų. Adamsbergas paskambino keturiolikto rajono skyriui ir paprašė išklotinės skambučių iš viešojo telefono kabinos Džiaugsmo gatvėje. Po dvidešimties minučių atėjo faksas. Kai paplito mobilieji telefonai, staiga sumažėjo besinaudojančių viešaisiais telefonais, tad Adamsbergui reikėjo peržiūrėti gana neilgą sąrašą. Rado vienuolika pasikartojančių numerių.

– Galiu išsiaiškinti, kieno jie, – pasisiūlė Danglaras.

– Pirmiausia šitą, – Adamsbergas pirštu bakstelėjo vieną numerį. – Šitą, devyniasdešimt antrame, Senos aukštupio rajone.

– Gal pasakysite, kodėl? – pasiteiravo Danglaras, eidamas naršyti po savo ekraną.

– Šiaurinis priemiestis kaip tik mus domina. Gal net pasiseks, ir pataikysim į Kliši.

– Ar nebūtų apdairiau patikrinti kitus?

– Niekur jie nepabėgs.

Danglaras porą minučių tyloje pagrojo klaviatūra lyg pianinu.

– Kliši, – pranešė jis.

– Kaip pirštu į akį. Tai 1920 metų maro židinys. Ta epidemija įaugusi į jo šeimą, tai jo šmėkla. Tikriausiai čia jis ir gyveno. Greičiau, Danglarai, pavardę, adresą.

– Klementina Kurbė, Optulio gatvė dvidešimt du.

– Ieškokit gyventojų sąraše.

Danglaras maigė klaviatūrą, o Adamsbergas vaikštinėjo po kabinetą, mėgindamas išsisukti kačiuko, kuris dūko su siūlu, nutįsusiu nuo jo kelnių apačios.

– Klementina Kurbė, mergautine pavarde Žurno, gimusi Kliši, ištekėjusi už Žano Kurbė.

– Kas dar?

– Neverta gilintis, komisare. Jai aštuoniasdešimt šešeri. Sena ponia, palikite ramybėje.

Adamsbergas vyptelėjo, bet nenusileido:

– Kas dar?

– 1942 metais Kliši susilaukė dukters, gimusios Rozlinos Kurbė, – mechaniškai perskaitė Danglaras.

– Nepaleiskit tos Rozlinos.

Adamsbergas paėmė Burbulą ir patupdė pintinėn. Tas iškart vėl išsiropštė.

– Rozlina, mergautine pavarde Kurbė, ištekėjusi už Antuano Elerio Devilio.

Danglaras tylomis pažvelgė į Adamsbergą.

– Jie susilaukė sūnaus? Arno?

– Arno Damaso, – patvirtino Danglaras.

– Jo senelė, – pasakė Adamsbergas. – Slapčia iš telefono kabinos jis skambina savo senelei. Kas tos senelės tėvai, Danglarai?

– Mirę. Neprisikapstysim iki viduramžių.

– Jų pavardės?

Greitai subarškėjo klavišai.

– Emilis Žurno ir Selestina Davel, gimę Kliši, Optulio vietovėje.

– Štai ir jie, – sumurmėjo Adamsbergas, – maro nugalėtojai. Epidemijos metu Damaso senelei buvo šešeri.

Jis pakėlė Danglaro telefono ragelį ir surinko Vanduslerio numerį.

– Markas Vandusleris? Čia Adamsbergas.

– Sekundėlę, komisare, padėsiu lygintuvą.

– Optulio vietovė Kliši rajone, ar šis pavadinimas jums ką nors sako?

– Optulis buvo pats epidemijos centras, skudurininkų lūšnos. Turite laiškelį, kur apie tai kalbama?

– Ne, adresą.

– Tos vietovės seniai nebėra, jos vietoje atsirado gatvelės su varganais namukais.

– Dėkui, Vandusleri.

Adamsbergas lėtai padėjo ragelį.

– Paimk du vyrus, Danglarai. Lekiam ten.

– Keturiese? Dėl vienos senutės?

– Keturiese. Užsuksim pas teisėją orderio.

– Kada pavalgysim?

– Pakeliui.

- XXXIV -

Jie atėjo sena alėja šiukšlėmis nusėtais pakraščiais prie suklypusios lūšnelės su kreivų lentų priestatu. Ant čerpių stogo dulkė smulkus lietutis. Po apniukusios vasaros stojo toks pat pabjuręs rugsėjis.

– Kaminas, – parodė į stogą Adamsbergas. – Medis. Obelis.

Jis pasibeldė. Duris atidarė sena, aukšta, stora moteris stambiu raukšlėtu veidu, gėlėta skarele apsirišusi plaukus. Jos tamsios akys tyloje nužvelgė keturis pareigūnus. Paskui ji ištraukė iš lūpų styrančią cigaretę ir tarė:

– Farai.

Nuskambėjo ne kaip klausimas, o kaip tvirtas teiginys.

– Farai, – patvirtino Adamsbergas, žengdamas vidun. – Klementina Kurbė?

– Ta pati, – atsakė Klementina.

Senoji moteris įsivedė juos į svetainę, prieš pasodindama aptvarkė suolą.

– Šiais laikais policijoje esama ir moterų? – ji niekinamai pažvelgė į leitenantę Eleną Fruasi. – Nesitikėkit, kad pagirsiu. Ar nemanot, kad žaidžiančių šaunamaisiais ginklais ir taip gana, tad negi norit juos mėgdžiot? Negi nesugalvojat, kuo daugiau užsiimt, *kartajs*?

Klementina tarė „kartajs", kaimiškai.

Dūsaudama nužingsniavo į virtuvę ir grįžo nešina padėklu su taurėmis ir lėkšte pyragaičių.

– Amžinai žmonėms trūksta vaizduotės, – apibendrino ji, dėdama padėklą ant staltiesėlėmis papuošto staliuko priešais gėlėtą suolą. – Norėtumėt karšto vyno ir grietinėčių?

Adamsbergas žiūrėjo į ją nustebęs, beveik sužavėtas stambaus suvargusio veido. Kernorkianas davė suprasti komisarui, kad į grietinėčius nespjautų, nes nuo automobilyje praryto suvožtinio nepasistiprino.

– Pačiu laiku pataikėt, – pasakė Klementina. – Bet dabar ant pieno grietinėlė nebenusistoja. Pienas pasidarė kaip vanduo. Vietoj grietinėlės dedu grietinę, nėr kaip kitaip.

Klementina pripylė visas penkias taures, gurkštelėjo karšto vyno ir pasižiūrėjo į juos.

– Rupūs miltai, – tarė. – Tai kokio galo?

– Dėl Arno Damaso Elerio Devilio, – prabilo Adamsbergas, imdamas grietinėtį.

– Dėl Arno Damaso Vigjė, prašyčiau, – pataisė Klementina. – Jam taip labiau patinka. Po šiuo stogu nepriimta minėt Elerio Devilio pavardės. Jeigu taip baisiai knieti, eikit ir sakykit ją kitur.

– Jis – jūsų vaikaitis?

– Nagi nagi, niūrusis gražuoli, – Klementina atstatė smakrą Adamsbergo pusėn, – nedrįskit manęs laikyti kvaile. Jeigu nežinotumėt, dabar čia nesėdėtumėt, ar ne? Tai kaip grietinėčiai? Skanūs ar neskanūs?

– Skanūs, – pagyrė Adamsbergas.

– Puikūs, – patvirtino Danglaras, ir tikrai taip manė. Tiesą sakant, jau bent ketverius metus nebuvo ragavęs tokių skanių grietinėčių, ir nuo to pojūčio jį užplūdo nepaprastas džiugesys.

– Rupūs miltai, – pasakė senoji, vis dar stovėdama, ir todėl aukštesnė už keturis farus. – Duokit man laiko nusirišt prijuostę, užsukt dujas ir įspėt kaimynus, tada galėsiu eiti su jumis.

– Klementina Kurbė, – tarė Adamsbergas, – aš turiu kratos orderį. Pirma apieškosime namus.

– Kuo jūs vardu?

– Vyriausiasis komisaras Žanas Batistas Adamsbergas.

– Žanai Batistai Adamsbergai, aš nepratusi statyti ant kortos nieko bloga man nepadariusių žmonių gyvenimo, nesvarbu, farų ar ne farų. Žiurkės palėpėje, – ji pirštu parodė į lubas, – trys šimtai dvidešimt dvi žiurkės, plius vienuolika stipenų, pilnų išalkusių blusų, prie kurių nepatariu artintis, kitaip negarantuoju už jūsų gyvybę. Jei norit įkišti nosį palėpėn, teks pirma dezinfekuoti. Verčiau nė nesilaužykit strėnų: žiurkių veisykla viršuje, o mašina, kuria Arno spausdino laiškelius, stovi kambarėly. Vokai ten pat. Kas dar jus domina?

– Biblioteka, – atsakė Danglaras.

– Irgi palėpėj. Pirma reikia praeiti pro žiurkes. Keturi šimtai tomų, jums tai ką nors sako?

– Apie marą?

– Apie ką daugiau?

– Klementina, – lipšniai tarė Adamsbergas, imdamas dar vieną grietinėtį. – Ar nenorėtumėte prisėsti?

Klementina įspraudė savo storą kūną į gėlėtą fotelį ir susinėrė ant krūtinės rankas.

– Kodėl jūs viską papasakojot? – paklausė Adamsbergas. – Kodėl neišsigynėte?

– Ko? Apkrėstųjų maru?

– Taip, penkių aukų.

– Aukų, kad juos kur, – atsakė Klementina. – Budelių.

– Budelių, – sutiko Adamsbergas. – Kankintojų.

– Tegu sau stimpa. Kuo daugiau jų pastimpa, tuo labiau Arno atgyja. Jie viską iš jo atėmė, į purvą sutrypė. Arno turi atsigauti. O kol tie šunes gyvena šioje žemėje, tai neįmanoma.

– Tie šunes nedvesia patys savaime.

– Gerai būtų. Bet šunes gajesni ir už piktžoles.

– Reikėjo jiems padėti, Klementina?

– Ir nemažai padėti.

– Kodėl pasitelkėt marą?

– Žurno giminė valdo marą, – atrėžė Klementina. – Žurno šeimos narių geriau neužkabinėti, ir tiek.

– Kitaip?

– Kitaip Žurno užleis marą. Jie yra didžiosios rykštės valdovai.

– Klementina, kodėl mums pasakojate visa tai? – dar kartą paklausė Adamsbergas.

– Užuot?

– Užuot tylėjusi.

– Mane suradot, ar ne? O jaunėlis patupdytas vakar. Tai, rupūs miltai, važiuojam, ir baigta. Koks skirtumas?

– Baigta, – atsakė Adamsbergas.

– Nieko, – per jėgą šypsojosi Klementina. – Darbas nudirbtas. Aišku, komisare? Jau padarytas. Priešas gavo, ko nusipelnęs. Likę trys padvės per savaitę, kad ir kas nutiktų, ar aš liktau čia, ar būtau kur kitur. Jų dainelė sudainuota. Darbas baigtas. Visi aštuoni mirs.

– Aštuoni?

– Šeši kankintojai, žiaurioji merga ir užsakovas. Man išeina aštuoni. Jūs tai žinot ar nežinot?

– Damasas nekalbėjo.

– Suprantama. Jis negali kalbėti, kol neįsitikins, kad darbas padarytas. Mes taip sutarėm, jeigu vienas ar kitas įkliūtų. Kaip jį suradot?

– Per jo deimantą.

– Jis slepia.

– Aš pamačiau.

– Šit kaip, – pasakė Klementina. – Jūs šį tą išmanot apie Dievo rykštę. Nesitikėjom.

– Pasistengiau greitai pramokti.

– Bet pavėlavot. Darbas baigtas. Priešas gavo, ko nusipelnęs.

– Su blusomis?

– Taip. Jos jau šokinėja ant jų. Jie jau apkrėsti.

– Kokios jų pavardės, Klementina?

– Pasvajokit. Kad nulėkę juos išgelbėtumėt? Toks jų likimas, ir dabar jis pildosi. Nereikėjo žlugdyti Žurno. Jie sužlugdė jį, komisare, ir jį, ir jo mylimąją. Ji iššoko pro langą, vargšė mergaitė.

Adamsbergas linktelėjo galvą.

– Klementina, tai jūs įkalbėjot jį atkeršyti?

– Kiekvieną dieną apie tai kalbėdavom kalėjime. Jis – savo prosenelio įpėdinis, taip pat ir žiedo paveldėtojas. Arno turėjo atsitiesti kaip Emilis epidemijos laikais.

– Jūsų negąsdina kalėjimas? Dėl jūsų pačios? Dėl Damaso?

– Kalėjimas? – Klementina pliaukštelėjo rankomis sau per šlaunis. – Gal juokaujat, komisare? Mudu su Arno nieko nenužudėm. Prašyčiau.

– Tai kas nužudė?

– Blusos.

– Paleisti užkrėstas blusas – tas pat kaip šauti į žmogų.

– Jų niekas nevertė kąsti, prašyčiau. Tai Dievo rykštė, ji kerta kaip mano esant tinkama. Jeigu kas nors ir nužudė, tai Dievas. Ar tik neketinat *kartajs* ir Dievą cypėn pasodinti?

Adamsbergas pasižiūrėjo į Klementinos Kurbė veidą, tokį pat ramutėlį kaip ir jos vaikaičio. Suprato, iš kur ta beveik nesudrumsčiama Damaso ramybė. Tiek vienas, tiek kitas jautėsi visiškai nekalti dėl penkių jau padarytų ir trijų dar planuojamų žmogžudysčių.

– Rupūs miltai, – prabilo Klementina. – Kad jau pakalbėjom, tai man važiuot su jumis ar pasilikt?

– Paprašysiu važiuoti kartu, Klementina Kurbė, – pasakė Adamsbergas stodamasis. – Duosite parodymus. Jūs sulaikoma.

– Taigi aš visai nieko prieš, – Klementina irgi atsistojo. – Tuo pačiu žygiu pamatysiu jaunėlį.

Kol Klementina kraustė stalą, gesino ugnį, užsukinėjo dujas, Kernorkianas davė Adamsbergui suprasti, kad nedega noru lipti į palėpę daryti kratos.

– Jos neužkrėstos, brigadininke, – pasakė Adamsbergas. – Na, iš kur ta moteris galėtų gauti maru sergančių žiurkių? Ji įsivaizduoja, Kernorkianai, viskas vyksta tik jos galvoje.

– Ji sako kitaip, – paniuręs atsiliepė Kernorkianas.

– Ji šeria jas kiekvieną dieną. Ir nesuserga maru.

– Žurno apsaugoti, komisare.

– Žurno apsėsti savo šmėklos, kuri jums nieko nepadarys, duodu žodį. Ji puola tik tuos, kurie mėgino pakenkti vienam iš Žurno.

– Tarsi kokia giminės keršytoja?

– Visiškai teisingai. Paimkite medžio anglies mėginėlį ir pasiųskite į laboratoriją, nurodykit, kad skubu.

Senosios moters pasirodymas brigadoje sukėlė šiokią tokią sensaciją. Kartu ji atsigabeno didoką dėžę, pilną grietinėčių, ir džiugiai parodė Damasui, stabtelėjusi ties juo. Damasas nusišypsojo.

– Nėra ko nerimauti, Arno, – nė nepritildžiusi balso pasakė jam. – Darbas baigtas. Visi užkrėsti, visi.

Damasas dar plačiau nusišypsojo, čiupo dėžutę, jos duodamą pro grotų strypus, ir grįžęs ramiai atsisėdo ant gulto.

– Paruoškite jai kamerą greta Damaso, – paliepė Adamsbergas. – Atneškite iš drabužinės čiužinį ir įtaisykite kuo patogiau. Jai aštuoniasdešimt šešeri. Klementina, – kreipėsi grįžęs prie senosios, – rupūs miltai, kimbam iškart į tuos parodymus, ar jaučiatės pavargusi?

– Kimbam, – tvirtai atsakė Klementina.

Apie šeštą valandą vakaro Adamsbergas išėjo pavaikštinėti nuo Klementinos Žurno, Kurbė žmonos, atskleistų paslapčių apsunkusia galva. Klausėsi jos dvi valandas, paskui suvedė senelę ir vaikaitį akistaton. Ir nė karto nesusvyravo jų tikėjimas, kad trys likę kankintojai netrukus mirs. Netgi tada, kai Adamsbergas jiems įrodė, jog nuo blusų paleidimo iki aukų mirties per trumpas laiko tarpas, gerokai per trumpas, kad mirties priežastimi galima būtų laikyti maru užkrėstas blusas. *Ta Dievo rykštė nuolatos paruošta ir paklūsta Viešpačiui, kuris ją pasiunčia ir atšaukia, kuomet Jam patinka*, atsakydavo Klementina, nepriekaištingai atkartodama rugsėjo devynioliktosios ypatingąjį laiškelį. Netgi tada, kai Adamsbergas parodė jiems neigiamus tyrimo rezultatus, įrodančius, kad jų blusos visiškai nepavojingos. Netgi kai padėjo jiems po akimis smaugimo žymių nuotraukas. Jiedu nepalaužiamai tikėjo savo vabzdžiais, o svarbiausia buvo tvirtai

įsitikinę, kad kiti trys vyrai netrukus mirs, vienas Paryžiuje, kitas Trua, paskutinysis Šatelro mieste.

Adamsbergas daugiau nei valandą klajojo gatvėmis ir sustojo priešais Santė kalėjimą. Viršuje vienas kalinys laikė iškišęs pro grotas koją. Visada atsiranda koks nors vyrukas, kuris iškiša koją ir tabaluoja ore virš Arago bulvaro. Ne ranką, o koją. Neapautą, basą. Žmogus nori pasivaikščioti po lauką kaip jis. Adamsbergas žiūrėjo į tą koją, įsivaizduodamas padangėje linguojančią Klementinos pėdą, paskui Damaso. Jiedu neatrodė jam tokie pamišę, jei ne ta aklavietė, į kurią juos viliojo jų šmėkla. Kalinys staiga įtraukė koją, ir Adamsbergas suprato, kad yra dar ir trečias asmuo, tebevaikštantis laisvėje ir pasiruošęs rantyta virvele baigti pradėtą darbą – ir Paryžiuje, ir Trua, ir Šatelro.

- XXXV -

Adamsbergas pasuko į Monparnaso pusę ir atėjo į Edgaro Kinė aikštę. Už penkiolikos minučių turėjo nugriaudėti vakarinis Berteno griausmas.

Jis pastūmė *Vikingo* duris, svarstydamas, ar normandas išdrįs ir jį griebti už čiupros kaip aną klientą praėjusį vakarą. Tačiau kol Adamsbergas spraudėsi po drakaro pirmagaliu ir sėdosi prie savo stalo, Bertenas nė nekrustelėjo. Tačiau ir nepasisveikino, o vos Adamsbergui atsisėdus išėjo lauk. Adamsbergas suprato, kad po dviejų minučių visa aikštė sužinos, jog Damasą supakavęs faras sėdi kavinėje, ir jį akimoju užgrius visa gvardija. Tačiau jis šito ir atėjo. Galbūt išimties tvarka šįvakar Dekambrė vakarienė įvyks *Vikinge.* Pasidėjo ant stalo mobilųjį telefoną ir ėmė laukti.

Po penkių minučių kavinės duris atidarė būrelis priešiškai nusiteikusių žmonių su Dekambrė priešaky, už jo Lizbeta, Kastijonas, Le Gernas, Eva ir keletas kitų. Vienintelis Le Gernas atrodė gana abejingas situacijai. Iš koto griaunančios naujienos jo seniai nebegriaudavo iš koto.

– Sėskitės, – beveik įsakmiai tarė Adamsbergas, pakėlęs galvą pasitikti agresyvių jį apsupusių veidų. – Kur sesytė? – paklausė dairydamasis Maribelės.

– Negaluoja, – šaltai atsakė Eva. – Atsigulė. Per jus.

– Sėskitės ir jūs, Eva, – paliepė Adamsbergas.

Moters veidas persimainė per vieną dieną, Adamsbergas jame įžvelgė tokią neapykantą, kokios nė neįtarė esant ir nuo kurios veidas prarado senamadiškai melancholišką maloningą išraišką. Dar vakar ji atrodė jaudinanti, o jau šiandien – grėsminga.

– Išleiskite Damasą, komisare, – nutraukė tylą Dekambrė. – Jūs prašovėte pro šalį, visiškai susimausit. Damasas – taikus ir švelnus žmogus. Jis niekada nieko nenužudė.

Neatsakęs Adamsbergas paėjėjo tualetų pusėn ir paskambino Danglarui. Liepė pasiųsti du vyrus stebėti Maribelės namų Konvento gatvėje. Paskui grįžo į savo vietą prie stalo, priešais iš aukšto žvelgiantį senąjį mokslinčių.

– Duokit man penkias minutes, Dekambrė, – jis pakėlė ranką išskėstais pirštais. – Papasakosiu vieną istoriją. Ir man nesvarbu, kad visus užknisa, vis tiek papasakosiu. O kai aš pasakoju, tai pasakoju savo tempu ir savais žodžiais. Mano pavaduotojas kartais užmiega.

Dekambrė, atstatęs smakrą, nutilo.

– 1918 metais Emilis Žurno, skudurininkas iš profesijos, sveikas ir gyvas grįžo iš Pirmojo pasaulinio karo, – pradėjo Adamsbergas.

– Nieko tai nekaso, – pasakė Lizbeta.

– Patylėk, Lizbeta, jis pasakoja. Duok jam šansą.

– Ketveri metai fronte, ir nė menkiausio sužeidimo, – kalbėjo toliau Adamsbergas, – tikras laimės kūdikis. 1915 metais skudurininkas išgelbėjo gyvybę savo kapitonui parnešęs jį sužeistą iš *no man's land**. Siunčiamas į užnugarį, kapitonas atsidėkodamas eiliniui Žurno padovanojo savo žiedą.

– Komisare, – pertraukė Lizbeta, – mes čia susirinkom ne pasipasakoti istorijų apie senus gerus laikus. Neužkalbinėkit dantų. Susirinkom pašnekėti apie Damasą.

Adamsbergas pažvelgė į Lizbetą. Ši atrodė išblyškusi, jis pirmą kartą matė išblyškusią tamsiaodę. Jos veidas buvo pilkšvas.

– Damaso istorija ir yra sena istorija apie senus gerus laikus, Lizbeta, – atsakė Adamsbergas. – Taigi pasakoju toliau. Eiliniui Žurno ta diena buvo sėkminga. Kapitono žiedas buvo su deimantu, stambesniu net už lęšio kruopą. Per visą karą Emilis Žurno nešiojo žiedą ant piršto, akutę nusukęs į delno pusę ir užlipdęs purvu, kad kas nenugvelbtų. Aštuonioliktais metais demobilizuotas, jis grįžo į savo varganą lūšną Kliši, bet žiedo nepardavė. Emilis Žurno manė, kad žiedas šventas ir jį gelbsti. Po dvejų metų gyvenvietėje prasidėjo maras ir nusiaubė visą gatvelę. Tačiau Žurno šeima – Emilis, jo žmona ir jų šešiametė dukra Klementina – išgyveno. Žmonės ėmė šnibždėtis ir juos kaltinti. Iš nusiaubtą gyvenvietę lankančio gydytojo Emilis sužinojo, kad deimantas apsaugo nuo šios Dievo rykštės.

* Niekieno žemė (*angl.*).

– Tai tie paistalai teisingi? – paklausė nuo baro Bertenas.

– Knygose rašoma, kad teisingi, – atsakė Dekambrė. – Pasakokit, Adamsbergai. Netempkite.

– Aš jus įspėjau. Jeigu norite išgirsti naujienų apie Damasą, išklausykite mane iki galo.

– Naujienos visada yra naujienos, – pasakė Žosas, – ir senos, ir naujos, ir ilgos, ir trumpos.

– Ačiū, Le Gernai, – padėkojo Adamsbergas. – Emilį Žurno iškart visi apkaltino valdant marą, galbūt netgi jį skleidžiant.

– Nusišvilpti mums ant to Emilio, – įsiterpė Lizbeta.

– Tai Damaso prosenelis, Lizbeta, – griežtokai tarė Adamsbergas. – Žurno šeimai grėsė linčas, todėl vidury nakties per šiukšlynus, kur merdėjo maru užsikrėtusios žiurkės, jie pabėgo iš Optulio gyvenvietės, tėvas dukrytę išnešė ant nugaros. Juos saugojo deimantas, sveiki ir gyvi jie prisiglaudė pas pusbrolį Monrejyje ir į savo lūšnyną grįžo tik nurimus audroms. Jie įgijo gerą reputaciją. Kadaise neapkenčiami, Žurno tapo didvyriais, lyderiais, maro valdovais. Jų stebuklinga istorija tapo skudurininkų šlove ir kredo. Emilis galutinai įtikėjo savo žiedu ir visomis istorijomis apie marą. Po jo mirties žiedą, šlovę ir istorijas paveldėjo dukra Klementina. Ji ištekėjo ir savo dukrą Rozliną išdidžiai auklėjo Žurno galios kulto dvasia. Ta dukra ištekėjo už Elerio Devilio.

– Vis tolstam, tolstam, – sumurmėjo Lizbeta.

– Kaip tik artėjam, – atsakė Adamsbergas.

– Už Elerio Devilio? To aviacijos magnato? – kiek atžariai paklausė Dekambrė.

– Magnatu jis tapo vėliau. O tada tebuvo dvidešimt trejų metų ambicingas, protingas, smarkus vyrukas, svajojantis užkariauti pasaulį. Tai Damaso tėvas.

– Damaso pavardė – Vigjė, – pasakė Bertenas.

– Tai ne tikroji jo pavardė. Damaso pavardė – Eleris Devilis. Jį užaugino šiurkštus tėvas ir ašarojanti motina. Eleris Devilis talžė savo žmoną ir mušė sūnų, o praėjus septyneriems metams po berniuko gimimo, išvis paliko šeimą.

Adamsbergas pažvelgė į Evą, toji staiga nudelbė galvą.

– O kaip mergytė? – paklausė Lizbeta, kurią pradėjo dominti pasakojimas.

– Jie nekalba apie Maribelę. Ji gimė gerokai vėliau už Damasą. Damasas kada tik galėdamas prisiglausdavo Kliši pas senelę Klementiną. Ši guosdavo vaiką, drąsindavo ir įkvėpdavo stiprybės, begalę kartų pasakodama šlovingus Žurno giminės žygius. Po tėvo smūgių ir atsižadėjimo Damasui Žurno šeimos garbė tapo vieninteliu stiprybės šaltiniu. Kai vaikui suėjo dešimt metų, senelė iškilmingai perdavė jam žiedą, o kartu su deimantu ir galią valdyti Dievo rykštę. Tai, kas tuomet berniukui dar atrodė paprasta kaip žaisti karą, įaugo į jo sąmonę ir tapo puikiu keršto instrumentu, nors ir simbolišku. Naršydama po Sent Ueno ir Klinjankūro turgus, senelė sukaupė įspūdingą kolekciją knygų apie marą, – 1920 metų, savąjį marą, ir apie visus kitus marus, – kurios praturtino šeimos epopėją. Įsivaizduokite patys. Vėliau Damasas ūgtelėjo ir jau vienas pats ieškodavo paguodos tuose klaikiuose pasakojimuose apie juodąjį marą. Pasakojimai jo negąsdino,

netgi priešingai. Juk jis turėjo didžiojo Emilio, Pirmojo pasaulinio karo didvyrio, deimantą. Nuo pasakojimų jam palengvėdavo, jie tapo natūraliu jo kerštu už sudarkytą vaikystę. Gelbėjimosi ratu. Suprantate?

– Nematom jokio ryšio, – pasakė Bertenas. – Tai nieko neįrodo.

– Damasui suėjo aštuoniolika. Jis buvo baikštus, negražus ir nedailiai nuaugęs vaikinukas. Tapo fiziku, greičiausiai todėl, kad norėjo pranokti savo tėvą. Buvo apsiskaitęs, mokėjo lotynų kalbą, puikiai išmanė apie marą, buvo tikrai išsilavinęs ir retų gabumų mokslininkas, tačiau jo mintyse tūnojo viena šmėkla. Su didžiuliu įkarščiu jis kibo į aviacijos sritį. Dvidešimt ketverių metų išrado tokį gamybos būdą, kuris šimtą kartų sumažina porėtojo plieno lūžimo riziką, nors tas lengvas kaip kempinė, – ne viską ten supratau. Negalėčiau pasakyti kodėl, tačiau tas plienas nepaprastai vertingas aviacijos pramonei.

– Damasas padarė išradimą? – apstulbo Žosas. – Dvidešimt ketverių metų?

– Tikrų tikriausiai. Ir ketino labai brangiai už jį paprašyti. Tačiau vienas tipas nusprendė nieko nemokėti, o tiesiog prievarta išgauti iš Damaso to plieno paslaptį, kaip niekur nieko. Užsiundė ant jo šešis vyrus, šešis laukinius žvėris, kurie jį žemino, kankino ir prievartavo jo merginą. Damasas galiausiai viską pasakė, per vieną vakarą prarado garbę, meilę ir išradimą. Ir savo šlovę. Po mėnesio jo mergina iššoko pro langą. Prieš aštuonerius metus priimta teismo nutartis Arno

Elerio Devilio byloje. Damasas buvo apkaltintas išstūmęs merginą pro langą, gavo penkerius metus, atsėdėjo ir grįžo iš kalėjimo prieš dvejus.

– Kodėl Damasas per teismą nieko nepapasakojo? Kodėl leidosi įkišamas už grotų?

– Manė, kad jeigu farai išaiškins kankintojus, jis nieko nebegalės padaryti. O Damasas norėjo atsikeršyti, trūks plyš. Tuomet jis buvo per silpnas su jais kovoti. Tačiau po penkerių metų viskas pasikeitė. Geibena Damasas iš kalėjimo išėjo užsiauginęs penkiolika kilogramų raumenų, nusprendęs, kad daugiau gyvenime nenori nieko girdėti apie plieną, ir apsėstas minties vien apie revanšą. Kalėjime žmones lengvai užvaldo kokia nors mintis. Tai praktiškai vienintelė išeitis: susitelkti į vieną mintį. Jis išėjo į laisvę, jau suplanavęs nužudyti aštuonis žmones: šešis kankintojus, merginą, kuri buvo kartu su jais, ir užsakovą. Visus tuos penkerius metus senoji Klementina Damaso nurodymu juos kantriai sekė. Taigi jiedu buvo pasiruošę. Žinoma, rinkdamasis žudymo būdą, Damasas nusprendė pasitelkti šeimos galią. Kaip kitaip? Praėjusią savaitę penki tą ir patyrė. Dar trys liko.

– Negali būti, – pratarė Dekambrė.

– Damasas ir jo senelė viską prisipažino, – pasakė Adamsbergas, žiūrėdamas jam tiesiai į akis. – Septynerius metus ruoštasi. Žiurkės, blusos ir visos senos knygos yra pas senelę, tebegyvenančią Kliši. Ir kreminiai vokai. Spausdintuvas. Visa įranga.

Dekambrė papurtė galvą.

– Damasas negali žudyti, – pakartojo jis. – Arba aš atsižadėsiu patarėjo gyvenimo klausimais vardo.

– Gerai, renku kolekciją. Danglaras prisiekė leisiąs plaukus nuo galvos nurauti. Damasas prisipažino, Dekambrė. Viską. Tik nepasakė, kuo pavarde trys likusios aukos, kurių greitos mirties džiūgaudamas laukia.

– Prisipažino juos nužudęs? Pats?

– Ne, – tarė Adamsbergas. – Pasakė, kad juos nužudė marą nešančios blusos.

– Jeigu ta istorija teisinga, – įsiterpė Lizbeta, – aš jo nekaltinsiu.

– Jei norit, Dekambrė, pats nueikite pas jį ir jo „Manę“, kaip jis vadina. Damasas patvirtins viską, ką čia papasakojau. Eikit, Dekambrė. Pats pasiklausykit.

Prie stalo stojo slegianti tyla. Bertenas pamiršo savo griausmą. Atsipeikėjęs aštuntą valandą dvidešimt penkios minutės tvojo kumščiu per sunkią varinę plokštę. Nuaidėjo baugus griausmas, regis, deramiausiai apibendrinantis istoriją apie senus gerus Arno Damaso Elerio Devilio laikus.

Po valandos informacija buvo beveik suvirškinta, nors ir sunkiai virškinamais gabalėliais. Adamsbergas slampinėjo po aikštę su pasisotinusiu ir aprimusiu Dekambrė.

– Taip jau yra, Dekambrė, – kalbėjo Adamsbergas. – Nieko nepadarysi. Man irgi gaila.

– Vienas dalykas vis tiek neaiškus, – pasakė Dekambrė.

– Taip, vienas dalykas vis tiek neaiškus. Anglis.

– Ak, jūs žinote?

– *Smarkiai apsišauta,* o toks puikus maro specialistas, – sumurmėjo Adamsbergas. – Ir visai nesu tikras, Dekambrė, kad trys tipai, kuriuos dar liko nudėti, išneš sveiką kailį.

– Damasas ir Klementina už grotų.

– Vis tiek.

- XXXVI -

Dešimtą valandą eidamas iš aikštės Adamsbergas jautė, kad praleido esminį dalyką, ir suprato kokį. Būryje matytų žmonių pasigedo Maribelės.

Šeimos reikalas, patvirtino Feresas.

Tai, kad Maribelė neatėjo, sutrikdė visą *Vikingo* užstalės pusiausvyrą. Adamsbergas būtinai norėjo su ja pasikalbėti. Ji buvo vienintelė pastebima Damaso ir Manės nesutarimo priežastis. Kai Adamsbergas ištarė merginos vardą, Damasas jau buvo beatsakąs, bet senoji Klementina tūžmingai atsigręžė ir liepė pamiršti tą „kekšės dukrą". Paskui senoji moteris kažką iškošė pro dantis, lyg ir „družkė iš Romoranteno", kaip pasirodė komisarui. Damasas tada gerokai nusiminė ir pasistengė pakeisti temą, pažvelgęs į Adamsbergą iškalbingu žvilgsniu, regis, maldaujančiu nebeklausinėti apie seserį. Todėl Adamsbergas ja ir domėjosi.

Nebuvo dar nė vienuolikos, kai jis įsuko į Konvento gatvę. Pamatė du savo vyrus, murksančius nekrintančiame į akis

automobilyje netoli namo. Ten penktame aukšte degė šviesa. Vadinasi, galima skambinti į Maribelės butą, nesibaiminant ją pažadinti. Tačiau Lizbeta sakė, kad ji apsirgo. Adamsbergas sudvejojo. Dabar priešais Maribelę jautėsi taip pat suskilęs pusiau kaip ir priešais Damasą su Klementina. Vieną jo pusę suminkštino jų tikėjimas savo nekaltumu, o kita pusė buvo tvirtai nusiteikusi prigriebti maro skleidėją, kad ir koks daugialypis jis būtų.

Pakėlė galvą į fasadą. Ištaigingas Osmano laikotarpio tašytų akmenų namas, skaptuoti balkonai. Butas su šešiais langais. Tikras turtuolis, tas Eleris Devilis, tikras turtuolis. Adamsbergas pagalvojo: „Jeigu jau reikėjo darbo, kodėl gi Damasas atidarė tą tamsią ir ankštą *Roll-Rider* pirmajame aukšte, o ne kokią nors prabangią parduotuvėlę.

Belūkuriuodamas prietemoje ir niekaip neapsispręsdamas, pastebėjo prasiveriant šonines duris. Išėjo Maribelė, įsikibusi į parankę gana žemam vyriškiui, ir žengė su juo porą žingsnių tuščiu šaligatviu. Ji įsikarščiavusi kažką nekantriai jam kalbėjo. Meilužis, pagalvojo Adamsbergas. Įsimylėjėlių kivirčas dėl Damaso. Jis iš lėto priėjo. Gerai juos matė žibintų šviesoje, dvi šviesiaplaukes dailias galvas. Vyriškis, atsakydamas Maribelei, pasisuko, ir Adamsbergas išvydo jį iš priekio. Gana gražus vyrukas, blankokas, be antakių, tačiau subtilių bruožų. Maribelė stipriai paspaudė jam alkūnę, paskui, pabučiavusi į abu skruostus, nuėjo.

Adamsbergas žiūrėjo, kaip užsidaro namo durys, o vyrukas nužingsniuoja šaligatviu. Ne, ne meilužis. Meilužiui nie-

kas taip paskubomis nepakšteli į skruostus. Vadinasi, kažkas kitas, draugas. Adamsbergas akimis nulydėjo tolstantį vaikino siluetą, paskui perėjo gatvę, nusprendęs užeiti pas Maribelę. Ji neapsirgo, o tiesiog turėjo susitikimą. Nežinia su kuo.

Su savo broliu.

Uždėjęs ranką ant namo durų, Adamsbergas sustingo vietoje. Jos brolis. Jaunesnysis brolis. Tokie pat šviesūs plaukai, tokie pat blankūs antakiai, tokia pat smaila šypsena. Glebesnis, blausesnis Maribelės variantas. Jaunesnysis brolis iš Romoranteno, kuris taip bijojo Paryžiaus. Tačiau dabar jis Paryžiuje. Tą akimirką Adamsbergui toptelėjo, kad Damaso išklotinėse nerado nė vieno skambučio į Romoranteną, Luaros ir Šero apskritį. Betgi sesuo tikriausiai dažnokai jam skambindavo. Juk jaunėlis nelabai savarankiškas, labai laukia iš jos žinių.

Tačiau jaunėlis Paryžiuje. Trečias Žurno palikuonis.

Adamsbergas beveik bėgte leidosi Konvento gatve. Ši buvo ilga, tad jis matė tolumoje jaunąjį Elerį Devilį. Kai priartėjo per trisdešimt metrų prie jo, sulėtino žingsnį ir ėmė sekti patamsyje. Jaunuolis dažnai dairėsi į gatvę, lyg ieškodamas taksi. Adamsbergas įsmuko į vieną tarpdurį išsikviesti automobilio. Paskui įsikišo telefoną į vidinę kišenę, vėl išsitraukė ir pažvelgė į jį. Iš negyvos telefono akies suprato, kad Kamilė nepaskambins. Penkerius metus, dešimt, galbūt išvis niekada. Ką gi, nieko baisaus, jam vis vien.

Nuvijęs šalin tą mintį, vėl leidosi įkandin Elerio Devilio.

Eleris Devilis jaunesnysis, antrasis žmogus, kuris dabar, kai vyresnėlis su Mane sulaikyti, turėjo baigti pradėtą maro darbą. Ir nei Damasas, nei Klementina nė akimirkos nesuabejojo, kad kažkas tikrai perėmė estafetę. Šeimos epopėjos galia veikė. Žurno palikuonys mokėjo palaikyti vieni kitus ir nepakentė pažeminimų. Jie valdovai, o ne kankiniai. Nuplovinėjo įžeidimą maro krauju. Maribelė ką tik perdavė vairą Žurno pagrandukui. Damasas nužudė penkis, šitas nužudys tris.

Nieku gyvu negalima jo pamesti iš akių, negalima ir išbaidyti. Seklio darbą apsunkino tai, kad vaikinas vis sukiojosi į gatvę, o paskui jį ir Adamsbergas, baimindamasis pamatyti iš už kampo išneriant taksi, nes nebuvo įsitikinęs, ar sugebėtų jį sustabdyti taip, kad vaikinas nepajustų pavojaus. Adamsbergas pastebėjo lėtai atriedantį smėlio spalvos automobilį įjungtais tik rūko žibintais ir iškart atpažino, kad tai brigados automobilis. Kai tas privažiavo, Adamsbergas nė nepasukdamas galvos davė vairuotojui vos pastebimą ženklą sulėtinti.

Po kelių minučių jaunasis Eleris Devilis, priėjęs Felikso Foro gatvę, ties sankryža kilstelėjo ranką, ir prie šaligatvio sustojo taksi. Adamsbergas, atsilikęs nuo jo per trisdešimt metrų, įšoko į smėlio spalvos automobilį.

– Paskui tą taksi, – šnibždtelėjo tyliai uždarydamas dureles.

– Jau supratau, – atsakė leitenantė Violeta Retankūr, dramblota stambi moteris, kuri taip šiurkščiai jį užsipuolė per pirmąjį skubų susirinkimą.

Adamsbergas atpažino šalia jos sėdintį jaunąjį žaliaakį Estalerą.

– Retankūr, – pasisakė moteris.

– Estaleras, – tarė jaunuolis.

– Sekite atsargiai jam iš paskos, ir kad man jokių apsirikimų, Retankūr. Tas tipas labai svarbus, jį reikia saugoti kaip akies vyzdį.

– Kas jis toks?

– Antrasis žmogus, Žurno provaikaitis, mažasis valdovas. Jis ketina įvykdyti bausmę vienam kankintojui Trua mieste, kitam Šatelro ir Kevenui Rubo Paryžiuje, kai tik jį paleisim.

– Padugnės, – pasakė Retankūr. – Aš dėl jų neverksiu.

– Leitenante, negalim gi lošti sau kortomis ir ramiai žiūrėti, kaip juos pasmaugs, – tarė Adamsbergas.

– Kodėl ne? – nesutiko Retankūr.

– Jie neišsisuks, patikėkit. Jei neklystu, Žurno ir Eleriai Deviliai doroja juos nuo menkiausio iki baisiausio. Man atrodo, jie pradėjo žudynes nuo vieno iš pačių nežiauriausių grupės narių, o baigs niekšų karaliumi. Nes būrio nariai, kaip antai Silvenas Marmo ar Kevenas Rubo, pamažu susigaudė, kad grįžo buvusi jų auka. Trys likusieji žino, laukia ir alpsta iš baimės. Tai dar labiau pasaldina kerštą. Sukit į kairę, Retankūr.

– Mačiau.

– Logiškai mąstant, paskutinis sąraše turėtų likti kankinimų užsakovas. Jis neabejotinai turėtų būti fizikas, dirbantis aviacijos pramonėje, pajėgus suprasti, kuo naudinga Damaso išrasta gamybos technologija. Trua arba Šatelro

miesteliuose tokių neturėtų būti šimtai. Pavedžiau tai išsiaiškinti Danglarui. Tad užsakovą yra šansų rasti.

– Pakaktų leisti tam jaunuoliui parodyti mums kelią.

– Rizikinga žaisti katę ir pelę, Retankūr. Kol turim kitų būdų, šito verčiau vengti.

– Kur tas jaunikis mus veda? Varom tiesiai į šiaurę.

– Į viešbutį arba išnuomotą kambarį. Jis išklausė nurodymus ir važiuoja miegoti. Naktis bus rami. Gi nevažiuos taksi į Trua ar Šatelro. Šįvakar mums svarbiausia išsiaiškinti, kur jo irštva. Bet jau rytoj jis pakels sparnus. Juk turi veikti kuo greičiau.

– O kaip sesuo?

– Mes žinome, kur sesuo yra, ir stebime ją. Damasas jai viską smulkiai nupasakojo, kad ji galėtų perpasakoti jaunajam broliukui, jei kas užstrigtų. Jiems, leitenante, svarbiausia baigti pradėtą darbą. Žurno nuo pat 1914 metų niekada nepralaimi ir toliau neturi pralaimėti.

Estaleras švilptelėjo pro dantis.

– Tada aš tikrai nesu Žurno. Dabar jau tvirtai žinau.

– Aš irgi nesu, – tarė Adamsbergas.

– Artėjam prie Šiaurės geležinkelio stoties, – pasakė Retankūr. – O jeigu jis šįvakar pat sėda į traukinį?

– Per vėlu. Ir jis neturi net jokio krepšio.

– Gal keliauja be daiktų.

– O kur juodi dažai, leitenante? Spynų atidarinėjimo įrankiai? Vokas su blusomis? Ašarinės dujos? Virvelė? Medžio anglis? Negali juk šitiek susikišti į užpakalinę kelnių kišenę.

– Vadinasi, jaunėlis broliukas irgi išmano apie spynas.

– Be abejonės. Nebent išsivilioja auką lauk kaip Viarą ir Klerką.

– Ne taip paprasta, jeigu aukos dabar saugosi, – tarė Estaleras. – Juk sakėt, saugosi.

– O sesuo? – paklausė Retankūr. – Merginai šimtą kartų lengviau išvilioti bičą iš namų. Ji graži?

– Taip. Bet aš manau, kad Maribelė tik perima ir perduoda informaciją. Nesu tikras, ar viską žino. Ji naivi ir labai plepi, galimas daiktas, kad Damasas ja nepasitiki arba nori ją apsaugoti.

– Atseit vyrų reikalas? – gana atžariai pasakė Retankūr. – Antžmogių reikalas?

– Čia ir bėda. Stabdykit, Retankūr. Gesinkit šviesas.

Taksi išleido vaikiną prie Šv. Martyno kanalo, tuščioje Žemapo krantinės atkarpoje.

– Ramus kampelis, kitaip nepasakysi, – sumurmėjo Adamsbergas.

– Jis palauks, kol nuvažiuos taksi, ir eis pas save, – paaiškino Retankūr. – Atsargus antžmogis. Manau, nepasakė taksistui tikslaus adreso. Paėjės pėsčias.

– Važiuokite iš paskos be šviesų, leitenante, – paliepė Adamsbergas, o vaikinas leidosi eiti. – Važiuokit. Stop.

– Bliamba, gi mačiau, – atsakė Retankūr.

Estaleras tik subaltakiavo į Violetą Retankūr. Dėl Dievo, kas gi sako „bliamba“ brigados šefui.

– Atsiprašau, išsprūdo, – suburbėjo Retankūr. – Betgi mačiau. Aš puikiai matau tamsoje. Vaikinas sustojo. Laukia prie kanalo. Ko jis trainojasi? Nakvoti čia ketina, ar ką?

Adamsbergas apsidairė aplinkui, persisvėręs tarp dviejų leitenantų.

– Lipu lauk, – pasakė. – Prislinksiu kuo arčiau, už reklaminio stendo.

– Kur tas kavos puodelis? – pasitikslino Retankūr. – *Ir numirk iš malonumo*? Nelabai padrąsinanti slėptuvė.

– Jūsų tikrai geras regėjimas, leitenante.

– Kai noriu. Galiu netgi pasakyti, kad aplinkui pilna žvyro. Jis žiugždės. Antžmogis prisidega cigaretę. Man atrodo, kažko laukia.

– Arba nori pabūti tyram ore, arba galvoja. Prieikite abudu per keturiasdešimt žingsnių nuo manęs, keli metrai iš kairės ir iš dešinės.

Adamsbergas tylutėliai išlipo iš automobilio ir prisiartino prie smulkučio silueto, lūkuriuojančio ant kanalo kranto. Likus trisdešimčiai metrų, nusiavė batus, žingsnis po žingsnio perstypčiojo per žvyruotą plotą ir prisiglaudė už *Ir numirk iš malonumo*. Tame beveik aklinai tamsiame ruože kanalas vos buvo matyti. Adamsbergas pakėlė galvą ir pastebėjo, kad artimiausi trys žibintai sugedę, išdaužytais stiklais. Galbūt vaikinukas susiruošė ne šiaip tyru oru pakvėpuoti. Dabar jis kaip tik numetė cigaretę į vandenį, paskui ėmė trukčiodamas traškinti pirštus, vienos rankos, paskui kitos, ir vis stebėjo krantinę į kairę nuo savęs. Adamsbergas irgi įsistebeilijo ton pačion

pusėn. Tolumoje pasirodė ir ėmė artėti aukštas, liesas, netvirtai žengiantis pavidalas. Senas vyras, apdairiai žiūrintis, kur stato kojas. Ketvirtas Žurno? Dėdė? Senelio brolis?

Susigretinęs su vaikinu, senis neryžtingai sustojo tamsoje.

– Tai jūs? – paklausė.

Gavo galingą smūgį tiesiai į smakrą, paskui į paširdžius ir griuvo kaip kortų namelis.

Adamsbergas perbėgo plotą, skyrusį jį nuo krantinės, o vaikinas tuo metu sviedė nejudantį kūną į kanalą. Išgirdęs atskubančio Adamsbergo žingsnius atsigręžė ir šoko bėgti.

– Estalerai! Paskui jį! – riktelėjo Adamsbergas, nerdamas į kanalą, kur kniūbsčiomis plūduriavo senas, nė nebandantis kapstytis kūnas. Keliais yriais Adamsbergas jį partempė prie kranto, nuo kurio Estaleras jau tiesė ranką.

– Bliamba, Estalerai! – užriko Adamsbergas. – Vyrą! Gaudykit tą vyrą!

– Retankūr juo pasirūpins, – paaiškino Estaleras, tarsi būtų paleidęs jam pavymui skalikus.

Padėjo Adamsbergui išlipti ant krantinės ir iškelti sunkų, slidų kūną.

– Burna į burną! – sukomandavo Adamsbergas ir leidosi krantine.

Tolumoje matė skuodžiančio vikraus kaip antilopė vaikinuko siluetą. Paskui jį lumpsėjo stambus Retankūr pavidalas, bejėgis kaip koks tankas, besivejantis žuvėdrą. Netrukus stambusis pavidalas, regis, ėmė vytis ir netgi smarkiai priartėjo prie persekiojamo grobio. Adamsbergas apstulbęs sulėti-

no žingsnį. Po kokių dvidešimties šuolių jis išgirdo duslų smūgį, kažkas nugriuvo ir riktelėjo iš skausmo. Tolumoje nebuvo matyti, kad kas bėgtų.

– Retankūr? – šūktelėjo jis.

– Galite neskubėti, – atsiliepė žemas moters balsas. – Jis tvirtai užspaustas.

Po dviejų minučių Adamsbergas rado leitenantę Retankūr patogiai besėdinčią bėgliui ant krūtinės, vos netraiškančią jam viršutinių šonkaulių. Jaunuolis vos galėjo kvėpuoti, raitėsi į visas puses, mėgindamas išsprūsti iš po šitos užgriuvusios cisternos. Retankūr net nepasivargino išsitraukti pistoletą.

– Greitai bėgate, leitenante. Lažindamasis nebūčiau už jus statęs.

– Todėl, kad mano storas užpakalis?

– Ne, – sumelavo Adamsbergas.

– Klystate. Jis mane stabdo.

– Nepasakyčiau.

– Tarkim, taip, aš turiu energijos ir moku ją paversti, kuo tik noriu.

– Pavyzdžiui?

– Pavyzdžiui, šiuo metu aš virtau svarmeniu.

– Turite žibintuvėlį? Maniškis sušlapo.

Retankūr padavė jam savo prožektorių, ir Adamsbergas apšvietė jos belaisvio veidą. Paskui uždėjo atrankius, vieną žiedą užsegdamas ant Retankūr riešo, o tai tas pat, kas pririšti prie medžio.

– Jaunasis Žurno vaikaitis, – pasakė jis. – Štai čia, šioje Žemapo krantinėje, kerštas ir baigiasi.

Įtūžęs ir apstulbęs, vyrukas pasuko į jį akis.

– Ne tą žmogų kaltinat, – pratarė raukydamasis. – Tas senis norėjo mane užpulti, aš gyniausi.

– Aš stovėjau tau už nugaros. Tu vožei jam kumščiu į veidą.

– Nes jis išsitraukė šautuvą! Pasakė: „Čia jūs?“ ir tuo pačiu metu išsitraukė šautuvą! Aš ir trenkiau. Ką žinau, ko tas tipas iš manęs norėjo. Ar negalėtumėt pasakyti tai moteriškei pasitraukti? Baigiu uždust.

– Persikelkit ant jo kojų, Retankūr.

Adamsbergas jį iškrėtė ieškodamas dokumentų. Striukės viduje rado piniginę ir išvertęs jos turinį ant žemės įbedė prožektorių.

– Paleiskit! – užriko vaikinukas. – Jis mane puolė!

– Nutilk. Gana jau.

– Ne tą žmogų kaltinat! Nepažįstu jokio Žurno!

Adamsbergas suraukė antakius ir apšvietė tapatybės kortelę.

– Tai tavo pavardė irgi ne Eleris Devilis? – paklausė nustebęs.

– Ne, matote, kad apsirinkate! Tas tipas mane puolė!

– Pastatykit jį, Retankūr, – paliepė Adamsbergas. – Veskit į automobilį.

Adamsbergas atsikėlė, nuo jo drabužių varvėjo purvinas vanduo. Vaikinas buvo pavarde Antuanas Jurfenas, gimęs Vetinji, Luaros ir Šero apskrityje. Gal jis tiesiog Maribelės draugas? Kurį užpuolė senis?

Estaleras senojo vyriškio kūną, regis, buvo sugrąžinęs į šį pasaulį ir pasodinęs laikė apkabinęs už peties.

– Estalerai, – priėjęs paklausė Adamsbergas, – kodėl nebėgot, kai prašiau?

– Atsiprašau, komisare, nusižengiau. Tačiau Retankūr bėga triskart greičiau už mane. Tas vyrukas jau lėkė nebepasiekiamoj tolybėj, tai pamaniau, kad ji – vienintelis mūsų šansas.

– Keista, kaip tėvai sugalvojo pavadinti ją Žibute*.

– Suprantat, komisare, kūdikis neatrodo storas, negali nuspėti, kad pavirs į universalų kovinį šarvuotį. Bet kaip moteris ji labai švelni, – tuoj pat pasitaisė. – Labai miela.

– Tikrai?

– Aišku, tik reikia geriau ją pažinti.

– Kaip jis?

– Kvėpuoja, bet į bronchus jau buvo pritraukęs vandens. Dar neatsipeikėjęs, išvargęs, gal širdis silpna. Iškviečiau greitąją, ar gerai?

Adamsbergas priklaupė ir prožektoriumi pašvietė vyriškiui į veidą, atremtą į Estalero petį.

– Po galais. Dekambrė.

Adamsbergas paėmė jam už smakro ir švelniai papurtė.

– Dekambrė, čia Adamsbergas. Atsimerkit, bičiuli.

Dekambrė, regis, sutelkęs pastangas, kilstelėjo vokus.

– Tai ne Damasas, – pralemeno. – Anglis.

* Violette – žibutė (*pranc.*).

Prie jų sustojo greitosios pagalbos automobilis, iš jo iššoko du vyrai su neštuvais.

– Kur jį vežate? – paklausė Adamsbergas.

– Į Šventąjį Liudviką, – keldamas senąjį vyriškį atsakė vienas sanitaras.

Adamsbergas žiūrėjo, kaip jie kelia Dekambrė ant neštuvų ir neša į automobilį. Išsitraukė iš kišenės mobilųjį telefoną, papurtė galvą.

– Telefonas sušlapo, – pasakė Estalerui. – Duokit savąjį.

Adamsbergas suprato, kad jeigu dabar Kamilė ir norėtų, nebegalėtų jam paskambinti. Mobilusis sušlapo. Bet nesvarbu, nes Kamilė gi nenori. Na ir gerai. Ir nebeskambink. Lėk sau, Kamile, lėk.

Adamsbergas surinko Dekambrė namų numerį, atsiliepė dar nemieganti Eva.

– Eva, pakvieskite Lizbetą, skubus reikalas.

– Lizbeta kabarete, – šaltai atrėžė Eva. – Dainuoja.

– Tada duokite kabareto numerį.

– Lizbetos negalima trukdyti, kai ji scenoje.

– Tai įsakymas, Eva.

Valandėlę Adamsbergas laukė tyloje, svarstydamas, ar netampa truputį faras. Jis puikiai suprato, kad Evai knieti nubausti visą pasaulį, tačiau dabar tiesiog tam netinkama akimirka. Užtruko dešimt minučių, kol sulaukė atsiliepiant Lizbetą.

– Jau ruošiausi namo, komisare. Jeigu skambinat pasakyti, kad išleidžiate Damasą, klausau. Jeigu ne, veltui vargstat.

– Skambinu pranešti, kad užpuolė Dekambrė. Jį veža į Šventojo Liudviko ligoninę. Ne, Lizbeta, manau, viskas bus gerai. Ne, kažkoks vaikinukas. Nežinau, tuoj apklausim jį. Būkit gera, suruoškite jam daiktus, nepamirškite įdėti porą knygų ir nuvažiuokite jo aplankyti. Jam jūsų reikės.

– Čia jūs kaltas. Kodėl jį išsikvietėt?

– Kur, Lizbeta?

– Kai jam skambinot. Negi jums ten policijoje maža vyrų? Dekambrė – ne atsargos pareigūnas.

– Lizbeta, aš neskambinau.

– Skambino kažkuris iš jūsų kolegų, jūsų prašymu, – tvirtino Lizbeta. – Aš gi ne beprotė, pati perdaviau žinutę dėl paskirto susitikimo.

– Žemapo krantinėje?

– Priešais 57 namą, pusę dvyliktos.

Adamsbergas patamsy linktelėjo galvą.

– Lizbeta, tegul Dekambrė nekelia kojos iš savo palatos. Nieku gyvu, kad ir kas kviestų.

– Tai ką, ne jūs skambinot?

– Ne, Lizbeta. Nesitraukite nuo jo. Atsiųsiu pareigūną jums į talką.

Adamsbergas padėjo ragelį ir iškart paskambino į brigadą.

– Brigadininkas Gardonas, – prisistatė balsas.

– Gardonai, siųskit vieną vyrą į Šventojo Liudviko ligoninę patruliuoti prie Ervė Diukvediko palatos. Ir du vyrus pakeisti stebėtojų į Konvento gatvę prie Maribelės buto. Ne,

užduotis ta pati, tegul tik akylai stebi namą. Kai rytoj ryte ji išeis į lauką, tegul atveda ją pas mane.

– Sulaikysit, komisare?

– Ne, kviečiu duoti parodymų. Kaip jaučiasi ta senutė?

– Pasikalbėjo valandėlę su vaikaičiu pro savo kameros grotas. Dabar miega.

– Apie ką kalbėjo, Gardonai?

– Tiesą sakant, jiedu žaidė vieną žaidimą, kinišką portretą. Na žinot, kur reikia vaidinti visokius personažus. O kokia būtų spalva? O koks būtų gyvūnas? O koks būtų garsas? Ir iš to reikia atspėti, koks čia žmogus. Nelengva.

– Nepasakytum, kad jiedu nerimauja dėl savo likimo.

– Vis dar ne. Senoji ponia savaip praskaidrina brigados atmosferą. Eleris Devilis – geras vaikis, pasidalino grietinėčiais. Paprastai Manė jiems tešlą maišo su grietinėle, bet dabar nebe...

– Žinau, Gardonai. Dabar deda grietinę. Ar gavom rezultatus dėl Klementinos medžio anglies?

– Prieš valandą. Deja, atsakymas neigiamas. Nė pėdsako obels malkų. Tik uosių, guobų ir akacijų mišinys, kokie pardavinėjami prekybos centruose.

– Po šimts.

– Žinau, komisare.

Krečiamas lengvo drebulio, nes šlapi drabužiai lipo prie kūno, Adamsbergas grįžo į automobilį. Estaleras sėdėjo prie vairo, Retankūr gale, antrankiais surakinta su belaisviu. Jis įkišo galvą pro dureles.

– Estalerai, ar tai jūs paėmėte mano batus? – paklausė. – Niekur nerandu.

– Ne, komisare, nė nemačiau.

– Tiek to, – pasakė Adamsbergas ir atsisėdo į priekinę sėdynę. – Negaišim čia visos nakties.

Estaleras pradėjo važiuoti. Vaikinas liovėsi tvirtinti esąs nekaltas, tarsi iš nepajudinamos Retankūr masės supratęs, kad tai beprasmiška.

– Užvežkit mane namo, – paprašė Adamsbergas. – Pasakykite naktinei pamainai pradėti Antuano Jurfeno-Elerio-Devilio-Žurno, ar kokia ten būtų jo pavardė, apklausą.

– Jurfenas, – suurzgė vaikinas. – Antuanas Jurfenas.

– Tegul patikrina tapatybę, apieško namus, išsiaiškina visus alibi ir taip toliau. O aš užsiimsiu ta nelemta anglimi.

– Kur? – paklausė Retankūr.

– Savo lovoje.

Atsigulęs patamsy, Adamsbergas užsimerkė. Iš jo nuovargio ir dienos įvykių spiečiaus kyšojo trys smailės. Klementinos grietinėčiai, sušlapęs telefonas, medžio anglis. Nuvijo mintį apie grietinėčius, kurie niekuo negalėjo pastūmėti tyrimo į priekį, tačiau rodė stulbinamą maro skleidėjo ir jo senelės dvasios ramybę. Tada mintyse išniro sušlapęs mobilusis telefonas kaip užmarštin nugrimzdusi viltis, negyvas kevalas, kaip laivo katastrofa, kokią galima netgi įtraukti į Žoso le Gerno skyrelį *Istorija visiems*.

Mobilusis telefonas Adamsbergas, baterijų veikimo laikas – trys dienos, be krovinio išplaukęs iš Delambro gatvės, užplaukė ant seklumos Šventojo Martyno kanale ir ten nuskendo. Įgula žuvo. Laivu plaukusi moteris, Kamilė Forestjė, žuvo.

Na ir gerai. Neskambink, Kamile. Keliauk sau. Viskas vis viena.

Liko medžio anglis.

Vėl sugrįžo prie jos. Beveik į pradinį tašką.

Damasas puikiai išmanė apie marą, o šitaip *smarkiai apsižioplino*. Šie du teiginiai nesuderinami. Arba Damasas beveik nieko neišmanė apie marą ir dažydamas juodai savo aukų odą darė klaidą, kurią būtų padarę daugelis žmonių. Arba Damasas šiek tiek išmanė tuos reikalus, ir tada niekada nebūtų sau leidęs tokios klaidos. Tik ne toks žmogus kaip Damasas. Tik ne žmogus, šitaip garbinantis senovės raštus, jog pažymėdavo visutėles vietas, kur tekstą teko praleisti. Juk niekas nevertė Damaso įterpti tų *skliaustelių su daugtaškiais,* dėl kurių Šaukliui daug sunkiau būdavo skaityti ypatinguosius laiškelius. Iš tikrųjų visa esmė glūdėjo čia, tuose taškeliuose, sudėliotuose lyg akiną ženklai, rodantys, kaip eruditas pamaldžiai garbina originalo tekstą. Maro specialisto pagarbumas tekstui. Nevalia maitoti Senovės Autoriaus rašto, nevalia jo skaldyti kaip panorėjus lyg paprasčiausios rašliavos. Juos turime šlovinti ir gerbti, turime garbinti kaip tikintieji ir nepiktžodžiauti. Žmogus, dėliojantis *skliaustelius su daugtaškiais*, nedažys anglimi kūnų, taip *smarkiai neapsišaus*. Tai būtų nuo-

dėmė, įžeidimas Dievo rykštei, patekusiai į ją dievinančias rankas. Kas įtiki esąs kokio nors mito valdovas, tampa pamaldžiu jo garbintoju. Damasas naudojosi Žurno galiomis, tačiau mažiausiai tikėtina, kad galėtų iš jų pasityčioti.

Adamsbergas atsikėlė ir pavaikštinėjo po abu savo kambarius. Damasas nemaitojo Istorijos. Damasas sudėliojo skliaustelius su daugtaškiais. Vadinasi, Damasas nedažė kūnų anglimi.

Vadinasi, Damasas nieko nežudė. Anglimi uždažytos smaugimo žymės. Tai paskutinis žudiko veiksmas, ir jį atliko ne Damasas. Jis nei smaugė, nei dažė anglimi. Nei nurenginėjo. Nei atrakinėjo spynas.

Adamsbergas sustojo ties telefonu. Damasas tik įgyvendino tai, kuo tikėjo. Jis – rykštės valdovas, jis platino skelbimus, paišė ketvertus ir paleidinėjo maro blusas. Skelbimai tikino, kad grįžta tikrasis maras, nuimdami naštą nuo jo pečių. Skelbimai baugino gyventojus, kalbėdami apie sugrįžusią Damaso visagalybę. Skelbimai sėjo sumaištį ir atrišo jam rankas. Ketverto ženklai saugojo nuo žalos, kurios kaltininkas jis manė esąs, ir kartu ramino šio skrupulingo tariamo žudiko sąžinę. Rinkdamasis aukas, valdovas neleidžia sau jokios paklaidos. Ketvertais jis norėjo sustabdyti vabzdžių plitimą, nutaikyti ginklą tiksliai, o ne daugmaž. Damasas nieku gyvu nepražudytų visų namo gyventojų, ketindamas nudėti tik vieną. Žurno sūnui tai būtų neatleistinas aplaidumas.

Štai ką padarė Damasas. Jis įtikėjo. Kad galėtų prisikelti, užleido savo galią ant tų, kurie jį sugniuždė. Po penkeriomis

durimis pakišo bejėges blusas. Klementina „baigė darbą“ ir paleido vabzdžius į trijų likusių budelių namus. Tuo ir baigėsi bejėgiški naivaus maro skleidėjo nusikaltimai.

Tačiau kažkas ėjo paskui Damasą ir žudė. Kažkas, įsikūnijęs į jo šmėklą, veikė realiai vietoj jo. Kažkoks praktiškas žmogus, nė sekundę nepatikėjęs maru ir nieko apie jį nenutuokiąs. Manąs, kad maro ligonių oda pajuosta. *Smarkiai apsišaunantis*. Stumiąs Damasą į gilius spąstus, kuriuos jis pats sau pasispendė, ir į neišvengiamą baigtį. Elementari operacija. Damasas manėsi žudąs, o vietoj jo žudė kažkas kitas. Įkalčiai prieš Damasą būtų akivaizdūs, įtikinami nuo vieno grandinės galo iki kito, nuo žiurkių blusų iki medžio anglies, ir jis iškart būtų pasodintas į kalėjimą iki gyvos galvos. Kas, remdamasis vien keliais varganais daugtaškiais, drįstų tvirtinti, kad Damasas nekaltas? Būtų tas pat, kaip šiaudeliu kovoti prieš įrodymų krioklį. Nė vienas prisiekusysis neatkreiptų dėmesio į tuos tris taškelius tarp skliaustų.

Dekambrė šitai įkirto. Jam užkliuvo, kad maniakiškas maro skleidėjo moksliškumas nedera su šiurkščia klaida pabaigoje. Jam užkliuvo medžio anglis, ir jis būtų netrukus priėjęs prie vienintelės įmanomos išvados: *du žmonės*. Maro skleidėjas ir žudikas. Tačiau Dekambrė vakarais *Vikinge* per daug šnekėdavo. Žudikas suprato. Įvertino, kokių pasekmių turės jo klaida. Kada mokslinčius viską apmąstys ir išklos farams – tik laiko klausimas. Iškilo itin realus pavojus, tad reikėjo senį užčiaupti. Ne metas paisyti delikatu-

mo. Liko vienintelė išeitis: paskandinti – nelaimingas atsitikimas, nelemtas atsitiktinumas.

Jurfenas. Tas tipas nekentė Damaso ir troško jį sužlugdyti. Prisigretino prie Maribelės, kad galėtų iš atlapaširdės sesutės traukti informaciją. Sausas geibus snukelis, vyrukas, kurį greičiau palaikytum klusniu, tačiau iš tikrųjų jis bebaimis ir ryžtingas, akimoju įstūmęs senuką į vandenį. Linkęs į smurtą, miklus žudikas. Jeigu taip, kodėl nežudė iškart paties Damaso? Užuot nužudęs penkis kitus?

Adamsbergas priėjo prie lango ir, įrėmęs kaktą į stiklą, įsistebeilijo gatvės tamson.

O gal pavyktų pasikeisti mobilųjį telefoną, pasiliekant tą patį numerį?

Pasirausė šlapiame savo švarke, išsitraukė telefoną ir išardė, kad išdžiūtų vidaus organai. Ką gali žinoti.

O gal žudikas tiesiog *negalėjo* nužudyti Damaso? Juk įtarimai iškart kristų ant jo? Kaip turtingos žmonos nužudymu įtariamas neturtingas vyras? Vadinasi, vienintelis sprendimas – kad Jurfenas ir yra tasai Damaso vyras. Vargšas turtingo Damaso vyras.

Elerių Devilių turtai.

Fiksuotu telefonu Adamsbergas paskambino į brigadą.

– Ką jis kalba? – pasiteiravo.

– Kad senis jį užpuolė, o jis gynėsi. Darosi vis aršesnis, baisiai įpykęs.

– Nepaleiskit jo. Ar čia Gardonas?

– Leitenantas Mordanas, komisare.

– Mordanai, tai jis. Jis pasmaugė tuos keturis vyrukus ir moterį.

– Jis teigia kitaip.

– Bet pasmaugė. Ar turi alibi?

– Buvo savo namuose, Romorantene.

– Nuodugniai viską patikrinkite, Mordanai, išsiaiškinkit dėl Romoranteno. Suraskite, kas sieja Jurfeną su Elerių Devilių turtais. Sekundėlę, Mordanai. Priminkite man jo vardą.

– Antuanas.

– Eleris Devilis tėvas buvo vardu Antuanas. Žadinkite Danglarą ir siųskite kuo greičiau į Romoranteną. Tegul auštant jau pradeda tyrimą. Danglaras yra tikras giminių logikos ekspertas, ypač nelaimingai susiklosčiusių istorijų. Pasakykit jam, kad išsiaiškintų, ar Antuanas Jurfenas ne Elerio Devilio sūnus. Nepripažintas sūnus.

– Kam to reikia?

– Jis ir yra sūnus, Mordanai.

Prabudęs Adamsbergas pažvelgė į savo nuogą, sausą mobilųjį telefoną išverstais viduriais. Surinko technikos aptarnavimo skyriaus numerį, tam ir skirtą, kad įkyruoliai turėtų kur skambinti dieną naktį, ir pareikalavo naujo telefono aparato su savo senuoju paskendusiu numeriu.

– Tai neįmanoma, – atsakė pavargusi moteris.

– Įmanoma. Ta elektroninė detalytė sausa. Tereikia perkelti į kitą aparatą.

– Neįmanoma, pone. Čia ne skalbiniai, čia mikroschemos kortelė, vadinamoji kortelė „su blusa“, kurios negalima...

– Apie blusas aš žinau viską, – nukirto Adamsbergas. – Jos gajos. Noriu, kad šitą blusą perkeltumėte į naują būstą.

– Kodėl tiesiog neimate kito numerio?

– Todėl, kad per artimiausius dešimt ar penkiolika metų laukiu vieno itin skubaus skambučio. Kriminalinė policija, – pridūrė Adamsbergas.

– Na, tokiu atveju, – nusileido nustebinta moteris.

– Atsiųsiu jums tą daikčiuką per valandą.

Padėjo ragelį vildamasis, kad jo asmeninė blusa pasirodys veiksmingesnė negu Damaso blusos.

- XXXVII -

Danglaras paskambino, Adamsbergui bebaigiant apsirengti, – apsivilko beveik tokius pat kaip vakar kelnes ir marškinėlius. Adamsbergas visada stengėsi įsigyti universalią aprangą, kad nebereikėtų svarstyti, ką pasirinkti, kas su kuo dera, kad kuo mažiau tektų sukti galvą dėl drabužių. Tačiau jam nepavyko spintoje rasti kitos poros batų, tik gremėzdiškus žygio batus, nepritaikytus vaikščioti po Paryžių, tad apsistojo ties odiniais sandalais, į kuriuos galiausiai įsispyrė basnirčia.

– Aš Romorantene, – pasakė Danglaras, – noriu miego.

– Galėsite išsimiegoti keturias dienas iš eilės, kai išnaršysite šitą miestą. Artėjam prie centrinio taško. Nepameskite Antuano Jurfeno pėdsako.

– Dėl Jurfeno viską išsiaiškinau. Einu pamiegoti ir grįžtu į Paryžių.

– Vėliau, Danglarai. Susiverskite tris kavos ir dirbkite toliau.

– Jau atidirbau. Ganėjo apklausti motiną, ji nė trupučio neslepia, net priešingai. Antuanas Jurfenas yra Elerio Devilio

sūnus, gimęs aštuoneriais metais vėliau už Damasą, nepripažintas vaikas. Eleris Devilis jam...

– Kaip jie gyvena, Danglarai? Neturtingai?

– Sakyčiau, vargingai. Antuanas dirba pas vieną spynininką, gyvena mažame kambarėlyje virš parduotuvėlės. Eleris Devilis jam...

– Puiku. Šokit į automobilį, smulkmenas papasakosit, kai grįšit. Ar pavyko ką nors išsiaiškinti apie kankintoją fiziką?

– Pričiupau jį vakar vidurnaktį savo kompiutery. Šatelro mieste. Pramoniniame rajone įsikūrusi Meslė plieno gamykla, labai garsi įmonė, didžiausia aviacijos pramonės tiekėja, sukasi pasaulinėje rinkoje.

– Stambus grobis, Danglarai. Ar savininkas yra Meslė?

– Taip, Rodolfas Meslė, fizikos mokslų srities inžinierius, universiteto profesorius, laboratorijos direktorius, įmonės vadovas ir devynių išradimų patentų savininkas, turintis į juos išskirtines teises.

– Vienas iš tų išradimų – nepaprastai lengvas ir beveik nesuskylantis plienas?

– Neskylantis, – pataisė Danglaras. – Taip, ir šitas. Šį išradimą jis užpatentavo prieš septynerius metus ir septynis mėnesius.

– Tai jis, Danglarai, jis užsakė kankinimus ir vagystę.

– Neabejotinai. Tačiau kartu jis yra ir provincijos karaliukas bei neliečiama Prancūzijos pramonės asmenybė.

– O mes jį paliesim.

– Nemanau, kad Vidaus reikalų ministerija palaikys mūsų sumanymą, komisare. Ant kortos pastatyta per daug pinigų ir tautos garbė.

– Nebūtina nieko įspėti, tuo labiau Brezijono. Menkiausia informacija nutekės į žiniasklaidą, ir garsas pasieks tą šiukšlę per porą dienų. Tada jis išsuks uodegą ir liks sausas. Susemsim jį per teismą.

– Puiku, – pritarė Danglaras. – O dėl Jurfeno motinos...

– Vėliau, Danglarai, manęs laukia jos sūnus.

Naktinės pamainos pareigūnai paliko raportą ant stalo. Antuanas Jurfenas, dvidešimt trejų metų amžiaus, gimęs Vetinji ir gyvenantis Romorantene, Luaros ir Šero apskrityje, atkakliai laikosi pirminių parodymų, paskambino advokatui, ir tas jam iškart patarė tylėti. Nuo to laiko Antuanas Jurfenas nebekalba.

Adamsbergas atsistojo priešais jo kamerą. Jaunuolis sėdėjo ant kušetės sukandęs dantis, todėl jo kaulėtame veide virpėjo galybė raumenukų, ir triauškino liesų savo pirštų sąnarius.

– Antuanai, – tarė Adamsbergas, – tu esi Antuano sūnus. Esi Eleris Devilis, bet nieko neturi. Nei pripažinimo, nei tėvo, nei pinigų. Tačiau tikriausiai esi sočiai gavęs negandų, smūgių ir nuoskaudų. Todėl ir pats muši, talžai. Damasą, tą kitą sūnų, pripažintąjį, turtingąjį. Netikrą savo brolį. Kuris prisikentėjo kiek ir tu, jeigu dar nežinai. Tas pats tėvas, tiek pat ir mušė.

Jurfenas tylėjo, tik pažiūrėjo į farą neapykantos kupinu ir kartu pažeidžiamo žmogaus žvilgsniu.

– Advokatas liepė tylėti, ir tu darai kaip lieptas. Tu išmuštruotas ir klusnus, Antuanai. Keistas bruožas žudikui. Jei įžengčiau į tavo kamerą, nežinau, ar pultum ir perpjautum man

gerklę, ar susigūžtum į kamuoliuką kampe. Arba ir tai, ir tai. Net nesuprantu, ar pats suvoki, ką darai. Tu visas susitelkęs į veiksmą, nežinau, kur skrajoja tavo mintys. O Damasas paskendęs mintyse ir visiškai pasyvus. Abu jūs esate naikintojai, tu – rankomis, jis – galva. Ar klausaisi, Antuanai?

Vaikinukas krūptelėjo, bet nepasijudino.

Adamsbergas paleido grotų strypus ir atsitraukė, dėl to kenčiančio ir virpančio veido nuliūdęs beveik taip pat kaip dėl nenormalios Damaso ramybės. Eleris Devilis tėvas galėjo savimi didžiuotis.

Klementinos ir Damaso kameros buvo kitame patalpos gale. Jiedu kaip tik pradėjo pokerio partiją, kortas iš vienos kameros į kitą perstūminėjo grindimis. Žetonus atstojo grietinėčiai.

– Ar pavyko numigti, Klementina? – pasiteiravo Adamsbergas, atrakindamas grotas.

– Ne taip ir blogai, – atsakė senoji. – Saviems namams neprilygsta, bet vis permaina. Kada mudu su jaunėliu išeisim laisvėn?

– Leitenantė Fruasi palydės jus į prausyklą ir duos rankšluostį. Iš kur gavote kortas?

– Iš jūsų brigadininko Gardono. Vakar smagiai pavakarojom.

– Damasai, ruoškis, – paliepė Adamsbergas, – paskui bus tavo eilė.

– Kokia eilė?

– Praustis.

Elena Fruasi nusivedė senutę, o Adamsbergas nuėjo prie Keveno Rubo kameros.

– Kelkis, Rubo, tuoj tave išleisim. Perkeliam kitur.

– Man gerai ir čia, – atsiliepė Rubo.

– Grįši, – atsakė Adamsbergas, plačiai atlapodamas grotas. – Tu sulaikomas dėl kūno sužalojimo ir įtarimo išprievartavimu.

– Po velnių, aš tik saugojau užnugarį.

– Labai jau aktyviai saugojai. Buvai šeštasis sąraše. Vadinasi, vienas iš pavojingiausių.

– Po galais, gi atėjau jums padėti. Pagalba teisėsaugai ką nors reiškia ar ne?

– Nešdinkis. Ne aš tavo teisėjas.

Du pareigūnai išsivedė Rubo iš brigados. Adamsbergas pasižiūrėjo į užrašų knygelę. Spuogai, prognatizmas, jautrumas lygu Morelis.

– Moreli, kas nuėjo pakeisti patruliuojančiųjų prie Maribelės buto? – paklausė žiūrėdamas į sieninį laikrodį.

– Noelis ir Favras, komisare.

– Kokį velnią jie ten daro? Jau pusė dešimtos.

– Gal ji neketina niekur eiti iš namų. Nuo tada, kai pasodinom brolį, neatidaro parduotuvėlės.

– Einu pats, – pasakė Adamsbergas. – Kadangi Jurfenas nekalba, Maribelė man papasakos, ką jis iškvotė iš jos.

– Šitaip ir eisite, komisare?

– Kaip šitaip?

– Turiu galvoje su sandalais? Gal norite, kad paskolintume ką nors?

Pro sandalų nudryžusios odos juosteles Adamsbergas pasižiūrėjo į pėdas, kas gi čia netinkamo.

– Kas negerai, Moreli? – nuoširdžiai paklausė.

– Nežinau, – atsakė tas, svarstydamas, kaip dabar atsitraukti. – Jūs esat komandos vadas.

– Ak tai dėl išvaizdos, Moreli? Ar ne?

Morelis neatsakė.

– Neturiu kada nusipirkti batų, – gūžtelėjo pečiais Adamsbergas. – O Klementina – daug skubesnis reikalas negu mano drabužiai, ar ne?

– Taip, komisare.

– Pasirūpinkite, kad jai nieko netrūktų. Einu pasiimti sesers ir grįšiu.

– Manote, ji su mumis kalbės?

– Galbūt. Maribelė mėgsta pasakoti apie savo gyvenimą.

Jau beeinant pro laukujes duris, specialus pasiuntinys jam padavė ryšulėlį. Jis išpakavo jį gatvėje. Viduje rado mobilųjį telefoną, viską pasidėjo ant kažkieno automobilio priekio ir ėmė ieškoti prie telefono pridėtos *atitinkamos* sutarties. „Blusa“ gyva. Ankstesnį numerį pavyko išlaikyti ir perkelti į naują aparatą. Jis patenkintas įsikišo telefoną į vidinę kišenę ir uždėjęs ant jo ranką per audinį, lyg šildydamas ir gaivindamas nutrūkusį dialogą, nuėjo toliau.

Pastebėjo Konvento gatvėje patruliuojančius Noelį ir Lamarą. Mažesnysis – Noelis. Ausys, šepetys, striukė lygu Noelis. Tas aukštas ir susikaustęs – Lamaras, buvęs žandaras iš Granvilio. Abu vyrai metė greitą žvilgsnį į jo kojas.

– Taip, Lamarai, žinau. Nusipirksiu vėliau. Einu viršun, – ir parodė į penktą aukštą. – Jūs galite grįžti.

Adamsbergas perėjo prabangų vestibiulį ir ėmė lipti plačiu raudonu kilimu nuklotais laiptais. Dar prieš užkopdamas į jos aukštą, išvydo prie Maribelės durų spaude prisegtą voką. Sukrėstas iš lėto įveikė paskutines pakopas ir prisiartino prie balto stačiakampio, ant kurio tebuvo užrašytas jo vardas ir pavardė: *Žanui Batistui Adamsbergui.*

Išėjo. Maribelė išėjo sergėtojams pro pat nosį. Paspruko. Ji paspruko nesirūpindama Damasu. Suraukęs antakius, Adamsbergas nusikabino voką. Damaso sesuo paliko tokį degantį reikalą.

Damaso *ir* Antuano sesuo.

Adamsbergas sunkiai klestelėjo ant laiptų pakopos, voką pasidėjo ant kelių. Laiptinėje šviesa, pasibaigus laikui, užgeso. Antuanas netraukė informacijos iš Maribelės, Maribelė pati ją teikė. Žudikui Jurfenui, klusniajam Jurfenui. Vykdančiam savo sesers Maribelės Jurfen nuorodas. Patamsy paskambino Danglarui.

– Aš automobilyje, – pasakė Danglaras. – Miegojau.

– Danglarai, ar toje šeimoje Romorantene Eleris Devilis turėjo dar vieną nesantuokinį vaiką? Dukrą?

– Tai ir mėginau jums pasakyti. Maribelė Jurfen gimė dvejais metais anksčiau už Antuaną. Ji netikra Damaso sesuo. Prieš atvažiuodama pas jį į Paryžių, prieš metus, visai jo nepažinojo.

Adamsbergas nieko neatsakęs linktelėjo galvą.

– Daug ką keičia? – paklausė Danglaras.

– Taip. Jau radau žudiką, kurio taip ieškojau.

Padėjęs ragelį, Adamsbergas atsistojo, įjungė šviesą ir, atsišliejęs į durų staktą, atplėšė laišką.

Gerbiamas komisare,

Rašau ne tam, kad palengvinčiau jums gyvenimą. Jūs laikėte mane kvaile, ir man tai nėra malonu. Tačiau kadangi atrodžiau kvaila, negaliu ant jūsų pykti. Rašau dėl Antuano. Noriu, kad šis laiškas būtų perskaitytas per jo teismą, nes kaltininkas ne Antuanas. Tai aš jam vadovavau nuo pradžios iki pabaigos, tai aš liepiau jam žudyti. Tai aš nurodinėjau jam, ką, kodėl, kur, kaip ir kada. Antuanas dėl nieko nekaltas, jis tik vykdė mano paliepimus kaip visada. Tai ne jo kaltė, jis dėl nieko nekaltas. Noriu, kad tai būtų pasakyta per teismą, ar įvykdysite mano prašymą? Skubu, nes man liko nebedaug laiko. Kvailokai padarėte paskambinęs Lizbetai ir pasiuntęs ją į ligoninę prie senio. Lizbetai, nors ir nepasakytum, kartais reikia palaikymo. Mano palaikymo. Todėl ji tučtuojau paskambino man ir papasakojo, kas nutiko Dekambrė.

Vadinasi, senio nužudyti nepavyko ir Antuaną supakavo. Ilgai netruksite suvesti galus, kas jo tėvas, tuo labiau kad mano motina šito nė neslepia, ir atlėksite visu greičiu čia. Du vyriškiai jau sėdi

automobilyje prie namo. Šakės, reikia nešdintis. Nesiverskit per galvą ir nemėginkit manęs surasti, veltui gaištumėt. Turiu krūvą grynųjų, kuriuos nusiurbiau nuo to pusgalvio Damaso sąskaitos, ir moku savim pasirūpinti. Turiu afrikietišką moterišką apdarą, kurį Lizbeta paskolino man vienam vakarėliui, jūsų storuliai nė velnio nepastebės, galiu būti rami. Taigi nė nevarkit.

Pateiksiu greitomis keletą smulkmenų, kad tikrai visi suprastų, jog Antuanas dėl nieko nekaltas. Jis nekenčia Damaso tiek pat kiek aš, tačiau nesugeba nieko suregzti. Vaikystėje klausė vien motinos ir tėvo, kai tas užtvodavo, ir daugiau nieko nemokėjo, tik smaugti vištas ir triušius, kad išlietų įniršį. Na, aišku, jis taip ir nepasikeitė. Mūsų tėvas gal ir buvo aviacijos karalius, tačiau turėtumėt suprasti, kad visų pirma jis buvo paskutinis niekšas. Mokėjo tik užtaisinėti vaikus ir duoti į skudurus. Jis turėjo pirmagimį sūnų, oficialųjį, kurį augino šilkuose Paryžiuje. Turiu galvoje tą prietranką Damasą. O mes buvom gėdingoji šeimyna, Romoranteno proletariatas, ir jis niekada mūsų nepripažino. Sakė, dėl reputacijos. Bet kai užsimanydavo prikulti, tai kuldavo nešykštėdamas, mes su motina ir broliu gaudavom kaip reikalas. Man būdavo nusispjaut, aš nusprendžiau vieną dieną jį nudėti, bet galiausiai pats kaulus paklojo. O dėl pinigų, mamai jis atskaičiuodavo tik tiek, kad vos užtekdavo prasimaitinti, šykštėdavo kiekvieno cento, nes baiminosi, kad kaimynai ims kažką įtarti, jeigu pamatys mus plačiai gyvenant. Šunsnukis, galvijas ir menkysta – štai kas jis buvo.

Kai užvertė kojas, mudu su Antuanu pasvarstėm, kodėl negalėtume gauti dalies pinigų, jau gana, kad neturim jo pavardės. Juk turim teisę į tuos pinigus, mes jo vaikai, šiaip ar taip. Gerai, bet

reikėjo dar šitai įrodyti. Na, aišku, žinojom, kad dėl genetinių tyrimų nieko neišdegs, nes jis išsitaškė į skutelius virš Atlanto. Tačiau galėjom paprašyti Damaso, kuriam vienam vienutėliui atiteko visas turtas. Bet manėm, kad Damasas nesutiks atlikti genetinio testo, aišku, juk du trečdaliai pinigų išslystų jam iš rankų. Nebent jam patiktume, pagalvojau. Nebent suskystų dėl manęs. Aš gana gerai išmanau šitą žaidimą. Ketinom juo atsikratyti, tačiau aš pasakiau Antuanui, kad geriau ne: kai paskui prisistatytume ir pareikalautume palikimo, ką visi įtartų? Aišku, mus.

Atvažiavau į Paryžių su viena vienintele mintim: pasisakyti jam, kad esu netikra jo sesuo, paverkti, kaip varganai mes gyvenam, ir pelnyti jo palankumą. Damasas pasidavė kaip šilta vilna per porą dienų. Priėmė mane išskėstomis rankomis, nedaug trūko, kad apsiverktų, o kai sužinojo turįs dar ir netikrą brolį, išvis susileido. Įmanytų, iš rankų man valgytų, tikras mazgotė. Atrodė, kad mudviejų su Antuanu planas dėl DNR testo eis kaip per sviestą. Kai tik būtume gavę du trečdalius turto, būčiau metusi tą Damasą velniop. Nemėgstu tokio tipo vyrų, kurie puikuojasi raumenimis, o verkšlena dėl vieno pasakyto „taip" arba „ne". Tik vėliau pastebėjau, kad Damasas pusprotis. Kadangi įmanydamas būtų valgęs man iš rankų ir baisiai norėjo palaikymo, išklojo man visą savo trenktą planą, papasakojo apie savo kerštą, marą, blusas ir visus kitus kliedesius. Aš žinojau viską iki mažiausios smulkmenos, jis pasakodavo valandų valandas. Netgi pavardes tų bičų, kuriuos atkapstė, adresus, viską. Aš nė akimirkos nepatikėjau, kad jo debiliškos blusos galėtų ką nors nužudyti. Aišku, pakeičiau ir savo planą, jūs, manim dėtas, būtumėt padaręs tą patį. Kodėl gauti du trečdalius, jei galima gauti

viską? Damasas turi pavardę, tai jau labai daug. O mes – nieko. Tačiau nuostabiausia, kad Damasas nenorėjo nė pirštu prisiliesti prie savo tėvo pinigų, sakė, kad jie prakeikti, purvini. Beje, man atrodo, kad jam irgi nesaldi vaikystė teko.

Skubu. Mums tereikėjo leisti Damasui burti savo abrakadabra, o mudviem žudyti paskui jį. Juk jeigu mudu įgyvendinsim jo sumanymą, Damasas sės už grotų iki gyvos galvos. Po aštuonių žmogžudysčių kaip niekur nieko būčiau užvedusi farus ant jo pėdsako. O tada, kadangi jis pasitikėjo manim taip, kad galėjo valgyti man iš rankų, būčiau užvaldžiusi visą jo turtą, tai yra nusavinusi kartu su Antuanu, ir čiao bambino, triumfuoja teisybė. Antuanui teliko klausyti manęs ir žudyti, viską puikiai pasiskirstėm, o jam gi patinka ir paklusti, ir žudyti. Aš tam nepakankamai stipri, ir nelabai mėgstu. Kai ties kiekvienu kampu pridygo farų, pagelbėjau Antuanui išvilioti iš namų du vyrukus, Viarą ir Klerką, o jis nugalabijo. Todėl ir sakau, kad Antuanas nekaltas. Jis tik pakluso man, nieko daugiau ir nemoka. Liepčiau parnešti kibirą vandens iš Marso – nė nemirktelėjęs tenai keliautų. Jis čia nekaltas. Būtų teisingiau nusiųsti jį į kokią nors gydyklą su kokia nors intensyvia terapija, suprantat, o ne į kalėjimą, nes juk aišku, kad jis nekaltas. Jo silpnas protelis.

Damasas sužinojo, kad tie žmonės miršta, ir daugiau nesigilino. Tikėjo, kad tiesiog suveikia „Žurno šeimos galia“, ir daugiau nieko nenorėjo žinoti. Apgailėtina mazgotė. Būčiau sudorojus jį iki galo, jeigu jūs nebūtumėt atlėkęs. Jam irgi praverstų pasigydyti, reikėtų kokios nors intensyvios terapijos.

O man viskas klojasi puikiai. Aš niekada nepritrūkstu sumanymų, dėl ateities nė kiek nesibaiminu, nesirūpinkite. Jeigu Damasas

galėtų nusiųsti šiek tiek savo sumautų pinigų mamai, būtų neprošal. Tik nepamirškite Antuano, pasikliaunu jumis. Bučkiai Lizbetai ir tai vargšelei paplaukusiai Evai. Bučiuoju, jūs viską suknisot, bet man patinka jūsų stilius.

Be pykčio

Maribelė

Adamsbergas sulankstė laišką ir prisidėjęs prie lūpų kumštį ilgai sėdėjo patamsy.

Grįžęs į brigadą, nė žodžio netardamas atrakino Damaso kamerą ir mostelėjo jam eiti paskui. Damasas pasiėmė kėdę, atmetė už nugaros ilgus plaukus ir pasižiūrėjo į jį – kantrus, dėmesingas. Vis dar nieko nesakydamas, Adamsbergas padavė jam sesers laišką.

– Čia man? – paklausė Damasas.

– Man. Skaityk.

Damasas reagavo skaudžiai. Laikė laišką nuleidęs, pirštų galiukais, galvą parėmęs ranka. Adamsbergas matė, kaip jam ant kelių tyška ašaros. Per daug naujienų vienu kartu, brolio ir sesers neapykanta ir į dulkes sutrinta Žurno galia. Adamsbergas tylutėliai atsisėdo priešais jį ir ėmė laukti.

– Tai blusos užkrato neturėjo? – galiausiai sušnibždėjo Damasas, vis dar panarinęs galvą.

– Ne.

Damasas dar ilgokai patylėjo, rankomis įsikirtęs į kelius, tarsi išgėręs kokios bjaurasties ir niekaip negalėdamas nuryti.

Adamsbergas beveik matė ant jo užgriuvusią sunkią tikrovę lyg siaubingą masę, traiškančią jam galvą, kiurdančią lyg kamuolį jo glotnų pasaulį, nuleidžiančią kraują jo vaizduotei iki paskutinio lašo. Svarstė, ar vyrukas pajėgs savo kojom išeiti iš kabineto, užkritus lyg meteoritui tokiai naštai.

– Tai maro nebuvo? – sunkiai apversdamas liežuvį paklausė jis.

– Jokio maro.

– Jie mirė ne nuo maro?

– Ne. Mirė pasmaugti netikro tavo brolio, Antuano Jurfeno.

Vėl sugniužo, vėl pradėjo grąžyti ant kelių rankas.

– Pasmaugti ir išdažyti juodai, – kalbėjo toliau Adamsbergas. – Ar tu nesistebėjai tomis smaugimo žymėmis, ta anglimi?

– Stebėjausi.

– Ir ką?

– Maniau, policija viską išgalvojo, kad nuslėptų marą ir nesukeltų žmonėms panikos. Bet tai tiesa?

– Taip. Antuanas ėjo tau iš paskos ir juos naikino.

Damasas pažvelgė į savo ranką, palietė deimantą.

– O Maribelė jam vadovavo?

– Taip.

Vėl nutilo, vėl sugniužo.

Tą akimirką įėjo Danglaras, ir Adamsbergas pirštu jam parodė prie Damaso kojų nukritusį laišką. Danglaras jį pakėlė, perskaitė ir rimtas palingavo galvą. Adamsbergas brūkštelėjo ant lapelio keletą žodžių ir padavė jam.

Paskambinkit gydytojui Feresui dėl Damaso – skubu. Įspėkite Interpolą dėl Maribelės – beviltiška, nepaprastai gudri.

– Tai Maribelė manęs nemylėjo? – šnibžtelėjo Damasas.

– Ne.

– Maniau, kad myli.

– Aš irgi taip maniau. Visi manė. Todėl visi ir susimovėm.

– O Antuaną ji mylėjo?

– Taip. Truputį.

Damasas sulinko perpus.

– Kodėl ji manęs nepaprašė tų pinigų? Būčiau atidavęs visus.

– Jiems atrodė, kad tai neįmanoma.

– Vis tiek aš nė liesti jų nenoriu.

– Paliesi, Damasai. Nusamdysi gerą advokatą netikram savo broliui.

– Taip, – sutiko Damasas, vis dar įsikniaubęs į rankas.

– Ir jų motina tau reikės pasirūpinti. Ji neturi iš ko gyventi.

– Taip. „Dručkė iš Romoranteno". Namie visada šitaip ją vadindavo. Nesupratau, ką tai reiškia, kas ji tokia.

Staiga Damasas pakėlė galvą.

– Jūs nepasakysit jai, ar ne? Nepasakysit?

– Jų motinai?

– Manei. Nepasakysit jai, kad tos blusos nebuvo... nebuvo...

Adamsbergas nė nemėgino jam padėti. Reikėjo, kad Damasas pats ištartų tuos žodžius ir pakartotų daug kartų.

– Nebuvo... užkrėstos? – baigė Damasas. – Tai ją pribaigtų.

– Aš ne žudikas. Tu irgi. Pagalvok pats, gerai pagalvok.

– Kas man bus?

– Tu nieko nenužudei. Tu kaltas tik dėl kelių dešimčių blusų įkandimų ir sukeltos panikos.

– Taigi?

– Teisėjas bylą nutrauks. Galėsi šiandien eiti sau laisvas, netgi dabar pat.

Damasas nerangiai atsistojo, lyg didžiulio nuovargio išsekintas žmogus, kumštyje sugniaužęs savo deimantą. Adamsbergas stebėjo, kaip jis išeina, ir nusekė pavymui, norėdamas pažiūrėti, kaip jis pirmąkart grįš į tikrovę gatvėje. Tačiau Damasas pasuko į atidarą savo kamerą, atsigulė susirietęs ant kušetės ir nebepajudėjo. Ant savo kušetės tokia pat poza, tik nusisukęs į kitą pusę, gulėjo Antuanas Jurfenas. Eleris Devilis tėvas puikiai padirbėjo.

Adamsbergas atidarė Klementinos kamerą, senoji rūkė ir dėliojo pasiansą.

– Tai ką? – pažvelgė į jį. – Bruzdat ten kažko? Lakstot pirmyn atgal, o mes amžinai nežinom, kas vyksta.

– Galite eiti, Klementina. Parvešime jus į Kliši.

– Neskubėkit.

Klementina užgesino nuorūką į grindis, apsivilko ir stropiai užsisagstė megztinį.

– Jūsų geri sandalai, – pagyrė ji. – Patogūs avėti.

– Dėkui.

– Klausykit, komisare, kad jau esam šiek tiek pažįstami, gal pasakytumėt, ar tie trys paskutiniai šunsnukiai užvertė kojas? Per visą šitą maišalienę nebežinau paskutinių naujienų.

– Visi trys mirė nuo maro, Klementina. Pirma Kevenas Rubo.

Klementina nusišypsojo.

– Paskui kitas, kurio pavardę pamiršau, ir galiausiai Rudolfas Meslė, vos prieš valandą. Krito kaip numuštas kėglis.

– Seniai laikas, – plačiai nusišypsojo Klementina. – Vis dėlto teisybė yra. Tik nereikia skubėti.

– Klementina, priminkit man to antrojo pavardę, pasimiršo kažkaip.

– Man tai tikrai negreit pasimirš. Anri Tomė, Grenelio gatvėje. Paskutinis bjaurybė.

– Tikrai.

– O kaip vaikas?

– Užmigo.

– Na, žinoma, išvarginat jį šitaip bekamuodami. Perduokit, kad laukiu jo sekmadienį pietų kaip paprastai.

– Ateis.

– Na tai manau, komisare, kad vienas kitam jau viską pasakėm, – apibendrino ji, atkišdama jam tvirtą ranką. – Paliksiu laiškelį jūsų Gardonui, padėkosiu už kortas, ir tam kitam, aukštam, apkūnokam, praplikusiam, išvaizdžiam, skoningai apsirengusiam vyriškiui.

– Danglarui?

– Taip, jis norėjo mano grietinėčių recepto. Nepasakė taip tiesiai, bet aš supratau reikalo esmę. Jam tai, atrodo, svarbu.

– Labai galimas daiktas.

– Tas žmogus moka gyventi, – palinksėjo galva Klementina. – Atsiprašau, eisiu pirma jūsų.

Adamsbergas nulydėjo Klementiną Kurbė iki laukujų durų, kur sutiko Feresą ir mostelėjęs jį sustabdė.

– Jis? – Feresas parodė į kamerą, kur susirietęs gulėjo Jurfenas.

– Jis žudikas. Sudėtinga šeimos istorija, Feresai. Tikriausiai bus nukreiptas į psichikos ligonių prieglaudą.

– Dabar nebesakoma „prieglauda", Adamsbergai.

– O štai jis turi išeiti į laisvę, bet dabar nepajėgia. Jeigu jam padėtumėt ir vėliau prižiūrėtumėt, Feresai, padarytumėt man didelę paslaugą. Reintegracija į realų pasaulį. Krito labai skaudžiai, per dešimt aukštų.

– Čia tas su šmėkla?

– Tas.

Kol Feresas bandė atitiesti Damasą, Adamsbergas pasiuntė du pareigūnus pas Anri Tomė ir užsiundė žiniasklaidą ant Rodolfo Meslė. Paskui paskambino Dekambrė, kurį popiet jau ketino išrašyti iš ligoninės, Lizbetai ir Bertenui, kad pamažu ruoštųsi Damaso sugrįžimui. Galiausiai paskambino Masenai, paskui Vandusleriui ir šiam papasakojo, kuo baigėsi didysis apsišovimas.

– Prastai jus girdžiu, Vandusleri.

– Liusjenas krato pirkinius ant stalo. Brazda kaip velnias.

Tačiau aiškiai girdėjo stiprų Liusjeno balsą deklamuojant dideliame aidžiame kambaryje:

– Pernelyg dažnai gamtoje lieka neįvertinta stebuklinga aguročio galia.

Dėdamas ragelį pagalvojo, kad išeitų puikus skelbimas Žoso Le Gerno naujienoms. Tvirtas, sveikas ir sklandžiai išrėžtas skelbimas, be jokios istorijos, toli, labai toli nuo blėstančių klaikių maro atgarsių. Padėjo telefoną ant stalo, per patį vidurį, ir minutėlę į jį žiūrėjo. Nešinas aplanku įėjo Danglaras ir pasekė Adamsbergo žvilgsnį. Irgi tylomis įsistebeilijo į tą mažytį aparatėlį.

– Ar kažkas negerai šitam mobiliajam? – pasiteiravo gerokai luktelėjęs.

– Ne, nieko. Tiesiog neskamba.

Danglaras padėjo aplanką *Romorantenas* ir nieko nepasakęs išėjo. Adamsbergas užsigulė ant aplanko, galvą įkniaubęs į rankas, ir užmigo.

- XXXVIII -

Pusę aštuonių vakaro Adamsbergas įžengė į Edgaro Kinė aikštę, neskubėdamas, tačiau lengvesne širdim nei pastarąsias dvi savaites. Lengvesne ir kartu tuštesne. Užėjo į Dekambrė namus, į ankštąjį kabinetuką, kur kukli lentelė skelbė: *Patarėjas gyvenimiškais klausimais.* Dekambrė sėdėjo savo vietoje, vis dar išbalęs, bet jau vėl atsitiesęs, ir kalbėjosi su priešais sėdinčiu įraudusiu bei įsijaudrinusiu storu vyru.

– Žiū, – pasakė žvilgtelėjęs į Adamsbergą, paskui į jo sandalus. – Hermis, dievų žinianešys. Kokios naujienos?

– Ramybė miestui, Dekambrė.

– Luktelėkite minutėlę, komisare. Šiuo metu konsultuoju.

Eidamas prie durų, Adamsbergas nugirdo tolesnio pokalbio nuotrupą.

– Šįkart jau galutinai sudaužyta, – tarė vyras.

– Ir iškart vėl susiklijavo, – atsakė Dekambrė.

– Sudaužyta.

Po dešimties minučių Dekambrė pasikvietė Adamsbergą vidun ir pasodino ant kėdės, dar šiltos po ką tik sėdėjusiojo.

– Apie ką kalbėjot? – pasiteiravo Adamsbergas. – Apie kažkokį indą? Ar mašiną?

– Apie poros santykius. Dvidešimt septynis kartus išsiskyrė ir dvidešimt šešis susitaikė su ta pačia moterimi, absoliutus rekordas tarp mano klientų. Jį vadina Sudaužytas-Suklijuotas.

– Ir ką jūs patariate?

– Niekada nieko nepatariu. Mėginu suprasti, ko žmonės nori, ir padėti jiems to pasiekti. Toks ir yra patarėjo darbas. Jeigu kažkas nori santykius nutraukti, padedu. Jei kitą dieną nori vėl suklijuoti, padedu. O ko norite jūs, komisare?

– Nežinau. Šiaip man vis viena.

– Tada negaliu jums padėti.

– Ne. Niekas negali. Man visada taip buvo.

Vos pastebimai šypsodamasis, Dekambrė atsilošė krėsle.

– Argi ne teisybę sakiau dėl Damaso?

– Teisybę. Jūs geras patarėjas.

– Jis negalėjo *realiai* žudyti, aš gi žinojau. Jis to nenorėjo *realiai*.

– Matėt jį?

– Atėjo į savo parduotuvę prieš valandą. Bet žaliuzių nepakėlė.

– Klausėsi Šauklio?

– Pavėlavo. Darbo dienomis vakarinės naujienos prasideda aštuoniolika dešimt.

– Atsiprašau. Aš sunkiai įsimenu tvarkaraščius ir datas.

– Ne bėda.

– Kartais bėda. Patikėjau Damasą vienam gydytojui.

– Gerai padarėt. Jis iš padebesių nudribo žemėn. Tai niekad nėra labai malonu. Ten aukštai nėra kam dužti ar nesiklijuoti. Todėl jis ten ir skrajojo.

– Kaip Lizbeta?

– Iškar pas jį nuėjo.

– Mat kaip.

– Evai bus skaudoka.

– Tai aišku, – pritarė Adamsbergas.

Patylėjo.

– Matot, kaip išeina, Diukvedikai, – vėl prabilo pasislinkdamas taip, kad atsidurtų tiesiai priešais jį. – Damasas atsėdėjo penkerius metus už apskritai nepadarytą nusikaltimą. Šiandien jis laisvėje, nors manė nusikaltęs. Maribelė slapstosi dėl žmogžudysčių, įvykdytų jos nurodymu. Antuanas bus nuteistas už nužudymus, dėl kurių sprendimą priėmė ne jis.

– Kaltė ir tariama kaltė, – ramiai pasakė Dekambrė. – Jus tai domina?

– Taip, – Adamsbergas pagavo jo žvilgsnį. – Mums visiems tai aktualu.

Keletą akimirkų Dekambrė atlaikė jo žvilgsnį ir linktelėjo galvą.

– Aš tai mergytei nieko nepadariau, Adamsbergai. Ant jos tualete buvo supuolę trys mokiniai. Aš kaip padūkęs ištaškiau juos šalin, pakėliau mergytę ir išnešiau lauk. Tie parodymai mane sugniuždė.

Adamsbergas pritardamas klaptelėjo blakstienomis.

– Jūs taip ir manėte? – paklausė Dekambrė.

– Taip.

– Tada būtumėt geras patarėjas. Jau tada aš buvau beveik impotentas. Irgi taip galvojote?

– Ne.

– O dabar man nebesvarbu, – Dekambrė sukryžiavo rankas. – Arba beveik nebesvarbu.

Tą akimirką per aikštę nudundėjo normando griaustinis.

– Kalvadosas, – tarė Dekambrė, pakėlęs pirštą. – Karštas maistas. Tai jau šis tas.

Vikinge Bertenas visus vaišino Damaso garbei, o tas sėdėjo padėjęs nuvargusią galvą Lizbetai ant peties. Le Gernas atsistojo ir paspaudė Adamsbergui ranką.

– Skylė laive užtaisyta, – pareiškė Žosas. – Ypatingųjų laiškelių neliko. Vėl įsiviešpatauja pardavinėjamos daržovės.

– Pernelyg dažnai gamtoje lieka neįvertinta stebuklinga aguročio galia, – pasakė Adamsbergas.

– Tikra tiesa, – rimtai pritarė Žosas. – Esu matęs aguročių, per dvi naktis išpampstančių kaip kamuoliai.

Adamsbergas įsimaišė į šurmuliuojantį bepradedančiųjų vakarieniauti būrį. Lizbeta pastūmė jam kėdę ir nusišypsojo.

Staiga jis užsinorėjo prie jos prisiglausti, tačiau vieta jau buvo užimta Damaso.

– Jis tuoj užmigs man ant peties, – ji pirštu parodė į Damasą.

– Suprantama, Lizbeta. Ir ilgai miegos.

Bertenas ceremoningai padėjo dar vieną lėkštę priešais komisaro vietą. Karštas maistas – tai jau šis tas.

Kai visi jau valgė desertą, *Vikingo* duris pravėrė Danglaras, pasirėmė alkūnėmis ant baro, patupdė prie kojų Burbulą ir nepastebimai mostelėjo Adamsbergui.

– Neturiu daug laiko, vaikai laukia, – pasakė Danglaras.

– Jurfenas netriukšmavo?

– Ne. Feresas jį apžiūrėjo. Davė raminamųjų. Jis nesipriešino, dabar ilsisi.

– Labai gerai. Regis, pagaliau šįvakar visi nueis miegoti.

Danglaras paprašė Berteną taurės vyno.

– O jūs ne? – pasiteiravo.

– Nežinau. Gal eisiu truputį pasivaikščioti.

Danglaras nugėrė pusę taurės ir pasižiūrėjo į Burbulą, įsitaisiusį jam ant bato.

– Auga, ar ne? – tarė Adamsbergas.

– Taip.

Danglaras baigė gerti vyną ir tylutėliai pastatė taurę ant baro.

– Lisabona, – pasakė, per barą stumdamas perlenktą popierėlį. – *São Jorge* viešbutis. 302 kambarys.

– Maribelė?

– Kamilė.

Adamsbergas pajuto, kaip įsitempia visas kūnas, lyg kažkam staiga pastūmus. Jis susinėrė rankas, stipriai jas suspaudęs, ir atsirėmė į barą.

– Iš kur žinote, Danglarai?

– Liepiau ją sekti, – Damasas pasilenkė pasiimti kačiuko, o gal norėdamas paslėpti veidą. – Nuo pat pradžių. Kaip koks niekšas. Ji niekada neturi šito sužinoti.

– Pasiuntei farą?

– Vilnevą, anksčiau dirbusį penktame rajone.

Adamsbergas liko stovėti sustingęs, akis įbedęs į perlenktą popierėlį.

– Bus dar ne vienas susidūrimas, – pratarė jis.

– Žinau.

– Šiaip tai...

– Žinau. Šiaip tai.

Adamsbergas nekrutėdamas žiūrėjo į baltą popieriuką, paskui lėtai ištiesė ranką ir uždengė jį.

– Ačiū, Danglarai.

Danglaras vėl pasikišo kačiuką po pažasčia, jau nusigręžęs pamojavo ranka ir išėjo iš *Vikingo*.

– Čia jūsų kolega? – pasiteiravo Bertenas.

– Žinianešys. Dievų žinianešys.

Kai aikštė jau skendėjo tamsoje, atsišliejęs į plataną, Adamsbergas atsivertė užrašų knygelę ir išplėšė vieną lapą. Pamąstė, paskui parašė *Kamile.* Kiek palūkėjęs pridūrė *Aš.*

Sakinio pradžia, pagalvojo. Jau neblogai.

Po dešimties minučių, kadangi į galvą niekaip neatėjo sakinio tęsinys, padėjo po *Aš* tašką ir sulankstė lapelį, į vidų įkišęs penkių frankų monetą.

Paskui lėtu žingsniu perėjo aikštę ir savo atnašaujamą auką įdėjo į mėlynąją Žoso Le Gerno urną.

FRED VARGAS

Bėk greitai ir ilgai negrįžk

Redaktorė Birutė Gedgaudaitė
Dailininkė Jurga Šarmavičiūtė
Maketuotoja Jurga Morkūnienė
Meninė redaktorė Deimantė Rybakovienė

Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, LT-01110 Vilnius
el.p. info@vaga.lt; http://www.vaga.lt
tel. +370 5 2498121; faks. +370 5 2498122

Spausdino UAB LOGOTIPAS,
Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius
el.p. info@logotipas.lt
tel. +370 5 2101111; faks. +370 5 2101118

Vargas, Fred

Va288 Bėk greitai ir ilgai negrįžk: romanas / Fred Vargas; iš prancūzų kalbos vertė Alina Kiliesaitė. – Vilnius: Vaga, 2005. – 413 p.

ISBN 5-415-01826-3

Pasakojimas apie jaunuolį, kuris savo skriaudėjams ryžtasi atkeršyti pasinaudodamas tariama iš motinos giminės paveldėta galia. Šią neįtikėtiną istoriją atskleidžia nepaprasta intuicija apdovanotas policijos komisaras Adamsbergas ir jo kriminalinė brigada.

UDK 840-3

FRED VARGAS – archeologė, viduramžių specialistė ir sykiu talentinga rašytoja.

Niekas nepasakytų, kad kuklus sporto prekių parduotuvėlės savininkas, kuriam, regis, terūpi įspūdingi jo raumenys, iš tikrųjų yra turtingo aviacijos magnato sūnus, gabus fizikas, padaręs svarbų atradimą ir dėl jo skaudžiai nukentėjęs. To jaunuolio kaimynai – taip pat žmonės su įdomia praeitimi ir beveik visi gyvena svetima pavarde arba susikūrę netikrą įvaizdį. Pasklidus gandui apie maro protrūkį Paryžiuje, tik kriminalinės brigados vyriausiasis komisaras Adamsbergas geba išnarplioti nusikaltimų kamuolį ir nustatyti, kas į gyventojų butus įleidžia žiurkių blusų, maro užkrato nešėjų. Svarbų vaidmenį šioje istorijoje suvaidina deimanto žiedas – visais laikais garsėjęs kaip patikima apsauga nuo maro ir kitų bėdų.

Šia knyga autorė iš karto pavergė Paryžių, Prancūziją ir visą pasaulį – pagal ją kuriamas filmas, ji išversta į 30 kalbų. Apdovanota *Prix des Libraires* (2002), *Grand Prix des Lectrice „Elle“* (2002) ir *Prix du meilleur Polar Francophone* (2002), taip pat *Deutscher Krimipreis* (2004) Vokietijoje.

ISBN 5-415-01826-3

